

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
(MSC in International and European Studies)

Διπλωματική Εργασία

«Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ»

ΑΠΟ ΤΟΝ 18ο ΑΙΩΝΑ ΕΩΣ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΣΟΛΟΝΙΣΙΝ, Α.Μ: ΜΘ14030
ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2017

Επιβλέπων καθηγητής: Παναγιώτης Ήφαιστος

Η ΣΟΛΟΝΙΣΙΝ ΒΙΚΤΩΡΙΑ, βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

(υπογραφή)

*Αφιερώνεται στους γονείς μου και στις χαμένες ψυχές του πολέμου
στην Ουκρανία...*

«Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ»

Απο τον 18ο αιώνα έως τον 21ο αιώνα

Βικτώρια Σολονίσιν

Σημαντικοί όροι: Γεωπολιτική, Ισχύς, Ισορροπία Δυνάμεων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά τη θέση της Ουκρανίας στο σύστημα ισορροπίας δυνάμεων απο τον 18^ο έως και τον 21^ο αιώνα. Στο άρθρο 18 του Συντάγματος της Ουκρανίας σημειώνεται: *«Η εξωτερική πολιτική της Ουκρανίας αποσκοπεί στη διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων και της ασφάλειάς της, με τη διατήρηση της ειρηνικής και αμοιβαίας επωφελούς συνεργασίας με τη διεθνή κοινότητα, σύμφωνα με τις γενικά αποδεκτές αρχές και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου»*. Μετά την ανακήρυξη της Ουκρανίας, ως ανεξάρτητο κράτος, πολλά στάθηκαν ως εμπόδιο στο σχηματισμό μιας θετικής εικόνας προς τα έξω, δεδομένου ακόμη και του γεγονότος ότι άνηκε στη Σοβιετική Ένωση, κάτι το οποίο συνέβαλε στην «επιφυλακτική» στάση απέναντι της. Επιπλέον, τα οικονομικά προβλήματα, όπως ο πληθωρισμός, τα κλεισίματα εγκαταστάσεων, ο ρυθμός ανάπτυξης, κ.λπ., δημιούργησαν μια εικόνα αστάθειας. Τώρα, η Ουκρανία ελπίζει για μια συγκεκριμένη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά τη μελλοντική ένταξή της σε αυτήν και όσον αφορά την εξωτερική της πολιτική, η οποία καθοδηγείται όχι απο το νόμο, όπως ορίζεται απο το Σύνταγμα (άρθρο 92, σ.9) ,αλλά απο τις «βασικές κατευθυντήριες γραμμές της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας», οι οποίες εγκρίθηκαν απο το Ανώτατο Συμβούλιο το 1993. Η Ουκρανία κατέχει μια ισορροπημένη, συνεκτική και αποφασιστική εξωτερική πολιτική, ενώ αντίστοιχα, οι κύριες κατευθύνσεις της σε γενικές γραμμές παραμένουν αμετάβλητες απο την ανεξαρτησία της το 1991. Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, το οποίο ήταν και το τελικό στάδιο στον προοδευτικό κατακερματισμό του μεγάλου σινοσοβιετικού κομμουνιστικού συνασπισμού, δημιουργήθηκε μια μνημειώδη γεωπολιτική σύγκυση, με κυρίαρχο την Ουκρανία και την προσπάθεια της να βρει την γεωγραφική της ταυτότητα στο νέο πολυπολικό σύστημα ισορροπίας δυνάμεων, αφήνοντας τη Ρωσία,ως έναν απλό παρατηρητή στην τότε διεθνή σκηνή μετά το 1991. Αναλυτικότερα, μέσα απο τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, στο **πρώτο κεφάλαιο** γίνεται ανάλυση της θεωρητικής προσέγγισης του φαινομένου της γεωπολιτικής και την σύνδεσή του με τις δυο τάσεις του διεθνούς συστήματος, πριν και μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Στο **δεύτερο κεφάλαιο**, γίνεται ανάλυση της ιστορίας της Ουκρανίας, του ρόλου της στη διεθνή σκηνή κατά την διάρκεια των πολέμων και των σχέσεων της με τη Ρωσία την εποχή εκείνη. Εξετάζεται επιπλέον η Κριμαία, ως σημείο αντιπαράθεσης μεταξύ των δύο χωρών και η σημασία της για την κάθε μία απο αυτές χώρες μέχρι και σήμερα. Όσον αφορά την κατοχή και την προσάρτηση της Κριμαίας, θα μπορούσε να ειπωθεί πως είναι το τελικό στάδιο πολλών προσπαθειών της Ρωσίας στο πλαίσιο της εσωτερικής σύγκρουσης που προέκυψε και πριν απο την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, το οποίο πέρασε διάφορα στάδια και τελικά οδήγησε στην κατάληψη της χερσονήσου και του «υβριδικού» πολέμου στο Ντονμπάς. Υπήρχαν πολλές προσπάθειες εκ μέρους της Ρωσικής Ομοσπονδίας για κατοχή και προσάρτηση της Κριμαίας, η τελευταία προσπάθεια έγινε το Φεβρουάριο του 2014, όπου και υλοποιήθηκε στη χερσόνησο, η ιδέα για αποσχιστικές τάσεις. Το επίκεντρο δεν ήταν οι εσωτερικές πολιτικές δυνάμεις της Κριμαίας, αλλά η χρήση της στρατιωτικής ισχύος των Ρώσων, και έτσι η προσάρτηση της Κριμαίας δεν ήταν το αποτέλεσμα των αντιφάσεων μεταξύ των φιλο-ουκρανικών και των αποσχιστικών πολιτικών ιδεολογιών. Μετά την ανεξαρτησία της Ουκρανίας το 1991, το Κίεβο έδωσε στην Κριμαία ένα αυτόνομο καθεστώς, εξαιτίας της

παρουσίας του ιστορικού λαού των Τατάρων στην χερσόνησο. Αυτό το καθεστώς έδωσε στην Κριμαία δικές της αρμοδιότητες και εξουσίες οικονομικές και πολιτιστικές αλλά δεν της έδωσε το δικαίωμα να εγκαταλείψει την Ουκρανία. Με βάση το Διεθνές Δίκαιο κανένα δικαίωμα απόσχισης δεν μπορεί να αναγνωρισθεί. Ως αποτέλεσμα όμως, το Μάρτιο του 2014 η κατοχή της Κριμαίας ήταν το πρώτο βήμα όσον αφορά το σχέδιο του προέδρου Πούτιν. Το δεύτερο βήμα ήταν η δημιουργία χαοτικής κατάστασης στην Ανατολική πλευρά της Ουκρανίας, με στόχο την αποδυνάμωση του Κιέβου. Δυστυχώς η κατάσταση αυτή ακόμη εκλαμβάνει χώρα, με τραγικές συνέπειες για το κράτος και την οικονομία. Οι σχέσεις μεταξύ Ρωσίας - Ουκρανίας βρίσκονται υπο τεντωμένου σκοινί, με τις Η.Π.Α και τη Δύση να παίζουν το ρόλο του διαμεσολαβητή με τυπικές και άτυπες συμφωνίες, με αυστηρές κυρώσεις που πλήττουν στη Ρωσία τους τομείς των τραπεζών, της άμυνας και του πετρελαίου, με την ελπίδα πως η αυτή θα εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη συμφωνία εκχειρίδας του Μινσκ. Στο **τρίτο κεφάλαιο**, εξετάζεται η αμερικανική εξωτερική πολιτική, όσον αφορά τις σχέσεις που έχει αναπτύξει με την Ουκρανία κατά τη τελευταία 20ετία αλλά και το πως επηρέσαν αυτές οι σχέσεις με τη σειρά τους και άλλους παράγοντες της διεθνούς σκηνής, Η γεωπολιτική επιρροή των ΗΠΑ στο μετα-κομμουνιστικό κράτος αποτελεί συνέχεια της γενικής πολιτικής τους στην Κεντρική Ευρώπη, η οποία είναι βασισμένη στην ελκυστικότητα της περιοχής στις ευρωατλαντικές δομές. Αυτό οφείλεται στο Ευρω-Ατλαντικό Συμβούλιο Σύμπραξης, στο πρόγραμμα «Σύμπραξη για την Ειρήνη», έναν μηχανισμό συνεργασίας, αλλά και στην πλήρη ένταξη στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στις ευρωατλαντικές δομές, και τέλος εξετάζονται και οι σχέσεις της Ουκρανίας με το NATO. Επιπλέον στο **τέταρτο κεφάλαιο**, περιγράφονται οι σχέσεις με ευρωπαϊκούς θεσμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και της επιρροής που άσκησε η σύγκρουση μεταξύ Ουκρανίας - Ρωσίας στη γεωπολιτική ισορροπία του κόσμου. Το ευρωπαϊκό μονοπάτι της ολοκλήρωσης είναι σίγουρα αναγκαίο, επειδή η Ουκρανία είναι ένα ευρωπαϊκό κράτος. Στην Ευρώπη μπορεί κανείς να βρίσκεται, είτε να είναι, είτε να υπάρχει αλλά προς το παρόν η Ουκρανία εξακολουθεί να μην έχει πολλά με τα οποία θα μπορούσε να οδηγηθεί προς τη Δύση, με εξαίρεση τις πρώτες ύλες και το φθηνό εργατικό δυναμικό, το οποίο εμποδίζει σε μεγάλο βαθμό όμως την ανάπτυξη των ισότιμων σχέσεων. Στο **πέμπτο κεφάλαιο**, γίνεται ανάλυση του ρόλου της σύγχρονης Ουκρανίας στη διαμόρφωση και εφαρμογή της ισορροπίας ισχύος, όπου η θέση της, ως ενός νέου και σημαντικού χώρου στην ευρασιατική σκακιέρα, δημιουργεί ένα γεωπολιτικό άξονα, διότι η ίδια η ύπαρξή της, ως μιας ανεξάρτητης χώρας, βοηθά το μετασχηματισμό της Ρωσίας, όπου χωρίς την Ουκρανία, η Ρωσία παύει να είναι μια ευρασιατική αυτοκρατορία. Ωστόσο όμως, η υπερβολική προσέγγιση μεταξύ Μόσχας και Κιέβου, επίσης, δεν ανταποκρίνεται στα εθνικά συμφέροντα της Ουκρανίας ή της στρατηγικής της Δύσης. Έτσι, η εξωτερική πολιτική της Ουκρανίας, σε αυτό το σημείο, αναγκάζεται να ισορροπήσει πάνω στα λεπτά όρια των δυνατοτήτων, που απαιτούν λεπτή προσέγγιση και αληθινή τέχνη συμβιβασμού. Στο μέλλον, αυτό αλλά και άλλες περιφερειακές δομές θα μπορέσουν να γίνουν υποσυστήματα ενός ολοκληρωμένου ευρωπαϊκού συστήματος ασφάλειας. Όσον αφορά την πολιτική της Ουκρανίας για τη Ρωσία σε διμερές επίπεδο, καθόλη τη πολυπλοκότητα της εγχώριας οικονομικής κατάστασης και της εξάρτησης της θα πρέπει τελικά να βγούν από τη βάση, για να κατανοηθούν οι δυνάμεις και οι δυνατότητες των 42,000,000 ανθρώπων ενός κυρίαρχου ευρωπαϊκού κράτους. Και τέλος, στο **έκτο κεφάλαιο** αναγράφονται τα συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας και πιθανές μελλοντικές προβλέψεις, όπου ένα τελικό συμπέρασμα θα μπορούσε να είναι, ότι η πολιτική του «να είσαι ο εαυτός σου» - δεν είναι μια πολιτική της αυτο-απομόνωσης, αντιθέτως, είναι η ισχυρότερη πολιτική, μια πολιτική που έχει ως στόχο να αποκτήσει πραγματικό αυτο - σεβασμό στην παγκόσμια κοινότητα. Αυτή η προσέγγιση θα πρέπει να γίνει κυρίαρχη στις σχέσεις της Ουκρανίας με τη Ρωσία. Θα πρέπει να είναι πολιτική σχέσης των δύο ισότιμων κυρίαρχων κρατών και με βάση το διεθνές δίκαιο να προσπαθούν να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής μιας ενδεχόμενης συνεργασίας και να περιορίσουν το πεδίο του ανταγωνισμού και της αντιπαράθεσης. Θα πρέπει να διεξάγουν τη δική τους εσωτερική και εξωτερική πολιτική,

να διακηρύσσουν την ουδετερότητα ή τη μη ευθυγράμμιση, να δημιουργούν οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές συμμαχίες, να οργανώνουν συμμαχίες και συνασπισμούς, αλλά να το πράττουν με βάση τα εθνικά συμφέροντα και την εθνική ασφάλεια. Μόνο μια τέτοια προσέγγιση μπορεί να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής στρατηγικής της Ουκρανίας στην πρώην Σοβιετική Ένωση και στην Ευρώπη, ως σύνολο. Η θεωρία του Ρεαλισμού κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας συνέβαλε στην επεξήγηση των κρατικών συμπεριφορών. Η αναρχία, κύριο στοιχείο της θεωρίας, μας επεξηγεί ότι το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, χωρίς κάποια μέγιστη εξουσία υπεράνω και ότι τα κράτη είναι κυρίαρχα για την επιβίωση τους και δρουν ορθολογικά, σύμφωνα με τον ορθολογισμό, αυτός ο τρόπος σκέψης επιβάλλει την ανάλυση κόστους-όφελους, όπου εδώ τα κράτη προτού καταλήξουν σε μια απόφαση και ενεργήσουν ανάλογα, αναλύουν τις επιλογές του και επιλέγουν εκείνη, η οποία θα τους επιφέρει το μεγαλύτερο όφελος.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, Ήφραϊστο Παταγιώτη για την καθοδήγησή, την εμπιστοσύνη και την κατανόηση που μου δείχνει σε κάθε συνεργασία μας.

Ευχαριστώ θερμά και τους αξιόλογους καθηγητές: τον κ. Παπασωτηρίου Χαράλαμπο και τον κ. Τσιριγώτη Γιούσιο, που δέχτηκαν να είναι μέλη της τριμελούς επιτροπής αξιολόγησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Επίσης, τις ευχαριστίες μου εκφράζω σε όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις γνώσεις που μετέδωσαν και τις ιδιαίτερες και σημαντικές συμβουλές που έδωσαν.

Και τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου, και ιδιαίτερα στην μητέρα μου για την κάθε στήριξη και υπομονή που μου δείχνει σε κάθε βήμα και απόφαση της ζωής μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Contents

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iv
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	vii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	viii
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	1
1.1 Θεωρητική προσέγγιση της έννοιας και του ορισμού της γεωπολιτικής.....	1
1.2 Επιθετικός ρεαλισμός και γεωπολιτική	5
1.3 Διπολισμός Vs Πολυπολισμός.....	6
Κεφάλαιο 2: Οι σχέσεις μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας απο τον 18ο αιώνα έως και σήμερα και η Κριμαία ως αντικείμενο γεωπολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ τους	10
2.1. Η ίδρυση της Κίεβσκαγια Ρους.....	10
2.1.1 Οι κοινωνικοί και πολιτικοί θεσμοί της Κίεβσκαγια Ρους	11
2.1.2 Η αποσύνθεση του κράτους Κίεβσκαγια Ρους και η Γάλιτσκο-Βολίνσκα πολιτεία.....	11
2.2 Οι Κοζάκοι και η περίοδος του Μπογδάν Χμελνίτσκι.....	12
2.3 Δυο σφαίρες επιρροής.....	14
2.4 Η θέση της Ουκρανίας τον 18 ^ο αιώνα και η ενσωμάτωσή της στη Ρωσική Αυτοκρατορία (1709-1914).....	16
2.4.1 Η περίοδος ηγεσίας του Ιβάν Μαζέπα.....	16
2.5 Η αρχή του Εθνικού Κινήματος της Ουκρανίας	19
2.6 Η Ουκρανία στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	20
2.7 Η Ουκρανία κατά τα Μεταπολεμικά χρόνια.....	23
2.8 Η Ουκρανία στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.....	25
2.9 Η ιστορικοπολιτική διάσταση του Χανάτου της Κριμαίας	28
2.9.1 Η πολιτική της Ρωσίας ως προς το Χανάτο της Κριμαίας τον 18 ^ο αιώνα.....	29
2.9.2 Η αυτονομία της Κριμαίας ως μέρος της Ουκρανίας.....	29
2.9.3 Απόσχιση της Κριμαίας με βάση το Διεθνές Δίκαιο	31
Κεφάλαιο 3: Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική και Ουκρανία	32
3.1 Οι ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις (1991-2002) : εξέλιξη, φύση και τα κύρια προβλήματα	32
3.1.1 Οι ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις υπο την προεδρία του Τζορτζ Μπους (1991-1994).....	33
3.1.2 Οι ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις υπο την προεδρία του Μπιλ Κλίντον (1994-1997).....	34
3.1.3 Οι ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις υπο την προεδρία του Τζορτζ Μπους-νεώτερου (2001).....	37
3.2 Προτεραιότητες των ουκρανο - αμερικανικών σχέσεων.....	38
3.3 Η Ευρω - Ατλαντική ενσωμάτωση της Ουκρανίας, ως βασικός παράγοντας για την ενίσχυση της ασφάλειας.....	40
3.3.1 Πλαίσιο για τη συνεργασία	40
3.3.2 Διακριτική συνεργασία μεταξύ Ουκρανίας - NATO	41
3.3.3 Νέα μορφή σχέσης Ουκρανία - NATO.....	43
Κεφάλαιο 4: Γεωπολιτικές πτυχές Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης της Ουκρανίας	45

4.1 Έννοιες και προσεγγίσεις για τη μελέτη των διαδικασιών ολοκλήρωσης.....	45
4.2 Η πορεία της Ουκρανίας προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση	50
4.3 Η επανακίνηση των σχέσεων Ε.Ε - Ουκρανίας- Μια απαίτηση χρόνου.....	56
4.3.1 Η Πορτοκαλί Επανάσταση (2004)	57
4.3.2 Το Euromaidan (2013)	58
4.3.3 Τα πρώτα επιτεύγματα του Euromaidan	66
4.3.4 Η πτώση του καθεστώτος Γιανουκόβιτς	67
4.4 Ουκρανία - Ε.Ε : τωρινή σχέση και οι προοπτικές των σχέσεών τους	71
Κεφάλαιο 5: Ουκρανία - Ρωσία: γεωπολιτική αντιπαράθεση στον 21ο αιώνα.....	76
5.1 Οι σχέσεις Ουκρανίας - Ρωσίας στο σύστημα των Διεθνών Σχέσεων μετά το 1991	76
5.2 Γεωπολιτικός αποπροσανατολισμός της Ρωσίας μετα το 1991	81
5.3 Ουκρανία - Ρωσία: προβλήματα αλληλεπίδρασης στις σύγχρονες συνθήκες	85
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα.....	90
6.1 Μελλοντικές προβλέψεις – Πιθανά σενάρια.....	95
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	96

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

1.1 Θεωρητική προσέγγιση της έννοιας και του ορισμού της γεωπολιτικής

«*Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΙΝΑΙ à LA MODE*», έγραψε ο PAUL Claval το 1994, ενώ οι μεγάλες ιδεολογίες ήταν πια «*passes de mode*». Ο Claval αποδίδει τη μεταστροφή των πραγμάτων στην αλλαγή της παγκόσμιας κατάστασης μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου και στο ότι είχε ήδη αρχίσει να διαγράφεται η νέα παγκόσμια σκηνή. Η κατάρρευση του Ανατολικού μπλόκ που συνοδεύτηκε από το τέλος της αντιπαράθεσης των υπερδυνάμεων δημιούργησε ένα κλίμα μέσα στο οποίο, όπως γράφει ο Claval, «*η σκέψη όσον αφορά τα γεωπολιτικά και γεωστρατηγικά προβλήματα είχε γίνει περισσότερο από ποτέ πρωταρχική*». Ο όρος «*γεωπολιτική*» επινοήθηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και από την αρχή προκάλεσε αρκετές διαμάχες. Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στη Γερμανία, η Geopolitik ενεπλάκη ιδιαίτερα με την εθνική πολιτική και, αργότερα με τον εξορθολογισμό και το σχεδιασμό του εδαφικού επεκτατισμού και την αιτιολόγηση των ναζιστικών επιδιώξεων για κυριαρχία στην Ευρώπη. Το αποτέλεσμα ήταν, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, να απαγορευθεί η γερμανική Geopolitik μαζί με τα υπόλοιπα ιδεολογικά πιστεύω του ναζισμού. Η γεωπολιτική επανεμφανίζεται στη δεκαετία του 1970 και την πρωτοπορία στη «*νέα γεωπολιτική*», έχουν οι ΗΠΑ και η Γαλλία. Στις ΗΠΑ, ο όρος αυτός συνδέεται ιδιαίτερα με τον Υπουργό Εξωτερικών, Henry Kissinger, ο οποίος χρησιμοποιεί τον όρο στα κείμενα του που αφορούν θέματα εξωτερικής πολιτικής. Οι αιτίες της επανόδου της γεωπολιτικής, αυτή τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο μπορούν να εντοπισθούν σε μια συγκεκριμένη σύγκλιση της πολιτικής σημασιολογίας και των διεθνών σχέσεων. Σημασιολογικά, η γεωπολιτική είναι ένας όρος που εκφράζει μια ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα στην πολιτική δραστηριότητα και το εδαφικό περιβάλλον στο οποίο εκδηλώνεται αυτή η δραστηριότητα.¹ Από τη δεκαετία του 1970 και μετά, η αντίληψη ότι η ανθρωπότητα είναι ο «*κυρίαρχος*», που είναι ικανός να μεταβάλει το φυσικό περιβάλλον αντικαθίσταται ολοένα και περισσότερο από την αντίληψη ότι η ανθρωπότητα αποτελεί «*συμμέτοχο*» στο περιβαλλοντικό όλον και, κατά συνέπεια, θα πρέπει να συμπεριφέρεται στη φύση με προσοχή και σεβασμό. Αυτό μας έχει κάνει να συνειδητοποιήσουμε ότι το παγκόσμιο οικοσύστημα είναι ένα οικοδόμημα ευαίσθητο και με εύθραστη ισορροπία, το οποίο μπορεί να υποστεί ανεπανόρθωτες καταστροφές.² Τα εμφανή καταστροφικά αποτελέσματα σημαντικού ποσοστού των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, τις οποίες εδώ και μισό αιώνα αποκαλούσαμε «*ανάπτυξη*», μαζί με διάφορα παραμφερή γεγονότα, όπως η πυρηνική καταστροφή του Τσέρνομπιλ το 1986, έχουν αυξήσει την ανησυχία μας για τη γενική κατεύθυνση προς την οποία κινούνται οι ανθρώπινες κοινωνίες. Σκοπός λοιπόν της γεωπολιτικής μελέτης, είναι η αναζήτηση ερμηνειών για τη συμπεριφορά και τις αλληλεπιδράσεις των χωρικών αντικειμένων,

¹ Geoffrey Parker (2002), «*Γεωπολιτική: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*», 1η έκδοση, σελ.25-27

² Στο ίδιο, σελ 28

ως συστατικών μερών του όλου, και τελικός στόχος της είναι να κατανοήσει το όλον του γεωπολιτικού χώρου και των διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα μέσα σε αυτόν σε κάθε συγκεκριμένη χρονική στιγμή.³ Τις ρίζες της γεωπολιτικής μπορούμε να τις εντοπίσουμε στο Σουηδό πολιτικό επιστήμονα, Rudolf Kjellen και στο γερμανό γεωγράφο, Friedrich Ratzel.⁴ Ο Kjellen ανησυχούσε ιδιαίτερα για την αξιοσημείωτη επιδείνωση της διεθνούς κατάστασης στη δεκαετία του 1890. Θεωρούσε ότι κινδύνευε να καταρρεύσει η παγκόσμια τάξη που είχε καθιερωθεί και ίσχυε για το μεγαλύτερο τμήμα του 19^{ου} αιώνα, και η οποία είχε στηρίξει τα μεγαλύτερα επιτεύγματα εκείνης της εποχής. Γι αυτόν, το κράτος ήταν ιδιαίτερα σημαντικό και θεωρούσε ότι η ύπαρξη των κρατών ήταν ο μοναδικός τρόπος διατήρησης της παγκόσμιας τάξης και προστασίας της από το χάος. Πίστευε ότι το κράτος είναι η βασική μονάδα εδαφικής οργάνωσης και ότι η ασφάλειά του ήταν ένα θέμα ύψιστης προτεραιότητας.⁵ Εκτός αυτού, υποστήριζε ότι η φύση του κράτους, ως οντότητας στο γεωγραφικό χώρο ήταν αυτή η οποία μετέτρεπε το κράτος σε κάτι ουσιαστικά ευρύτερο από το άθροισμα των ατόμων που το αποτελούσαν.⁶ Από την άλλη η μεθοδολογία του Ratzel, στηριζόταν στην εφαρμογή της εμπειρίας του από τις φυσικές επιστήμες για την κατανόηση και ερμηνεία της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η βασική του θέση ήταν ότι το κράτος είναι ένας οργανισμός, όπως οι οργανισμοί του φυσικού κόσμου, και ότι μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή η συμπεριφορά του αν τη θεωρήσουμε, ως συμπεριφορά ενός οργανικού όλου. Πρότεινε μια θεωρία για το κράτος, ως ένα οργανικό φαινόμενο, το οποίο υπόκειται σε κάποιους νόμους, όσον αφορά την εδαφική ανάπτυξη και εξέλιξή του.⁷ Πίστευε ότι ο κύριος σκοπός της επιστήμης θα πρέπει να είναι η αναζήτηση παγκόσμιων νόμων και, ότι αυτοί οι νόμοι θα πρέπει, στη συνέχεια, να εφαρμόζονται αντικειμενικά για την κατανόηση των γεωπολιτικών φαινομένων.⁸ Πριν από τους Mackinder και Spykman, ο Alfred Mahan, ήδη από το 19^ο αιώνα, προέβλεψε την παρακμή της βρετανικής ισχύος και την αντικατάσταση της Μεγάλης Βρετανίας, ως μεγάλης ναυτικής δύναμης από τις ΗΠΑ. Όμως ο αναλυτής ο οποίος διακρίθηκε για τη συστηματική διερεύνηση και ανάλυση των γεωπολιτικών συσχετισμών και των εθνικών - συμμαχικών στρατηγικών στον

---

³ Στο ίδιο, σελ.35

⁴ Στο ίδιο, σελ.44-45, &

Ifestos, Panayiotis (1998), *"Nuclear Strategy and European Security Dilemmas", Towards an Autonomous European Defence System?*, Published by Avebury, p. 54-55

⁵ Στο ίδιο, σελ.48,50 &

Ifestos, Panayiotis (1998), *"Nuclear Strategy and European Security Dilemmas", Towards an Autonomous European Defence System?*, Published by Avebury, p. 55

⁶ Στο ίδιο, σελ.61

⁷ Στο ίδιο, σελ.57-58

⁸ Στο ίδιο, σελ.59

ευρασιατικό χώρο απο την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή είναι ο Mackinder.⁹ Ο Mackinder ήταν ένας απο τους πρωτοπόρους της νέας γεωγραφίας στη Βρετανία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και, όπως και ο Ratzel, είχε συνειδητοποιήσει τη σημασία της πολιτικής γεωγραφίας σε έναν κόσμο που κυριαρχούσαν οι μεγάλες δυνάμεις. Η βασική γεωπολιτική πρόταση του Mackinder ήταν ότι η παγκόσμια ιστορία μπορούσε να ερμηνευθεί, απο την οπτική γωνία της γεωπολιτικής, ως αντιπαράθεση των χερσαίων και των ναυτικών δυνάμεων και αναζήτησε στην ιστορία την αρχή αυτής της αντιπαράθεσης. Υπήρχε μια διαρκής ταλάντευση στη μοίρα των δύο πρωταγωνιστών, των χερσαίων και των ναυτικών δυνάμεων, αλλά υπήρχε και μια βαθύτερη ισορροπία ισχύος ανάμεσά τους, έτσι ώστε καμιά τους να μην μπορεί να εξασφαλίσει μια μόνιμη θέση κυριαρχίας έναντι της άλλης. Η κάθε μία είχε κάποια συγκεκριμένα πλεονεκτήματα, στα οποία προσέφευγε για να αποκαταστήσει την ισορροπία. Σ' αυτό οφειλόταν η διατήρηση της διπολικότητας, η οποία αποτελούσε τη βάση αυτού που στην επιφάνεια έμοιαζε με ένα εξαιρετικά σύνθετο πλαίσιο διακρατικών σχέσεων.¹⁰ Ο Mackinder όμως μπόρεσε να διακρίνει παγκόσμιες πραγματικότητες πέρα απο την κατάσταση που επικρατούσε στον κόσμο στην εποχή του, και ήταν ο πρώτος ο οποίος παρουσίασε μια συνεκτική γεωπολιτική κοσμοθεωρία, γνωστή ως θεωρία της «*Heartland*» (Κεντρικής Γης), επειδή σχετιζόταν με την άνοδο των χερσαίων δυνάμεων, η κοσμοθεωρία του άσκησε καθοριστική επιρροή στην εξέλιξη της πολιτικής γεωγραφίας και της γεωπολιτικής.¹¹ Η κατά Mackinder, «*καρδιά της Γης*», είναι μια μεγάλη περιοχή την οποία θεωρούσε γεωπολιτικά ενιαία, ενώ δεν είχε επαφή με ανοικτές θάλασσες και η οποία περιλαμβάνει εδαφικές μάζες, οι οποίες έχουν γεωγραφικό βάθος και φυσική προστασία απο τον αρκτικό βορρά. Ταυτόχρονα έχουν εύκολη πρόσβαση σε στενά, διώρυγες και βιομηχανικά αναπτυγμένες περιοχές. Επομένως, υποστήριξε ότι, εάν ένα κράτος ή μια συμμαχία κρατών κατορθώσει να ελέγξει το χώρο αυτό θα επηρεάσει σημαντικά τη παγκόσμια πολιτική. Η γνωστή ρήση του Mackinder είναι η εξής: «*Αυτός ο οποίος κυβερνά την Ανατολική Ευρώπη κυριαρχεί στην καρδιά της Γης. Αυτός ο οποίος κυβερνά στην καρδιά της Γης κυριαρχεί την παγκόσμια νήσο. Αυτός ο οποίος κυβερνά την παγκόσμια νήσο κυριαρχεί στον κόσμο*».¹² Τέλος, ο Spykman, τόνισε το ιστορικό γεγονός ότι σε τρεις διαφορετικούς πολέμους του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα, η Βρετανία και η Ρωσία

---

⁹ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «*Ευρωατλαντικές Σχέσεις*», Εκδόσεις Ποιότητα, Ε' έκδοση: Αθήνα, σελ.52

¹⁰ Στο ίδιο, σελ.68 &

Ifestos, Panayiotis (1998), «*Nuclear Strategy and European Security Dilemmas*», *Towards an Autonomous European Defence System?*, Published by Avebury, p. 58-59

¹¹ Στο ίδιο, σελ.69 &

Ifestos, Panayiotis (1998), «*Nuclear Strategy and European Security Dilemmas*», *Towards an Autonomous European Defence System?*, Published by Avebury, p. 59

¹² Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «*Ευρωατλαντικές Σχέσεις*», Εκδόσεις Ποιότητα, Ε' έκδοση: Αθήνα, σελ.52-53

βρέθηκαν σε συμμαχία κατά δυνάμεων της περιμέτρου της Ευρασίας, υπο τους Ναπολέοντα, Κάιζερ και Χίτλερ. Ο Spykman υποβάθμισε την αντιπαράθεση ναυτικών και ηπειρωτικών δυνάμεων και προσπάθησε να δώσει μια πιο σύνθετη εικόνα του τρόπου με τον οποίο εξελίχθηκαν η κατανομή ισχύος, οι συμμαχίες και οι συγκρούσεις σε αναφορά με την περίμετρο της Ευρασίας. Η ανάλυση αυτή αποσκοπούσε στο να αναδείξει τον ρόλο των ΗΠΑ στον ευρύτερο χώρο που καλύπτει τις περιοχές που αρχίζουν από τη Δυτική Ευρώπη και διατρέχει τα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή, τον Περσικό Κόλπο, την Ινδική Χερσόνησο για να καταλήξει στην Κίνα και την Ιαπωνία.¹³ Η ανάλυση του Spykman, πρώτον αποδέχεται τις εκτιμήσεις του Mackinder για τους πόλους ισχύος στην ευρασιατική ήπειρο, και δεύτερον, συμπεριλαμβάνει το γεωπολιτικό χώρο που περιέγραψε ο Mackinder. Η «*ρήση Spykman*», με την οποία αντιδιέστειλε την ανάλυση του από αυτή του Mackinder είναι η εξής: «*Όποιος ελέγχει την περίμετρο κυριαρχεί στην Ευρασία. Όποιος κυριαρχεί στην Ευρασία ελέγχει τις τύχες του κόσμου*».¹⁴ Ωστόσο, όμως τα κράτη είναι οι πρωταγωνιστές της παγκόσμιας σκηνής και οι σημαντικότερες αποφάσεις λαμβάνουν χώρα σε κρατικό επίπεδο. Αυτή η εξουσία έχει παραχωρηθεί σε μεγάλο βαθμό από το ίδιο το κράτος και το εάν θα έχει διάρκεια στο χρόνο εξαρτάται από τη συναίνεσή του. Κατά συνέπεια, ο πολιτικός χάρτης της ισχύος, διαφοροποιημένος στο ενδοκρατικό και διακρατικό επίπεδο, γίνεται ξεκάθαρος στο επίπεδο των κρατών.¹⁵ Τα κράτη που αποτελούν τη σημαντική γεωπολιτική επιφάνεια είναι γνωστά, ως έθνη κράτη. Όπου εδώ, ο όρος «*κράτος*» αναφέρεται στην πολιτική οργάνωση, ενώ το «*έθνος*» αναφέρεται σ' εκείνα τα χαρακτηριστικά που δίνουν ταυτότητα σ' ένα συγκεκριμένο λαό, κάτι που αποτελεί και τη βάση για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους σ' έναν κόσμο εθνών. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το αυτοκρατορικό μοντέλο, μετασχηματίστηκε σε ένα αντι - μοντέλο και κατέληξε να συνδέεται λιγότερο με την εγκαθίδρυση τάξης μέσω των παγκόσμιων δομών που παρήγαγε και περισσότερο με την παγκόσμια ανισότητα και αδικία. Από τα δύο ανταγωνιστικά μοντέλα των αρχών του 20^{ου} αιώνα, αυτό που επικράτησε ήταν το μοντέλο του έθνους κράτους. Οι απόψεις περί έθνους μεταβίβασθηκαν από την Ευρώπη στον Τρίτο Κόσμο και η ιδέα του έθνους - κράτους, κυρίαρχη στην Ευρώπη, έγινε το μοντέλο που κάλυπτε τις φιλοδοξίες των εξαρτημένων περιοχών της Αφρικής και της Ασίας. Όμως, στην εποχή που η αντιπαράθεση του εθνικισμού με τον ιμπεριαλισμό βρισκόταν στο απόγειό της, εμφανίστηκε ένα τρίτο μοντέλο, το οποίο ήταν το κομμουνιστικό, και παρ' ότι αναπτύχθηκε με βάση τις ιδέες που κυριαρχούσαν στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, δεν απέκτησε γεωπολιτική μορφή μέχρι την Επανάσταση του 1917, η οποία μετέτρεψε τη Ρωσική Αυτοκρατορία σε

---

¹³ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «*Ευρωατλαντικές Σχέσεις*», Εκδόσεις Ποιότητα, Ε' έκδοση: Αθήνα, σελ.56

¹⁴ Στο ίδιο, σελ.57 &

Ifestos, Panayiotis (1998), “*Nuclear Strategy and European Security Dilemmas*”, *Towards an Autonomous European Defence System?*”, Published by Avebury, page 60-61

¹⁵ Στο ίδιο, σελ.149

Σοβιετική Ένωση. Απο την σκοπιά της γεωπολιτικής, ο κομμουνισμός διατήρησε σχεδόν ανέπαφα, ως συνολικό πλαίσιο αναφοράς του, τα εδάφη της αυτοκρατορίας και εντός των ορίων τους, έκανε παραχωρήσεις στα επιμέρους τμήματά της.¹⁶ Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και κάτω υπό την αιγίδα της Σοβιετικής Ένωσης, εγκαθιδρύθηκε μια πιο χαλαρή εκδοχή αυτού του συστήματος σε πολλά απο τα κράτη γύρω της Σοβιετικής Ένωσης και δινόταν μεγαλύτερη έμφαση στο έθνος παρά στην αυτοκρατορία.

1.2 Επιθετικός ρεαλισμός και γεωπολιτική

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σηματοδότησε μια θεμελιώδη αλλαγή στο πως οι μεγάλες δυνάμεις αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, αλλά η απειλή του πολέμου μεταξύ τους, δεν κατάφερε να εξαφανιστεί. Παρότι η ένταση του ανταγωνισμού αυξομειώνεται, οι μεγάλες δυνάμεις φοβούνται η μια την άλλη και πάντοτε ανταγωνίζονται μεταξύ τους για ισχύ. Ο μέγιστος σκοπός του κάθε κράτους είναι να μεγιστοποιήσει το μερίδιό του επί της παγκόσμιας ισχύος, κάτι το οποίο σημαίνει την απόκτηση ισχύος εις βάρος άλλων κρατών. Αλλά οι μεγάλες δυνάμεις δεν προσπαθούν απλώς να είναι ισχυρότερες απο όλες τις μεγάλες δυνάμεις, ο τελικός σκοπός τους είναι να γίνουν ο ηγεμόνας, δηλαδή η μοναδική μεγάλη δύναμη στο σύστημα. Στο διεθνές σύστημα δεν υπάρχουν δυνάμεις που να επιθυμούν τη διατήρηση του status quo, εκτός του περιστασιακού ηγεμόνα που θέλει να διατηρήσει την κυρίαρχη θέση του απέναντι σε δυνητικούς ανταγωνιστές. Οι μεγάλες δυνάμεις σπανίως είναι ικανοποιημένες με την τρέχουσα κατάσταση ισχύος, γι' αυτό το λόγο έχουν συνεχές κίνητρο να την αλλάξουν υπέρ τους και είναι έτοιμες να χρησιμοποιήσουν και βία, για να αλλάξουν την ισορροπία ισχύος, εαν θεωρήσουν ότι αυτό μπορεί να γίνει με λογικό τίμημα. Ωστόσο το κόστος και το ρίσκο της προσπάθειας να ανατραπεί η ισορροπία ισχύος παραείναι μεγάλα, υποχρεώνοντας τις μεγάλες δυνάμεις να περιμένουν ευνοϊκότερες συνθήκες. Καθώς κανένα κράτος δεν είναι πιθανόν να επιτύχει παγκόσμια ηγεμονία, ο κόσμος είναι καταδικασμένος σε έναν διαρκή ανταγωνισμό μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων.¹⁷ Αυτή η επιδίωξη της ισχύος σημαίνει ότι οι μεγάλες δυνάμεις τείνουν να επιζητούν ευκαιρίες να αλλάξουν την κατανομή της παγκόσμιας ισχύος προς όφελός τους και ότι είναι έτοιμες για επίθεση. Αλλά μια μεγάλη δύναμη, όχι μόνο προσπαθεί να αποκτήσει ισχύ εις βάρος άλλων κρατών, αλλά επίσης προσπαθεί να εμποδίσει τους ανταγωνιστές της να αποκτήσουν ισχύ εις βάρος της.¹⁸ Μεγάλες δυνάμεις οι οποίες δεν έχουν κανέναν λόγο να πολεμήσουν μεταξύ τους και απλώς ενδιαφέρονται για τη δική τους επιβίωση, παρά ταύτα δεν έχουν άλλη επιλογή από το να επιδιώξουν την ισχύ και να προσπαθήσουν να κυριαρχήσουν πάνω στα άλλα κράτη του συστήματος. Ο John Mearsheimer υποστηρίζει, ότι τα πολυπολικά συστήματα είναι περισσότερο επιρρεπή σε

¹⁶ Geoffrey Parker (2002), «Γεωπολιτική: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον», 1η έκδοση, σελ.186-187

¹⁷ Mearsheimer, John (2011), «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, 6η έκδοση: Αθήνα, σελ.23-26

¹⁸ Στο ίδιο, σελ 26-27

πόλεμο απο ότι τα διπολικά, και ότι τα πολυπολικά συστήματα που περιέχουν ιδιαίτερα ισχυρά κράτη, δηλαδή δυνάμεις ηγεμόνες είναι και τα πιο επικίνδυνα συστήματα απ'όλα. Εκτός αυτού οι μεγάλες δυνάμεις προσδιορίζονται σε μεγάλο βαθμό με βάση της στρατιωτικής τους ικανότητα και προκειμένου να χαρακτηριστεί ως μεγάλη δύναμη, ένα κράτος θα πρέπει να διαθέτει επαρκή στρατιωτικά στοιχεία, ώστε να αντιτάξει έναν σοβαρό αγώνα σε έναν ολοκληρωτικό συμβατικό πόλεμο ενάντια στο ισχυρότερο κράτος του κόσμου. Στην πυρηνική εποχή οι μεγάλες δυνάμεις θα πρέπει να έχουν μια πυρηνική αποτρεπτική δύναμη η οποία θα μπορεί να επιβιώσει ενός πυρηνικού πλήγματος εναντίον της, καθώς και πανίσχυρες συμβατικές δυνάμεις.¹⁹ Η ισχύς είναι το νόμισμα της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων, και τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους για αυτή. «*Ότι είναι τα χρήματα για τα οικονομικά*», γράφει ο John Mearsheimer, «*είναι η ισχύς για τις διεθνείς σχέσεις*». Ο ίδιος αναφέρει και υποστηρίζει ότι η «*πραγματική*» ισχύς ενός κράτους, βρίσκεται στις στρατιωτικές δυνάμεις, διακρίνοντάς την απο την «*λανθάνουσα*» ισχύ, η οποία βασίζεται περισσότερο στα κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία. Ο Kenneth Waltz, αμφισβητεί τον ισχυρισμό ότι τα πολυπολικά συστήματα είναι πιο σταθερά απ' ότι τα διπολικά και υποστηρίζει ότι η δομή του διεθνούς συστήματος υποχρεώνει τα κράτη να επιδιώξουν την ισχύ προκειμένου να ενισχύσουν τις προοπτικές τους για επιβίωση, διότι η αναρχία υποχρεώνει τα κράτη που επιζητούν ασφάλεια να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για ισχύ, διότι η ισχύς είναι το καλύτερο μέσο επιβίωσης. Για τον Kenneth Waltz, η εξισορρόπηση αναστέλλει την επίθεση και τονίζει ότι οι μεγάλες δυνάμεις θα πρέπει να προσέχουν, ώστε να μην αποκτήσουν πάρα πολλή ισχύ, επειδή η «*υπερβολική δύναμη*», αναμένεται να κάνει τα άλλα κράτη να ενώσουν τις δυνάμεις τους εναντίον τους, αφήνοντάς τα σε χειρότερη θέση, εάν δεν είχαν επιζητήσει επιπλέον ισχύ. Απο την άλλη, ο John Mearsheimer, υποστηρίζει ότι στη διεθνή πολιτική σκηνή σπανίως υπάρχουν δυνάμεις που είναι υπέρ του status quo, και αυτό γιατί το διεθνές σύστημα δημιουργεί ισχυρά κίνητρα στα κράτη να αναζητήσουν ευκαιρίες για να αποκτήσουν ισχύ εις βάρος των ανταγωνιστών τους και να εκμεταλλευτούν αυτές τις καταστάσεις όταν τα οφέλη ξεπερνούν τα κόστη και ο τελικός σκοπός ενός κράτους είναι να γίνει ο ηγεμόνας του συστήματος.

1.3 Διπολισμός Vs Πολυπολισμός

Οι προβλέψεις μετά τον Ψυχρό Πόλεμο για ένα ανθόσπαρτο διεθνή βίο δεν ήταν μόνο λανθασμένες αλλά και τραγικά μοιραίες για όποιες κοινωνίες δεν φρόντισαν να δυναμώσουν την κρατική τους ισχύ, ώστε να μπορούν να αμύνονται, να ελίσσονται και να διαπραγματεύονται για συμμετρικές και ισόρροπες σχέσεις. Η διαφορά μεταξύ του διπολικού Ψυχροπολεμικού κόσμου και του αναδυόμενου πολυπολικού διεθνούς συστήματος, είναι η διαφορά μεταξύ σταθερότητας που οφειλόταν στην πυρηνική ισορροπία του τρόμου και της δυνητικής αστάθειας, λόγω πολλών μεγάλων δυνάμεων που ανταγωνίζονται και συγκρούονται

---

¹⁹ Mearsheimer, John (2011), «*Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*», Εκδόσεις Ποιότητα, 6η έκδοση, Αθήνα, σελ.29-41

για τον έλεγχο του παγκόσμιου πλούτου. Οι μεγάλες δυνάμεις βρίσκονται σε συνεχή ανταγωνισμό για μια σειρά λόγων και πρωτίστως για τον έλεγχο της κατανομής ισχύος περιφερειακά και πλανητικά και το κύριο αίτιο είναι ο φόβος, ότι αν οι άλλες δυνάμεις καταστούν περιφερειακές ηγεμονίες στη συνέχεια θα επιδιώξουν μια περιφερειακή ηγεμονία. Οι ηγεμονικές δυνάμεις υπό τον φόβο αυτό προσπαθούν να δημιουργήσουν μια κατανομή ισχύος που τις ευνοεί και επιδίδονται σε ασταμάτητους έμμεσους παρεμβατισμούς.²⁰

Ο Mearsheimer υποστηρίζει, ότι ο πόλεμος είναι πολύ πιθανότερος στον πολυπολιτισμό απ' ότι στον διπολιτισμό και αυτό για τους παρακάτω τρεις λόγους. Πρώτον, σε ένα πολυπολιτικό σύστημα υπάρχουν περισσότερες δυνητικές συγκρουσιακές δυνάμεις, άρα περισσότερες ευκαιρίες για πόλεμο. Δεύτερον, οι μεγάλες δυνάμεις είναι πιο πιθανόν να έχουν την ικανότητα να κερδίσουν έναν πόλεμο, καθιστώντας την αποτροπή δυσκολότερη και τον πόλεμο πιθανότερο, λόγω της ύπαρξης ανισορροπιών ισχύος και τρίτον, η πιθανότητα λανθασμένου υπολογισμού είναι μεγαλύτερη στον πολυπολιτισμό. Απο την άλλη, ο διπολιτισμός φαίνεται να είναι το πλέον ειρηνικό και λιγότερο θανάσιμο είδος αρχιτεκτονικής. Μεταξύ του 1945 και του 1990, τη μοναδική περίοδο όπου η Ευρώπη ήταν διπολική, δεν υπήρξε πόλεμος μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων. Η βασική έννοια της διπολικής θεώρησης είναι ότι όσο και αν γίνουν περίπλοκες οι πολύπλευρες σχέσεις των κρατών, θα καταλήξουν σε μία και μόνη διπολική σχέση, η οποία παίρνει τη μορφή δύο κυρίαρχων κρατών που σχηματίζουν δυο ευδιάκριτους πόλους ισχύος και στη συνέχεια, αρχίζει η μεταξύ τους αντιπαράθεση. Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα τα αμεσότερα προβλήματα που αντιμετώπιζε η Ευρώπη οφείλονταν στον ανταγωνισμό των ίδιων των ευρωπαϊκών δυνάμεων, ωστόσο όμως θεωρούσαν ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος προερχόταν απο την Ανατολή. Η σημαντικότερη ιδέα σ' αυτή την αντίληψη, πρόβαλλε τη θεμελιώδη αντίθεση ανάμεσα στην ισχύ στην ξηρά και στην ισχύ στη θάλασσα. Στα τέλη 19^{ου} αιώνα, η τεράστια βρετανική και ρωσική αυτοκρατορία έμοιαζαν να είναι οι δύο πόλοι γύρω απο τους οποίους συγκεντρώνονταν η παγκόσμια ισχύς. Η Βρετανία στη θάλασσα και η Ρωσία στην ξηρά άπλωναν τα πλοκάμια τους σε ολόκληρη την υφήλιο και κατοχυρώθηκαν, ως οι βασικοί ανταγωνιστές για παγκόσμια εδαφική κυριαρχία. Σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή χερσόνησο φοβόντουσαν την τεράστια ευρασιατική αυτοκρατορία που βρισκόταν ακριβώς στα ανατολικά της, μια αυτοκρατορία που κάλυπτε το ένα έκτο των παγκόσμιων εδαφών και συνέχιζε την εδαφική της επέκταση με ανησυχητικούς ρυθμούς.²¹ Ένα απο τα πιο δραματικά αποτελέσματα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν η πτώση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, στην οποία για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα αποδιδόταν ο ρόλος του κυρίως κινδύνου. Όμως, σε μια δεκαετία, η Ρωσική Αυτοκρατορία αντικαταστάθηκε απο τη Σοβιετική Ένωση, με την οποία έπρεπε ο Δυτικός κόσμος να συμβιβασθεί. Για τους μαρξιστές

---

²⁰ Ήφαιστος, Παναγιώτης, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων- Στρατηγικών Σπουδών, Περιοδικό Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, «Διακλαδική Επιθεώρηση», Τεύχος 31ο , ΝΟΕ/ΦΕΒ 2015, ΑΔΙΣΠΟ, «Ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων για τον έλεγχο της κατανομής ισχύος πλανητικά και περιφερειακά: Οι περιφερειακές διενέξεις στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή»

²¹ Geoffrey Parker (2002), «Γεωπολιτική: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον», 1η έκδοση, σελ.221-224

ιδρυτές της, η Σοβιετική Ένωση αποτελούσε την παγκόσμια επανάσταση, γι αυτό και η ύπαρξή της ήταν προσωρινή μέχρι να αντικατασταθεί από την καπιταλιστική τάξη. Το νέο κράτος αντιπροσώπευε ένα νέο κίνδυνο για τη Δυτική οικουμένη και από την γεωπολιτική οπτική γωνία του Mackinder, θα μπορούσε να θεωρηθεί, ως ο πιο πρόσφατος κίνδυνος που προερχόταν από την Ανατολή και απειλούσε το Δυτικό κόσμο.²² Οι τρόποι συμπεριφοράς της Σοβιετικής Ένωσης σύντομα αποδείχτηκαν παρόμοια με εκείνους του εδαφικού προκατόχου της και οι γεωπολιτικές δομές μέσα στις οποίες λειτουργούσε συμφωνούσαν με εκείνα των κρατών που επιδίωκαν να καταλάβουν θέσεις κυριαρχίας. Μέχρι την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο ρόλος της Σοβιετικής Ένωσης παρέμενε περιθωριακός, όσον αφορά την πολιτική ισχύος, παρόλο που η παρουσία της επηρέαζε τις ενέργειες των πιο σημαντικών παικτών. Μετά τη στρατιωτική νίκη της Σοβιετικής Ένωσης, η αυξανόμενη εχθρότητα μεταξύ των Τριών Μεγάλων Δυνάμεων, διέυρνε την ισχύ της, ως το κέντρο της Ευρώπης και ολόκληρη η ήπειρος ανατολικά του ισθμού Βαλτικής - Αδριατικής βρέθηκε μέσα στη διευρυμένη σφαίρα επιρροής της. Μεταμφιεσμένη λοιπόν, σε Σοβιετική Ένωση, η Ρωσία επανήλθε στη θέση που είχε προσωρινά εγκαταλείψει και πλέον ως αυτο - αποκαλούμενο επαναστατικό κράτος και προάγγελος μιας νέας τάξης, πέρασε εύκολα στο ρόλο του αυτοκρατορικού κράτους και του πόλου της χερσαίας ισχύος. Το «Μεγάλο Παιχνίδι» του 19^{ου} αιώνα αναβίωσε με τη μορφή του Ψυχρού Πολέμου, με τις δύο υπερδυνάμεις ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση, να παίρνουν τις θέσεις των προκατόχων τους.²³ Η δυτική αντίληψη ήταν ότι η Σοβιετική Ένωση, κατά βάση, ήταν μια περιφερειακή δύναμη με περιφερειακά συμφέροντα, τα οποία όμως δεν συγκρούονταν με τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Ήταν μια «αχανής χερσαία δύναμη», και τα συμφέροντά της περιορίζονταν στην ευρασιατική ενδοχώρα της. Η αύξηση της σοβιετικής ισχύος και επιρροής της στη δεκαετία μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οδήγησε στο να αντικατασταθεί σταδιακά η άποψη με εκείνη ενός απειλητικού «Σοβιετικού Μπλόκ», το οποίο εκτεινόταν από την Ανατολική Ευρώπη, έως την Άπω Ανατολή και του οποίου οι πολιτικές κατευθύνονταν από το «Μακιαβελικό χέρι» του Κρεμλίνου. Ο προσδιορισμός αυτός σήμαινε ότι η Σοβιετική Ένωση τοποθετούνταν σταδιακά σε ένα γεωπολιτικό πλαίσιο το οποίο τη μετέτρεπε σε μια παλαιού τύπου δύναμη που την ενδιέφερε η εδαφική επέκταση και η κυριαρχία. Το 1953 μετά το θάνατο του Στάλιν οι σχέσεις των δυο υπερδυνάμεων άρχισαν να εξομαλύνονται, ενώ η συνεχιζόμενη εχθρότητα συνοδεύονταν από μια φιλοδοξία ομαλοποίησης της κατάστασης, η οποία έγινε γνωστή με τον όρο, «ειρηνική συνύπαρξη», το οποίο στηριζόταν στο όραμα ενός μόνιμου και σταθερού διπολικού κόσμου, ο οποίος θα ήταν αποτέλεσμα, όχι μιας αντιπαράθεσης, αλλά μιας ισορροπίας δυνάμεων. Η διχοτόμηση ανάμεσα στις χερσαίες και τις ναυτικές δυνάμεις αποτελούσε πάντα το κεντρικό σημείο των διπολικών θέσεων. Η ισχύς στην θάλασσα είναι χαρακτηριστικό των ναυτικών κρατών, που έχουν σχετικά μικρές εδαφικές επικράτειες και των οποίων η δύναμη έχει βασισθεί στον

---

²² Στο ίδιο, σελ.227

²³ Στο ίδιο, σελ.227-231

εμπορικό πλούτο τους, ενώ απο την άλλη η χερσαία ισχύς στηρίζεται στην εδαφική επικράτεια και είναι επακόλουθο της αύξησης της εδαφικής επικράτειας μίας και μόνης ισχυρής περιοχής-πυρήνα.²⁴ Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ήταν το τελικό στάδιο στον προοδευτικό κατακερματισμό του μεγάλου σινοσοβιετικού κομμουνιστικού συνασπισμού. Ωστόσο, πιο σημαντική απο γεωπολιτική άποψη, αναφέρει ο Brzezinski, ήταν η διάλυση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, η αποσύνθεση της οποίας προκλήθηκε απο τη γενική κοινωνικο - οικονομική και πολιτική αποτυχία του σοβιετικού συστήματος. Στη σύντομη διάρκεια, το 1991, οι ηγέτες των Δημοκρατιών της Ρωσίας, της Ουκρανίας και της Λευκορωσίας ανακοίνωσαν προκλητικά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, και έπειτα την αντικατέστησαν με μια οντότητα, που αποκλήθηκε Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών και διακήρυξαν σε διάφορους ρυθμούς την ανεξάρτητη κυριαρχία τους. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης δημιούργησε μια γεωπολιτική σύγχυση. Η απώλεια του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας, και τέλος η ανεξαρτησία της Ουκρανίας αμφισβήτησε την ίδια την ουσία του ισχυρισμού της Ρωσίας, ότι είναι ο σταθερός φορέας της πανσλαβικής ταυτότητας.²⁵ Το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν η απώλεια της Ουκρανίας, μιας δυνητικά πλούσιας βιομηχανικής και αγροτικής οικονομίας και η εμφάνιση ενός ανεξάρτητου ουκρανικού κράτους, το οποίο αντιπροσώπευε μια σημαντική ζωτική γεωπολιτική υποχώρηση για το ρωσικό κράτος. Η ανεξαρτησία της Ουκρανίας στέρησε επίσης τη Ρωσία απο την κυρίαρχη θέση της στη Μαύρη θάλασσα, όπου η Οδησός χρησίμευε ως, η ζωτική πύλη της Ρωσίας για το εμπόριο με τη Μεσόγειο και τον πέραν αυτής κόσμο. Η απώλεια της Ουκρανίας ήταν κρίσιμης σημασίας απο γεωπολιτική άποψη, γιατί μείωσε δραστικά τις γεωστρατηγικές επιλογές της Ρωσίας, διότι αν διατηρούσε τον έλεγχο της Ουκρανίας θα μπορούσε να επιδιώξει να είναι ο ηγέτης μια ισχυρής ευρασιατικής αυτοκρατορίας, όμως χωρίς την Ουκρανία, οποιαδήποτε προσπάθεια της Μόσχας να ανοικοδομήσει την ευρασιατική αυτοκρατορία ήταν πιθανό να αφήσει τη Ρωσία μόνη της σε παρατεταμένες συγκρούσεις με τους μη Σλάβους που αφυπνίστηκαν εθνικά, με τον πόλεμο στην Τσετσενία το 2008, να είναι απλώς το πρώτο παράδειγμα τέτοιων συγκρούσεων.²⁶ Εκτός απο γεωπολιτική άποψη, η απώλεια της Ουκρανίας ήταν και καταλυτικής σημασίας. Η χωροθέτηση της Ουκρανίας της δίνει το δικαίωμα να καθορίζει και να έχει έναν συγκεκριμένο γεωπολιτικό ρόλο - να είναι μια γέφυρα - που ενώνει την Ευρώπη και την Ασία. Το μέγεθος της χώρας, ο αριθμός του πληθυσμού, οι φυσικοί πόροι, σε συνδυασμό με την ευνοϊκή γεωγραφική της θέση, της δίνει το δικαίωμα να έχει την ιδιότητα μιας μεγάλης ευρωπαϊκής χώρας με την κατάλληλη συμπεριφορά ενός γεωπολιτικού και γεωστρατηγικού

---

²⁴ Στο ίδιο, σελ.235-236

²⁵ Brzezinski, Zbigniew (1997), «Η μεγάλη σκακιέρα», *Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές*, Εκδοτικός οργανισμός ΛΙΒΑΝΗ Α.Ε- «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ», σελ. 156-157

²⁶ Walter Russell Mead, (2014), «*The Return of Geopolitics, The Revenge of the Revisionist Powers*», Available at link (accessed March 17 2017) <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2014-04-17/return-geopolitics>

προσανατολισμού.²⁷ Η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας το 1991, η επιμονή της στις κρίσιμες διαπραγματεύσεις στην Μπέλα Βέζα να αντικατασταθεί η Σοβιετική Ένωση από μια χαλαρότερη Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών και η επιβολή ουκρανικής διοίκησης στις σοβιετικές στρατιωτικές δυνάμεις που ήταν σταθμευμένες σε ουκρανικό έδαφος, παρέλυσαν την Μόσχα και οι ενέργειες αυτές αποτέλεσαν παράδειγμα, το οποίο ακολούθησαν και οι άλλες Σοβιετικές Δημοκρατίες. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, στη Ρωσία απόμεινε μια μικρή λωρίδα ακτής στη Μαύρη Θάλασσα και εκτός αυτού εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να είναι άλυτη η διαμάχη με την Ουκρανία σχετικά με τα δικαιώματα αγκυροβόλησης στην Κριμαία των υπολειμμάτων του σοβιετικού στόλου της Μαύρης θάλασσας, ενώ η Ρωσία συνεχίζει να παρακολουθεί με ενόχληση τα κοινά νατοϊκά-ουκρανικά ναυτικά γυμνάσια και τους ελιγμούς αποβίβασης.²⁸

Κεφάλαιο 2: Οι σχέσεις μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας από τον 18ο αιώνα έως και σήμερα και η Κριμαία ως αντικείμενο γεωπολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ τους

2.1. Η ίδρυση της Κίεβσκαγια Ρους

Κατά τη διάρκεια του 7^{ου} με 8^{ου} αιώνα, ξεκίνησε η περαιτέρω οικονομική, πολιτιστική και γλωσσική ενοποίηση, με παράλληλη τη μετατροπή ορισμένων εθνοτικών και πολιτικών κοινοτήτων σε φεουδαρχική ηγεμονία. Λόγω της σταδιακής ενοποίησής τους, στα τέλη του 8^{ου} με 11^{ου} αιώνα αναδείχθηκε ένα ισχυρό κράτος, το οποίο ονομάστηκε Κίεβσκαγια Ρους, πολιτιστικό και οικονομικό κέντρο του οποίου ήταν το Κίεβο. Η Κίεβσκαγια Ρους ένωσε σχεδόν όλους τους Σλάβους της Ανατολής και αποτελούσε τη μεγαλύτερη δημιουργία κράτους στην Ευρώπη, την εποχή εκείνη.²⁹ Η απουσία των φυσικών συνόρων στη Δύση και στην Ανατολή είχαν τις δικές τους συνέπειες για την ιστορία της Ουκρανίας, ιδιαίτερα στην περίπτωση με την Ρωσία, διότι διευκόλυνε τις εισχωρήσεις των ξένων κρατών και ως αποτέλεσμα αυτού, η Ουκρανία μετατρέποταν σε αρένα ενόπλων συρράξεων, ξεκινώντας από τα περιφερειακά στρατεύματα έως και τα στρατεύματα του Βορρά στα τέλη του 17^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, συνεχίζοντας με τα ρωσικο - τουρκικά στρατεύματα και φτάνοντας μέχρι και τους δύο Παγκοσμίους Πολέμους. Τα μεγάλα κράτη στη Δύση, όπως η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Αυστρία και στην Ανατολή, η Ρωσία επανειλημμένα κατακτούσαν τμήματα της Ουκρανίας και την εξέταζαν ως προάστιο, δηλαδή, ως ένα τμήμα της χώρας τους. Από τη μία πλευρά, η γεωγραφική θέση της Ουκρανίας, έπαιζε μεγάλο ρόλο, διότι λειτουργούσε, ως μεσολαβητής

---

²⁷ Anon, (2016). 1st ed. [ebook] Available at: http://vlp.com.ua/files/05_7.pdf

²⁸ Brzezinski, Zbigniew (1997), «Η μεγάλη σκακιέρα», *Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές*, Εκδοτικός οργανισμός LIBANH Α.Ε- «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ», σελ.162-164

²⁹ «*Київська Русь — ранньоукраїнська держава*», Available at link (accessed 1 April 2017), <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt06.htm>

μεταξύ Δύσης και Ανατολής, και απο την άλλη πλευρά, η γεωγραφική τοποθέτηση της χώρας βρισκόταν σε ένα σταυροδρόμι εμπορικών οδών μεταξύ της Βαλτικής και της Μαύρης θάλασσας, αλλά και μεταξύ της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.³⁰ Για μεγάλο χρονικό διάστημα η Ουκρανία θεωρούνταν ηπειρωτική χώρα, διότι κατά τον 18^ο αιώνα είχε ήδη αποκτήσει άμεση πρόσβαση στη θάλασσα και με την ίδρυση των λιμανιών στη Μαύρη θάλασσα και με πρωταρχικό το λιμάνι της Οδησσού, ενδυνάμωσε την αποστολή της στο χώρο της Μεσογείου.³¹

2.1.1 Οι κοινωνικοί και πολιτικοί θεσμοί της Κίεβσκαγια Ρους

Η Κίεβσκαγια Ρους 10^{ος} – 18^{ος} αιώνας ήταν μια απο τις μεγαλύτερες κρατικές ενώσεις της μεσαιωνικής Ευρώπης, όσον αφορά την πολιτική, την οικονομική και πολιτισμική έννοια και υπέστη σημαντικές κοινωνικοπολιτικές αλλαγές. Για τον λόγο αυτό την περίοδο εκείνη, η οποία χαρακτηρίστηκε ως, ο «Χρυσός Αιώνας», σημαντική επιρροή άσκησαν ο Βλαδίμηρος ο Μεγάλος και στη συνέχεια ο γιός του, ο Γιαροσλάβ ο Σοφός, οι οποίοι αποδέχτηκαν τον Ορθόδοξο Χριστιανισμό και τη δημιουργία του πρώτου ανατολικού σλαβικού γραπτού νομικού κώδικα, τα οποία είχαν σημαντική επιρροή στην πορεία της ιστορίας της Ουκρανίας. Η επιλογή του Βλαδίμηρου για τον Ορθόδοξο Χριστιανισμό μπορεί επίσης να αντικατοπτριστεί στους στενούς προσωπικούς δεσμούς του με την Κωνσταντινούπολη, η οποία κυριαρχείτο από τη Μαύρη Θάλασσα και, ως εκ τούτου οι συναλλαγές του εμπορίου περνούσαν μέσω της πιο ζωτικής σημασίας εμπορικής οδού του Κιέβου, του ποταμού Δνείπερος.³²

2.1.2 Η αποσύνθεση του κράτους Κίεβσκαγια Ρους και η Γάλιτσκο-Βολίνσκα πολιτεία

Ως αποτέλεσμα των πολέμων, η υπεροχή του Κιέβου μειώθηκε γρήγορα. Μία απο τα μεγαλύτερες πολιτείες της περιόδου θρυσματισμού της Κίεβσκαγια Ρους (1199-1392), ήταν η Γάλιτσκο-Βολίνσκα πολιτεία, η οποία κάλυπτε σχεδόν τα μισά δυτικά εδάφη, όπως της Μολδαβίας και των Καρπάθιων Ορών. Διεξήχθησαν πολλές μάχες εκείνη τη περίοδο και το 1392 η πολιτεία χωρίστηκε μεταξύ της Πολωνίας και της Λεττονίας. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1569-1795, η δημιουργία μιας συνομοσπονδίας μεταξύ της Πολωνίας και της Λεττονίας, δημιούργησε και τη διαίρεση των εδαφών μεταξύ της Ρωσίας, της Αυστρίας και της Πρωσίας.³³ Προς το τέλος του 15^{ου} αιώνα, προέκυψε μια νέα εξωτερική απειλή - το Χανάτο της Κριμαίας, που αποσχίστηκε απο την «Χρυσή Ορδή» και το 1478 έγινε υποτελής της

³⁰ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 18-19

³¹ Ibid , p. 19

³² Ibid, p. 33-35 & "*New World Encyclopedia*", Available at link (accessed March 15 2017), http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Kievan_Rus'

³³ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 19-21

Οθωμανικής Τουρκίας. ³⁴Ακολούθησαν στην πορεία και άλλα παραδείγματα διαφόρων κινήσεων, πολιτειών και ενώσεων όπως οι Κοζάκοι, οι οποίοι αποτέλεσαν το καλύτερο παράδειγμα στην ιστορία της Ουκρανίας. Η μεγάλη εξέγερση του 1648 ήταν ένα από τα πιο κατακλυστικά γεγονότα στην ουκρανική ιστορία, κατά την διάρκεια της οποίας, ο δεύτερος υψηλότερος στρατιωτικός διοικητής εκείνης της εποχής, ο Μπογδάν Χμελνίτσκι προσπάθησε να κερδίσει την υποστήριξη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και υπέγραψε μαζί της συμφωνία το 1649. Ακολούθησε παράλληλα την αναζήτηση βοήθειας με τη Τσαρική Ρωσία και το 1654, διεξήχθη μυστική συνάντηση των αντιπροσώπων, όσον αφορά τα θέματα της αυτονομίας της Ουκρανίας και τη διατήρηση των εδαφών και των προνομίων της. Η υποστήριξη της Τσαρικής Ρωσίας, είχε ως συνέπεια την έναρξη του ρωσο - πολωνικού πολέμου (1654-1667) και την κατάκτηση εδαφών από τους Οθωμανούς το 1678. Η Ρωσία μη δεχόμενη την βοήθεια από τους Πολωνούς, υπέγραψε με τους Τούρκους τη γνωστή συμφωνία «*Treaty of Bakhchisarai*», όπου σύμφωνα με αυτήν, τα σύνορα μεταξύ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Ρωσικής Αυτοκρατορίας περνούσαν επάνω στον ποταμό Δνείπερο και άφηνε το Νότιο μέρος της Ουκρανίας, ως μια ουδέτερη ζώνη μεταξύ των δύο αυτοκρατοριών. Η μεγαλύτερη ανάπτυξη στα εδάφη της Ουκρανίας την περίοδο εκείνη σημειώθηκε κατά την κυβέρνηση του Ιβάν Μαζέππα, ο οποίος τάχθηκε υπέρ των εμπορικών σχέσεων με τις ευρωπαϊκές χώρες και του περιορισμού των σχέσεων με τη Ρωσία. Μετά το τέλος του ρωσικό - τουρκικού πολέμου (1668-1774) τα πριγκιπάτα και όλα τα παραπάνω κινήματα είχαν εξαλειφθεί από την Αικατερίνη Β'.³⁵

2.2 Οι Κοζάκοι και η περίοδος του Μπογδάν Χμελνίτσκι

Από τον 15^ο αιώνα και μετά, χιλιάδες άνδρες, αναζητώντας διαφυγή από την δουλοπαροικία, εγκαταστάθηκαν στις παραμεθόριες στέπες της περιοχής. Για να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους από τις επιθέσεις των Τατάρων, οργάνωσαν ένοπλες ομάδες και οχυρωμένους οικισμούς. Με τον καιρό άρχισαν να επιτίθενται στους Τατάρους και στους τουρκικούς οικισμούς στη Μαύρη Θάλασσα. Το 1552-4, ο πρίγκιπας Ντμιτρό Βισνέβσκι ένωσε όλους του Κοζάκους και ίδρυσε ένα φρούριο νότια του Δνείπερου, το οποίο ονομάστηκε «*Zaporozhian Sich*», τον πυρήνα των Κοζάκων, που έγινε γνωστό, ως η «*Ζαπορόζιε*» («γη πέρα από τα

---

³⁴ Markus Vasyl, Stebelsky Ihor, “*History of Ukraine*”, [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article “Ukrainian Soviet Socialist Republic,” vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CΗ%5CΙ%5CΗistoryofUkraine.htm>

³⁵ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), “*Kleine Geschichte der Ukraine*”, Munich, p. 21-25 &

Markus Vasyl, Stebelsky Ihor, “*History of Ukraine*”, [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article “Ukrainian Soviet Socialist Republic,” vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CΗ%5CΙ%5CΗistoryofUkraine.htm>

ορμητικά»³⁶. Οι αποστολές των Κοζάκων ενάντια των Τατάρων και των Τούρκων τους έκαναν διάσημους σε όλη την Ευρώπη. Το 1577 βάδισαν στην Μολδαβία για υποστήριξη, ενώ το 1594, ο Κομυλονιχ και Erich Steblau, απεσταλμένοι του Πάπα VIII και του αυτοκράτορα Rudolph II, στρατολόγησαν μισθοφόρους Κοζάκους, στον πόλεμο εναντίον των Τούρκων. Αυτές αλλά και άλλες εκδηλώσεις των Κοζάκων και η στρατιωτική και πολιτική αυτονομία τους, ήταν μια απειλή για το πολωνικό καθεστώς, διότι προκάλεσαν αντίποινα στην Ουκρανία. Ο θεσμός αυτών των λεγόμενων ονομαστικών Κοζάκων, ο αριθμός των οποίων αυξήθηκε (κατά καιρούς έως και 6.000) κατά τη διάρκεια των πολέμων της Πολωνίας, προκάλεσε δυσαρέσκεια στους μεγιστάνες, οι οποίοι αντιτίθονταν σε κάθε εξευγενισμό των Κοζάκων.³⁷ Η μεγαλύτερη εξέγερση της πρώιμης σύγχρονης Ευρώπης της εποχής εκείνης διεξήχθη υπο την ηγεσία του Μπογοδάν Χμελνίτσκι, όπου το κρίσιμο στοιχείο ήταν η ηγεσία του, η οποία χαρακτηριζόταν, ως εξαιρετικά οργανωτική, στρατιωτική και πολιτική και σε μεγάλο βαθμό αντιπροσώπευε μια μεγάλη επιτυχία. Χιλιάδες Πολωνοί ευγενείς, αξιωματούχοι, Ουνίτες σφαγιάστηκαν και αναγκάστηκαν να τραπούν σε φυγή. Σημειώθηκαν περισσότερες απο 50.000 απώλειες Εβραίων, ειδικότερα κατά τη διάρκεια του πολέμου μεταξύ Πολωνών και Κοζάκων, οι οποίοι συγκεντρώθηκαν στο έδαφος της Ουκρανίας και θεωρήθηκαν, ως παράγοντες της πολωνικής τάξης. Μεγάλες σφαγές έγιναν, επίσης, εις βάρος του ουκρανικού λαού από τους Πολωνούς και στη μεγάλη μάχη το 1648, ο Μπογοδάν Χμελνίτσκι, πολιορκησε και κατέκτησε τη Δυτική Ουκρανία, κάτι το οποίο βρήκε την Πολωνία ανυπεράσπιστη και κατακερματισμένη. Συνειδητοποιώντας ότι δεν μπορούσε να νικήσει τους Πολωνούς, παρά μόνο με στρατιωτικά μέσα, ξεκίνησε την επέκταση της πολιτικής του βάσης και στράφηκε στη διπλωματία. Ο Χμελνίτσκι προέβλεπε τη δημιουργία ενός μεγάλου συνασπισμού που θα υποστηρίζονταν από τους Οθωμανούς, τους Τάταρους, και απο τις παραδουνάβιες ηγεμονίες και θα αποτελούνταν από την Ουκρανία, την Τρανσυλβανία, το Βραδεμβούργο, τη Λιθουανία αλλά και την Αγγλία. Σκοπός του ήταν να αναδιαρθρώσει την Κοινοπολιτεία σε ισότιμη ένωση της Πολωνίας και της Λιθουανίας.³⁸ Ο Τσάρος Αλεξέι Μιχαίλοβιτς, συμφώνησε να βοηθήσει τον Χμελνίτσκι «για το καλό της Ορθοδόξου πίστεως», και ανέμενε επίσης να ανακτήσει και κάποια από τα εδάφη της Μόσχας τα οποία είχαν χάσει στο παρελθόν στην Πολωνία, και να αξιοποιήσει την Ουκρανία, ως ζώνη απομόνωσης εναντίον των Οθωμανών, και, σε γενικές γραμμές, να επεκτείνει την

---

³⁶ Ibid, p. 48-49

³⁷ Ibid, p. 50-53 & Markus Vasyly, Stebelsky Ihor, “History of Ukraine”, [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article “Ukrainian Soviet Socialist Republic,” vol. 5 (1993).] Available at [link](http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm) (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

³⁸ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), “Kleine Geschichte der Ukraine”, Munich, p. 53-56

επιρροή του.³⁹ Η Συνθήκη Περιασλάφ του 1654, ίδρυσε μια συμμαχία της Ουκρανίας και της Μόσχας. Οι Πολωνοί απάντησαν στην νέα συμμαχία, συνδυάζοντας τις δυνάμεις τους με τους Τατάρους. Η εξωτερική πολιτική του Χμελνίτσκι, ειδικά η συνεργασία του με τους Σουηδούς, οι οποίοι ήταν επίσης σε πόλεμο με τη Μόσχα, έθεσε σε οργή τον Τσάρο. Αλλά για τον Χμελνίτσκι ακόμη πιο εξοργιστικό ήταν η Συνθήκη Ειρήνης του Βίλνιους με τους Πολωνούς, τον Οκτώβριο του 1656, την οποία η Μόσχα είχε συνάψει χωρίς διαβούλευση μαζί του. Μετά τον θάνατό του ο Χμελνίτσκι, όρισε τον γιο του, ως διαδοχό του, σύντομα όμως έγινε προφανές, πως αδυνατούσε να αποφανθεί, και τη θέση του κατέλαβε ο Ιβάν Βιχόβσκι, ο οποίος συνειδητοποιώντας ότι μια αντιπαράθεση με τη Μόσχα ήταν αναπόφευκτη, άρχισε τις διαπραγματεύσεις με τους Πολωνούς σχετικά με την επιστροφή της Ουκρανίας στην Κοινοπολιτεία της Πολωνίας.⁴⁰ Τον Σεπτέμβριο του 1658, συνάφθηκε Συνθήκη, με βάση την οποία η Μόσχα απέστειλε ένα μεγάλο στρατό στην Ουκρανία, συνειδητοποιώντας όμως, ότι η βάση στήριξής της άρχισε να καταρρέει το Σεπτέμβριο του 1659, ο Βιχόβσκι κατέφυγε στην Πολωνία. Οι Μοσχοβίτες, οι οποίοι επέστρεψαν στην Ουκρανία με άλλο ένα μεγάλο στρατό, την ανάγκασαν σε επαναδιαπραγμάτευση της Συνθήκης Περείασλαβ του 1654. Το νέο σύμφωνο ήταν ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός στις προσπάθειες της Μόσχας να ενισχύσει τον έλεγχό της στην Ουκρανία: αύξησε τον αριθμό των διοικητών και της φρουράς στην Ουκρανία, απαγόρευσε τη διατήρηση ξένων επαφών χωρίς την άδεια του Τσάρου, και όρισε ότι η εκλογή των ηγετών των Κοζάκων πρέπει να επιβεβαιώνονται από τη Μόσχα.⁴¹

2.3 Δυο σφαίρες επιρροής

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Ουκρανία χωρίστηκε κατά μήκος του ποταμού Δνείπερου σε δύο σφαίρες επιρροής, τη Δυτική υπό της Πολωνίας και την Ανατολική υπό της Μόσχας. Κατά καιρούς, η Οθωμανική παρουσία γινόταν αισθητή στο νότο. Η αδυναμία προήλθε σε μεγάλο βαθμό από τις εσωτερικές διαμάχες, ιδιαίτερα τις συνεχιζόμενες κοινωνικές εντάσεις μεταξύ των Κοζάκων και των αγροτών, οι οποίοι αγανάκτησαν με τις προσπάθειες του ανώτερου να μονοπωλεί στην πολιτική εξουσία και να επιβάλει υποχρεώσεις εργασίας πάνω τους.⁴² Κατά συνέπεια, η πολιτική του κομματισμού και του τυχοδιωκτισμού

---

³⁹ Markus Vasyly, Stebelsky Ihor, "History of Ukraine", [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article "Ukrainian Soviet Socialist Republic," vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

⁴⁰ Markus Vasyly, Stebelsky Ihor, "History of Ukraine", [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article "Ukrainian Soviet Socialist Republic," vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

⁴¹ Ibid, p. 57-61

⁴² Ibid, p. 58-60

έγινε διαδεδομένη μεταξύ των ηγετών των Κοζάκων, ο οποίοι ήταν εύκολα χειραγωγημένοι από τους ισχυρούς γείτονες της Ουκρανίας. Μια προσπάθεια για τη διατήρηση των Κοζάκων της Ουκρανίας από το χάος έγινε από τον συνταγματάρχη της Ουκρανίας, Πετρό Ντοροσένκο (1666-1676). Μετά την υπογραφή της Συνθήκης Αντρούσοβο, ο Ντοροσένκο στράφηκε εναντίον τους και αποφάσισε να ενώσει όλη την Ουκρανία σύμφωνα με τον κανόνα του. Για να κερδίσει την υποστήριξη των Κοζάκων, συμφώνησε να πραγματοποιήσει συχνές συναντήσεις του Γενικού Στρατιωτικού Συμβουλίου, και να απελευθερώσει τον εαυτό του από υπερβολική εξάρτηση των συνταγματάρχων. Το φθινόπωρο του 1667, ένα συνδυασμός Κοζάκων - Οθωμανικής δύναμης ανάγκασε το βασιλιά, Jan II Casimir Vasa, να χορηγήσει ευρεία εξουσία στην Δυτική σφαίρα επιρροής. Στη συνέχεια, ο Ντοροσένκο εισέβαλε στην Ανατολική σφαίρα επιρροής και ανακυρρήχθηκε ο ηγέτης της Ουκρανίας. Το 1669 μετά την εισβολή του στρατού της Μόσχας, ο Ντοροσένκο αναγκάστηκε να ορκιστεί πίστη στον Τσάρο με αποτέλεσμα τον διαμελισμό της Ουκρανίας για άλλη μια φορά. Αποδυναμωμένος πλέον, ο Ντοροσένκο αναγκάστηκε να βασιστεί όλο και περισσότερο στους Οθωμανούς και το 1674 βρέθηκε να αγωνίζεται στο πλευρό των Τούρκων εναντίον των Ορθοδόξων δυνάμεων του Τσάρου.⁴³ Απο το 1669 η Αριστερή σφαίρα επιρροής παρέμεινε υπο τον έλεγχο της Μόσχας, και γλίτωνε τις συνεχόμενες εισβολές των Τατάρων, Πολωνών και Οθωμανών, οι οποίες κατέστρεφαν τη Δυτική σφαίρα επιρροής της Ουκρανίας. Ο διάδοχος του Ντοροσένκο παρέμεινε στην εξουσία για 15 χρόνια και πολέμησε στην πλευρά της Μόσχας εναντίον του, αλλά και των Τούρκων, με σκοπό την κατάκτηση του δυτικού τμήματος. Κατά συνέπεια, αποδείχτηκε μη συνεργατικός όταν η Μόσχα ξεκίνησε εισβολή στην Κριμαία το 1687, η οποία χαρακτηρίστηκε, ως ανεπιτυχής εκστρατεία και για την οποία εξορίστηκε στην Σιβηρία.⁴⁴ Μετά την ανάκτηση του δυτικού τμήματος το 1699 απο τους Οθωμανούς, οι Πολωνοί και οι Κοζάκοι υποστήριξαν την αυτονομία τους, μόνο με το ένα τρίτο περίπου του εδάφους του κράτους. Οι Κοζάκοι έλαβαν μέρος στους ατελείωτους πολέμους του 17^{ου} και αρχές του 18^{ου} αιώνα με δικά τους έξοδα. Κατά συνέπεια, πολλοί από αυτούς είχαν οικονομικά καταστραφεί, και αυτό προκάλεσε μια μείωση του αριθμού και του μεγέθους του στρατού των Κοζάκων. Το 1700 ο στρατός αριθμούσε μόνο 20.000 άνδρες. Αντιμέτωποι με εσωτερικές αδυναμίες, όπως την εξάντληση της στρατιωτικής δύναμης, και απογοητευμένοι από τη συμπεριφορά των Πολωνών και των Οθωμανών, αμφισβήτησαν πλέον την ανάγκη διατήρησης δεσμών με τη Μόσχα.⁴⁵

---

⁴³ Ibid, p. 60-62

⁴⁴ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 59-61

⁴⁵ Markus Vasyly, Stebelsky Ihor, "*History of Ukraine*", [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article "Ukrainian Soviet Socialist Republic," vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

2.4 Η θέση της Ουκρανίας τον 18^ο αιώνα και η ενσωμάτωσή της στη Ρωσική Αυτοκρατορία (1709-1914)

2.4.1 Η περίοδος ηγεσίας του Ιβάν Μαζέππα

Μετά την κορύφωση της εποχής της Κίεβσκαγια Ρους και της ανάπτυξης της Γάλιτσκο-Βολίνσκα πολιτείας, το πρώτο μισό του 18^{ου} αιώνα βρίσκει την Ουκρανία υπό την διοίκηση του Ιβάν Μαζέππα, ενός από τους σημαντικότερους και αμφιλεγόμενους πολιτικούς ηγέτες της εποχής, σε ανοδική πορεία ανάπτυξης της οικονομίας και του πολιτισμού αλλά και της δημιουργίας νέας κρατικής ένωσης, με παράλληλη όμως τη πίεση από τη μεριά της Ρωσίας να συνεχίζει να προκαλεί δυσαρέσκεια στον πληθυσμό.⁴⁶ Μια βασική αρχή της πολιτικής του Ιβάν Μαζέππα, ήταν η διατήρηση των καλών σχέσεων με τη Μόσχα. Ανέπτυξε στενές σχέσεις με τον Τσάρο Πέτρο Α', και τον βοήθησε ενεργά το 1695-6 στις εκστρατείες που διενεργούσε στην Αζοφική θάλασσα εναντίον των Τατάρων και των Τούρκων. Ήταν, επίσης, σύμβουλος του στις υποθέσεις με την Πολωνία. Αυτές οι στενές επαφές βοήθησαν να κερδίσει την υποστήριξη της Μόσχας, για την κατάληψη του δεξιού μέρους της Ουκρανίας το 1704, κατά τη διάρκεια της μεγάλης εξέγερσης των αντι - πολωνικών Κοζάκων. Τα συντάγματα των Κοζάκων υπέστησαν τεράστιες απώλειες κατά τη διάρκεια των δύσκολων εκστρατειών στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας, στην Πολωνία, και στην Σαξονία, και ο άμαχος πληθυσμός έπρεπε να υποστηρίξει τα στρατεύματα της Μόσχας και τις μεταρρυθμίσεις του Πέτρου Α', ο οποίος απείλησε με εξάλειψη της αυτονομίας της Ουκρανίας και με ενσωμάτωση των Κοζάκων στο στρατό της Μόσχας⁴⁷. Μετά την αποτυχία των σχεδίων του Ιβάν Μαζέππα, η απορρόφηση του κράτους από τη Ρωσική Αυτοκρατορία άρχισε σοβαρά. Η αυτοκρατορική ρωσική κυβέρνηση χρησιμοποίησε μια ποικιλία τεχνικών «*διαίρει και βασίλευε*», ώστε να αποδυναμώσει την ουκρανική αντίσταση: ενθάρρυνε τις συγκρούσεις μεταξύ των Κοζάκων, και χρησιμοποιούσε καταγγελίες κατά της κυβέρνησης της Ουκρανίας, ως δικαιολογία για την εισαγωγή ρωσικών διοικητικών μέτρων.⁴⁸ Επιπλέον, ξεκίνησε την πρακτική διορισμού ρώσων συνταγματάρχων και με διάταγμα της, το οποίο έκδωσε το 1720, απαγόρευσε ρητά τη δημοσίευση των βιβλίων στην ουκρανική γλώσσα με εξαίρεση μόνο ορισμένων λειτουργικών κειμένων αλλά και την εξαγωγή σιτηρών και άλλων προϊόντων προς τη Δύση. Από την άλλη πλευρά οι Ρώσοι έμποροι λάμβαναν προνομιακή μεταχείριση στην εξαγωγή των προϊόντων τους και έστελναν Κοζάκους στην Αγία Πετρούπολη, για το χτίσιμο του καναλιού της Λαντόγκας, όπου πολλοί από αυτούς πέθαναν από υπερκόπωση, τη κακή διατροφή και τις ανθυγιεινές συνθήκες⁴⁹. Το 1710 εκλέγεται μετά το θάνατο του Μαζέππα, ο Πιλίπ Όρλικ, ως διάδοχος, γενικός καγκελάριος

⁴⁶ Ibid, p. 78-79

⁴⁷ Ibid, p. 80-81

⁴⁸ Ibid, p. 79

⁴⁹ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 79-81

και ιδρυτής του Συντάγματος της Ουκρανίας την εποχή εκείνη, ο οποίος με την υποστήριξη του Καρόλου XII, ξεκίνησε αντιμοσχοβικές συμμαχίες, οι οποίες όμως απέτυχαν. Οι δύο ηγέτες της Μόσχας ο Πετρό Α΄ και η Αικατερίνη Β΄, συνέχισαν εντατικά την ενσωμάτωση της Ουκρανίας στη Ρωσική Αυτοκρατορία, και εκείνη την περίοδο με τη συναίνεση του Τσάρου, εκλέχθηκε νέος διάδοχος στην Ουκρανία, ο Ιβάν Σκοροπάτσκι. Μετά την εκλογή του, ο Πετρό Α΄ αύξησε περισσότερο έλεγχο στην Ουκρανία, δεν αναθώρησε καμία συνθήκη, διόριζε ρώσους συνταγματάρχες και αύξησε σε μεγάλο βαθμό μεγάλες ιδιοκτησίες γης υπό τον έλεγχό του.⁵⁰ Μετά τον θάνατό του η εξουσία περιήλθε στα χέρια της αυτοκράτειρας Αικατερίνης Β΄, η οποία συνέχισε τη συγκέντρωση και τη συστηματοποίηση της βέλτιστης κινητοποίησης των πόρων. Το 1763 ενέκρινε τη δημιουργία της Νέας Ρωσίας έξω από τα εδάφη της Νέας Σερβίας, ενώ παράλληλα υπό την διοίκηση του Πετρό Ρουμιάντσεβ, εξάλειψε σταδιακά την αυτονομία της Ουκρανίας και εισήγαγε φορολογία για τον έλεγχο των αγροτών. Μετά το ρωσοτουρκικό πόλεμο το 1768-1774 και τη Συνθήκη Ειρήνης του Κιουτσούκ Καϊναρτζή, η εκκαθάριση της αυτονομίας της Ουκρανίας απέκτησε νέα ώθηση.⁵¹ Η «*Zaporozhian Sich*», καταστράφηκε από τα ρωσικά στρατεύματα το 1775 και οι απέραντες εκτάσεις της Νότιας Ουκρανίας ενσωματώθηκαν στη Ρωσική Αυτοκρατορία, ως μέρος της Νέας Ρωσίας. Η Αικατερίνη Β΄, προώθησε τη δημιουργία πολλών νέων πόλεων στη Μαύρη και την Αζοφική Θάλασσα για την προσέλκυση ξένων εμπορευμάτων. Η αυτοκρατορική γραφειοκρατία αντικατέστησε τους ουκρανικούς διοικητικούς, δικαστικούς και δημοσιονομικούς θεσμούς και των κοινωνικούς και νομικούς κανόνες με ρωσικούς. Το 1783 τα συντάγματα των Κοζάκων μετατράπηκαν σε τακτικά συντάγματα ιππικού και το ρωσικό σύστημα της υποχρεωτικής στράτευσης και δουλοπαροικίας επεκτάθηκε στην Ουκρανία. Χωρίς τους Κοζάκους, η αγροτιά ήταν αναποτελεσματική στην αντίσταση με τους ευγενείς.⁵² Περιστασιακά ξεσπούσαν μικρές διαταραχές, με επικεφαλής τους αγρότες, τους λεγόμενους «*Haidamakas*», όπου σταδιακά, έγιναν ένα σοβαρό πρόβλημα για τους πολωνούς ευγενείς, και ως αποτέλεσμα αυτού επιβλήθηκε η δουλοπαροικία και εντάθηκε η θρησκευτική καταπίεση. Το 1734, όταν η Πολωνία ενεπλάκει σε σύγκρουση με τη Ρωσία, η πρώτη σοβαρή εξέγερση των αγροτών είχε ξεσπάσει.⁵³ Η πιο διαδεδομένη και αιματηρή, ήταν η λεγόμενη εξέγερση «*Koliivshchyna*», του 1768, όταν οι Πολωνοί ενεπλάκησαν σε πόλεμο με τη Ρωσία. Χιλιάδες, πολωνικής καταγωγής, ευγενείς, Εβραίοι, και καθολικοί κληρικοί, σφαγιάστηκαν. Φοβούμενη ότι εξέγερση θα εξαπλωθεί σε κτήσεις της, η ρωσική κυβέρνηση έστειλε τις δυνάμεις της για να την καταστείλει.

---

⁵⁰ Ibid, p. 80-81

⁵¹ Ibid, p. 82

⁵² Ibid, p. 82-83

⁵³ Ibid, p. 89-91

Έτσι έληξε η τελευταία μεγάλη εξέγερση της ουκρανικής αγροτιάς κατά των πολωνικών ευγενών.⁵⁴

Η επέκταση της Ρωσίας ήταν ένας κυρίαρχος παράγοντας στην ιστορία της Ουκρανίας. Στα τέλη του 18ου αιώνα, η Αικατερίνη Β΄, συγκέντρωσε ένα μεγάλο μέρος στρατού νότια προς τη Μαύρη Θάλασσα, προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση στη Μεσόγειο και το παγκόσμιο εμπόριο. Ξεκίνησε παράλληλα η ρευστοποίηση της αυτονομίας του κράτους των «*Hetman*» και η απορρόφηση των εδαφών της «*Zaporozhian Sich*», με αποκορύφωμα την κατάκτηση του Χανάτου της Κριμαίας το 1774 και, μετά την προσάρτηση του το 1783, αποκτώντας τον έλεγχο ολόκληρης της βόρειας ακτής της Μαύρης Θάλασσας.⁵⁵ Η Ρωσία επενέβη και στην Πολωνία και επηρέασε τις πολιτικές εξελίξεις της καθόλη τη διάρκεια του 18ου αιώνα, δήθεν για να προστατεύσει τον ορθόδοξο πληθυσμό της. Το 1772, 1793 και το 1795 η Κοινοπολιτεία της Πολωνίας διαμοιράστηκε μεταξύ της Ρωσίας, της Αυστρίας και της Πρωσίας. Έτσι, από το 1795 η δεξιά σφαίρα επιρροής της Ουκρανίας είχε ενσωματωθεί στην Ρωσική Αυτοκρατορία, η οποία έλεγχε τώρα περίπου το 80 τοις εκατό των ουκρανικών εδαφών. Τον 18^ο αιώνα η νίκη της Ρωσικής Αυτοκρατορίας επί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1774, η καταστροφή της «*Zaporozhian Sich*» το 1775 και η προσάρτηση του Χανάτου της Κριμαίας το 1783, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την εξόρυξη και τον αποικισμό της Ανατολικής σφαίρας επιρροής της Ουκρανίας.⁵⁶ Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Αλεξάνδρου Α΄ (1801-1825), η ρωσική παρουσία στην Ουκρανία αποτελούνταν κυρίως από τον αυτοκρατορικό στρατό της και τη γραφειοκρατία. Από τη δεκαετία του 1830, κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Νικολάου Α΄ (1825-1855), η διαδικασία δημιουργίας μιας κεντρικής διοίκησης σε όλη την Ουκρανία είχε ολοκληρωθεί με αποτέλεσμα το όνομα «*Ουκρανία*» να έχει σχεδόν εξαφανιστεί από τη χρήση: η Ανατολική σφαίρα επιρροής στην Ουκρανία αναφερόταν, ως «*Μικρή Ρωσία*», ενώ η Δυτική σφαίρα, επίσημα ονομάστηκε «*Νοτιοδυτική Γη*».⁵⁷

---

⁵⁴ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 90-91 &

Markus Vasyl, Stebelsky Ihor, "*History of Ukraine*", [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article "Ukrainian Soviet Socialist Republic," vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

⁵⁵ Ibid, p. 83

⁵⁶ Ibid, p. 92

⁵⁷ Markus Vasyl, Stebelsky Ihor, "*History of Ukraine*", [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article "Ukrainian Soviet Socialist Republic," vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

2.5 Η αρχή του Εθνικού Κινήματος της Ουκρανίας

Η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της Δυτικής Ουκρανίας υστερούσε σε σύγκριση με εκείνη της Ανατολικής Ουκρανίας υπό την κυβέρνηση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και συνέχιζε να είναι μία από τις φτωχότερες περιοχές σε όλη την Ευρώπη, με το πέρασμα των χρόνων όμως, η άνοδος της εθνικής συνείδησης, όπως και στην υπόλοιπη Ανατολική Ευρώπη, είχε μεγάλο αντίκτυπο στην πορεία εξέλιξης της ιστορίας της Ουκρανίας, η οποία σχετιζόταν με την επίδραση της Δυτικής ιδέας και ιδιαίτερα εκείνων της Γαλλικής Επανάστασης και του Ρομαντισμού. Ενδεικτικό της πρώτης φάσης της ανοικοδόμησης του έθνους ήταν το ενδιαφέρον που επέδειξαν στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα, οι Ουκρανοί διανοητές για την ουκρανική ιστορία, την ιστοριογραφία, την εθνογραφία, και τη λαογραφία, δίνοντας κεντρική σημασία στη μητρική γλώσσα για τη διατήρηση της εθνικής συνείδησης. Το 1848 οι Ουκρανοί ίδρυσαν το Ανώτατο Συμβούλιο, ως όργανο εκπροσώπησης τους στο οποίο και συγκρούστηκαν με τους Πολωνούς και οδηγήθηκαν σε μία μακρά περίοδο πολιτικών συγκρούσεων μεταξύ τους. Απαιτώντας αυτονομία, οι Ουκρανοί ίδρυσαν την πρώτη εφημερίδα στην ουκρανική γλώσσα και έτσι το επαναστατικό κλίμα του 1848 επέτρεψε στους κατοίκους της Δυτικής Ουκρανίας να εκφράσουν και να οργανώσουν τον εαυτό τους, ως ξεχωριστή χώρα για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία.⁵⁸ Η ήττα της Ρωσίας στον Κριμαϊκό Πόλεμο το 1853-6, έφερε στο προσκήνιο την κοινωνικοοικονομική καθυστέρηση της αυτοκρατορίας και ώθησε τον Αλέξανδρο Β΄, να εισάγει σημαντικές μεταρρυθμίσεις όπου η πιο σημαντική από αυτές, ήταν η κατάργηση της δουλοπαροικίας το 1861.⁵⁹ Ο αντίκτυπος αυτής της χειραφέτησης για τους Ουκρανούς ήταν ιδιαίτερα μεγάλος, επειδή το 42% από αυτούς (σε σύγκριση με το μέσο όρο 35% στη Ρωσική Αυτοκρατορία) ήταν ιδιωτικοί δουλοπάροικοι. Στο τέλος του 19ου αιώνα, η οικονομική κατάσταση στην ουκρανική ύπαιθρο επιδεινώθηκε αρκετά με την αύξηση των φόρων και με παράλληλη την ταχεία αύξηση του πληθυσμού αυξήθηκε η πείνα, με αποτέλεσμα ένας μεγάλος αριθμός αγροτών να αναγκαστούν να μεταναστεύσουν στις ασιατικές περιοχές της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και έτσι το 1914 περίπου 2 εκατομμύρια Ουκρανοί είχαν εγκατασταθεί μόνιμα σε αυτές τις περιοχές. Παραδόξως, αυτή η στασιμότητα δεν εμπόδισε την Ουκρανία από τη διεύρυνση του ρόλου της, ως «σιτοβολώνας της Ευρώπης».⁶⁰ Με την κατάργηση της δουλοπαροικίας άνοιξε νέο τοπίο για την αρχή της εκβιομηχάνισης και τον οικονομικό εκσυγχρονισμό. Η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή τέθηκε σε λειτουργία το 1866-1871 μεταξύ Οδησσού και Μπαλτά για τη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των σιτηρών. Ως αποτέλεσμα, η οικονομία της Ουκρανίας, που

⁵⁸ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 99,101,105-106

⁵⁹ Ibid, p. 110

⁶⁰ Markus Vasyly, Stebelsky Ihor, "*History of Ukraine*", [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article "Ukrainian Soviet Socialist Republic," vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

μέχρι τότε ήταν σχετικά διακριτή και αυτοτροφοδοτούμενη, άρχισε να ενσωματώνεται στο αυτοκρατορικό οικονομικό σύστημα. Η ταχεία ανάπτυξη των σιδηροδρομικών μεταφορών τόνωσε τις απαιτήσεις για τον άνθρακα και το σίδηρο. Κατά συνέπεια, μεταξύ του 1870 και 1900, και ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1890, η νοτιοανατολική ουκρανική περιοχή του Ντόνετσκ, έγινε, η ταχύτερη αναπτυσσόμενη βιομηχανική περιοχή με πλούσια αποθέματα άνθρακα και σιδηρομεταλλεύματος στη Ρωσική Αυτοκρατορία.⁶¹ Παρά τα πολιτικά μειονεκτήματα των Ουκρανών έναντι των Πολωνών, οι Ουκρανοί έζησαν σε μια συνταγματική μοναρχία που επέτρεψε πολύ μεγαλύτερη ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και της έκφρασης από ό, τι ήταν δυνατό στη Ρωσική Αυτοκρατορία. Αυτή η ελευθερία, καθώς και παραδείγματα από τους Τσέχους, τους Γερμανούς και Πολωνούς, οδήγησαν σε άνοδο της οργανωτικής δραστηριότητας τους στη Δυτική Ουκρανία στα τέλη του 19^{ου} και αρχές του 20^{ου} αιώνα. Καθώς διάφορες ιδεολογίες κρυσταλλώνονταν, η οργανωτική υποδομή μεγάλωσε, και δημιούργησε την ανάγκη να λειτουργήσουν αποτελεσματικά σε ένα κοινοβουλευτικό σύστημα με αποτέλεσμα, οι Ουκρανοί της Δύσης να σχηματίσουν πολιτικά κόμματα τα οποία στη συνέχεια είχαν σημαντική επιρροή στον τρόπο διακυβέρνησης της χώρας και στην μετεξέλιξη των γεγονότων.⁶²

2.6 Η Ουκρανία στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Ο αντίκτυπος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου για τους Ουκρανούς, οι οποίοι πιάστηκαν μεταξύ των μεγάλων αντιπάλων της σύγκρουσης, ήταν άμεσος και καταστροφικός. Περίπου 3 εκατομμύρια από αυτούς πολέμησαν στο στρατό της Ρωσίας, και πάνω από 250.000 στις δυνάμεις της Αυστρίας. Μερικές από τις μεγαλύτερες μάχες διετέλεστηκαν στο Ανατολικό μέτωπο της Ουκρανίας, και ένα μεγάλο μέρος της Δυτικής Ουκρανίας υπέφερε τρομερά από τις επανειλημμένες επιθέσεις και καταλήψεις. Τον Σεπτέμβριο του 1914 τα ρωσικά στρατεύματα κατέλαβαν ένα μεγάλο μέρος της Δυτικής Ουκρανίας, και ως αποτέλεσμα αυτού οι αρχές των Αψβούργων υποψιάστηκαν στην ενέργεια αυτή τους Ουκρανούς φιλο - ρώσους, τους οποίους τους συνέλαβαν και τους εκτέλεσαν, ενώ πάνω από 30.000 στρατιώτες απελάσθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης κοντά στην Αυστρία. Υπό ρωσική κατοχή, η Δυτική Ουκρανία είχε επίσης υποβληθεί σε υπερβολικά σκληρή μεταχείριση, οι τσαρικές αρχές συνέλαβαν και απέλασαν χιλιάδες Ουκρανούς ακτιβιστές, έκλεισαν τα ουκρανικά ιδρύματα, και απαγόρευσαν τη χρήση της ουκρανικής γλώσσας. Το 1915 η Δυτική Ουκρανία καταλήφθηκε ξανά από την Αυστρία μέχρι το ξέσπασμα της Επανάστασης του 1917.⁶³

Με το πέρασμα του τρίτου χρόνου από το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, η πολυεθνικότητα της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, της Αυστροουγγαρίας και της Οθωμανικής

---

⁶¹ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 111-112

⁶² Ibid, p. 121-124

⁶³ Ibid, p. 142-143

Αυτοκρατορίας, άρχισε να δείχνει σημάδια εσωτερικής αδυναμίας και αποσύνθεσης. Στη Ρωσική Αυτοκρατορία, οι στρατιωτικές ήττες, η αποδιοργάνωση, ο πληθωρισμός, και οι σοβαρές ελλείψεις τροφίμων προκάλεσαν μαζική κοινωνική δυσαρέσκεια και αναταραχή, η οποία κορυφώθηκε με την επανάσταση του Φεβρουαρίου του 1917 και την κατάρρευση της μοναρχίας.⁶⁴ Μετά την παραίτηση του Νικολάου Β΄ στις 15 Μαρτίου 1917, τα περισσότερα από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, στην Κρατική Δούμα, ενώθηκαν για να σχηματίσουν τη ρωσική προσωρινή κυβέρνηση. Οι Μπολσεβίκοι, όμως, που ήρθαν να κυριαρχήσουν τα Σοβιέτ των εργατών και των στρατιωτών στην Αγία Πετρούπολη, αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στην κυβέρνηση.⁶⁵ Σε αυτήν την κατάσταση της κοινωνικού και οικονομικού χάους και της διπλής πολιτικής εξουσίας, η προσωρινή κυβέρνηση ήταν αδύνατο να διατηρήσει τον έλεγχο. Αξιοποιώντας την επαναστατική κατάσταση, οι εθνικοί ηγέτες της Ουκρανίας είχαν βάλει εμπρός όχι μόνο κοινωνικά, αλλά και εθνικά και πολιτικά αιτήματα. Στις 17 Μαρτίου 1917 οι εκπρόσωποι των διαφόρων ουκρανικών πολιτικών, κοινωνικών, πολιτισμικών, και επαγγελματικών οργανώσεων συγκεντρώθηκαν στο Κίεβο και διαμόρφωσαν την ουκρανική Κεντρική Ράντα, ως ένα ουκρανικό αντιπροσωπευτικό σώμα.⁶⁶ Ένα σημαντικό γεγονός στην πρώτη φάση του ουκρανικού αγώνα για την Ανεξαρτησία (1917-1920) ήταν το ουκρανικό Εθνικό Κογκρέσο, το οποίο συγκλήθηκε από την Κεντρική Ράντα (Κίεβο, 19-21 Απρίλιος 1917), το οποίο αναγνώρισαν, ως «*υπέρτατη εθνική αρχή*» και απαίτησαν την αυτονομία της Ουκρανίας, τα δικαιώματα των μειονοτήτων, καθώς και τη συμμετοχή των ουκρανών εκπροσώπων σε μια μελλοντική ειρηνευτική διάσκεψη.⁶⁷ Με την Επανάσταση του 1917, όλες οι τσαρικές απαγορεύσεις σχετικά με την ουκρανική γλώσσα και τον πολιτισμό της Ουκρανίας καταργήθηκαν και άρχισε η περίοδος άνθησης της εκπαίδευσης και των εκδόσεων. Οι περισσότερες μη - ουκρανικές πολιτικές οργανώσεις ήταν εχθρικές στην ιδέα της ουκρανικής αυτονομίας, πόσο μάλλον της ανεξαρτησίας. Οι ουκρανικό - ρωσικές σχέσεις συνέχισαν να επιδεινώνονται, όπως και οι οικονομικές συνθήκες, η στρατιωτική πειθαρχία του νόμου και της τάξης, καθώς και η κατάσταση στο μέτωπο. Στις 7 Νοεμβρίου 1917, οι Μπολσεβίκοι στην Αγία Πετρούπολη ανέτρεψαν την προσωρινή κυβέρνηση, υπό την ηγεσία του Βλαντιμίρ Λένιν και του Τρότσκι, και πήραν σύντομα την εξουσία στο μεγαλύτερο μέρος της Ρωσίας. Στις 12 Δεκεμβρίου, μια απόπειρα των Μπολσεβίκων, μετατροπής του ουκρανικού Εργατικού Συνεδρίου των στρατιωτών στο Κίεβο κατεστάλη, με αποτέλεσμα το Λαϊκό Συμβούλιο στην Αγία Πετρούπολη να στείλει τελεσίγραφο, απαιτώντας από την Ουκρανική Ράντα να επιτρέψει στις δυνάμεις των Μπολσεβίκων να καταπολεμήσουν τους αντεπαναστάτες στην ουκρανική

---

⁶⁴ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 144-147

⁶⁵ Ibid, p. 144-147

⁶⁶ Ibid, p. 146-147

⁶⁷ Ibid, p. 147

επικράτεια και να εμποδίσουν την διέλευση των Κοζάκων.⁶⁸ Η Κεντρική Ράντα απέρριψε το ρωσικό τελεσίγραφο και, αμέσως μετά, το 1917- 1921, ξέσπασε ο ουκρανο - σοβιετικός πόλεμος. Το Δεκέμβριο του 1917 οι ηγέτες της Κεντρικής Ράντα, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι μια χωριστή Συνθήκη Ειρήνης με τις Κεντρικές Δυνάμεις και τη γερμανική στρατιωτική βοήθεια, ήταν ο μόνος τρόπος για να διασωθεί η Ουκρανική Εθνική Δημοκρατία. Δεδομένου ότι μόνο ένα ολοκληρωμένο ανεξάρτητο κράτος θα μπορούσε να συνάψει μια διεθνή συμφωνία, στις 25 Ιανουαρίου του 1918, η Ράντα έκδωσε την τέταρτη Οικουμενική Διακήρυξη με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας.⁶⁹ Στις 9 του Φλεβάρη το 1918, η Συνθήκη Ειρήνης του Μπρέστ - Λιτόφσκ μεταξύ της Ουκρανικής Εθνικής Δημοκρατίας και των Κεντρικών Δυνάμεων υπεγράφη, και στις 19 Φεβρουαρίου τα γερμανο - αυστριακά στρατεύματα άρχισαν την επίθεσή τους εναντίον των Μπολσεβίκων στα κατεχόμενα εδάφη.⁷⁰ Η Γερμανία ενδιαφερόταν κυρίως για την αξιοποίηση της Ουκρανίας στον οικονομικό τομέα, ως μέρος της πολεμικής προσπάθειας της, και η διαταραχή, των αντι - γερμανικών ανταρτών, σε συνεργασία με τη σοσιαλιστική κυβέρνηση της Ουκρανίας έκαναν την επίτευξη αυτού του στόχου δύσκολη και για να εξασφαλιστεί η παράδοση των τροφίμων, οι Γερμανοί πήραν τον έλεγχο των σιδηροδρόμων⁷¹. Μετά την συνθηκολόγηση της Γερμανίας το Νοέμβριο του 1918 και την απόσυρση των στρατευμάτων της, ο κίνδυνος μιας ανανεωμένης κατοχής των Μπολσεβίκων, οδήγησαν τον τότε πρόεδρο της Κεντρικής Ράντας της Ουκρανίας, Παβλό Σκοροπάντσκι, να στραφεί προς τις αντι - μπολσεβικές, αλλά και αντι - ουκρανικές δυνάμεις της Αντάντ. Για να τις κατευνάσει, διακήρυξε την πρόθεσή του να συνενωθεί με μια μελλοντική μη μπολσεβική Ρωσία και όρισε ένα νέο Υπουργικό Συμβούλιο που αποτελούνταν κυρίως από ρώσους μονάρχες. Οι εξελίξεις αυτές προκάλεσαν την λαϊκή εξέγερση της Ουκρανικής Εθνικής Δημοκρατίας. Η μόνη λύση ήταν να καταλήξει σε συμφωνία είτε με τη Μόσχα, είτε με τις Συμμαχικές Δυνάμεις.⁷² Για να διευκολύνει τις διαπραγματεύσεις με την Αντάντ, το κόμμα του Ουκρανικού Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος της Ουκρανίας και των Σοσιαλεπαναστατών αποχώρησαν από την κυβέρνηση, και στις 13 Φεβρουαρίου ένα νέο Υπουργικό Συμβούλιο, με επικεφαλής τον Σεργί Οστάπενκο, το οποίο αποτελούνταν κυρίως από υπουργούς που άνηκαν στην Ουκρανικό Κόμμα Σοσιαλιστών, διαμορφώθηκε. Η νέα κυβέρνηση προσπάθησε να διαπραγματευτεί μια κοινή στρατηγική εναντίον των μπολσεβίκων με το Γάλλο διοικητή, Col Henri Freydenberg, παρόλα αυτά όμως, το σχέδιο απέτυχε. Εν τω μεταξύ, η Αντάντ, που ήταν εχθρική προς την ανεξαρτησία της Ουκρανίας, ξεκίνησε έναν οικονομικό αποκλεισμό της Ουκρανίας, και ο εθελοντικός στρατός της, την ακολούθησε

---

⁶⁸ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 154-155

⁶⁹ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 148

⁷⁰ Ibid, p. 148

⁷¹ Ibid, p. 152

⁷² Ibid, p. 148-149

υιοθετώντας μια αντιδραστική πολιτική, με σκοπό να καταστρέψει τα πάντα στην Ουκρανία, και την αποκατάσταση της γης στην ανώτερη τάξη στα κατεχόμενα εδάφη.⁷³ Στις 16 Δεκεμβρίου οι Μπολσεβίκοι κατέλαβαν το Κίεβο για τρίτη φορά. Εν τω μεταξύ, οι Ουκρανοί απεσταλμένοι στη Βαρσοβία είχαν αρχίσει τις διαπραγματεύσεις με τους Πολωνούς, που απέρρεαν από τη Συνθήκη της Βαρσοβίας στις 22 Απριλίου το 1920, η οποία υπογράφηκε από τον Σιμόν Πετλιούρα και τον Γιόζεφ Πιλσούνσκι.⁷⁴ Οι όροι της συνθήκης, αφορούσαν ιδίως την παράδοση των δυτικών ουκρανικών εδαφών στην Πολωνία, προκαλώντας επώδυνη και βαθιά διχόνοια μεταξύ των Ουκρανών.⁷⁵ Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση του Μαζέπα, παραιτήθηκε, και μια νέα κυβέρνηση της Ουκρανικής Εθνικής Δημοκρατίας, δημιουργήθηκε τον Μάιο του 1920 από τον Βιατσεσλάβ Προκόποβιτς. Μια κοινή επίθεση των στρατών της Πολωνίας και της Ουκρανίας ενάντια στη σοβιετική κατοχή άρχισε στις 24 Απριλίου. Στις 12 Οκτωβρίου η πολωνική κυβέρνηση υπέγραψε ανακωχή με τους Σοβιετικούς, και οι 30.000 στρατιώτες της Ουκρανικής Εθνικής Δημοκρατίας αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν στις 21 Νοεμβρίου. Στις 18 του Μαρτίου του 1921, η Συνθήκη Ειρήνης της Ρίγα επαναβεβαίωσε την πολωνο - σοβιετική ανακωχή, συνήψε διπλωματικές σχέσεις μεταξύ της Πολωνίας και της Σοβιετικής Ουκρανίας, και νομιμοποίησε τη προσάρτηση της Δυτικής Ουκρανίας στην Πολωνία.⁷⁶

2.7 Η Ουκρανία κατά τα Μεταπολεμικά χρόνια

Κατά τη διάρκεια του ουκρανό - σοβιετικού πολέμου 1917-1921, οι Μπολσεβίκοι σχημάτισαν πολλές βραχύβιες κυβερνήσεις στην Ουκρανία. Το τρίτο ουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ (Κίεβο, 6-10 Μαρ, 1919) ενέκρινε το πρώτο Σύνταγμα της ουκρανικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, ως «ένα ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος», στην πραγματικότητα όμως, οι στρατιωτικοί και η πολιτεία κατευθύνονταν από τη Μόσχα και κυριαρχούνταν από ξένα και αντι - ουκρανικά στοιχεία, που τρομοκρατούσαν τον πληθυσμό, ενώ επέβαλλαν την κυριαρχία και την εθνικοποίηση όλης της βιομηχανίας και του εμπορίου. Οι υπερβολές του Πολεμικού Κομμουνισμού οδήγησαν στην καταστροφή της αγροτικής οικονομίας, η οποία κορυφώθηκε με την πείνα του 1921-23 στην Ουκρανία. Το 1921, οι δυνάμεις της Ουκρανικής Εθνικής Δημοκρατίας και του Λευκού Στρατού είχαν ηττηθεί και η Συνθήκη Ειρήνης με την Πολωνία είχε υπογραφεί. Η σοβιετική εξουσία ήταν σε μεγάλο βαθμό ασφαλής, και ο Βλαντιμίρ Λένιν εισήγαγε την Νέα Οικονομική Πολιτική (ΝΟΠ). Στις 30 Δεκεμβρίου 1922 συγκροτήθηκε η ΕΣΣΔ - μια πολυεθνική ομοσπονδία σοβιετικών δημοκρατιών. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της

⁷³ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 149-150

⁷⁴ Ibid, p. 151

⁷⁵ Ibid, p. 150-151

⁷⁶ Markus Vasyly, Stebelsky Ihor, "*History of Ukraine*", [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article "Ukrainian Soviet Socialist Republic," vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

ΕΣΣΔ, που επικυρώθηκε στο Δεύτερο Συνέδριο των Σοβιέτ στις 31 Ιανουαρίου 1924, οι εξωτερικές σχέσεις, το εμπόριο, οι στρατοί, οι μεταφορές και οι επικοινωνίες, έγιναν προνόμια της κυβέρνησης. Παρ' όλα αυτά, η ΕΣΣΔ έμεινε στην πράξη ένα συγκεντρωτικό κράτος, διότι οι οδηγίες συνέχισαν να έρχονται από τη Μόσχα.⁷⁷ Για να κατευνάσουν τις διάφορες εθνικότητες και να κερδίσουν την υποστήριξή τους για τη σοβιετική κυριαρχία, οι Μπολσεβίκοι ενέκριναν την αρχή της ιθαγενοποίησης και καταδίκασαν το ρωσικό σοβινισμό στο 12ο συνέδριο τους, το 1923. Η νέα πολιτική τόνισε την ανάγκη για την οικονομική ανάπτυξη των διαφόρων δημοκρατιών, τη δημιουργία των αυτόχθονων εθνικών στελεχών, την εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα, την απορωσικοποίηση του κόμματος και του κράτους, και ακόμη τη δημιουργία εδαφικών στρατιωτικών μονάδων στις επιμέρους δημοκρατίες. Ως αποτέλεσμα, το φαινόμενο της «*Ukrainization*» (Ουκρανοποίηση), εισήχθη το 1923 και η ανάπτυξή της είχε μια βαθιά επίδραση στον πολιτισμό, την εκπαίδευση και την πολιτική. Προς το τέλος όμως της δεκαετίας του 1920, ο Στάλιν αφού νίκησε τις διάφορες εσωτερικές αντιθέσεις του κόμματος, αποφάσισε να κάνει την ΕΣΣΔ, όλο και πιο ρωσοκεντρική, και ο πληθυσμός της να διέπεται από μια ισχυρή γραφειοκρατία και αδίστακτη σοβιετική μυστική αστυνομία. Τον Δεκέμβριο του 1927, το 15ο Συνέδριο του Κόμματος ενέκρινε την επιτάχυνση της εκβιομηχάνισης, το οποίο αποτελούσε το πρώτο στόχο του Πενταετούς προγράμματος (1928-1933). Η ιδιωτική βιομηχανία καταργήθηκε, και το εμπόριο κρατικοποιήθηκε. Το Πενταετές πρόγραμμα ονομάστηκε επίσης, η κολεκτιβοποίηση της γεωργίας, όπου οι αγρότες οδηγούνταν σε κολχόζ και επιβάλλονταν σε παράδοση των δημητριακών και άλλων τροφίμων, ενώ όσοι αντιτίθονταν σε αυτά τα δρακόντεια μέτρα, απελλάσσονταν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, ή εξορίζονταν στη Σιβηρία.⁷⁸ Η κολεκτιβοποίηση προκάλεσε μεγάλη ταλαιπωρία, ωστόσο όμως η πείνα-γενοκτονία του 1932-33, γνωστή ως, «*Holodomor*», ήταν το προοίμιο για μια ολοκληρωτική καταστροφή.⁷⁹ Ο Στάλιν, ο οποίος πίστευε ότι η Ουκρανία κατείχε σημαντικά αποθέματα σιτηρών, τα οποία όμως δεν είχε παραδώσει και ήταν απρόθυμη να μειώσει τις ποσοστώσεις στους αξιωματικούς του περιφερειακού επιπέδου, αποφάσισε, στέλνοντας ειδικές ταξιαρχίες να κατάσχουν απολύτως όλα τα σιτηρά και τα τρόφιμα των αγροτών, με αποτέλεσμα, το 1930-32 να οδηγηθεί η Ουκρανία σε τεράστιο λιμό, ο οποίος κόστισε 46 εκατομμύρια ζωές Ουκρανών και δραστική μείωση του ρυθμού γεννήσεων της Ουκρανίας για πολλά χρόνια στο μέλλον. Η ουκρανοποίηση καταργήθηκε επίσημα, στις 22 Νοεμβρίου 1933, και την θέση της έλαβε η ρωσικοποίηση σε όλους τους τομείς της ουκρανικής ζωής. Σε αυτό το βίαιο μετασχηματισμό του ουκρανικού πολιτισμού και της κοινωνίας, τα 4/5 της ουκρανικής

---

⁷⁷ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), «*Kleine Geschichte der Ukraine*», Munich, p. 163

*Εκείνη την περίοδο ο πληθυσμός της Ουκρανίας συγκροτούνταν από 29 εκατομμύρια κατοίκους, εκ των οποίων το 80% ήταν Ουκρανοί, το 9,2% Ρώσοι, 5,5% Εβραίοι, 1,6% Πολωνοί και 1,4 Γερμανοί.

⁷⁸ Ibid, p. 170-171

⁷⁹ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), «*Kleine Geschichte der Ukraine*», Munich, p. 173

πολιτιστικής και πνευματικής ελίτ χάθηκαν.⁸⁰ Μέχρι το τέλος του 1930 ο ουκρανικός πληθυσμός αποδεκατίστηκε, και ο πολιτισμός της Ουκρανίας ξεκίνησε να συμμορφώνεται με όλα τα σοβιετικά μοτίβα. Το 1938, ο Ιωσήφ Στάλιν, όρισε τον Νικόιτα Χρουστσόφ ,ως τον πρώτο γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ουκρανίας.⁸¹

2.8 Η Ουκρανία στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Το μυστικό Σύμφωνο Μολότοφ - Ρίμπεντροπ στις 23 Αυγούστου, 1939, χώρισε την Ανατολική Ευρώπη μεταξύ της Ναζιστικής Γερμανίας και της ΕΣΣΔ.⁸² Την 1η Σεπτεμβρίου η Γερμανία εισέβαλε στην Πολωνία, ξεκινώντας έτσι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η Δυτική Ουκρανία πρόσφερε ένα μετρημένο καλωσόρισμα στους Γερμανούς, πιστεύοντας ότι θα μπορούσε να αποδειχθεί, ως ελευθερωτής τους από την πολωνική καταπίεση. Τον Ιούνιο του 1941, κατά την παραμονή του γερμανο - σοβιετικού πολέμου, οι δύο φατρίες προσπάθησαν να ενοποιήσουν τις υπάρχουσες πολιτικές δυνάμεις της Ουκρανίας, προκειμένου να την οδηγήσουν σε έναν πόλεμο ενάντια στην ΕΣΣΔ και έτσι να δημιουργήσει μια ανεξάρτητη Ουκρανία, όμως μεταξύ 17 και 23 Σεπτεμβρίου 1939, οι Σοβιετικοί κατέλαβαν ξανά το δυτικό μέρος της Ουκρανίας.⁸³ Με τη σοβιετική κατοχή, η πολωνική κυριαρχία του κράτους και των διοικητικών οργάνων σταμάτησε, και έτσι οι Ουκρανοί ξαναγύρισαν στις πόλεις τους και συνέχισαν την «ουκρανοποίησή» τους. Οι αλλαγές αυτές, ωστόσο, δεν αντιστάθμισαν τη γενική αντι - ουκρανική σοβιετική καταπίεση και την τρομοκρατία που ακολούθησε, με αποτέλεσμα οι σοβιετικές αρχές να απελάσουν πολλούς πολωνικούς αποίκους και Εβραίους προς τα ανατολικά.⁸⁴ Η γερμανική εισβολή στην ΕΣΣΔ στις 22 Ιουνίου 1941, αποκάλυψε τη σοβιετική αδυναμία και την έλλειψη λαϊκής υποστήριξης για το σοβιετικό καθεστώς, ειδικά στην Ουκρανία. Πολλοί σοβιετικοί στρατιώτες παραδόθηκαν μαζικά, και έτσι οι Γερμανοί προχωρήσαν γρήγορα προς τα ανατολικά, καταλαμβάνοντας σχεδόν το σύνολο της Ουκρανίας μέχρι το τέλος του 1941. Στις 19 Σεπτεμβρίου, 1942 οι Γερμανοί κατέλαβαν το Κίεβο, κατέστησαν το Ουκρανικό Συμβούλιο και εκτέλεσαν πολλούς Ουκρανούς εθνικιστές. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, 6,8 εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους στην Ουκρανία, εκ των οποίων περίπου 1,4 εκατομμύρια ήταν Εβραίοι και 1,4 εκατομμύρια ήταν σοβιετικό στρατιωτικό προσωπικό που σκοτώθηκε στο μέτωπο ή πέθανε από την πείνα

---

⁸⁰ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 174-176

⁸¹ Ibid, p. 175-176

⁸² *The Editors of Encyclopædia Britannica*, "*German-Soviet Nonaggression Pact GERMANY-UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS [1939]*", Available at link (accessed March 15 2017) <https://www.britannica.com/event/German-Soviet-Nonaggression-Pact>
LAST UPDATED: 2-18-2009

⁸³ Ibid, p. 187

⁸⁴ Ibid, p. 188-189

σε στρατόπεδα αιχμαλώτων πολέμου.⁸⁵ Από τον Φεβρουάριο του 1942, πάνω από 2 εκατομμύρια Ουκρανοί είχαν απελαθεί, ως σκλάβοι εργάτες στη Γερμανία. Μετά την ήττα των Γερμανών στο Στάλινγκραντ, τον Ιανουάριο του 1943, η ένοπλη αντίσταση στην Ουκρανία αυξήθηκε σημαντικά. Τον Ιούλιο του 1944, η Ουκρανία ξεκίνησε τη δημιουργία του Ανώτατου Απελευθερωτικού Συμβουλίου, ως πολιτική ηγεσία, η οποία συνέχισε τον αγώνα της κατά της κομμουνιστικής εξουσίας και της καταπίεσης μέχρι το 1950. Μέχρι τα μέσα του 1943, οι Σοβιετικοί ανάγκασαν τους Γερμανούς να αποχωρήσουν από την Ουκρανία. Στην αριστερή όχθη της Ουκρανίας, οι Γερμανοί ασχολούνταν με την ολόσχερη καταστροφή των πόλεων, όπως το Ντιπροπετρόβσκ, Πολτάβα, Κίεβο αλλά και άλλων πόλεων. Μέχρι την άνοιξη του 1944 ένας ουκρανικός σχηματισμός γερμανικών ενόπλων δυνάμεων δημιουργήθηκε και σχεδιάστηκε από τους ουκρανούς διοργανωτές, ως πυρήνας μελλοντικού στρατού σε μια ανεξάρτητη Ουκρανία. Μέχρι το τέλος του Οκτωβρίου του 1944, το σύνολο του ουκρανικού εδάφους ήταν και πάλι σε σοβιετικά χέρια.⁸⁶ Το σοβιετικό σύνταγμα τροποποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 1944, για τη χορήγηση του δικαιώματος στην Ουκρανία να έχουν άμεσες σχέσεις με άλλες χώρες και το δικό τους ρεπουμπλικανικό στρατιωτικό σχηματισμό. Αργότερα οι δυτικές δυνάμεις προσχώρησαν στην απαίτηση αναγνώρισης της Ουκρανίας, από την Μόσχα, ως ανεξάρτητο κράτος και ιδρυτικό μέλος των Ηνωμένων Εθνών, στη Διάσκεψη του Σαν Φρανσίσκο το 1945. Μετά τον πόλεμο, σημειώθηκαν μεγάλες εδαφικές και πληθυσμιακές αλλαγές στην Ουκρανία. Στις 29 Ιουνίου 1945, η Τσεχοσλοβακία παραχώρησε τα Καρπάθο-Ουκρανικά εδάφη προς την ΕΣΣΔ. Στις 16 Αυγούστου, τα πολωνικο - σοβιετικά σύνορα ιδρύθηκαν, αφήνοντας κάποια ουκρανικά εθνοτικά εδάφη στην Πολωνία. Τα ρουμανικό-σοβιετικά σύνορα επιβεβαιώθηκαν στη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947. Ως αποτέλεσμα του πολέμου, ο πληθυσμός της Ουκρανίας μειώθηκε κατά περίπου 10,5 εκατομμύρια: 6,8 εκατομμύρια είχαν σκοτωθεί ή πέθαναν από την πείνα ή την ασθένεια, και το υπόλοιπο αποτελούνταν από εκείνους που είχαν εκκενωθεί ή απελαθεί, ως πολιτικοί κρατούμενοι στην Σοβιετική Ασία και παρέμειναν εκεί, ως σκλάβοι εργάτες. Η εθνική σύνθεση του πληθυσμού της Ουκρανίας άλλαξε ριζικά κατά τη διάρκεια του πολέμου. Οι περισσότεροι Εβραίοι είχαν εκμηδενιστεί κατά τη διάρκεια του Ναζιστικού Ολοκαυτώματος, και οι περισσότεροι Γερμανοί που είχαν ζήσει στην Ουκρανία αποχώρησαν με το γερμανικό στρατό. Το πιο πιεστικό καθήκον που αντιμετώπιζε το σοβιετικό καθεστώς ήταν η ανοικοδόμηση της οικονομίας, η οποία είχε καταστραφεί κατά τη διάρκεια του πολέμου: 16.000 βιομηχανικές επιχειρήσεις, 2.000 σιδηροδρομικοί σταθμοί, 28.000 κολχόζ, 872 κρατικά αγροκτήματα, 714 πόλεις και κωμοπόλεις, 28.000 χωριά, και 2 εκατομμύρια κτίρια είχαν καταστραφεί. Η γεωργία αναβίωσε πιο αργά, λόγω της αντίθεσης της κολεκτιβοποίησης στη Δυτική Ουκρανία, τη

---

⁸⁵ Ibid, p. 189-193

⁸⁶ Markus Vasyly, Stebelsky Ihor, "History of Ukraine", [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article "Ukrainian Soviet Socialist Republic," vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>

έλλειψης των γεωργικών μηχανημάτων και της εξάρθρωσης του πληθυσμού το 1946. Η άρνηση των σοβιετικών αρχών να μειώσουν τις ποσοστώσεις των γεωργικών προμηθειών στην Ουκρανία, ώθησε την έναρξη του μεγάλου λιμού το 1946-7. Από το 1947 – 1952, η συντριπτική πλειοψηφία μετανάστευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά, την Αυστραλία, τη Μεγάλη Βρετανία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, τη Βραζιλία και την Αργεντινή.

Μετά το θάνατο του Ιωσήφ Στάλιν, στις 5 Μαρτίου του 1953, μια αργή διαδικασία απελευθέρωσης και αποκέντρωσης ξεκίνησε στην ΕΣΣΔ. Με την ευκαιρία της 30ετίας της Συνθήκης Περείασλαβ του 1654 και την επακόλουθη «επανένωση» των λαών της Ουκρανίας και της Ρωσίας, το 1954 ο Νικότα Χρουστσόφ κανόνισε τη μεταφορά της Κριμαίας από την Ρωσική Σοβιετική Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία στην Ουκρανία.⁸⁷ Ταυτόχρονα, τα εγκλήματα «προσωπολατρίας» του Στάλιν, επίσημα καταδικάστηκαν από τον Νικότα Χρουστσόφ στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ το 1956, και το Κόμμα υιοθέτησε επίσημα μια πολιτική Αποσταλινοποίησης.⁸⁸ Το 1964, ο Λεονίντ Μπρέζνιεφ αντικαταστάθηκε από τον Νικότα Χρουστσόφ και επανέλαβε τον συγκεντρωτισμό και τη ρωσικοποίηση των πολιτικών της Μόσχας. Σύμφωνα με τον ίδιο η ΚGB δίωκε αποφασιστικά το κίνημα των διαφωνούντων σε όλη την ΕΣΣΔ. Οι αλλαγές στην ηγεσία της Μόσχας μετά το θάνατο του Μπρέζνιεφ το 1982, δεν άλλαξαν ριζικά την πορεία αυτής, μέχρι που ξεκίνησε η περίοδος της περεστρόικα στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Μετά την ανάληψη της εξουσίας το 1985, ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ προσπάθησε να αναβιώσει την πάσχουσα οικονομία με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (περεστρόικα) και να μειώσει τους εξοπλισμούς και τις εντάσεις στο εξωτερικό, αλλά οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις απείλησαν την υπάρχουσα δομή της εξουσίας, η οποία θα μπορούσε να πετύχει μόνο αν γινόταν εισαγωγή εκτεταμένων πολιτικών μεταρρυθμίσεων.⁸⁹ Τον Νοέμβριο του 1990 οι πρόεδροι της Ουκρανίας και της ρωσικού κοινοβουλίου, Λεονίντ Κραβτσούκ και Μπόρις Γιέλτσιν, υπέγραψαν 10ετή συμφωνία συνεργασίας μεταξύ των δύο κυρίαρχων δημοκρατιών. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και των κυρίαρχων δημοκρατιών συνεχίστηκαν μέχρι που διασπάστηκαν από την απόπειρα πραξικοπήματος στις 19-21 Αυγούστου στη Μόσχα. Στον απόηχο αυτής της εκδήλωσης το Ανώτατο Σοβιέτ της Ουκρανικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, διακήρυξε την ανεξαρτησία της Ουκρανίας στις 24 Αυγούστου του 1991. Δύο ημέρες αργότερα το Ανώτατο Σοβιέτ απαγόρευσε το Κομμουνιστικό κόμμα.⁹⁰ Την 1η Δεκεμβρίου 1991 πάνω από το 90% των ψηφοφόρων, επιβεβαίωσαν την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας και του εκλεγμένου Λεονίντ Κραβτσούκ, ως τον πρώτο πρόεδρο του νέου κράτους της Ουκρανίας, η οποία αναγνωρίστηκε αμέσως από την Πολωνία, τον Καναδά, την Ουγγαρία, τη Ρωσία και τις

---

⁸⁷ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, p. 199-200

⁸⁸ Ibid, p. 200-201

⁸⁹ Ibid, p. 211-212

⁹⁰ Ibid, p. 215-216

χώρες της Βαλτικής. Το δημοψήφισμα σφράγισε τη μοίρα της Σοβιετικής Ένωσης: χωρίς την Ουκρανία μια σημαντική ομοσπονδία δεν ήταν δυνατή. Στις 8 Δεκεμβρίου η Ουκρανία, η Λευκορωσία, και η Ρωσία διαμόρφωσαν μια Κοινοπολιτεία των Ανεξάρτητων Κρατών και κήρυξαν τη λήξη της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών.⁹¹

2.9 Η ιστορικοπολιτική διάσταση του Χανάτου της Κριμαίας

Ο αρχαιότερος πληθυσμός στην Κριμαία, σύμφωνα με τους ιστορικούς, ήταν οι Κιμμέριοι, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην ακτή της Μαύρης Θάλασσας τον 7^ο – 8^ο αιώνα. Μετά τον ερχομό των Ούνων και την κατάρρευση του Βασιλείου του Βοσπόρου, ξεκίνησε η αποκατάσταση εξουσίας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Στους επόμενους αιώνες, την Κριμαία την καταλάμβαναν, οι Χάζαροι, μετέπειτα οι Αρμένιοι, οι οποίοι ο καθένας με την σειρά τους δημιουργούσαν έναν αριθμό αποικιών ήδη τον 7^ο και τον 15^ο αιώνα. Απο το 1239 τα κατεκτημένα εδάφη της Κριμαίας, απο τους Μογγόλους - Τατάρους, γίνονται πλέον μέρος της Χρυσής Ορδής.⁹² Ο πληθυσμός με το πέρασμα των αιώνων όλο και περισσότερο επεδίωκε την ανεξαρτησία απο τους αρχηγούς της «Χρυσής Ορδής», η ηγεσία της οποίας άρχισε σιγά σιγά να παρακαμάζει. Υποστηριζόμενη απο το Λιθουανικό Πριγκιπάτο το 1441, η Κριμαία δημιούργησε το πρώτο ανεξάρτητο χανάτο της, διοικούμενο απο τον Σαχίμ Γκιρέι, μέχρι το 1466.⁹³ Απο το 1478 μέχρι και το 1774, κατά την διάρκεια των τριών αιώνων, η εδαφική επικράτεια βρισκόταν υπό την κυριαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπου οι ηγεμόνες παρακολουθούσαν πιστά την κατάσταση του Χανάτου της Κριμαίας και εισέπρατταν τους φόρους που τους αναλογούσαν. Το Χανάτο της Κριμαίας λειτουργούσε και ως ένα είδος ενδιάμεσης ζώνης ανάμεσα στην Τουρκία και την Μόσχα, διεξάγωντας συνεχές επιδρομές στα ρωσικά εδάφη της, κλέβοντας σκλάβους, τους οποίους πωλούσαν σε σκλαβοπάζαρα της Ανατολής. Η ηγεσία του Σαχίμ Γκιρέι συνέπεσε με την εποχή του Μπογδάν Χμελνίτσκι, στον οποίο παραχωρούσε στρατιωτική βοήθεια, στον απελευθερωτικό αγώνα κατά της Πολωνίας. Την περίοδο 1671-1678, υπο την ηγεσία του Σελίμ Γκιρέι Α', το Χανάτο πολεμούσε μαζί με τους Τούρκους κατά των Πολωνών, και αργότερα κατά της Ρωσίας. Μετά την μάχη της Πολτάβας το 1710, ο Γκιρέι ο Β' μαζί με τον Πιλίπ Όρλικ, υπέγραψαν συμφωνία σχετικά με τον αγώνα για την απελευθέρωση των νότιων εδαφών της Ουκρανίας υπό την κυριαρχία της Μόσχας.⁹⁴ Ο Γκιρέι ο Β' υποσχέθηκε να διευκολύνει την απελευθέρωση της Ανατολικής σφαίρας επιρροής απο την Μόσχα και να την εντάξει στην Δυτική σφαίρα επιρροής της Ουκρανίας, με στόχο να ανακάμψει το ενιαίο ανεξάρτητο κράτος της Ουκρανίας.⁹⁵

⁹¹ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), “*Kleine Geschichte der Ukraine*”, Munich, p. 217

⁹² Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), “*World War III: The Battle for Ukraine*”, p. 265-266

⁹³ Ibid, p. 266

⁹⁴ Ibid, p. 266-268

⁹⁵ Ibid, p. 267-268

2.9.1 Η πολιτική της Ρωσίας ως προς το Χανάτο της Κριμαίας τον 18^ο αιώνα

Κατά την διάρκεια της ρωσο - τουρκικού πολέμου 1735 -1739, όταν το Χανάτο της Κριμαίας αναγκάστηκε να πολεμήσει στο πλευρό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ενάντια στους Πέρσες, ο ρωσικός στρατός επωφελήθηκε απο την ευκαιρία αυτή και το 1736, κατέκτησε την πρωτεύουσα της Κριμαίας, το Μπαχτσισαράι, σκοτώνοντας τον τοπικό πληθυσμό της. Το 1768 το Χανάτο της Κριμαίας, έλαβε μέρος στον πόλεμο ενάντια της Ρωσίας, στο πλευρό των Οθωμανών. Ο βασικός στόχος της Ρωσίας, ήταν η απόκτηση μιας άμεσης εξόδου στη Μαύρη Θάλασσα. Στις 21 Ιουλίου η Οθωμανική Αυτοκρατορία υπέγραψε με την Ρωσία τη Συνθήκη του Κιουτζούκ Καϊναρτζί ⁹⁶, με βάση την οποία η Κριμαία αποκτούσε την ανεξαρτησία της υπό την προστασία όμως της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Η Τουρκία πλήρωσε ένα φόρο τιμής (4,5 εκατομμύρια ρούβλια), και παραχώρησε τη βόρεια ακτή της Μαύρης θάλασσας με δυο σημαντικά λιμάνια. Ο Σαγκίν Γκιρέι Β΄, ήταν ο τελευταίος ηγέτης της Κριμαίας, ο οποίος θέλοντας να ενισχύσει την ρωσική επιρροή, μετακίνησε στην επαρχία της Αζοφικής, ένα μέρος χριστιανικού πληθυσμού και Έλληνες προς την Μαριούπολη, χτίζοντας έτσι μία γραμμή άμυνας κατά των επιδρομών των Τατάρων της Κριμαίας.

Κατά τη διάρκεια των μεταρρυθμίσεων του Γκιρέι, ο οποίος προσπαθούσε να αναδιοργανώσει τη διαχείριση στο Χανάτο, και έτσι βρισκόμενος στο κατώφλι της εξορίας του, απευθύνθηκε στην Αικατερίνη Β΄, η οποία με απεσταλμένο τον Ποτιόμκιν, προσάρτησε τη Κριμαία στη Ρωσία, το 1782-1783.⁹⁷ Το 1791 σύμφωνα με τη Συνθήκη του Ιασίου, η Τουρκία υποχρεώθηκε να αναγνωρίσει την προσάρτηση της Κριμαίας. Το 1802 η Κριμαία προσαρτήθηκε στην επαρχία της Ταυρίας, η οποία άνηκε στην Ρωσική Αυτοκρατορία. Η επαρχία της Ταυρίας διήρκησε μέχρι και το τέλος του εμφυλίου πολέμου στη Σοβιετική Ένωση το 1921. Πριν απο αυτό, τον 19^ο αιώνα, ως αποτέλεσμα του Κριμαϊκού Πολέμου το 1853-1856⁹⁸, η Ρωσία έχασε το δικαίωμα απόκτησης στόλου στη Μαύρη θάλασσα και την εγκατάσταση οπλοστασίων στην ακτή της, αλλά κατάφερε να διατηρήσει την πόλη της Σεβαστούπολης.

2.9.2 Η αυτονομία της Κριμαίας ως μέρος της Ουκρανίας

Μετά τις Επανάστασεις του Φεβρουαρίου και του Οκτωμβρίου το 1917, και ως αποτέλεσμα την κατάρρευση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, η Κριμαία δεν εντάχθηκε στη νεοσυσταθείσα Ουκρανική Λαϊκή Δημοκρατία. Ωστόσο, με την ανάληψη της ηγεσίας του Σκοροπάνσκι στην Ουκρανία και την κατοχή της απο τα γερμανικά στρατεύματα, η Κριμαία προσαρτήθηκε στην Ουκρανία. Σύμφωνα με τη Συνθήκη Ειρήνης του Μπρέστ - Λιτόβσκ το 1918, η σοβιετική Ρωσία ήταν αναγκασμένη να αναγνωρίσει την Κριμαία, ως ουκρανική επικράτεια. Η Ρωσική

---

⁹⁶ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), *“World War III: The Battle for Ukraine”*, p. 268

⁹⁷ Ibid, p. 269

⁹⁸ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), *“World War III: The Battle for Ukraine”*, p. 269

Σοβιετική Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία διαπραγματευόταν ανά τακτά χρονικά διαστήματα με την Ουκρανία, όσον αφορά τα εδάφη της Κριμαίας, αλλά η παρουσία των γερμανικών στρατευμάτων, ανάγκαζε τη Ρωσία να αναβάλλει τα σχέδιά της στην κατάκτηση της Κριμαίας. Στις 8 Νοεμβρίου ο Κόκκινος Στρατός ξεκίνησε την επίθεση στην Κριμαία, και παρά τις πολλές απώλειες κατάφεραν να εισέλθουν και να καταλάβουν το νησί, όπου στη συνέχεια, διοργάνωσαν μαζικές εκτελέσεις του πληθυσμού.⁹⁹ Τον Οκτώμβριο του 1921 στη Ρωσική Σοβιετική Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία εντάχθηκε η νεοσυσταθείσα Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Κριμαίας, ενώ στο τέλος του 1922 ανακήρυξαν τον σχηματισμό των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, με βασικές εδαφικές μονάδες, τη Ρωσική Σοβιετική Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία και τη Σοβιετική Ουκρανία. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Κριμαία έλαβαν χώρα νέα καταστροφικά γεγονότα. Το 1944 λόγω της απόφασης για συνεργασία με τους Γερμανούς κατακτητές, απελάθηκαν βίαια οι Τάταροι της Κριμαίας απο το νησί και μαζί με αυτούς πολλοί Βιρμένιοι, Βούλγαροι και Έλληνες.¹⁰⁰ Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου καταργήθηκε η Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Κριμαίας και οι όλες οι κατοικημένες περιοχές έλαβαν ρωσικές ονομασίες. Τον Ιούνιο το 1946 σχηματίστηκε μία περιοχή της Κριμαίας, ως μέρος της Ρωσικής Σοβιετικής Ομοσπονδιακής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, ενώ η πόλη της Σεβαστούπολης έγινε ένα ξεχωριστό διοικητικό οικονομικό κέντρο.¹⁰¹ Με τον ερχομό του 1954 για τον εορτασμό των 300 ετών επανένωσης μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας, η σοβιετική ηγεσία με αρχηγό τον Νικίτα Χρουστσόβ, αποφάσισε να «δωρίσει», την Κριμαία στην Ουκρανία, την οποία είχε αποκτήσει το 1921, στο τέλος του εμφυλίου πολέμου. Στις 25 Ιανουαρίου στη συνεδρίαση του Προεδρείου, με βάση το 49^ο πρωτόκολλο, ενέκριναν την απόφαση σχετικά με την μεταφορά της Κριμαίας απο τη Ρωσική Σοβιετική Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία στην Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία.¹⁰² Τον Ιούλιο του 1990 μετά την αποδοχή της Διακήρυξης Ανεξαρτησίας της Ουκρανίας, ήταν η τελευταία που αποχώρησε απο την Σοβιετική Ένωση μαζί με την Κριμαία, την οποία μεταφορά της την επιβεβαίωσαν με διμερή ουκρανό - ρωσική συμφωνία, με βάση την οποία απέρριψαν οποιοσδήποτε εδαφικές διεκδικήσεις. Στις 5 Μαΐου 1992 το Κοινοβούλιο της Κριμαίας υιοθέτησε την πράξη της διακήρυξης της ανεξαρτησίας της Δημοκρατίας της Κριμαίας και τη δημιουργία ενός κυρίαρχου κράτους, και την επόμενη ημέρα δημιουργήθηκε το Σύνταγμα της Κριμαίας με βάση το οποίο, η Κριμαία δηλώθηκε, ως ένα δημοκρατικό κράτος, ενώ η

---

⁹⁹ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), *“World War III: The Battle for Ukraine”*, p. 270

¹⁰⁰ Drohobycky, Maria (1995) *“Crimea: Dynamics, Challenges and Prospects”*, published in the United States of America by Rowman and Littlefield publishers, p. 40-41

¹⁰¹ Ibid, p. 270-271

¹⁰² Ibid, p. 271-272

Σεβαστούπολη, ως αναπόσπαστο μέρος της Κριμαίας.¹⁰³ Στις 13 Μαΐου το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας ανέστειλε την απόφαση του Κοινοβουλίου της Κριμαίας, η οποία θεωρήθηκε αντισυνταγματική, ως προς το Σύνταγμα της Ουκρανίας και στις 21 Μαΐου το Κοινοβούλιο της Κριμαίας κατήργησε τις αποφάσεις της 5^{ης} Μαΐου. Τον Σεπτέμβριο 1994 το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας μετονόμασε την Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Κριμαίας σε Αυτόνομη Δημοκρατία της Κριμαίας.¹⁰⁴

2.9.3 Απόσχιση της Κριμαίας με βάση το Διεθνές Δίκαιο

Τον Μάρτιο 2014, μετά την Επανάσταση στο Κίεβο, στην Κριμαία διεξήχθη ένα πολιτικό πραξικόπημα. Η Ρωσία εισήγαγε στρατεύματα στο νησί και πραγματοποίησε δημοψήφισμα, όπου σύμφωνα με τις επίσημες δηλώσεις του ρωσικού λαού, το 82% των ψηφοφόρων ψήφισε υπέρ της ανεξαρτησίας της Κριμαίας και την ένταξή της στη Ρωσία. Σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες στο δημοψήφισμα έλαβαν μέρος, όχι περισσότερο από 50% των ψηφοφόρων, ενώ για την ένταξη με τη Ρωσία το 30%.¹⁰⁵ Στις 18 Μαρτίου, στο Κρεμλίνο, υπέγραψαν έγγραφα όσον αφορά την ένταξη της Κριμαίας στη Ρωσική Ομοσπονδία. Αλλά εδώ εμφανίζεται ένα ερώτημα: «Διεξήχθη όντως το δημοψήφισμα με τα σωστά αποτελέσματα»;¹⁰⁶ Το Κρεμλίνο στην προσπάθειά του να βιαστεί με τα γεγονότα τα οποία διαδραματίζονταν εκείνη την περίοδο, έφτιαξε νωρίτερα ένα μετάλλιο, ως σύμβολο για την επιστροφή της Κριμαίας με αναγραφόμενη την ημερομηνία 20.02.2014 - 18.03.2014, και σύμφωνα με τα λόγια του προέδρου Πούτιν, υποστήριξε τη μη εισβολή στην Κριμαία, αλλά εν τέλει εισέβαλε στις 22 Φεβρουαρίου, μετά την πτώση του προέδρου Γιανουκόβιτς, ο οποίος ακόμη τελούσε υπό προεδρία την περίοδο εκείνη.¹⁰⁷ Σύμφωνα όμως με το Διεθνές Δίκαιο, η προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία, παρά τα οποιοδήποτε ρωσικά νομιμοποιητικά επιχειρήματα, αποτέλεσε κατάφωρη παραβίαση των κανόνων του διεθνούς δικαίου και κυρίως των αρχών των αναφερομένων στην εδαφική ακεραιότητα των χωρών και στο απαραβίαστο των συνόρων, αρχές οι οποίες συνεχίζουν να εξασφαλίζουν μια σταθερή ειρήνη στην Ευρώπη από τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ως εκ τούτου η αντίδραση της Δύσης κατά της Ρωσίας ήταν απολύτως αναγκαία και επιβεβλημένη. Οι αρχικά διστακτικές και περιορισμένες οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις σε βάρος διακεκριμένων Ρώσων αξιωματούχων και εταιρειών σταδιακά αυξήθηκαν και επεκτάθηκαν, ως απάντηση στη συνεχή κλιμάκωση της

---

¹⁰³ Drohobycky, Maria (1995) "Crimea: Dynamics, Challenges and Prospects", published in the United States of America by Rowman and Littlefield publishers, p.41

¹⁰⁴ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), "World War III: The Battle for Ukraine", p. 273-274

¹⁰⁵ Ibid, p. 276-277

¹⁰⁶ "Statement Of Annexation of Crimea", Available at link (accessed 14 March 2017), <https://genius.com/Vladimir-putin-statement-on-annexation-of-crimea-annotated>

¹⁰⁷ Leonid Bershidsky, "Why Putin stopped at Crimea", Available at link (accessed 14 March 2017), <http://news.nationalpost.com/full-comment/leonid-bershidsky-why-putin-stopped-at-the-crimea>

βίας στις ανατολικές περιοχές της Ουκρανίας. Αντίστοιχα ρωσικά εμπορικά αντίποινα τέθηκαν σε ισχύ κατά των δυτικών χωρών που ζημίωσαν οικονομικά και άλλες χώρες.¹⁰⁸ Η Ρωσία ήδη κατείχε στρατιωτικό - θαλάσσιες βάσεις και πάνω από 4600 υποδομές στην Κριμαία, οι οποίες της επέτρεπαν να ελέγχει στρατιωτικά τη χερσόνησο. Στο έδαφός της υπάρχουν τεράστια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η κατάληψη της Κριμαίας τον Μάρτιο του 2014 ήταν το πρώτο βήμα ενός φιλόδοξου σχεδίου, το οποίο περιλάμβανε τη δημιουργία της Μεγάλης Ρωσίας. Απροσδοκίτως, για την Ρωσία, την Ουκρανία και όλο τον κόσμο η ουκρανική πλευρά παρέδωσε την Κριμαία, χωρίς μάχη, και η ενέργεια αυτή κρίθηκε, ως ένδειξη αδυναμίας της Ουκρανίας και της σιωπηλής συναίνεσής της, ότι η Κριμαία είναι «γηγενή ρωσική γη».¹⁰⁹ Η Ρωσία ξεκίνησε την οργάνωση των φιλο - ρωσικών εξεργέσεων, απαιτώντας την διεξαγωγή δημοψηφισμάτων σε περιφερειακό επίπεδο, με κύριο ερώτημα «την ενσωμάτωση των Ανατολικών περιοχών στη Ρωσική Ομοσπονδία».

Κεφάλαιο 3: Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική και Ουκρανία

3.1 Οι ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις (1991-2002) : εξέλιξη, φύση και τα κύρια προβλήματα

Την Ουκρανία, ως ανεξάρτητο κράτος, οι ΗΠΑ την αναγνώρισαν στις 26 Δεκεμβρίου το 1991, ενώ οι διπλωματικές σχέσεις ιδρύθηκαν στις 3 Ιανουαρίου 1991. Η αξία των ουκρανο - αμερικανικών σχέσεων οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η Ουκρανία αποτέλεσε μια χώρα με οικονομικό και πολιτικό δυναμικό, η επιρροή της οποίας είχε σημαντικό αντίκτυπο για την ανάπτυξη των παγκόσμιων διαδικασιών. Η ανεξάρτητη Ουκρανία επηρεαζόταν συνεχώς από τις διαφορετικές πολιτικές διοικήσεις των προέδρων των ΗΠΑ. Το όραμα της άλλαζε και εξελισσόταν, ανάλογα με την κατάσταση και τις εξελίξεις στη διεθνή σκηνή, την εσωτερική ζωή της Ουκρανίας και τη δική της προσέγγιση σχετικά με τα χαρακτηριστικά των αμερικανικών διοικήσεων. Συχνά, ο καθοριστικός παράγοντας της θέσης της Ουκρανίας, ως προς τη στρατηγική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, ήταν το πώς η Ουκρανία «ταιριάζει» ή «δεν ταιριάζει» σε αυτή. Σε γενικές γραμμές, οι σχέσεις μεταξύ Ουκρανίας - ΗΠΑ είχαν ορισμένα στάδια, καθένα από τα οποία, αντικατόπτριζαν τις ιδιαιτερότητες των εγχώριων και των ξένων πολιτικών καταστάσεων στις δύο χώρες και τη διεθνή κατάσταση στο σύνολό της.¹¹⁰

¹⁰⁸ Δασκαλάκης, Ιπποκράτης, (ΣΕΘΑ-25 Ιανουαρίου 2016), «ΚΡΙΣΗ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ», Available at link (accessed 14 March 2017), <http://www.idis.gr/?p=3605>

¹⁰⁹ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), “World War III: The Battle for Ukraine”, p. 278

¹¹⁰ “BUREAU OF EUROPEAN AND EURASIAN AFFAIRS, Fact Sheet, September 6, 2016 “U.S. Relations With Ukraine”, Available at link (accessed 17 March 2017) <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3211.htm> &

3.1.1 Οι ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις υπο την προεδρία του Τζορτζ Μπους (1991-1994)

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η δημιουργία των δεκαπέντε ανεξάρτητων δημοκρατιών συνέπεσε με την προεδρία του Τζορτζ Μπους. Η Σοβιετική «περεστρόικα», έφερε μια αναθέρμανση των σχέσεων μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης και μια ελπίδα ότι η πρώην αντίπαλος, ίσως αρνηθεί την εφαρμογή της κομμουνιστικής ιδεολογίας, και έτσι, οι ΗΠΑ μπορέσουν να θεωρηθούν, ως οι νικητές του Ψυχρού Πολέμου. Οι φυγόκεντρες τάσεις στην ΕΣΣΔ, η οποίες εκδηλώθηκαν με σαφήνεια εκείνη την εποχή, αποτέλεσαν εμπόδιο, με αποτέλεσμα οι Ηνωμένες Πολιτείες, να βρεθούν αντιμέτωπες με την ανάγκη να ασχοληθούν με τα νέα δεκαπέντε ανεξάρτητα κράτη, τα οποία κουβαλούσαν πολλά εσωτερικά προβλήματα και είχαν έλλειψη δικού τους αυτόνομου κράτους. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της προεδρικής διοίκησης των ΗΠΑ το 1990-1991, έπαιξε το γεγονός ότι ορισμένα από αυτά τα κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Ουκρανίας, είχαν κερδίσει την ανεξαρτησία τους, μαζί με ένα σημαντικό αριθμό οπλοστασίου πυρηνικών όπλων, το οποίο βρισκόταν στο έδαφός τους.¹¹¹ Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, Τζορτζ Μπους υποστήριζε μέχρι και το τέλος την προσπάθεια του Γκορμπατσόφ να κρατήσει τη Σοβιετική Ένωση, η οποία κατέρρεε μπροστά στα μάτια τους. Μετά το δημοψήφισμα στην Ουκρανία στις 1 Δεκεμβρίου του 1991, ο λαός της Ουκρανίας επιβεβαίωσε την επιθυμία του να δημιουργήσει το δικό τους κράτος, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες πρόβαλαν μια σειρά απαιτήσεων για την αναγνώριση της Ουκρανίας, ως ανεξάρτητου κράτους. Τελεσιγραφική ήταν η ζήτηση από τις Ηνωμένες Πολιτείες προς την Ουκρανία να παραιτηθεί από τα πυρηνικά όπλα, τα οποία ήταν στο έδαφός της, ενώ όταν κατέστη σαφές ότι η Σοβιετική Ένωση έπαυε να υφίσταται πολιτικά και νομικά, οι Ηνωμένες Πολιτείες αναγνώρισαν την Ουκρανία στις 25 Δεκεμβρίου το 1991, μαζί με τις υπόλοιπες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες.¹¹² Για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά τη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η διοίκηση των ΗΠΑ βρισκόταν σε ένα «δογματικό σταυροδρόμι», όσον αφορά τη διαμόρφωση της στρατηγικής της εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Ουκρανία. Στο ερώτημα της πιθανής πολιτικής των ΗΠΑ απέναντι στην Ουκρανία, κυριαρχούσαν δύο κύριες κατευθύνσεις, η πρώτη, οι «ρωσοκεντρικοί», (ως επί το πλείστον την αποτελούσαν οι φιλελεύθεροι και οι υποστηρικτές του ενιαίου μπλοκ των πρώην σοβιετικών κρατών) και η δεύτερη, οι «ρεαλιστές» (κυρίως συντηρητικοί και εκπρόσωποι της σχολής του «πολιτικού

"A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Ukraine", Available at [link](https://history.state.gov/countries/ukraine) (accessed 17 March 2017)

¹¹¹ Garnett, Sherman (1998), "U.S.-Ukrainian Relations: Past, Present, and Future"// Harvard Ukrainian Studies Special Issue. "Ukraine in the World. Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State". Volume XX, p. 103-104

¹¹² Ibid, p. 104-105

ρεαλισμού»). Μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η Ουκρανία κληρονόμησε τα τρίτα κατά σειρά, παραγωγικής ικανότητας στρατηγικά πυρηνικά όπλα, τα οποία στόχο είχαν τη Δύση και ως εκ τούτου, το ζήτημα της τύχης των ουκρανικών πυρηνικών όπλων σε αυτό το στάδιο των σχέσεων τους, ήταν μια στρατηγική προτεραιότητα για τις ΗΠΑ. Στο κείμενο «*Διακήρυξης της κρατικής κυριαρχίας*» του 1990, το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας, κήρυξε ουδέτερο και μη πυρηνικό το καθεστώς Ουκρανίας, κάτι το οποίο οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στην αβεβαιότητα της για το μέλλον των πυρηνικών όπλων της. Οι ΗΠΑ προσπάθησαν να δώσουν λύση στο πρόβλημα των πυρηνικών όπλων της Ουκρανίας, στο αρχικό στάδιο ανάπτυξης των σχέσεών τους, με την μεσολάβηση της Ρωσίας, με την ελπίδα ότι οι πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις που θα ξεκινούσε, θα είχαν γρήγορη επιτυχία. Με βάση τα συμφέροντά τους, η Ρωσία και οι ΗΠΑ εντείναν τις πιέσεις έναντι της Ουκρανίας, προκειμένου να την αναγκάσουν να εξαλείψει τα οπλοστάσια των πυρηνικών όπλων με αποτέλεσμα να αναγκάσει την Ουκρανία, με τη σειρά της, να κρατήσει την παρουσία των πυρηνικών όπλων στο έδαφός της, ώστε να διατηρήσει τη δική τους κυριαρχία και την ανεξαρτησία της από τη Ρωσία.¹¹³

3.1.2 Οι ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις υπο την προεδρία του Μπιλ Κλίντον (1994-1997)

Το 1992 μετά την ανάληψη της νέας προεδρίας στις ΗΠΑ, ο νέος πρόεδρος, Μπιλ Κλίντον, συνέχισε για κάποιο ορισμένο χρονικό διάστημα την πολιτική του προκατόχου του. Μόνο το 1993, η προσέγγιση της διοίκησης των ΗΠΑ προς την Ουκρανία άρχισε να αλλάζει. Στις ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις, παρατηρήθηκε αναθέρμανση των σχέσεων τους, και μέρος από αυτό οφειλόταν στην ενίσχυση των αντιδημοκρατικών τάσεων στη Ρωσία (απτή αριστερή νίκη του Φιλελεύθερου Δημοκρατικού Κόμματος στις εκλογές για τη Δούμα). Η προοπτική συνεργασίας της Ρωσίας μαζί με τις Ηνωμένες Πολιτείες γινόταν όλο και πιο απατηλή. Η Ρωσία κινούνταν προς μια πιο άκαμπτη πολιτική της αυτο - επιβεβαίωσης, ως ηγέτη, στην μετα - σοβιετική περιοχή, με μία απαίτηση αναβίωσης της πρώην έκτασης επιρροής της, στα παγκόσμια γεγονότα. Οι συνεργασίες ΗΠΑ και Ρωσίας, αποδείχθηκαν βραχύβιες και βασίστηκαν σε βραχυπρόθεσμες συγκλίσεις συμφερόντων, κάτι το οποίο μελλοντικά φαινόταν, στη κυβέρνηση του προέδρου των ΗΠΑ, Μπιλ Κλίντον, ως πιθανή ή πραγματική απειλή για τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ.¹¹⁴ Ο Μπιλ Κλίντον και η ηγεσία του, αντέδρασαν με περισσότερη κατανόηση από τους προκατόχους τους, στα προβλήματα της Ουκρανίας. Συνειδητοποίησαν ότι οι σχέσεις μεταξύ Ουκρανίας - Ρωσίας, είναι απίθανο να επιλυθούν χωρίς την παρέμβαση τρίτου, και αποφάσισαν να επεκτείνουν τη συμμετοχή της Ουκρανίας

---

¹¹³ Garnett, Sherman (1998), "*U.S.-Ukrainian Relations: Past, Present, and Future*"// Harvard Ukrainian Studies Special Issue. "*Ukraine in the World. Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State*". Volume XX, p. 106-108

¹¹⁴ Rutland Peter, APR 9 2015, "*An Unnecessary War: The Geopolitical Roots of the Ukraine Crisis*", Available at link (accessed 18 March 2017), <http://www.e-ir.info/2015/04/09/an-unnecessary-war-the-geopolitical-roots-of-the-ukraine-crisis/>

στις συνομιλίες που ξεκίνησαν για την αντιμετώπιση των οικονομικών θεμάτων, πολιτικής και ασφάλειας που θα οδηγούσαν και αυτά με τη σειρά τους, στην επίλυση του πυρηνικού ζητήματός της. Ως προάγγελος της προσέγγισης αυτής των ΗΠΑ, ήταν η επίσκεψη το Μάιο του 1993, του αντιπροσώπου, Strobe Talbott, στη διάρκεια της οποίας, συζητήθηκαν μια σειρά από ερωτήματα όσον αφορά τις αμερικανο - ουκρανικές σχέσεις, όπου σε αντίθεση με τις προηγούμενες συζητήσεις, εστίασαν αποκλειστικά στο θέμα των πυρηνικών όπλων της Ουκρανίας. Οι ΗΠΑ, απο την μεριά τους προσπάθησαν να δημιουργήσουν μια βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη των σχέσεων τους με την Ουκρανία, η οποία θα είχε δημιουργηθεί μετά την επίλυση του πυρηνικού ζητήματος της. Μέχρι το τέλος του 1993, οι ΗΠΑ έθεσαν μια νέα πολιτική βάση προς την Ουκρανία και παράλληλα με τη δημιουργία διμερών και τριμερών συνομιλιών τέθηκε σε λειτουργία η κατανόηση μεταξύ των δύο χωρών. Ως αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών, οι πρόεδροι, Μπίλ Κλίντον, Λεονίντ Κραβτσούκ, και Μπόρις Γιέλτσιν οδηγήθηκαν στις 14 Ιανουαρίου το 1994, στην υπογραφή της τριμερούς συμφωνίας της Μόσχας, με την οποία η Ουκρανία ανέλαβε να καταστρέψει όλα τα πυρηνικά όπλα που βρίσκονταν στο έδαφός της, κατά τη διάρκεια των 7 χρόνων. Σύμφωνα με τη συμφωνία αυτή, η Ουκρανία ήταν να ενταχθεί στην Συνθήκη μη διάδοσης πυρηνικών όπλων, ως μη πυρηνική δύναμη, το οποίο και έκανε τον Οκτώβριο του 1994.¹¹⁵ Η αξία της συμφωνίας ήταν ότι εκτός από τις «*διατάξεις των πυρηνικών*», έπρεπε να ιδρύσει και μια τριμερή βάση, για την αντιμετώπιση και άλλων θεμάτων, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών και ασφάλειας. Επιπλέον, νομιμοποίησε την ευκαιρία να συμμετάσχουν οι ΗΠΑ στην επίλυση των ρωσο - ουκρανικών ζητημάτων. Για την Ουκρανία, αυτό σήμαινε τη δυνατότητα να αυξήσει το προβάδισμα υπεράσπισης της θέσης της, στις σχέσεις της με τη Ρωσία, η οποία ήταν πιο ισχυρή οικονομικά, να διπλασιάσει τα κεφάλαια των ΗΠΑ, με τη μορφή οικονομικής βοήθειας για την επίλυση των προβλημάτων της και να της δωθούν εγγυήσεις ασφαλείας απο τη μεριά των Ηνωμένων Πολιτειών. Έτσι, το ουκρανικό «*πυρηνικό ζήτημα*», είχε αφαιρεθεί από την ημερήσια διάταξη των ουκρανο - αμερικανικών σχέσεων, γεγονός που επέτρεψε στις δύο χώρες να συνάψουν σχέσεις μεταξύ τους, πιο προσεκτικά και διεξοδικά.¹¹⁶ Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα η πίστωση της εμπιστοσύνης, που υπήρχε στα κράτη μεταξύ τους, στο πλαίσιο της διαδικασίας των διαπραγματεύσεων και της επιτυχής ολοκλήρωσής τους, τους επέτρεπε να συνεχίσουν να κινούνται στο μέλλον με αδράνεια και να αποκομίζουν τους καρπούς των επιτευγμάτων του παρελθόντος.

Το δεύτερο στάδιο των σχέσεων της Ουκρανίας και των ΗΠΑ άρχισε με τη διακήρυξη των Ηνωμένων Πολιτειών το 1994, ως το «*Έτος της Ουκρανίας*». Η κυβέρνηση Κλίντον ξεκίνησε την πολιτική της ενεργούς συμμετοχής της Ουκρανίας στη διεθνή κοινότητα και στους θεσμούς

---

¹¹⁵ Garnett, Sherman (1998), "*U.S.-Ukrainian Relations: Past, Present, and Future*"// Harvard Ukrainian Studies Special Issue. "*Ukraine in the World. Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State*". Volume XX, p. 112

¹¹⁶ Ibid, p. 112-113

της, καθώς και στη διαδικασία εκδημοκρατισμού και εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων της αγοράς. Ο νέος πρόεδρος της Ουκρανίας, Λεονίντ Κούτσμα, αν και εκλεγμένος από τη φιλο - ρωσική ρητορική και της προώθησης της ιδέας του «*Ευρασιατισμού*», δήλωσε μια πολιτική φιλελεύθερων οικονομικών μεταρρυθμίσεων, αμέσως μετά την ανάληψη της εξουσίας του, το φθινόπωρο του 1994. Στις ΗΠΑ, γεννήθηκε η ελπίδα ότι η Ουκρανία γρήγορα και σχετικά ανώδυνα θα ξεπεράσει τη μεταβατική περίοδο και σύντομα θα γίνει ένα προκεχωρημένο φυλάκιο της Δύσης, ειδικά όσον αφορά την αμερικανική επιρροή στη γειτονική Ρωσία. Ιδίως κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Μπιλ Κλίντον, έγινε δημοφιλής η έννοια του Zbigniew Brzezinski, όσον αφορά τη γεωστρατηγική σημασία της Ουκρανίας στην μετα - σοβιετική εποχή, για την εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων των ΗΠΑ αλλά και της ασφάλειας στην περιοχή εκείνη.¹¹⁷ Ξεκινώντας από το 1991, η Ουκρανία, ξεκινούσε ήδη προσανατολισμένη στην «*στρατηγική πορεία της ένταξης στην Ευρώπη*». Η ίδια η κρατική της υπόσταση, καθοριζόνταν περισσότερο από ευρωπαϊκούς, σε σχέση με τους ευρασιατικούς όρους. Ωστόσο όμως, η Ρωσία, η οποία ποτέ δεν παραιτήθηκε πλήρως από τις γεωπολιτικές αξιώσεις της, χρησιμοποιούσε συχνά την οικονομική εξάρτηση της Ουκρανίας για δικούς της πολιτικούς σκοπούς και αυτός είναι ένας λόγος για τον οποίο η Ουκρανία δεν μπορούσε να αντέξει οικονομικά και να συνεχίσει τη φιλοδυτική πολιτική της, με σκοπό να εφαρμόσει την «*ευρωπαϊκή επιλογή*» της, όπως επιθυμούσε και η Δύση. Το 1994, υιοθετήθηκε ένας πολυφορέας της ουκρανικής εξωτερικής πολιτικής, ο οποίος βασίστηκε στην έννοια ότι η Ουκρανία δεν θα είναι ασφαλής, μέχρι η Ρωσία να αποφασίσει για τον εαυτό της, ότι η ανεξαρτησία της Ουκρανίας και ο φιλο - δυτικός προσανατολισμός της, ανταποκρίνεται στα ρωσικά εθνικά συμφέροντα και ότι προϋπόθεση της ουκρανικής πολιτικής και της «*στρατηγικής εταιρικής σχέσης*» με τη Ρωσία, ήταν η δημιουργία και η διατήρηση των φιλικών σχέσεων μεταξύ της Ρωσίας και της Δύσης.

Ωστόσο όμως, ένα μεγάλο μέρος του πολυφορέα της εξωτερικής της πολιτικής, επικεντρώθηκε αυτή τη φορά στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ, και έτσι κατά τη διάρκεια της επίσημης επίσκεψης του Προέδρου της Ουκρανίας, Λεονίντ Κούτσμα, στις ΗΠΑ το Νοέμβριο του 1994, όπου υπέγραψε ένα από τα θεμελιώδη έγγραφα των διμερών σχέσεων, τον Καταστατικό Χάρτη της ουκρανο - αμερικανικής συνεργασίας, φιλίας και της συνεργασίας.¹¹⁸ Ένα σημαντικό βήμα στην ενίσχυση των διμερών σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ - Ουκρανίας, ήταν η επίσημη επίσκεψη στην Ουκρανία, του Μπιλ Κλίντον στις 11-12 Μαΐου το 1995. Το αποτέλεσμα αυτής της επίσκεψης, ολοκληρώθηκε με την υπογραφή της κοινής δήλωσης, η οποία τιμήθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες, υποστηρίζοντας τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις στην Ουκρανία, την πολιτική κυριαρχία, την εδαφική της ακεραιότητα και τη διαδικασία ένταξης της Ουκρανίας στην

---

¹¹⁷ Ibid, p. 105

¹¹⁸ Garnett, Sherman (1998), "U.S.-Ukrainian Relations: Past, Present, and Future"// Harvard Ukrainian Studies Special Issue. "Ukraine in the World. Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State". Volume XX, p. 114

ευρωπαϊκή και παγκόσμια κοινότητα. Η έμφαση από την προεδρική διοίκηση του Μπιλ Κλίντον, όσον αφορά τη θέση της πυρηνικής Ουκρανίας, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία της Διακρατικής Επιτροπής στις 19 Σεπτεμβρίου το 1996, με επικεφαλής τον Αλ Γκορ και τον πρόεδρο της Ουκρανίας, Λεονίντ Κούτσμα. Η Επιτροπή συμπεριέλαβε τις τέσσερις επιτροπές που εμπλέκονταν στην εξωτερική πολιτική, την ασφάλεια, το εμπόριο, τις επενδύσεις και την αειφόρο οικονομική συνεργασία και στις 16 Μαΐου το 1997, οι Ηνωμένες Πολιτείες αναγνώρισαν την Ουκρανία, ως Κεντρική Ευρώπη και επιβεβαίωσαν την παροχή των εγγυήσεων ασφάλειας προς αυτή.¹¹⁹ Σύντομα η Ουκρανία κατέλαβε την τρίτη θέση, ως προς τον αριθμό των επιλεγμένων ξένων χωρών για βοήθεια από το Κογκρέσο, αμέσως μετά το Ισραήλ και την Αίγυπτο, και κατά τη διάρκεια της διετίας του 1990 - 2001, η Ουκρανία έλαβε βοήθεια ύψους περίπου 2 δισεκατομμυρίων δολλαρίων. Λόγω της οικονομικής βοήθειας από το εξωτερικό, των επενδύσεων και των δανείων από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), την Παγκόσμια Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ) και άλλων δυτικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, οδήγησαν την Ουκρανία να σταματήσει την ανάπτυξη της εγχώριας οικονομικής κρίσης. Το 1996 το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας, ενέκρινε ένα δημοκρατικό σύνταγμα, και παρά τις σημαντικές διαφορές, όσον αφορά τις σχέσεις με τη Ρωσία, ήταν σε θέση να αποδείξει μια ρεαλιστική σχέση. Το αποτέλεσμα αυτού, ήταν η υπογραφή της Συνθήκης, το 1997 για το στόλο της Μαύρης Θάλασσας, όπου η Ρωσία αναγνώρισε τελικά την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας, με αποτέλεσμα να ξεκινήσει μια διαδικασία εμβάθυνσης στις ήδη υπάρχουσες σχέσεις συνεργασίας με το ΝΑΤΟ.¹²⁰

3.1.3 Οι ουκρανο - αμερικανικές σχέσεις υπο την προεδρία του Τζορτζ Μπους- νεώτερου (2001)

Τη δεκαετία του 2000, υπήρχε μια βελτίωση στις σχέσεις της Ουκρανίας με τη Δύση και αυτό οφειλόταν κυρίως στη προσωρινή βελτίωση της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης στη χώρα. Ένα από τα πιο προφανή επιτεύγματα ήταν ο σχηματισμός προεδρικής πλειοψηφίας στο κοινοβούλιο. Η σχέση μεταξύ της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας ήταν εποικοδομητική με αποτέλεσμα να υπάρξει επιτάχυνση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, η οποία εξακολουθούσε να μπλοκάρει συχνά την αδιαλλαξία των θέσεων του προέδρου και του κοινοβουλίου και κάθε προσπάθεια να ακολουθήσει τις δικές του πολιτικές. Ένα άλλο επίτευγμα, ήταν ο σχηματισμός μιας νέας κυβέρνησης, υπό την ηγεσία του πρώην επικεφαλής, της Εθνικής Τράπεζας, Βίκτορ Γιούσενκο. Ο νέος πρωθυπουργός της Ουκρανίας ακολουθούσε μια φιλοδυτική πολιτική και αμέσως μετά την ανάληψη της εξουσίας, άρχισε να εφαρμόζει τις πολυαναμενόμενες μεταρρυθμίσεις. Κατά τη διάρκεια της πρωθυπουργίας του

---

¹¹⁹ Ibid, p. 114

¹²⁰ Garnett, Sherman (1998), "U.S.-Ukrainian Relations: Past, Present, and Future"// Harvard Ukrainian Studies Special Issue. "Ukraine in the World. Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State". Volume XX, p. 116

Βίκτορ Γιουσένκο, στην Ουκρανία υπήρξε μια αναδιάρθρωση στον τομέα της ενέργειας, πραγματοποιήθηκε η αγροτική μεταρρύθμιση, η οποία βοήθησε στην αύξηση της ιδιωτικοποίησης. Η Ουκρανία πέτυχε μια θετική αύξηση του ΑΕΠ, σημειώθηκε αύξηση στον γεωργικό τομέα και στη βιομηχανία, και το ποσό των φόρων που εισπράχθηκαν αυξήθηκαν, και έτσι, τα επίπεδα του εισοδήματος άρχισαν να αυξάνονται. Δυστυχώς, οι πολιτικές αλλαγές που οδήγησαν σε θετικές οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, ήταν προσωρινές. Η κοινοβουλευτική πλειοψηφία κατέρρευσε λίγο μετά την ίδρυσή της, και σύντομα ο ρυθμός και η έκταση των μεταρρυθμίσεων μειώθηκαν σημαντικά. Στο τέλος του 2000, η Ουκρανία παρέμεινε πίσω, στις προτεραιότητες των ΗΠΑ. Εκείνη την χρονιά, εξελέγει, ο Ρώσος Πρόεδρος, Βλαντιμίρ Πούτιν, ο οποίος ξεκίνησε μια πολιτική που αποσκοπούσε να φέρει την Ουκρανία πιο κοντά στη Ρωσία. Ένα από τα πρώτα σημάδια αλλαγής στην εξωτερική πολιτική της Ουκρανίας, ήταν η απόλυση του Λεονίντ Κούτσμα, κάτω υπο την πίεση της Μόσχας και του Υπουργού Εξωτερικών, Μπορίς Ταρασιούκ, ο οποίος είχε μια φήμη, ως ο οπαδός της ένταξης της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ, και στη θέση του διορίστηκε, ο Ανατόλι Ζλένκο, ο οποίος θεωρούνταν πιο αποδεκτός από τη Ρωσία. Το τελικό στάδιο των σχέσεων της Ουκρανίας και των ΗΠΑ, συνέπεσε κατά τη χρονική στιγμή με τη λήξη της προεδρίας του Μπιλ Κλίντον. Λίγο αργότερα, μετά την ανάληψη της εξουσίας, ο ρεπουμπλικάνος υποψήφιος, Τζορτζ Μπους, εγκατέλειψε κυρίως την πρακτική του προκατόχου του για να δημιουργήσει μια διμερή επιτροπή με επικεφαλής τον αντιπρόεδρο. Από την αρχή της προεδρίας του, ο Μπους, άρχισε να δείχνει ακαμψία στην προσέγγιση του προς την Ουκρανία. Σχετικά με την αλλαγή της στάσης των ΗΠΑ προς την Ουκρανία, έγινε αντιληπτό από το γεγονός ότι η πρώτη επίσκεψη του υψηλόβαθμου εκπροσώπου της νέας προεδρικής διοίκησης, Ντόναλντ Ράμσφελντ στην Ουκρανία, έλαβε χώρα μόλις τον Ιούνιο του 2001, πέντε μήνες μετά την επίσημη αλλαγή της εξουσίας στην Ουάσινγκτον. Ο Τζορτζ Μπους αντί να ασχοληθεί με τα προβλήματα της Ουκρανίας, όπως έκανε ο Μπιλ Κλίντον, άρχισε να προωθεί τις πολιτικές που αποσκοπούσαν στην άμεση εξομάλυνση των σχέσεων με τη Ρωσία. Η κυβέρνηση του, δεν αρνήθηκε την συνεισφορά βοήθειας εκ μέρους της, αλλά η επίδειξη ενδιαφέροντος, όσον αφορά το ουκρανικό ζήτημα, από την μεριά των ΗΠΑ παρέμεινε πίσω.

3.2 Προτεραιότητες των ουκρανο - αμερικανικών σχέσεων

Από την αρχή της σύγχρονης ιστορίας της ανεξαρτησίας του ουκρανικού κράτους, η ανάπτυξη των σχέσεων με τις Ηνωμένες Πολιτείες κατέχει σταθερά τη πρώτη θέση μεταξύ των προτεραιοτήτων της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας. Σήμερα, η Ουκρανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούν μια στρατηγική εταιρική σχέση, η οποία είναι επωφελής και για τις δύο χώρες. Επί του παρόντος, οι δύο χώρες εργάζονται για την περαιτέρω βελτίωση του μηχανισμού της αμοιβαίας συνεργασίας, και ένας από τους κύριους τομείς είναι η οικονομική σφαίρα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες καταλαμβάνουν ηγετική θέση μεταξύ των σημαντικότερων εμπορικών εταίρων της Ουκρανίας. Σύμφωνα με την ουκρανικές στατιστικές, όσον αφορά το

εξωτερικό εμπόριο για το πρώτο εξάμηνο του 2004, το διμερές εμπόριο μεταξύ των ΗΠΑ και της Ουκρανίας, ανήλθε σε πάνω από 1 δισεκατομμύρια δολάρια, περισσότερο από το διπλάσιο του ποσοστού της αντίστοιχης περιόδου του 2003. Πρόσφατα ο διάλογος μεταξύ της Ουκρανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών έγινε πιο ενεργός. Έτσι, στη συνεδρίαση της Επιτροπής Οικονομικής Συνεργασίας ΗΠΑ - Ουκρανίας το 2004, τα μέρη συζήτησαν την κατάσταση της οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας τους και καθόρισαν τα μέτρα για την περαιτέρω ανάπτυξή της. Κατά τη διάρκεια του Μαΐου - Σεπτεμβρίου του 2005, οι δύο χώρες αντάλλαξαν επισκέψεις των κυβερνητικών αντιπροσωπειών υψηλού επιπέδου, κατά τις οποίες συζητήθηκαν θέματα για περαιτέρω εντατικοποίηση των επαφών τους.¹²¹ Επιπλέον, οι ΗΠΑ συνεχίζουν την ανάπτυξη των επενδύσεων συνεργασίας με τους εταίρους της Ουκρανίας, όπου και κατέχουν σημαντική θέση μεταξύ των άλλων. Αυτή η «στρατηγική εταιρική σχέση» μεταξύ των χωρών μπορεί να χαρακτηριστεί, ως υποκίνηση της συνεκτικότητας σε βασικά στρατηγικά τους συμφέροντα, ενώ η συνεπής εφαρμογή των προγραμματιζόμενων δραστηριοτήτων των εταίρων σε διαστάσεις ζωτικής σημασίας της εθνικής τους ασφάλειας, είναι αμοιβαία επωφελής και αποσκοπεί στην επίτευξη των βασικών στόχων που θέτουν ιδίως σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να σημειωθεί ότι όχι μόνο η Ουκρανία, αλλά ολόκληρος ο μετασοβιετικός χώρος δεν αποτελούσε προτεραιότητα της τρέχουσας στρατηγικής των ΗΠΑ και αυτό οφειλόταν σε δύο λόγους:

Πρώτον, το χαρακτηριστικό στυλ της διοίκησης του Προέδρου Τζορτζ Μπους, ήταν ότι το σύνολο των διαθέσιμων πόρων των ΗΠΑ επικεντρώνονταν στην επίλυση, όχι περισσότερο του ενός ή δύο προβλημάτων και,

Δεύτερον, η επιτυχής υλοποίηση των στόχων του πυρηνικού αφοπλισμού των τριών πυρηνικών κληρονόμων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης - Ουκρανία, Καζακστάν και Λευκορωσία, ενίσχυσαν με τη βοήθεια των ΗΠΑ, τη χρήση του συστήματος της ασφάλειας και της φυσικής προστασίας και ως αποτέλεσμα επιτρέπει στη Ρωσία να διαγράψει αυτόν τον κενό χώρο, από τον κατάλογο των μεγάλων κινδύνων και απειλών για τη σταθερότητα.

Σε αντίθεση με τη ρωσική κατεύθυνση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία χαρακτηριζόταν, ως εγγενής εκφραστική αυτονομία, η πολιτική βλέψη της Ουκρανίας ήταν σταθερά συνδεδεμένη με το ευρωπαϊκό πλαίσιο. Ως εκ τούτου, το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την πλήρη συμμετοχή της Ουκρανίας στους ευρωπαϊκούς και ευρω - ατλαντικούς θεσμούς - κυρίως της ΕΕ και του NATO - είναι φυσικό, να διευκολύνει την κίνηση του Κιέβου προς την Ευρώπη χωρίς αμφιβολία.

Λόγω αυτής της στρατηγικής, οι Ηνωμένες Πολιτείες ενδιαφέρονται για τα ακόλουθα:

- εγκαθίδρυση της δημοκρατίας στην Ουκρανία και της οικονομίας της αγοράς με βάση το δυτικό πρότυπο
- Προθυμία του Κιέβου να λάβει την κατάλληλη θέση στην περιφερειακή ασφάλεια

¹²¹ United States-Ukraine Charter on Strategic Partnership, Bureau of European and Eurasian Affairs, "U.S. Ukraine Charter on Strategic Partnership", Washington, DC, December 19, 2008, Available at link (accessed 17 March 2017), <https://ua.usembassy.gov/uk/our-relationship-uk/u-s-ukraine-charter-strategic-partnership-uk/>

- Η ικανότητα της Ουκρανίας να εξασφαλίσει μια παγκόσμια συνεργασία στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, υπό την ηγεσία των Ηνωμένων Πολιτειών
Οι πιθανότητες της Ουκρανίας να εισέλθει στον κύκλο των στρατηγικών εταίρων των ΗΠΑ, θα αυξηθούν σημαντικά, εαν μπορέσει να αναλάβει ηγετικό ρόλο σε πολλά υποσχόμενα έργα μεταφοράς υδρογονανθράκων της Κασπίας στην Ευρώπη.
Και τέλος, οι γενικά ευνοϊκές συνθήκες για την Ουκρανία, και το νέο πολιτικό κλίμα που έχει δημιουργηθεί, λόγω της βελτίωσης των ουκρανο - αμερικανικών σχέσεων καθιστά δυνατή τη λύση, πολλών προβλημάτων στις ουκρανο - ρωσικές σχέσεις, υπέρ της Ουκρανίας.

3.3 Η Ευρω - Ατλαντική ενσωμάτωση της Ουκρανίας, ως βασικός παράγοντας για την ενίσχυση της ασφάλειας

3.3.1 Πλαίσιο για τη συνεργασία

Η προτεραιότητα του εθνικού συμφέροντος της Ουκρανίας στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής της, είναι η ανάπτυξη και η περαιτέρω εμβάθυνση της στρατηγικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ουκρανίας και του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη, βασιζόμενο σε ένα Διακεκριμένο Συνεταιρισμό μεταξύ της Ουκρανίας και του Βόρειου Ατλαντικού Οργανισμού, ο οποίος υπογράφηκε στις 9 Ιουλίου 1997, αλλά και στη Διακήρυξη για τη συμπλήρωση του Χάρτη, που υπογράφηκε στις 21 Αυγούστου του 2009, σύμφωνα με τις αποφάσεις που ελήφθησαν μετά τη συνεδρίαση της Επιτροπής Ουκρανία-NATO σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων (4 Σεπτεμβρίου 2014, Νιουπόρτ, Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας). Το πιο σημαντικό ενδιαφέρον του NATO, όσον αφορά την Ουκρανία στον τομέα της στρατιωτικής ασφάλειας, περιλάμβανε την εκτέλεση και την τήρηση των όρων, της Συνθήκης, για τις Συμβατικές Δυνάμεις στην Ευρώπη.¹²²

Η εφαρμογή της παρούσας συμφωνίας βοήθησε την Ουκρανία, να εξαλείψει την ανισορροπία της ενέργειας στην Ευρώπη, που σχηματίστηκε κατά την περίοδο του Ψυχρού πολέμου. Επιπλέον, μεταξύ των συμφερόντων ασφαλείας, η προτεραιότητα του NATO στο στρατιωτικό τομέα ήταν η τήρηση των στρατιωτικών μέτρων, απο τη μεριά της Ουκρανίας και η διαφάνεια στο στρατιωτικό τομέα. Η επικύρωση της Συνθήκης, «*Open Sky*», το Μάρτιο του 2000, όσον αφορά την τήρηση των στρατηγικών συμφερόντων της Συμμαχίας, καταγράφηκε στη νέα στρατηγική αντίληψη του NATO. Έτσι, απο την εφαρμογή των παραπάνω συμφερόντων του

---

¹²² “*Relations with Ukraine*”, Last updated: 22 Nov. 2016 16:17, Available at link (accessed 18 March 2017), http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm, (Last updated: 22 Nov. 2016 16:17)

NATO, στο στρατιωτικό τομέα, εξαρτώνταν η ασφάλεια της Συμμαχίας και της διεθνούς ασφάλειας.¹²³

Λόγω των υφιστάμενων στρατιωτικών συνιστώσεων και της ζωτικής σημασίας της γεωστρατηγικής θέσης, η Ουκρανία, περισσότερο από τις άλλες χώρες, μπορούσε να επηρεάσει την κατάσταση της ασφάλειας στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Ωστόσο, όμως τα κύρια ενδιαφέροντα της Συμμαχίας που σχετίζονταν με την Ουκρανία, δεν αφορούσαν τον στρατιωτικό τομέα, αλλά το πολιτικό επίπεδο, το οποίο βασιζόταν στην ενίσχυση των δημοκρατικών αξιών και στην προώθηση του δυτικού ευρωπαϊκού πολιτισμού. Στην πραγματικότητα ήταν το γέμισμα του κενού που σχηματίστηκε από την κατάρρευση της κομμουνιστικής ιδεολογίας στο πρώην σοσιαλιστικό μπλοκ της Ευρώπης. Η υλοποίηση αυτών των συμφερόντων έπρεπε να εισάγουν νέες, εύθραυστες δημοκρατίες, οι οποίες προέκυπταν στο μετά - κομμουνιστικό χώρο. Με βάση το αποφασιστικό ρόλο των πολιτικών λειτουργιών της Συμμαχίας, το NATO έφερνε στις υποψήφιες χώρες και τις σχετικές απαιτήσεις: πρωτίστως να λειτουργούν ως, πολιτικές χώρες και έπειτα, ως στρατιωτικές. Οι κύριες απαιτήσεις του NATO, προς τις υποψήφιες χώρες, ήταν η οικοδόμηση μιας δημοκρατικής κοινωνίας και η εγκαθίδρυση δημοκρατικού πολιτικού ελέγχου των ενόπλων δυνάμεων. Έτσι, η πρόθεση της Ουκρανίας να ενταχθεί στο NATO, ήταν κυρίως μια εκδήλωση επιθυμίας για την οικοδόμηση μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

3.3.2 Διακριτική συνεργασία μεταξύ Ουκρανίας-NATO

Με την προσέγγιση των συνόρων της χώρας η σημασία της Ουκρανίας για τη Συμμαχία μεγάλωνε, και αφορούσε κατά κύριο λόγο τη γεωπολιτική της διάσταση. Κατά τη διαδικασία της επέκτασης της Ουκρανίας προς το NATO, καθιστούσε εξαιρετικά σημαντική τη γεωστρατηγική σημασία της. Εάν η προσχώρηση των κρατών της Βαλτικής στο NATO, σήμαινε την ολοκλήρωση της βορειοανατολικής πτέρυγας του NATO, τότε η προσχώρηση της Ουκρανίας, θα σήμαινε την ολοκλήρωση της νοτιοανατολικής πτέρυγας της Συμμαχίας. Η ένταξη της Τουρκίας, της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στο NATO, χωρίς την Ουκρανία, δεν θα έλυσε το πρόβλημα του ελέγχου πάνω από την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και του Καυκάσου. Η γεωστρατηγική σημασία της ένταξης της Ουκρανίας στο NATO, καθορίστηκε, επίσης και από τον ρωσικό παράγοντα. Η Ρωσία χρειάζεται τη συνεργασία με την ΕΕ, επειδή προσπαθεί να παίξει το ρόλο μιας ανεξάρτητης γεωπολιτικής δύναμης στην Ευρώπη. Η συνεργασία αυτή πρέπει να συμμορφώνεται με τη παλιά γεωπολιτική αντίληψη - την κυριαρχία στις γειτονικές χώρες. Αυτή η πολιτική της Ρωσίας είναι μια πρόκληση για την ασφάλεια και τη σταθερότητα της νέας πολιτικής Ευρώπης. Η Δύση ενδιαφέρεται να συνεργαστεί με τη Ρωσία, όχι μόνο λόγω του οικονομικού κέρδους, αλλά επειδή αποσκοπεί στην εξουδετέρωση των γεωπολιτικών φιλοδοξιών της. Και έτσι, χωρίς την Ουκρανία, η Ρωσία χάνει τους

---

¹²³ “*NATO and Ukraine*”, posted on September 26, 2016 by fm, Available at link (accessed 18 March 2017), <http://internationalrelations.org/nato-and-ukraine/>,(posted on September 26, 2016)

γεωστρατηγικούς ελιγμούς που απαιτούνται, και ως εκ τούτου, καθίσταται αδύνατον να «λειτουργήσει», ως μια γεωπολιτική δύναμη στην Ευρώπη. Ασχέτως τη σημασία που τονίζεται, όσον αφορά τους οικονομικούς δεσμούς της Ουκρανίας με τη Ρωσία, η δεύτερη, πάντα θα βλέπει την Ουκρανία, στο πλαίσιο των σχέσεων της με το NATO, με βάση τα δικά της γεωπολιτικά συμφέροντα και ως, αποτέλεσμα, η Ουκρανία καθίσταται ζωτικής σημασίας για το NATO, ως μέσο άμυνας και διατήρησης της Ευρω - Ατλαντικής Συνεργασίας. Η απόφαση της Εθνικής Ασφάλειας και Άμυνας της Ουκρανίας να ξεκινήσει μια διαδικασία της οποίας, ο απώτερος στόχος είναι η ένταξη στο NATO, είναι ζωτικής σημασίας για τη χώρα, όχι μόνο γιατί καθορίζει τις προοπτικές της εξωτερικής ασφάλειας, αλλά και επειδή παρέχει εγγυήσεις για τις εσωτερικές δημοκρατικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις.¹²⁴ Η ένταξη στο NATO θα λύσει σημαντικά ζητήματα για το μέλλον της Ουκρανίας, ως ένα ανεξάρτητο και κυρίαρχο ευρωπαϊκό κράτος, όπως:

- Παροχή ισχυρών εγγυήσεων εθνικής ασφάλειας, εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής κυριαρχίας. Η ένταξη στο NATO, επιτρέπει την αποφυγή αυτών των παγκόσμιων και περιφερειακών απειλών που η Ουκρανία δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μόνη της
- Ενίσχυση της εθνικής άμυνας της χώρας, αναγκάζοντας την να φέρει τις ένοπλες δυνάμεις της σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα
- Διευκόλυνση συμμετοχής της υψηλής τεχνολογίας για την αμυντική βιομηχανία και πληρέστερη υλοποίηση του επιστημονικού και τεχνικού δυναμικού της χώρας μας
- Ενίσχυση της εσωτερικής και κοινωνικής σταθερότητας της χώρας, καθώς οι χώρες-μέλη του NATO είναι παγκόσμιοι ηγέτες στην παροχή κοινωνικο - οικονομικών και κοινωνικο-πολιτικών προτύπων
- Δημιουργία ευνοϊκών πολιτικών συνθηκών για την προσέλκυση ισχυρών δυτικών επενδύσεων στις οικονομίες των κρατών - μελών
- Διευκόλυνση εδραίωσης της κοινωνίας, ενίσχυση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Δυνατότητα απόσυρσης της Ουκρανίας από τη σφαίρα της γεωπολιτικής κυριαρχίας και επίτευξη ομότιμων σχέσεων με τα κράτη - μέλη NATO
- Ενσωμάτωση με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και με τις πολιτικές και οικονομικές δομές της, ιδιαίτερα στην ΕΕ
- Αύξηση διεθνούς κύρους της Ουκρανίας, με πιο ενεργή συμμετοχή στις ευρωπαϊκές διαδικασίες, ενίσχυση του ρόλου σταθερότητας και ασφάλειας στη Μαύρη Θάλασσα της Ανατολικής Ευρώπης

Έτσι, η ένταξη στη Συμμαχία – είναι ένα πρόβλημα ιστορικής επιλογής μεταξύ της Ευρώπης και της Ευρασίας, δηλαδή μεταξύ δημοκρατίας και αυταρχισμού. Και μια τέτοια ιστορική

---

¹²⁴ David Kramer, "Ukraine and NATO", Deputy Assistant Secretary of State for European and Eurasian Affairs Remarks at the U.S.-Ukraine Security Dialogue Series Cannon House Office Building, Washington, DC, June 22, 2006, , Available at link (accessed 18 March 2017), <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/rm/68408.htm> (Last updated: 22 Nov. 2016 16:17)

επιλογή θα πρέπει να κάνει κάθε χώρα που βρίσκεται στην Ευρώπη. Η ένταξη στο NATO για την Ουκρανία απαιτεί σημαντικές και διαρκείς προσπάθειες. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, θα πρέπει να αναπτύξει μια σαφή και αιτιολογημένη στρατηγική για την Ευρω - Ατλαντική ενσωμάτωση της, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τα εθνικά συμφέροντα, τις συνθήκες της εξωτερικής πολιτικής και της εσωτερικές δυνατότητες της.

3.3.3 Νέα μορφή σχέσης Ουκρανία-NATO

Η Ουκρανία αποτελεί ενεργό μέλος του Partnership for Peace (PFP). Η προνομιακή εταιρική της σχέση με το NATO λειτουργεί μέσω του σχήματος της «Επιτροπής NATO - Ουκρανίας» (NATO - Ukraine Commission - NUC/1997).¹²⁵ Η Ουκρανία συνεισφέρει ενεργά στο σύνολο των επιχειρήσεων στις οποίες το NATO έχει συντονιστικό ρόλο. Κατά την Σύνοδο Κορυφής του Βουκουρεστίου το 2008, συμφωνήθηκε η προοπτική ένταξης της χώρας στο NATO. Η εξέλιξη αυτή υπήρξε αποτέλεσμα της κατηγορηματικής αντίθεσης Γερμανίας και Γαλλίας, στην προσπάθεια εσπευσμένης χορήγησης προ-ενταξιακού καθεστώτος MAP (Membership Action Plan), την οποία υποστήριζαν οι ΗΠΑ. Η προοπτική, όμως, αυτή ατόνησε κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Γιανουκόβιτς, καθώς η χώρα υιοθέτησε πολιτική ουδετερότητας, συνεχίζοντας, όμως, τη συνεργασία με το NATO. Η Συμμαχία, τοποθετήθηκε εξαρχής αρνητικά έναντι των γεγονότων της Ουκρανίας. Κατά τη Σύνοδο ΥΠΕΞ NATO, τον Δεκέμβριο του 2013, εξεδόθη ανακοίνωση η οποία, καταδίκασε την χρήση υπέρμετρης βίας κατά των διαδηλωτών υπο το καθεστώς Γιανουκόβιτς. Έκτοτε, οι εξελίξεις στην Ουκρανία, αποτελούν αντικείμενο μόνιμου προβληματισμού στο Νατοϊκό πλαίσιο. Το NATO αποδοκιμάζει τις ρωσικές ενέργειες στην Ουκρανία, τάσσεται, όμως, υπέρ της ειρηνικής επίλυσης της κρίσης.

Στις 17 Μαρτίου του 2014, η Συμμαχία προέβη σε καταδίκη του δημοψηφίσματος στην Κριμαία, χαρακτηρίζοντάς το παράνομο και υπονομευτικό των προσπαθειών εξεύρεσης πολιτικής λύσης της κρίσεως, και καλεσε την Ρωσία να συμβάλει στην αποκλιμάκωσή της, αποφεύγοντας να προσαρτήσει την περιοχή, γεγονός που θα αποτελούσε σαφή παραβίαση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ως αντίδραση, στις ρωσικές δραστηριότητες στην Ανατολική Ουκρανία, η Σύνοδος ΥΠΕΞ - NATO, επικύρωσε την απόφαση αναστολής της πρακτικής και στρατιωτικής συνεργασίας με τη Ρωσία, στο πλαίσιο του NRC (NATO - Russia Council), διατηρώντας μόνο ένα δίαυλο επικοινωνίας σε πρεσβευτικό επίπεδο. Επίσης, ο Γενικός Γραμματέας του NATO, πραγματοποίησε επίσκεψη στο Κίεβο, όπου επανέλαβε την υποστήριξη του NATO στην κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας, χαρακτήρισε την Εταιρική Σχέση NATO - Ουκρανίας ισχυρή και μακροχρόνια και διαβεβαίωσε περί στενότερης συνεργασίας για την μεταρρύθμιση των αμυντικών δομών της.¹²⁶ Κατά την

---

¹²⁵ "Relations with Ukraine", Last updated: 22 Nov. 2016 16:17, Available at link (accessed 18 March 2017), http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (Last updated: 22 Nov. 2016 16:17)

¹²⁶ "Relations with Ukraine", Last updated: 22 Nov. 2016 16:17, Available at link (accessed 18 March 2017), http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (Last updated: 22 Nov. 2016 16:17)

συνάντηση της Επιτροπής NATO - Ουκρανίας σε επίπεδο Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων, στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής Ουαλίας τον Σεπτέμβριο του 2014, πραγματοποιήθηκε ανταλλαγή απόψεων με τον Πρόεδρο Ποροσένκο, επί της ουκρανικής κρίσης και υιοθετήθηκε Κοινή Δήλωση της NUC. Στις συζητήσεις, επιβεβαιώθηκε η εκ μέρους των Συμμάχων δέσμευση για ενίσχυση της Εταιρικής Σχέσης NATO - Ουκρανίας, ως Διακεκριμένου Εταίρου. Παράλληλα, στο Κείμενο της Κοινής Δήλωσης Επιτροπής NATO – Ουκρανίας, επιβεβαιώνεται η καταδίκη της προσαρτήσεως της Κριμαίας και επαναδιατυπώνεται, ότι μια ανεξάρτητη και σταθερή Ουκρανία, με προσήλωση στις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, αποτελεί κλειδί για την ευρωατλαντική ασφάλεια.¹²⁷ Συναφώς σημειώνεται, ότι κατά τη διάρκεια της Συνόδου ο Πρόεδρος Ομπάμα, με παρέμβαση του, έδωσε έμφαση στην ανάγκη ενότητας ΗΠΑ και ΕΕ για αποστολή ισχυρού πολιτικού μηνύματος προς τη Ρωσία επαναλαμβάνοντας την έκκληση για συνδρομή στην Ουκρανία στον τομέα της ασφάλειας.

Στο εσωτερικό μέτωπο, υπήρξαν τρεις σημαντικές εξελίξεις:

- Το πρωτόκολλο Μίνσκ, αποτελούμενο από δώδεκα σημεία, επέβαλλε άμεση κατάπαυση πυρός. Σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης των συνεχών παραβιάσεων του υπεγράφη ένα follow-up υπόμνημα το οποίο επιχείρησε να διευκρινήσει τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου. Παρά τις συνεχείς παραβιάσεις του, έως και σήμερα, το κείμενο αυτό αποτελεί την μόνη δεσμευτική συμφωνία για παύση των εχθροπραξιών.
- Οι ουκρανικές κοινοβουλευτικές εκλογές της 26^{ης} Οκτωβρίου. Το αποτέλεσμα τους υπήρξε συντριπτικό υπέρ των κομμάτων φιλοευρωπαϊκού προσανατολισμού, με επιπλέον θετικές εκτιμήσεις το γεγονός ότι το 50% των βουλευτών εξελέγη για πρώτη φορά και ότι έμειναν εκτός Κοινοβουλίου, ακραίοι πολιτικοί σχηματισμοί.
- Οι «εκλογές» στις περιοχές οι οποίες ελέγχονται από τους αυτονομιστές. Παρά τις εκκλήσεις για αναβολή και μεταίωσή τους, οι εκλογές προχώρησαν κανονικά, δημιουργώντας άλλο ένα κομβικό σημείο τριβής στις σχέσεις με την Ρωσία. Επρόκειτο για εκλογές οι οποίες διεξήχθησαν χωρίς δημοκρατικά εχέγγυα, το αποτέλεσμα των οποίων δεν αναγνωρίστηκε από καμία χώρα επισήμως, δε ούτε από τη Ρωσία. Σύμφωνα με την ουκρανική Κυβέρνηση, η διεξαγωγή των εκλογών αυτών αποτέλεσε κατάφορη παραβίαση του Πρωτοκόλλου Μίνσκ, ενώ η Ρωσία ισχυρίστηκε ότι τέτοια πρόβλεψη υπήρχε σε μη δημοσιοποιηθέντο έγγραφο της συμφωνίας του Μίνσκ.

Αναφορικά με τη στάση της ουκρανικής πλευράς έναντι του NATO, η άρτι υπογραφείσα συμφωνία για τον σχηματισμό της Κυβερνήσεως προβλέπει, ως στόχο της εξωτερικής πολιτικής την εγκατάλειψη της πολιτικής ουδετερότητας, με στόχο τη δρομολόγηση πλήρους ένταξης της χώρας στο NATO.

¹²⁷ “*Relations with Ukraine*”, Last updated: 22 Nov. 2016 16:17, Available at link (accessed 18 March 2017), http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (Last updated: 22 Nov. 2016 16:17) &

“*NATO and Ukraine*”, posted on September 26, 2016 by fm, Available at link (accessed 18 March 2017), <http://internationalrelations.org/nato-and-ukraine/> (posted on September 26, 2016)

Κεφάλαιο 4: Γεωπολιτικές πτυχές Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης της Ουκρανίας

4.1 Έννοιες και προσεγγίσεις για τη μελέτη των διαδικασιών ολοκλήρωσης

Η εμφάνιση των νέων ανεξάρτητων κρατών στην Ανατολική Ευρώπη μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και οι γεωπολιτικές αλλαγές στην παγκόσμια κοινότητα, έχουν οδηγήσει αναπόφευκτα σε σημαντικές αλλαγές τις τάσεις και τις προοπτικές της κοινωνικής ανάπτυξης. Οι περισσότερες από τις μετα - σοσιαλιστικές χώρες επιθυμούν να ενταχθούν στις ευρωπαϊκές δομές. Ως εκ τούτου, είναι ιδιαίτερα σημαντική η διαδικασία της έρευνας, της επιστημονικής ανάλυσης των θεωριών ένταξης και της αιτιολόγησης της ανάγκης εφαρμογής ορισμένων ειδικών διατάξεων ή εννοιών σε αυτές ή σε άλλες χώρες στην πραγματική πρακτική των διαδικασιών ολοκλήρωσης, εφόσον συνεχίζει να παραμένει ένα μεγάλο πρόβλημα, αυτό της επίτευξης ισορροπίας συμφερόντων και διατήρησης της εθνικής κουλτούρας και ταυτότητας της κάθε χώρας. Για το λόγο αυτό, το κύριο μέλημα των ερευνητών είναι η επικέντρωσή τους μόνο σε μεμονωμένες σχολές και προσωπικότητες.

Στη μελέτη μας, θα συνοψίσουμε τις πιο διάσημες σχολές που ανέπτυξαν την έννοια της ολοκλήρωσης. Πολλές θεωρίες, οι οποίες κυρίως ήταν πηγές του θεωρητικού συστήματος των πολιτικών επιστημών και των διεθνών σχέσεων, αναπτύχθηκαν κατά το δεύτερο ήμισυ του εικοστού αιώνα για τη διεθνή και ειδικότερα την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Καθεμιά συγκέντρωσε την προσοχή της σε μια ειδική άποψη του φαινομένου, αλλά παράλληλα όμως παρέβλεψε και διάφορες άλλες απόψεις. Καθεμιά, λοιπόν, επέτυχε να φωτίσει επιστημονικά ορισμένες όψεις ενός πολύ περίπλοκου φαινομένου, αλλά καμιά δεν πέτυχε να εξηγήσει όλο το φαινόμενο, να διαρθρώσει επιστημονικές παρατηρήσεις σε όλες τις όψεις του και να προβλέψει τις μελλοντικές εξελίξεις του.¹²⁸

Επιπλέον, οι θεωρίες ολοκλήρωσης επεδίωξαν να περιγράψουν τη διαδικασία ενοποίησης μεταξύ των κυρίαρχων κρατών, δεν κατάφεραν όμως να προβλέψουν με ακρίβεια τα στάδια και το αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης, οριζόμενης με βάση τους στόχους που τέθηκαν και τις υιοθετημένες διαδικασίες.¹²⁹ Η διεθνής ολοκλήρωση είναι ένα φαινόμενο που αναπτύσσεται στο πλαίσιο ενός άναρχου και κανονιστικά κατατεμαχισμένου χώρου, την αναρχία του οποίου, η ολοκλήρωση επιδιώκει να μετριάσει ή να καταργήσει. Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης επιδεικνύει τη στενή σχέση μεταξύ του στρατηγικού περιβάλλοντος και της δυσκολίας υπερπήδησης των εμποδίων για την Πολιτική Ένωση.¹³⁰

---

¹²⁸ Moussis, Nicholas, "Welcome to *Europedia.moussis.eu*, Introduction to *Europedia*", Available at link (accessed 1 March 2017), http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/1/?lang=gr&all=1&s=1&e=10

¹²⁹ Βοσκόπουλος, Γιώργος Α. (2009), «*Ευρωπαϊκή Ένωση: θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί*», Εκδόσεις Επίκεντρο Α.Ε, Θεσσαλονίκη,σελ.162

¹³⁰ Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «*Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 8^η έκδοση, σελ.134

Η Πολιτική Ένωση σχετίζεται με την οικονομική και εμπορική ενοποίηση, αλλά ουδέποτε θα επιτευχθεί, εάν η οικονομική ολοκλήρωση δεν συμπληρωθεί με κεντρικούς πολιτικούς θεσμούς, ανάλογα και αντίστοιχα νομοθετικά όργανα και συμπερίληψη των τομέων κρατικής κυριαρχίας που αφορούν στην εσωτερική και εξωτερική άσκηση βίας (άμυνα, ασφάλεια, διπλωματία, πολιτικοστρατιωτικές αποφάσεις).¹³¹

Αμέσως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και παράλληλα με ανάλογες εξελίξεις στον ευρωπαϊκό θεσμικό και πολιτικό στίβο, η θεωρία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αναπτύχθηκε στο πλαίσιο πολλών προσεγγίσεων, άλλοτε αλληλοσυμπληρούμενων και άλλοτε αντιτιθέμενων.¹³² Στο παρελθόν χρησιμοποιήθηκαν πολλές ονομασίες ρευμάτων σκέψης, σχολών σκέψης και προσεγγίσεων ολοκλήρωσης. Οι κυριότερες που θα μπορούσαν να αναφερθούν είναι οι φεντεραλιστές (federalists), όπου αναφορά γίνεται στους Amitai Etzioni, Henry Brugman και Carl J. Friedrich, ως κορυφαίους αναλυτές του φεντεραλισμού¹³³ αλλά και τον κύριο εκφραστή της, τον Altiero Spinelli, ο οποίος παρατηρούσε ότι τα κράτη - έθνη είχαν χάσει τον λόγο ύπαρξής τους, εφόσον δεν μπορούσαν πλέον να εξασφαλίσουν την πολιτική και οικονομική ασφάλεια των πολιτών τους, και θα έπρεπε να παραχωρήσουν τη θέση τους σε μια ομοσπονδία, την οποία ονόμαζε ήδη «*Ευρωπαϊκή Ένωση*»¹³⁴, οι λειτουργιστές (functionalists), όπου η σχολή αυτή επηρεάστηκε καθοριστικά από τα κείμενα του David Mitrany, ήδη από τη δεκαετία του 1930 και 1940¹³⁵, ορθά τόνιζαν ότι οι διεθνείς οργανισμοί δεν είναι αυτοσκοποί, αλλά μέσα για την αντιμετώπιση προτεραιοτήτων υπαγορευόμενων από τις ανθρώπινες ανάγκες και επομένως πρέπει να προσαρμόζουν τις λειτουργίες τους (functions) στις ανάγκες κάθε εποχής. Πάνω στον ενθουσιασμό τους, όμως, για τη δημιουργία ενός δικτύου πραγματικά διεθνών λειτουργικών οργανισμών, παραγνώρισαν τις λειτουργίες ειρήνης και ευημερίας που μπορούσε να προσφέρει μια περιφερειακή οργάνωση σαν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα¹³⁶. Οι νεολειτουργιστές (neofunctionalists) με κύριο εκπρόσωπο τον Ernst Haas, ο οποίος τόνιζε πως για την επίτευξη – η πολιτική διάχυσης (spillover) σε οποιαδήποτε μορφή που θα έπαιρνε θα απαιτούσε μια διαδικασία μεταβιβαστικής νομιμοφροσύνης. Η έννοια της

---

¹³¹ http://www.army.gr/files/File/epitheorisi/200901_%CE%97%20%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%91%CE%AA%CE%9A%CE%97%20%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%A1%CE%A9%CE%A3%CE%97.pdf

¹³² Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «*Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 8^η έκδοση, σελ.134

¹³³ Στο ίδιο, σελ.135

¹³⁴ Moussis, Nicholas, “*Welcome to Europedia.moussis.eu, Introduction to Europedia*”, Available at link (accessed 1 March 2017), http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/1/01/?all=1

¹³⁵ Στο ίδιο, σελ.135

¹³⁶ Moussis, Nicholas, “*Welcome to Europedia.moussis.eu, Introduction to Europedia*”, Available at link (accessed 1 March 2017), http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/1/01/?all=1

νομιμοφρωσύνης ήταν κεντρική στον αρχικό ορισμό της πολιτικής ολοκλήρωσης του Haas¹³⁷. Απο την άλλη, ο Haas μαζί με τον Μοννέ, απέρριψαν τον ομοσπονδιακό ιδεαλισμό και κατέβασαν τη «λειτουργικότητα» του Mitranay από τις διεθνείς υψηλές σφαίρες στο συγκεκριμένο επίπεδο μερικών γειτονικών κρατών.

Η εμπνευσμένη από τον Monnet περίφημη διακήρυξη του Robert Schuman, της 9ης Μαΐου 1950 ήταν σαφής ως προς την οδό που έπρεπε να ακολουθήσει η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: «*Η Ευρώπη... θα οικοδομηθεί με συγκεκριμένες πραγματοποιήσεις, που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη*». Η ολοκλήρωση θα ήταν μια διαδικασία κατά την οποία οι θετικές λειτουργίες των κοινών θεσμικών οργάνων θα προκαλούσαν θετικές αντιδράσεις των πολιτικών και οικονομικών ηγετών, θα επιδρούσαν επί της συμπεριφοράς άλλων κοινωνικών ομάδων και θα προσέγγιζαν μεταξύ τους τα διάφορα έθνη. Η νεολειτουργική λογική βασίζεται στην ιδέα της «επενέργειας διάχυσης» (spillover effect) ή πολλαπλασιαστικής ενέργειας. Αυτή σημαίνει ότι η οικονομική ολοκλήρωση εδραιώνει την αλληλεγγύη μεταξύ των συμμετεχόντων εθνών και αυτή με τη σειρά της δημιουργεί την ανάγκη για την εγκατάσταση επιπλέον υπερεθνικών θεσμών. Στο οικονομικό επίπεδο, η δημιουργία μιας τελωνειακής ένωσης δημιουργεί πιέσεις για την ανάπτυξη κοινής αγοράς και νομισματικής ένωσης. Η στενή οικονομική ολοκλήρωση που επιτυγχάνεται απαιτεί υπερεθνική θεσμική νομιμοποίηση. Έτσι η πολιτική ολοκλήρωση ακολουθεί την οικονομική ολοκλήρωση¹³⁸.

Οι νεοφιλελεύθεροι, είχαν ως κυριότερο σημείο αναφοράς τη διαδικασία ολοκλήρωσης και διαδέχθηκαν όσους στο παρελθόν αντλούσαν απο την ιδεαλιστική παράδοση¹³⁹ και οι διακυβερνητικοί (intergovernmentalists) ή γκωλικοί ή πλουραλιστές, όπου η επιτυχής λειτουργική εμπειρία της κοινοτικής μεθόδου θα μπορούσε να διαψευστεί με ιδεολογικά φορτισμένες θεωρίες περί της υπεροχής της διακυβερνητικής συνεργασίας. Πράγματι, οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ διέψευσαν την πρόγνωση του Stanley Hoffmann ότι τα κράτη δεν θα διακύβευαν την κυριαρχία τους με το να μεταφέρουν την ολοκλήρωση από το πεδίο της «χαμηλής πολιτικής» (δηλαδή της οικονομίας) στη σφαίρα της «υψηλής πολιτικής», δηλαδή της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας¹⁴⁰.

---

¹³⁷ Rosamond Ben (2000), “*Theories of European Integration*”, St. Martin’s Press, New York, p. 65

¹³⁸ Moussis, Nicholas, “*Welcome to Europedia.moussis.eu, Introduction to Europedia*”, Available at link (accessed 1 March 2017), http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/1/01/?all=1

¹³⁹ Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «*Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 8^η έκδοση, σελ.143

¹⁴⁰ Moussis, Nicholas, “*Welcome to Europedia.moussis.eu, Introduction to Europedia*”, Available at link (accessed 1 March 2017), http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/1/01/?all=1

& Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «*Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 8^η έκδοση, σελ.135 &

Καλός, Ανδρέας, (Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2009), «*Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση υπό το πρίσμα της εθνικής στρατηγικής των κύριων Ευρωπαϊκών Κρατών*», (Available at link (accessed 28 November 2016), http://www.army.gr/files/File/epitheorisi/200901_%CE%97%20%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%

Η ακριβέστερη ίσως περιγραφή της διακυβερνητικής προσέγγισης δίνεται από έναν γνήσιο εκπρόσωπό της το Γάλλο στρατηγό Ντε Γκωλ, ο οποίος με την στάση που κράτησε το 1966, ως προς τη λειτουργία των οργάνων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όχι μόνον επέβαλε το δικό του μοντέλο διακρατικής συνεργασίας, αλλά ανάγκασε και τους αναλυτές της θεωρίας ολοκλήρωσης να προσαρμόσουν τις θεωρίες τους στο «φαινόμενο Ντε Γκωλ»:

«Για να οικοδομήσεις κάτι που θα κρατήσει επιβάλλεται να έχει ως θεμέλιο τις πραγματικότητες. Ε! λοιπόν αυτές οι πραγματικότητες [στην Ευρώπη] είναι εθνικές... Η Ευρώπη δεν μπορεί να οικοδομηθεί από μερικούς αεροπαγίτες, τεχνοκράτες, απάτριδες και [πολιτικά] ανεύθυνους». «Σε ποια βάθη αυταπάτης έπρεπε αλήθεια να φτάσει κανείς για να πιστέψει πως τα ευρωπαϊκά έθνη που σφυρηλατήθηκαν επί αιώνες με τεράστιες προσπάθειες και οδύνες, καθένα με την ιστορία του, τη γεωγραφική του θέση, τη γλώσσα του, τις παραδόσεις του και τους θεσμούς του, θα μπορούσαν με την θέληση τους να πάντουν να είναι οι εαυτοί τους και θα δέχονταν να σχηματίσουν ένα και μόνο κράτος». «Ένας στόχος της Γαλλίας είναι η Ένωση ολόκληρης της Ευρώπης, μεταξύ του δυτικού τμήματός της, του κέντρου της και του ανατολικού τμήματός της, με πρακτικά μέτρα, με ύφεση, εγκάρδια συνεννόηση και συνεργασία στα οποία είμαστε ειλικρινά προσηλωμένοι».

Ο Ντε Γκωλ αποτυπώνοντας τις παραδοσιακές θέσεις των πολιτικών ρεαλιστών κατά του διεθνούς σοβινισμού και των ηγεμονικών συμπεριφορών που τον συνοδεύουν, υποστήριξε πως η «*Ευρώπη των Πατρίδων*» θα μπορούσε να οικοδομηθεί, ως ένα σύστημα δημοκρατικών κρατών, που αφενός θα αντισταθμίζουν τον ηγεμονισμό των υπερδυνάμεων και αφετέρου θα λειτουργούν σταθεροποιητικά υιοθετώντας μετριοπαθείς θέσεις και ειρηνευτικές διαμεσολαβήσεις¹⁴¹. Επομένως, έχοντας μια απλή ένδειξη των προσανατολισμών των επιχειρημάτων αυτών των ρευμάτων σκέψης, θα μπορούσαμε να κατατάξουμε τις πρώτες τέσσερις προσεγγίσεις στην ιδεαλιστική- φιλελεύθερη παράδοση που σήμερα συνολικά εκφράζεται από τους νεοφιλελευθέρους και την τελευταία δηλαδή την προσέγγιση των διακυβερνητικών - γκωλικών - πλουραλιστών στο ρεύμα σκέψης του πολιτικού ρεαλισμού¹⁴².

Ο νεοφιλελευθερισμός, ο οποίος υποστηρίζει απερίφραστα θεσμικές ρυθμίσεις με κριτήρια την ισχύ και τα αγγλοαμερικανικά ηθικά και διοικητικά πρότυπα, αποσκοπεί στη σχεδόν άσκοπη αποδυνάμωση της κρατικής κυριαρχίας, ως καθεστώς ρύθμισης των διεθνών σχέσεων, δηλαδή προτείνει την ηγεμονική ενίσχυση των θεσμών, επιδιώκει κανονιστική ανάπτυξη χωρίς προγενέστερη κοινωνική ανάπτυξη του διεθνούς χώρου και διευκολύνει την επιλεκτική επίκληση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για να αιτιολογούνται επεμβάσεις στο εσωτερικό των λιγότερο ισχυρών κρατών. Πρόκειται για κλασικές ηγεμονικές αιτιολογήσεις της ισχύος

[CE%A0%CE%91%CE%AA%CE%9A%CE%97%20%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%A1%CE%A9%CE%A3%CE%97.pdf](#)

¹⁴¹ Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «*Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 8^η έκδοση, σελ.151,152-3,154

¹⁴² Στο ίδιο, σελ.136

ως μέσου άσκησης διεθνούς πολιτικής, των οποίων η ευρωστία οφείλεται στη μεταβατική δεσπόζουσα θέση των ΗΠΑ.

Συμπερασματικά, η επικράτηση της ηγεμονικής λογικής στο ατλαντικό επίπεδο, εξέλιξη στην οποία οι νεοφιλελεύθεροι στοχαστές διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο, ήταν προσδιοριστική τόσο για την εξέλιξη της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης όσο και για την συνέχιση της πρωτοκαθεδρίας της Ατλαντικής Συμμαχίας σε ένα όχι αμυντικό, αλλά έντονα ηγεμονικό ρόλο. Ταυτόχρονα περιορίστηκαν σημαντικά οι δυνατότητες συμπλήρωσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με στοιχεία άμυνας ασφάλειας και διπλωματίας, ενώ αυξήθηκαν οι τοποθετήσεις υπέρ μιας «Ατλαντικής Ένωσης», εις βάρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε αντιδιαστολή προς τον νεοφιλελευθερισμό, ο πολιτικός ρεαλισμός, ως παράδειγμα της Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων, στηρίζει την ευρωστία του, αφενός στη μακρόχρονη ιστορική επιβεβαίωση των υποθέσεων του και αφετέρου στην επεξεργασία τους από συγχρόνους αναλυτές, της Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και του Διεθνούς Δίκαιου.

Συνολικά οι διάφορες τάσεις των ρεαλιστών δεν βρίσκονται σε αντίθεση με την εγκαθίδρυση ενός διακυβερνητικού - συνομοσπονδιακού συστήματος στο πλαίσιο του οποίου θα διασφαλίζεται η άσκηση της λαϊκής κυριαρχίας σε εθνικό - κρατικό επίπεδο (εάν βεβαίως υφίστανται οι αναγκαίες νομιμοποιητικές κοινωνικές προϋποθέσεις)¹⁴³. Η ιδέα για διεθνή ολοκλήρωση σε όλες τις πιθανές εκδοχές της αναφέρεται σε διαδικασίες ή στο τελικό στάδιο της συγχώνευσης αυτών των διακριτών πολιτικών κοινοτήτων και της δημιουργίας μιας ή περισσοτέρων ευρύτερων πολιτικών κοινοτήτων. Επομένως, ανεξαρτήτως του βαθμού και της έκτασης της επιδιωκόμενης συγχώνευσης διεθνής ολοκλήρωσης, αυτό σημαίνει κατάργηση ή μετριασμό της διεθνούς κοινωνικής και θεσμικής ετερότητας και παραγωγή νέας περιφερειακής ή παγκόσμιας κανονιστικής δομής. Η διεθνή ολοκλήρωση αφορά πρωτίστως την κρατική κυριαρχία, τις κοινωνίες τις οποίες επιχειρεί να ολοκληρώσει, την κατανομή ρόλων και συμφερόντων στον διεθνή χώρο και την άσκηση βίας¹⁴⁴.

Συνοψίζοντας την εξέταση των εννοιών της παγκόσμιας ολοκλήρωσης και των προσεγγίσεων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα προβλήματα που σχετίζονται με το σχηματισμό ή τον καθορισμό των θεωρητικών βάσεων της σύγχρονης διαδικασίας ολοκλήρωσης έχουν αντικειμενικό χαρακτήρα. Η εξέταση των διαφόρων πτυχών της ένταξης σε όλα τα επίπεδα κάτω υπο τις ταχέως μεταβαλλόμενες διαδικασίες των διεθνών σχέσεων και λαμβάνοντας υπόψη τη δυναμική της εσωτερικής ανάπτυξης των κρατών, απαιτεί τη δημιουργία ενός συγκεκριμένου τομέα της διαδικασίας ολοκλήρωσης, ο οποίος θα πρέπει να διευκολύνει την ανάπτυξη των κοινών εννοιολογικών βάσεων για την ανάλυση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης

---

¹⁴³ Καλός, Ανδρέας, (Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2009), «Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση υπό το πρίσμα της εθνικής στρατηγικής των κύριων Ευρωπαϊκών Κρατών», Available at link (accessed 28 November 2016), http://www.army.gr/files/File/epitheorisi/200901_%CE%97%20%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%91%CE%AA%CE%9A%CE%97%20%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%A1%CE%A9%CE%A3%CE%97.pdf

¹⁴⁴ Ήφαιστος, Παναγιώτης (2009), «Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 8^η έκδοση, σελ.166

των κρατών μελών της ΕΕ, των υποψήφιων χωρών και των δυνητικών μελών της. Μαζί με αυτό είναι επίσης σημαντική η ανάλυση της κοινής πολιτικής στον τομέα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, των μηχανισμών εφαρμογής της και της στρατηγικής ανάπτυξης του κράτους στο σύνολό του.

4.2 Η πορεία της Ουκρανίας προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση

«Ukraine, a new and important space on the Eurasian chessboard, is a geopolitical pivot...»

Zbigniew Brzezinski, The Grand Chessboard (1998)

Το 1991 ήταν η πιο δύσκολη αλλά και παράλληλα σημαντική περίοδος στη σοβιετική ιστορία. Οι κομμουνιστές που κυριαρχούσαν στο Ουκρανικό Κοινοβούλιο ψήφισαν τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Ουκρανίας, γεγονός που προκάλεσε μεγάλη έκπληξη στην πλειοψηφία των πολιτών της χώρας. Κατά τη διάρκεια της Εκτάκτης Συνόδου στις 24 Αυγούστου, η έντονη συζήτηση επικεντρώθηκε στη συμπεριφορά των βουλευτών, στην κυβέρνηση και στους ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος μετά την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος στην Ρωσία¹⁴⁵. Για την επικύρωση της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας της Ουκρανίας, στις 1 Δεκεμβρίου του 1991 είχε διεξαχθεί δημοψήφισμα. Τότε οι ερωτούντες πολίτες της Σοβιετικής Ένωσης έπρεπε να απαντήσουν σε δύο ερωτήματα: «*την αναγκαιότητα διατήρησης της Σοβιετικής Ένωσης - ανανέωση της ισότητας μεταξύ των φεντεραλιστικών δημοκρατιών*» και «*τη θέληση συγκεκριμένων δημοκρατιών να παραμείνουν στην ΕΣΣΔ με βάση το πρωτόκολλο της δημοκρατικής κυριαρχίας*». Στην Ουκρανία στο πρώτο ερώτημα θετικά απάντησαν το 70,2% των ερωτηθέντων, και στο δεύτερο ερώτημα απάντησαν το 80,2%. Μετά από αυτό ξεκίνησε μια διαδικασία μεγάλης διάρκειας για την προετοιμασία και την υπογραφή μιας καινούργιας Τελωνειακής Συμφωνίας¹⁴⁶. Στο δημοψήφισμα της 1^{ης} Δεκεμβρίου το 1991, το ενημερωτικό δελτίο συμπληρώθηκε και από ένα επιπλέον ερώτημα: «*Υποστηρίζετε την Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας?*». Το ποσοστό συμμετοχής στο δημοψήφισμα ήταν 84,18%. Το 90,32% απάντησαν: «*ναι, υποστηρίζω*» και το 7,58% απάντησαν: «*όχι, δεν υποστηρίζω*». Παράλληλα διεξήχθησαν και οι προεδρικές εκλογές. Σχεδόν όλοι οι πρόεδροι, οι οποίοι ανέβαιναν στην εξουσία μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, ήταν είτε αρχηγοί κομμάτων, είτε πρώτοι γραμματείς των σοβιετικών δημοκρατιών, είτε υποψήφιοι, ως μέλη σε πολιτικά γραφεία, ακόμη και ο εκλεγμένος πρόεδρος της 1^{ης} Δεκεμβρίου 1991, ο Λεονίντ Κραβτσούκ, ο οποίος ήταν πρώην ηγέτης του Κομμουνιστικού Κόμματος, δεν αποτέλεσε εξαίρεση. Υπό την περίοδο της προεδρίας του, η χώρα οδηγήθηκε σε ταχεία οικονομική ύφεση και ανεξέλεγκτο

---

¹⁴⁵ Lapychak, Chrystyna, "Ukraine, Russia sign interim bilateral pact", Kiev Press Bureau, Available at link (accessed 1 March 2017), <http://www.ukrweekly.com/old/archive/1991/359102.shtml>

& Μπόλαρης, Λεάνδρος (2014), «Ουκρανία: Σταυροδρόμι Ιμπεριαλιστικών Ανταγωνισμών», Αθήνα, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, σελ. 56

¹⁴⁶ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), "World War III: The Battle for Ukraine", p.44-45

πληθωρισμό¹⁴⁷. Αρκετοί χιλιάδες άνθρωποι συγκεντρώθηκαν μπροστά από το κτίριο του Ανώτατου Σοβιέτ και φώναζαν «*Ντροπή Κραβτσούκ*», καθώς ο ίδιος απηύθυνε λόγο στη συνεδρίαση, υπερασπίζοντας τις προσεκτικές ενέργειές του κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ο Γιουχνόβσκι παρουσίασε τον κατάλογο νομοθεσίας του Εθνικού Συμβουλίου, ως αντίδραση στο Πραξικόπημα και στον οποίο περιλαμβάνονταν η άμεση Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, η αποπολιτικοποίηση της ουκρανικής Εισαγγελίας, η άμεση απελευθέρωση των φυλακισμένων, η δίωξη του ουκρανικού διευθύνων εισαγγελέα Μιχαίλο Ποτεμπένκο και του επικεφαλής της ουκρανικής τηλεόρασης, Μικόλα Οχμαλέβιτς, για συνενοχή στο καθεστώς πραξικοπήματος και το σχεδιασμό μιας ειδικής επιτροπής για διερεύνηση των ενεργειών των υπαλλήλων κατά τη διάρκεια της κακότεχνης ανατροπής. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, φάνηκε ότι οι περισσότεροι από τους κομμουνιστές αισθάνθηκαν ότι δεν υπήρχε άλλη επιλογή εκτός της απόσχισης, όπως και εξέφρασαν, αποστασιοποιώντας τους εαυτούς τους από τα γεγονότα στη Μόσχα, ιδιαίτερα από το ισχυρό αντι - κομμουνιστικό κίνημα στο Ρωσικό Κοινοβούλιο. «*Αν δεν ψηφίσουμε υπέρ της Ανεξαρτησίας, θα είναι μια καταστροφή*», δήλωσε ο επικεφαλής του Ουκρανικού Κομμουνιστικού Κόμματος, Στανισλάν Χουρένκο, κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Τελικά, το ουκρανικό Κοινοβούλιο ψήφισε 346 - 1, με 3 αποχές (από 362), για την επίλυση, δηλώνοντας την Ουκρανία, ως ένα ανεξάρτητο και δημοκρατικό κράτος, με άμεση ισχύ, και καλώντας την για ένα ρεπουμπλικανικό δημοψήφισμα την 1η Δεκεμβρίου. Το Κοινοβούλιο ψήφισε επίσης για τη δημιουργία μιας εθνικής φρουράς για την Ουκρανία και την μετατροπή της δικαιοδοσίας επί των ενόπλων δυνάμεων που βρίσκονταν στο έδαφος της Ουκρανίας κατά του Ανώτατου Σοβιέτ.

Το τελικό αποτέλεσμα ήταν ένας συμβιβασμός, όπου η απόφαση παρέμενε στις συλλογικότητες των εργαζομένων. Στις τελευταίες στιγμές της ιστορικής συνεδρίασης, ο πρόεδρος Κραβτσούκ, αποφάσισε να επιτρέψει τη πραγματοποίηση της μεταφοράς της ουκρανικής σημαίας στην αίθουσα συνεδρίασης των δημοκρατικών βουλευτών, μετά από πρόταση του Τσορνοβίλ. Ο Τσορνοβίλ, είπε ότι η σημαία είχε κρεμαστεί σε μια δεξαμενή και είχε υπερασπίσει το ρωσικό κτίριο του Κοινοβουλίου κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος. Στις ημέρες που ακολούθησαν, το προεδρείο πέρασε μία σειρά από ψηφίσματα και αποφάσεις, όπως η εθνικοποίηση όλης της περιουσίας της CPU και η παράδοσή της στο Ανώτατο Σοβιέτ και στα τοπικά συμβούλια, η έκδοση αμνηστίας για όλους τους πολιτικούς κρατούμενους, η αναστολή όλων των δραστηριοτήτων της CPU και η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων και των τραπεζικών λογαριασμών, η σύσταση εξεταστικής επιτροπής για την επίσημη συμπεριφορά κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος και η σύσταση της επιτροπής για τα στρατιωτικά θέματα που σχετίζονταν με τη δημιουργία ενός Υπουργείου Άμυνας της Ουκρανίας. Τη Δευτέρα 26 Αυγούστου, η Εκτελεστική Επιτροπή της πρωτεύουσας της Ουκρανίας ψήφισε επίσης για την αφαίρεση όλων των μνημείων των κομμουνιστικών ηρώων

---

¹⁴⁷ "Ukraine protests: Clashes as thousands defy protest law in Kiev", 19 January 2014 Last updated at 17:41 GMT, Available at link (accessed 6 January 2017), <http://www.bbc.com/news/world-europe-18006246>

από τους δημόσιους χώρους, συμπεριλαμβανομένου και του μνημείου του Λένιν στην κεντρική πλατεία της Οκτωβριανής Επανάστασης. Η μεγάλη πλατεία θα μετονομαζόταν σε Πλατεία Ανεξαρτησίας της Ουκρανίας, όπως και αποφάσισε η Εκτελεστική Επιτροπή¹⁴⁸. Μια εβδομάδα αργότερα, στις 8 Δεκεμβρίου 1991, ο Κραβτσούκ υπέγραψε με τον πρόεδρο της Ρωσίας, Μπόρις Γιέλτσιν και με τον πρόεδρο του Κοινοβουλίου της Λευκορωσίας, Στανισλάβ Σουσκέβιτς, Συμφωνία Εξάλειψης της ΕΣΣΔ και τη δημιουργία Ένωσης Ανεξάρτητων Δημοκρατιών. Μετά από δυο μέρες τα Κοινοβούλια της Ουκρανίας και της Λευκορωσίας κύρωσαν τη συμφωνία και στις 12 Δεκεμβρίου η Ρωσία, έλαβε και αυτή την ίδια απόφαση.

Στις 25 Δεκεμβρίου ο Γκορμπατσόφ, ο οποίος ακόμη παρέμενε πρόεδρος της διαλυμένης ΕΣΣΔ ανακοίνωσε την παραίτησή του και αποχώρησε. Και εφόσον πλέον, οι δημοκρατίες έλαβαν την ανεξαρτησία τους, το μόνο που τους έμενε να κάνουν ήταν η απασχόληση της εγκατάστασης της οικονομίας της αγοράς¹⁴⁹. Ο Κραβτσούκ από το βήμα της 46ης Συνόδου της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, δήλωσε την πρόθεση της Ουκρανίας «να γίνει άμεσος συμμετέχων στην ευρωπαϊκή διαδικασία και στις ευρωπαϊκές δομές».

Κατά τη χρονική στιγμή εκείνη οι βιομηχανικές και οι στρατιωτικές δυνατότητες της Ουκρανίας κατείχαν την έβδομη θέση στον κόσμο. Κατά την περίοδο διάλυσης της ΕΣΣΔ, η Ουκρανία ήταν η πιο αναπτυγμένη δημοκρατία σε σχέση με τις άλλες σοσιαλιστικές δημοκρατίες. Ακόμη και ο γεωργικός τομέας ήταν ο πιο προηγμένος κατά την περίοδο της ΕΣΣΔ. Στη χώρα υπήρχε ένα ευρύ δίκτυο επιστημονικών ιδρυμάτων και βιομηχανικών επιχειρήσεων με ισχυρό στρατιωτικό και βιομηχανικό σύμπλεγμα, όπως κορυφαίες επιχειρήσεις της Σοβιετικής Ένωσης για την παραγωγή πυραύλων, αεροσκάφοι βαρέων μεταφορών και δεξαμενές. Στις αρχές του 1992 στην Ουκρανία υπήρχαν 1.240 πυρηνικές κεφαλές, 133 στρατηγικοί πύραυλοι RS-18, 46 στρατηγικοί πυραύλοι RS-22, 564 πυραύλοι cruise τύπου X-55, και περίπου 3.000 φορείς τακτικών πυρηνικών όπλων. Ο στρατηγικός στόχος των αντιπάλων της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης τον Αύγουστο του 1991, απέτυχε, και ως αποτέλεσμα ήταν η οδήγηση των εταιρειών σε πτώχευση¹⁵⁰. Ο πληθωρισμός από το 1992 μέχρι το 1994 έφτασε το 1000%. Η ιδιωτικοποίηση της σοβιετικής δημόσιας οικονομίας και πρωταρχικά του τομέα της βιομηχανίας, συνοδευόταν από μεγάλη διαφθορά. Η οικονομική κατάσταση στη χώρα έγινε καταστροφική. Στις 7 Ιουνίου στο Ντονμπάς άρχισαν τις απεργίες οι ανθρακωρύχοι και στις 17 Ιουνίου το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας μετά από αίτημά τους, όρισε τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος στις 26 Ιουνίου, όσον αφορά την εμπιστοσύνη ή όχι στον Πρόεδρο και στο Κοινοβούλιο. Όμως μετά από συζήτηση με τον Πρόεδρο της Ουκρανίας, το Κοινοβούλιο την τελευταία στιγμή ακύρωσε τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος και ανακοίνωσε πρόωρες εκλογές:

---

¹⁴⁸ Lapychak, Chrystyna, "Ukraine, Russia sign interim bilateral pact", Kiev Press Bureau, Available at link (accessed 1 March 2017), <http://www.ukrweekly.com/old/archive/1991/359102.shtml>

¹⁴⁹ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), "World War III: The Battle for Ukraine", p.46

¹⁵⁰ Ibid, p.47

στις 27 Μαρτίου τη διεξαγωγή Κοινοβουλευτικών εκλογών και στις 26 Ιουνίου τη διεξαγωγή των προεδρικών εκλογών¹⁵¹.

Απο τότε που διαλύθηκε η ΕΣΣΔ, η Ουάσινγκτον ανησυχούσε πολύ για τη διαθεσιμότητα και τη παρουσία του πυρηνικού οπλοστασίου στην Ουκρανία, στη Λευκορωσία και στο Καζαχστάν, το οποίο έλαβαν ως αποτέλεσμα της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης. Η καταστροφή των πυρηνικών όπλων στις νέες δημοκρατίες, οι οποίες απομακρύνθηκαν από τη Ρωσία και δεν υπάγονταν στο πλαίσιο των υφιστάμενων διεθνών συμφωνιών, κατέστη η κύρια προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, όσον αφορά τις σχέσεις της με τις χώρες αυτές¹⁵². Η Μόσχα επίσης ήθελε να στερήσει στους γείτονές της το καθεστώς της πυρηνικής ιδιότητας της χώρας. Ο Μπιλ Κλίντον, ο οποίος εκλέχθηκε πρόεδρος των ΗΠΑ τον Ιανουάριο του 1993 και ο Μπορίς Γιέλτσιν κήρυξαν ελπιδοφόρες δηλώσεις σχετικά με τα οικονομικά κίνητρα και την επικράτηση ενός ευνοϊκού πολιτικού κλίματος στον κόσμο για την Ουκρανία, εφόσον η ίδια θα συμφωνούσε να στείλει τους πυρηνικούς πυραύλους και τις κεφαλές της στο έδαφος της Ρωσικής Ομοσπονδίας¹⁵³. Ωστόσο όμως και κάτω υπό την πίεση οι δυο υπερδυνάμεις, Λευκορωσία και Καζαχστάν παρέδωσαν τον πυρηνικό εξοπλισμό τους, ενώ η Ουκρανία δεν βιαζόταν να αφοπλιστεί, διότι η επιρροή του Βιατσεσλάβ Τσορνοβίλ, ο οποίος παρότρυνε τον Κραβτσούκ να μην αφοπλίσει την Ουκρανία και να μην παραδώσει τον πυρηνικό εξοπλισμό της, ήταν συνεχής. Ο ίδιος ο Τσορνοβίλ εξέφρασε την ανησυχία του για τις απειλές από τη μεριά της Ρωσίας, αναζητώντας εγγυήσεις ασφάλειας από τη διεθνή κοινότητα. Αυτές οι εγγυήσεις δόθηκαν το 1994.

Στις 5 Δεκεμβρίου στη Συνάντηση Κορυφής υπογράφηκε το Μνημόνιο της Βουδαπέστης για την Εγγύηση Ασφάλειας, λόγω της προσχώρησης της Ουκρανίας στη Συμφωνία για τη μη διάδοση πυρηνικών όπλων¹⁵⁴. Το Μνημόνιο της Βουδαπέστης για την Εγγύηση Ασφάλειας αναφέρεται σε τρεις πανομοιότυπες πολιτικές συμφωνίες, παρέχοντας εγγυήσεις ασφάλειας από τη Λευκορωσία, το Καζακστάν και την Ουκρανία. Το Μνημόνιο υπογράφηκε αρχικά από τρεις πυρηνικές δυνάμεις, τη Ρωσική Ομοσπονδία, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η Κίνα και η Γαλλία έδωσαν κάπως ασθενέστερες ατομικές διαβεβαιώσεις σε χωριστά έγγραφα. Στο μνημόνιο περιλαμβάνονται εγγυήσεις ασφάλειας από τις απειλές ή τη χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας της Ουκρανίας, της Λευκορωσίας και του Καζακστάν. Ως αποτέλεσμα, μεταξύ του 1994 και του 1996, η Λευκορωσία, το Καζακστάν και η Ουκρανία εγκατέλειψαν τα πυρηνικά όπλα τους. Πριν από αυτό, η Ουκρανία κατείχε την τρίτη μεγαλύτερη θέση σε απόθεμα πυρηνικών όπλων στον κόσμο, εκ των οποίων η Ουκρανία είχε φυσικό, αν όχι και τον επιχειρησιακό έλεγχο τους. Η

---

¹⁵¹ Ibid, p.48-49

¹⁵² Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), *“World War III: The Battle for Ukraine”*, p.49

¹⁵³ Ibid, p.49

¹⁵⁴ Ibid, p.50

χρήση των όπλων ήταν εξαρτημένη από το ρωσικό - ελεγχόμενο ηλεκτρονικό σύνδεσμο Ανεκτικής Δράσης και από το ρωσικό σύστημα διοίκησης και ελέγχου¹⁵⁵.

Ως απάντηση οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρωσική Ομόσπονδια υποσχέθηκαν στην Ουκρανία:

- Σεβασμό της ανεξαρτησίας, της εθνικής κυριαρχίας και των συνόρων της και επιβεβαίωση για δέσμευση μη απειλής με όπλα ή τη χρήση τους κατά της εθνικής κυριαρχίας ή της πολιτικής κυριαρχίας της.
- Αποχή από την οικονομική πίεση προκειμένου να επηρεάσουν την πολιτική της.
- Άμεση δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, αν η Ουκρανία γινόταν θύμα μιας πράξης επιθετικότητας ή αντικείμενο απειλής, όπου γίνεται χρήση πυρηνικών όπλων.
- Αποχή από τη χρήση πυρηνικών όπλων και συμβούλευση των μερών μεταξύ τους, όταν προκύπτουν ερωτήματα σχετικά με αυτές τις δεσμεύσεις¹⁵⁶.

Εκτός από τις προτάσεις από τις συνομιλίες διαμεσολάβησης που έλαβε η Ουκρανία για την ασφάλεια όσον αφορά τη Ρωσία, δέχθηκε και μια πρόταση από την Ευρώπη και τις ΗΠΑ να λάβει μέρος στο πρόγραμμα «*Σύμπραξη για την Ειρήνη*» και να ξεκινήσει τη συνεργασία της με το NATO¹⁵⁷.

Οι σχέσεις μεταξύ της Ουκρανίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθιερώθηκαν για πρώτη φορά το Δεκέμβριο του 1991, όταν ο Υπουργός Εξωτερικών της Ολλανδίας, ο οποίος ασκούσε την προεδρία της ΕΕ την εποχή εκείνη, αναγνώρισε επίσημα την ανεξαρτησία της Ουκρανίας, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁵⁸. Η πολιτική της Ουκρανίας με στόχο την ανάπτυξη των σχέσεων της με την ΕΕ, βασίστηκε στο νόμο της Ουκρανίας που χρονολογήθηκε από την 1η Ιουλίου του 2010, «*στα θεμέλια της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής*». Σύμφωνα με το άρθρο 11 του παρόντος νόμου, ένα από τα βασικά στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας είναι «*να εξασφαλιστεί η ένταξη της Ουκρανίας στον ευρωπαϊκό πολιτικό, οικονομικό και νομικό χώρο, προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξή της στην ΕΕ*»¹⁵⁹.

Την ίδια στιγμή, η πρόθεση της Ουκρανίας για την ανάπτυξη των σχέσεων της με την ΕΕ, οι οποίες βασίστηκαν στις αρχές της ένταξης ανακοινώθηκε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα πριν. Στην απόφαση του Κοινοβουλίου της Ουκρανίας (Verkhovna Rada), που εγκρίθηκε στις 2

---

¹⁵⁵ “*Budapest Memorandums on Security Assurances*”, 1994, Published December 5, 1994, Available at link (accessed 1 March 2017), <http://www.cfr.org/nonproliferation-arms-control-and-disarmament/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>

¹⁵⁶ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), “*World War III: The Battle for Ukraine*”, p.50-1

¹⁵⁷ Ibid, p.51

¹⁵⁸ “*Ukraine-EU Relations*”, Available at link (accessed 1 February 2017), <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

¹⁵⁹ “*Ukraine-EU Relations*”, Available at link (accessed 1 February 2017), <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

Ιουλίου το 1993 «σχετικά με τις βασικές κατευθύνσεις της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας», η Ουκρανία κήρυξε ευρωπαϊκές φιλοδοξίες ένταξης για πρώτη φορά. Το έγγραφο ανέφερε ότι, «η προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας είναι η ουκρανική ένταξη στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, εφ' όσον δεν βλάπτει τα εθνικά συμφέροντα». Προκειμένου να διατηρήσει σταθερές σχέσεις με την ΕΕ, η Ουκρανία θα έπρεπε να συνάψει συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας, η εφαρμογή των οποίων θα γινόταν το πρώτο βήμα προς τη σχέση της και, αργότερα, την πλήρη ένταξή της σε αυτόν τον οργανισμό. Η υποστήριξη της πορείας ένταξης στην ΕΕ είναι παραδοσιακά επίσης χορηγούμενη από το Κοινοβούλιο (Verkhovna Rada) της Ουκρανίας. Για παράδειγμα, οι αντίστοιχες διατάξεις περιέχονται στην απόφαση της Verkhovna Rada της Ουκρανίας «Περί κοινοβουλευτικών ακροάσεων σχετικά με τη συνεργασία της Ουκρανίας και της ΕΕ», που εγκρίθηκε την 28 Νοεμβρίου του 2002, στη Διακήρυξη της Verkhovna Rada της Ουκρανίας για την 22η Φεβρουαρίου του 2007, σχετικά με την έναρξη των διαπραγματεύσεων για τη νέα συμφωνία μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ, καθώς και το Διάταγμα της Verkhovna Rada της Ουκρανίας, της 19ης Μαΐου 2011 σχετικά με τις συστάσεις των κοινοβουλευτικών ακροάσεων, όπως επίσης με την κατάσταση και τις προοπτικές της ανάπτυξης οικονομικών σχέσεων μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ και της Ουκρανίας και της Τελωνιακής Ένωσης¹⁶⁰.

Η απόφαση της πολιτικής ηγεσίας της Ουκρανίας, το Νοέμβριο του 2013, να αρνηθεί την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ Ουκρανίας-ΕΕ προκάλεσε την έναρξη της μαζικής ειρηνικής διαμαρτυρίας στην Ουκρανία, που ονομάστηκε «Euromaidan», για να προστατευτούν οι ευρωπαϊκές φιλοδοξίες των Ουκρανών. Μετά τη νίκη της Επανάστασης της Αξιοπρέπειας (Euromaidan) στην Ουκρανία, το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας (Verkhovna Rada), εξέδωσε το ψήφισμα, «Περί επιβεβαίωσης της πορείας της Ουκρανίας προς την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα μέτρα προτεραιότητας προς αυτή την κατεύθυνση», επιβεβαιώνοντας τη μη αναστρεψιμότητα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης της Ουκρανίας, που στόχευε στην ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επισημάνθηκε επίσης, ότι η Ουκρανία ως ευρωπαϊκό κράτος που μοιράζεται μια κοινή ιστορία και αξίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει το δικαίωμα να υποβάλει αίτηση για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με το άρθρο 49 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με αυτή την απόφαση, η Verkhovna Rada της Ουκρανίας πρότεινε στον Αναπληρωτή Πρόεδρο και στο Υπουργικό Συμβούλιο της Ουκρανίας να εκπληρώσει μια σειρά από άμεσα μέτρα στον τομέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ιδίως στο πλαίσιο της Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ Ουκρανίας – ΕΕ. Η υπογραφή και η κύρωση της Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ Ουκρανίας - ΕΕ το 2014 ξεκίνησε τη διαδικασία ανάπτυξης μιας ποιοτικά νέας μορφής σχέσεων με τις αρχές της πολιτικής σύνδεσης και της οικονομικής ολοκλήρωσης. Κατά την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης στις 27 Ιουνίου 2014 και κατά τη διάρκεια της επικύρωσης της στις 16 Σεπτεμβρίου του 2014, ο Πρόεδρος της Ουκρανίας Πετρό Ποροσένκο και το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας ανακοίνωσαν αντίστοιχα δηλώσεις όπως,

¹⁶⁰ "Ukraine-EU Relations", Available at link (accessed 1 February 2017), <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

ότι η Ουκρανία θεωρεί τη Συμφωνία Σύνδεσης, ως περαιτέρω βήμα προς τον απώτερο στόχο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης – τη πλήρη ένταξη της Ουκρανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ξεκίνημα έγινε στις 1 Σεπτεμβρίου του 2014 με τα σχετικά μέρη της Συμφωνίας Σύνδεσης τα οποία ήταν αποτελεσματικά κάτω υπό τις συνθήκες της προσωρινής εφαρμογής μέχρι και την πλήρη έναρξη της ισχύος τους μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας επικύρωσης από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Η εφαρμογή της Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ της Ουκρανίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης πραγματοποιήθηκε στη βάση των αντίστοιχων Σχεδίων Δράσης για το 2014-2017, το οποίο εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο της Ουκρανίας στις 17 Σεπτεμβρίου 2014. Η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας της Ουκρανίας, η οποία εγκρίθηκε από τον Πρόεδρο της Ουκρανίας στις 26 Μαΐου του 2015, χαρακτηρίζει την ένταξη της Ουκρανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ως έναν από τους κύριους στόχους. Σύμφωνα με τη Στρατηγική Ασφαλείας, η Συμφωνία Σύνδεσης Ουκρανίας - ΕΕ καθορίζει τη στρατηγική καθοδήγηση της υλοποίησης των συστημικών πολιτικών και κοινωνικο-οικονομικών μεταρρυθμίσεων στην Ουκρανία και την ολοκληρωμένη προσέγγιση της ουκρανικής νομοθεσίας με τα πρότυπα και τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁶¹.

4.3 Η επανακίνηση των σχέσεων Ε.Ε - Ουκρανίας- Μια απαίτηση χρόνου

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ένωση με χαρακτηριστικά συνομοσπονδίας, η οποία περιλαμβάνει 28 ευρωπαϊκές χώρες με περισσότερο από 507 εκατομμύρια ανθρώπους. Στην Ουκρανία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άνοιξε στο κέντρο του Κιέβου, τον Σεπτέμβριο του 1993. Την 1η Δεκεμβρίου 2009 (από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μεταμορφώθηκε σε Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Ουκρανία. Με την πάροδο των χρόνων, η νομική βάση στις σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και της Ουκρανίας είναι η συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας της 14ης Ιουνίου 1994 (η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαρτίου 1998). Η συμφωνία αυτή προέβλεπε τη συνεργασία σε ένα ευρύ φάσμα πολιτικών, εμπορικών - οικονομικών και ανθρωπιστικών θεμάτων. Επίσης, συνάψαν ορισμένες τομεακές συμφωνίες και υπέγραψαν έγγραφα του διεθνούς δικαίου, σύμφωνα με τα οποία υπάρχει συνεργασία μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ. Η Ουκρανία συνεργάζεται με την ΕΕ στο πλαίσιο της «*Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης*», ένα από τα καθήκοντα του οποίου είναι η προετοιμασία της Ουκρανίας για την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση¹⁶².

¹⁶¹ "Ukraine-EU Relations", Available at link (accessed 1 February 2017), <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

¹⁶² "Ukraine–European Union relations", From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 1 February 2017), https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0_%D1%96_%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7

4.3.1 Η Πορτοκαλί Επανάσταση (2004)

Η Πορτοκαλί Επανάσταση ήταν μια σειρά από διαμαρτυρίες και πολιτικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Ουκρανία από τα τέλη Νοεμβρίου 2004 έως τις αρχές Ιανουαρίου 2005, αμέσως μετά την ψηφοφορία των ουκρανικών προεδρικών εκλογών του 2004. Σε εθνικό επίπεδο, η δημοκρατική επανάσταση τονίστηκε από μια σειρά πράξεων πολιτικής ανυπακοής, καταλήψεων, και γενικών απεργιών που διοργανώθηκαν από το κίνημα της αντιπολίτευσης. Οι συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί με την άνοδο και την κρίση των ολιγαρχικών «φατριών» θα έκαναν τις προεδρικές εκλογές του 2004 εκρηκτικές. Ο απερχόμενος πρόεδρος δεν μπορούσε να κατέβει και επέλεξε, ως εκλεκτό του τον πρωθυπουργό, Βίκτορ Γιανουκόβιτς, ο οποίος συμπεριλαμβανόταν στο αρχικό σχέδιο της ολιγαρχίας, με σκοπό τη διαχείριση της πολιτικής στις υποθέσεις του ως πρόεδρος, αλλά οι μαζικές διαδηλώσεις και η υλική υποστήριξη από την Ουάσιγκτον έφεραν απέναντί του το Βίκτορ Γιούσενκο, ο οποίος ήταν διοικητής της Τράπεζας της Ουκρανίας από το 1993 μέχρι το 1999 και χρημάτισε πρωθυπουργός για ένα σύντομο χρονικό διάστημα το 1999-2001. Δίπλα του ήταν η Γιούλια Τιμοσένκο, η «πριγκίπισσα του φυσικού αερίου», από την Ανατολική Ουκρανία. Είχαν διαλέξει το πορτοκαλί για χρώμα της προεκλογικής καμπάνιας. Στον πρώτο γύρο κανείς δεν πήρε πάνω από το 50%. Ο δεύτερος γύρος έγινε στις 21 Νοέμβρη και ο Γιανουκόβιτς ανακηρύχτηκε νικητής με μικρή διαφορά των 3,5%, παρόλου που τα έξιτοίς πολλοί έδιναν προβάδισμα 11% στο Γιούσενκο. Ο Γιούσενκο ανακηρύχτηκε πρόεδρος και με την ορκωμοσία του στις 23 Ιανουαρίου 2005 στο Κίεβο, κάλεσε τον κόσμο σε «γενική απεργία» και τις δυνάμεις ασφαλείας να τον υπακούουν. Η SBU, η διάδοχος της KGB στην Ουκρανία, τον υποστήριξε. Από τις 22 Νοεμβρίου, άρχισαν μαζικές διαδηλώσεις, πρώτα στην πλατεία του Μαιντάν στο Κίεβο και μετά σε ολόκληρη την Ουκρανία.

Έτσι ξεκίνησε το κίνημα που έμεινε γνωστό ως «Πορτοκαλί Επανάσταση». Έχει σημασία να μείνουμε στη λέξη κίνημα, διότι για δύο μήνες δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι βρέθηκαν σε πλατείες, έκαναν διαδηλώσεις και καταλήψεις κτιρίων. Στην πραγματικότητα αυτό που εκτυλισσόταν ήταν μια σύγκρουση ανάμεσα σε διαφορετικά τμήματα της άρχουσας τάξης όπου ο ένας ήθελε να ρίξει τον άλλο, και στην συγκρουσή τους αναγκάζονταν να απευθυνθούν στους απλούς πολίτες, κάποιοι με περισσότερη επιτυχία από τους άλλους¹⁶³.

Ένας άλλος λόγος διεξαγωγής της Πορτοκαλί Επανάστασης, ο οποίος θεωρείται ως πυροδότημα της προέλευσης της Επανάστασης, είναι η δολοφονία του Γκεόργκι Γκονγκάτζε, ενός Ουκρανού δημοσιογράφου και ιδρυτή της Ουκραίνσκα Πράβδα (εφημερίδα στο Internet γνωστή για τη δημοσιοποίηση της διαφθοράς ή της ανήθικης συμπεριφοράς των πολιτικών της Ουκρανίας) το 2000. Επίμονες φήμες πρότειναν ότι ο πρόεδρος Κούτσμα είχε διατάξει τη δολοφονία του, η οποία πυροδότησε ένα κίνημα εναντίον του το 2000. Ήταν αυτός που κάλεσε

---

¹⁶³ Μπόλαρης, Λεάνδρος (2014), «Ουκρανία: Σταυροδρόμι Ιμπεριαλιστικών Ανταγωνισμών», Αθήνα, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, σελ.63,64

για πρώτη φορά το ΔΝΤ στην Ουκρανία για να εφαρμόσει τις λεγόμενες «θεραπείες σόκ», είχε την βάση του στη «φιλορωσική ανατολική Ουκρανία», αλλά αυτό δεν τον εμπόδισε να εφαρμόσει τα προγράμματα σταθεροποίησης του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας και να ιδιωτικοποιήσει τα πάντα¹⁶⁴. Μετά από δύο θητείες Προέδρου (1994-2005) και την κασέτα σκάνδαλο του 2000, καταστράφηκε η εικόνα του ανεπανόρθωτα και αποφάσισε να μην υποβάλλει για τρίτη θητεία στις εκλογές του 2004 και να υποστηρίξει τον πρωθυπουργό, Βίκτορ Γιανουκόβιτς στον προεδρικό του αγώνα ενάντια στον Βίκτορ Γιούσενκο.

Τυπικά η Πορτοκαλί Επανάσταση στέφθηκε με επιτυχία. Ονομάστηκε απο πολλούς «η εξέγερση των εκατομμυριούχων ενάντια στους δισεκατομμυριούχους». Ο χαρακτηρισμός αφορά την έκβαση της αναμέτρησης, που έδωσε την εξουσία «σε μια πολιτική συμμαχία στην οποία ηγείτο ένα μικρό τμήμα του μεγάλου κεφαλαίου και που είχε ως βάση της κυρίως τους μεσαίους και μικρούς επιχειρηματίες. Το Φλεβάρη του 2010 στις προεδρικές εκλογές κέρδισε ο Γιανουκόβιτς με την αποφασιστική υποστήριξη του Αχμέτοβ¹⁶⁵.

Τον Νοέμβριο του 2013, στη Σύνοδο Κορυφής στο Βίλνιους αναμενόταν η υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ. Ωστόσο, στις 9 Νοεμβρίου διεξήχθη μια μυστική συνάντηση του Προέδρου Γιανουκόβιτς και του Πούτιν, το περιεχόμενο της οποίας παραμένει άγνωστο. Μετά από αυτό η ουκρανική κυβέρνηση άλλαξε δραματικά τη ρητορική της στις 21 Νοεμβρίου 2013, όπου το Υπουργικό Συμβούλιο της Ουκρανίας αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία προετοιμασίας για την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης με την ΕΕ. Κατά συνέπεια, σε όλη την Ουκρανία άρχισαν μαζικές διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις.

4.3.2 Το Euromaidan (2013)

Το Euromaidan ή Επανάσταση της Αξιοπρέπειας, η οποία ξεκίνησε στις 21 Νοεμβρίου 2013, ήταν ένα κύμα διαδηλώσεων και πολιτικής αναταραχής στην Ουκρανία με δημόσιες διαμαρτυρίες στην πλατεία Ανεξαρτησίας στο Κίεβο, απαιτώντας στενότερη Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση¹⁶⁶. Πλέον όλοι αυτοί οι όροι έχουν γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας για τη δημιουργία της ουκρανικής κρατικής υπόστασης. Η Ουκρανία είναι μία νέα δημοκρατία,

---

¹⁶⁴ Στο ίδιο, σελ.58

¹⁶⁵ Μπόλαρης, Λεάνδρος (2014), «Ουκρανία: Σταυροδρόμι Ιμπεριαλιστικών Ανταγωνισμών», Αθήνα, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, σελ.65-66 &

Larson, Sean, May 12, 2014, "Contradictions of the Ruling Class in Ukraine", Available at link (accessed 5 February 2017), <http://newpol.org/content/contradictions-ruling-class-%E2%80%A8in-ukraine>

& Tadeusz A. Olszański, "Aftermath of the Maidan. Ukrainian society two years after the revolution" OSW COMMENTARY, 2016-03-04, Available at link (accessed 1 February 2017), <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2016-03-04/aftermath-maidan-ukrainian-society-two-years-after-revolution>

¹⁶⁶ "Euromaidan", From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 1 February 2017) <https://en.wikipedia.org/wiki/Euromaidan>

απέκτησε τη νομική ανεξαρτησία της το 1991, αλλά στην πραγματικότητα το αποτέλεσμα ήταν αρκετά μακρινό από το επιθυμητό.

Καθ' όλη την περίοδο της ανεξαρτησίας, υπήρχε μια σταδιακή μετατροπή της Ουκρανίας σε μια ήσσονος σημασίας χώρα στον κόσμο, ως δορυφόρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Αντί για μεταρρυθμίσεις και αλλαγές, η Ουκρανία παρέμεινε στο σύστημα του κονσερβατισμού που κληρονόμησε από τη Σοβιετική Ένωση. Η παραοικονομία, η αύξηση της διαφθοράς και της δωροδοκίας, η ανεύθυνη κυβέρνηση και η αυταρχική της φύση και η θηλεμένη καταστροφή του στρατού, κατέστρεψαν το δυναμικό της χώρας. Η Ουκρανία ήταν συνεχώς σε μια διαρκή κατάσταση κρίσης σε όλες τις σφαίρες της ζωής της. Η Πορτοκαλί Επανάσταση του 2004 είχε γίνει η κινητήρια δύναμη για την αλλαγή, η οποία είχε ονομαστεί *«η εξέγερση των εκατομμυριούχων έναντι των δισεκατομμυριούχων»*. Ο χαρακτηρισμός αφορούσε την έκβαση της αναμέτρησης, που έδωσε την εξουσία *«σε μια πολιτική συμμαχία στην οποία ηγείτο ένα μικρό τμήμα του μεγάλου κεφαλαίου και που είχε ως βάση της κυρίως τους μεσαίους και μικρούς επιχειρηματίες»*. Φυσικά η φτώχεια και η διαφθορά συνεχίστηκαν και στο πέρασμα των λιγότερο δύο χρόνων μετά τις εκλογές, εμφανίστηκε μια διάσπαση στο εσωτερικό και μια ανικανότητα να σχηματιστεί κυβέρνηση, ώστε να αναλάβει τις ελάχιστες οικονομικές μεταρρυθμίσεις¹⁶⁷. Όμως οι προσδοκίες δεν εκπληρώθηκαν, αλλά διασπάστηκαν σε θρύψαλα. Το 2010 ανέβηκε στην εξουσία μια *«συμμορία ολιγαρχών»*, οι οποίοι αποφάσισαν να καταστρέψουν τα απομεινάρια των αληθινών Ουκρανών. Ο Πρόεδρος Βίκτορ Γιανουκόβιτς κατά τη διάρκεια της προεδρίας του (2010-2014) κατάφερε να οικιοποιήσει το Σύνταγμα του 2004 και να συγκεντρώσει όλη την εξουσία στα χέρια του. Μαζί με την ενίσχυση των εξουσιών του, ο Γιανουκόβιτς μπήκε σε ένα περίπλοκο παιχνίδι αλληλοεξουδετέρωσης της επιρροής των μεγάλων ολιγαρχικών συμφερόντων στο κόμμα του και της οικοδόμησης της ισχύος της *«φαμίλιας»* του¹⁶⁸.

Η πρώην συνεισηγήτρια της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Ουκρανία, η Hanne Severinsen, σχολίασε σχετικά με το σχηματισμό της κυβέρνησης Γιανουκόβιτς κατά τους δύο πρώτους μήνες της θητείας του:

«Είμαι πολύ ανήσυχη. Πάντα ήξερα ότι ήταν εύθραυστη η δημοκρατία της Ουκρανίας. Αλλά δεν είχα φανταστεί ποτέ, ότι δύο μήνες από τη λειτουργία του νέου προέδρου, θα ακυρώνονταν τα αποτελέσματα των εκλογών του 2007, θα γινόταν πλήρη υπόταξη του Ανώτατου Συμβουλίου Δικαιοσύνης, του Ανώτατου Δικαστηρίου, της Υπηρεσίας Ασφαλείας, αλλά ακόμη και του

---

¹⁶⁷ Larson, Sean, May 12, 2014, "Contradictions of the Ruling Class in Ukraine", Available at link (accessed 5 February 2017) <http://newpol.org/content/contradictions-ruling-class-%E2%80%A8in-ukraine>

& Μπόλαρης, Λεάνδρος (2014), *«Ουκρανία: Σταυροδρόμι ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών»*, Αθήνα, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, σελ.65

¹⁶⁸ Στο ίδιο, σελ.69

Κοινοβουλίου»¹⁶⁹. Ωστόσο, οι Ουκρανοί πίστευαν ότι αν η Ουκρανία ενταχθεί στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, τότε θα διεξαχθούν κοινωνικο-οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό του κράτους. Αλλά το σενάριο εξελίχθηκε εντελώς διαφορετικά. Η κυβέρνηση του προέδρου Γιανούκοβιτς και ο πρωθυπουργός της κυβέρνησης, Νικόλα Αζάροφ, εφάρμοζαν ενεργά φιλο-ρωσική εξωτερική πολιτική.

Ένα σημαντικό στάδιο στην ιστορία της ανεξάρτητης Ουκρανίας θα γινόταν η Σύνοδος Κορυφής της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης στο Βίλνιους στις 28-29 Νοεμβρίου 2013. Η Ουκρανία και τα 28 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη συνάντηση, είχαν ως στόχο να υπογράψουν μια φιλόδοξη συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας η οποία θα σηματοδοτούσε μια ιστορική στροφή προς τα δυτικά για την πρώην σοβιετική δημοκρατία και απαγκίστρωσή της από την τροχιά της Ρωσίας¹⁷⁰, αλλά πολύ πριν γίνει αυτό, έγινε μια απροσδόκητη κίνηση, το Υπουργικό Συμβούλιο της Ουκρανίας αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία της προετοιμασίας της συμφωνίας σύνδεσης μεταξύ της Ουκρανίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ενέργεια αυτή δεν ταίριαζε με τις απόψεις των Ουκρανών, οι οποίοι έτρεφαν μεγάλες ελπίδες για τη συνεργασία της Ουκρανίας με την ΕΕ, και ως εκ τούτου, η κίνηση αυτή έγινε ο καταλύτης που οδήγησε στις πρώτες πράξεις διαμαρτυρίας. Το επίκεντρο των σημαντικών γεγονότων ήταν πάλι το Κίεβο, η πρωτεύουσα της Ουκρανίας. Στις 21 Νοεμβρίου στην Πλατεία Ανεξαρτησίας άρχισαν να μαζεύονται οι πρώτοι διαδηλωτές και ο αριθμός τους ανερχόταν σε 1.500 άτομα περίπου. Οι φοιτητές ήταν η κύρια κινητήρια δύναμη του κινήματος διαμαρτυρίας, οι οποίοι δεν φοβόντουσαν τις αλλαγές, αλλά παράλληλα τις απαιτούσαν. Αποτέλεσαν τη βάση του κινήματος κατά το πρώτο στάδιο του Euromaidan, το οποίο ξεκίνησε με ειρηνικές διαμαρτυρίες και πολιτικά αιτήματα, όσον αφορά την αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της χώρας και την επιστροφή στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση¹⁷¹.

Είχαν περικυκλώσει την Προεδρική Διοίκηση, και στη συνέχεια επέστρεψαν στο Μαϊντάν (Πλατεία Ανεξαρτησίας), και αποφάσισαν να παραμείνουν εκεί όλο το βράδυ. Την ημέρα εκείνη, το Δικαστήριο αποφάσισε να απαγορεύσει τις σκηνές και τους πάγκους κατά τη διάρκεια της δράσης των διαδηλωτών στην Πλατεία Ανεξαρτησίας. Επιπλέον εκείνη την ημέρα ξεκίνησαν μικρές διαδηλώσεις και στις άλλες περιοχές και πόλεις της Ουκρανίας. Την επόμενη ημέρα, στην Πλατεία Ανεξαρτησίας άρχισε η φασαρία με την αστυνομία, η οποία προσπάθησε να διώξει τους διαδηλωτές. Ταυτόχρονα γινόταν διάδοση πληροφοριών στο Κίεβο για το κύμα

---

¹⁶⁹ «Шведкість згорання демократії в Україні просто вражає», Майдан-ІНФОРМ: 30-04-2010 23:03, Available at link (accessed 5 February 2017), <http://maidan.org.ua/static/news/2010/1272657812.html>

¹⁷⁰ «Αδιέξοδο στη Σύνοδο Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης στο Βίλνιους», 29/11/2013 06:01, Available at link (accessed 5 February 2017), <http://www.protothema.gr/world/article/332495/adiexodo-sti-sunodo-anatolikis-etairikis-shesis-sto-vilnius/>

¹⁷¹ Shvedaa Yuriy, Park Joung Ho, "Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan", Available online 25 November 2015, Available at link (accessed 5 February 2017), <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366515000305>

του Αντι - Μαιντάν και στην προ-κυβερνητική συγκέντρωσή τους κατέφταναν λεωφορεία με ανθρώπους στους οποίους είχαν υποσχεθεί πληρωμές σε μετρητά. Στις 24 Νοεμβρίου στο Κίεβο πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη πορεία και ένα μεγάλο συλλαλητήριο στην Πλατεία Ανεξαρτησίας, η οποία συγκέντρωσε πάνω από 100 χιλιάδες υποστηρικτές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι διαδηλωτές εξέφραζαν την υποστήριξή τους για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση κάτω υπό το σύνθημα «Για την Ευρωπαϊκή Ουκρανία» και ανακοίνωσαν την αέναη διαμαρτυρία¹⁷². Διαμαρτυρίες πραγματοποιήθηκαν και στο Λβιβ, Λουγάνσκ και Χάρκιβ. Η Ουκρανική διασπορά στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελβετία, την Αγγλία κατέφυγε επίσης σε διαδηλώσεις. Εκείνη τη χρονική περίοδο υπήρχαν δυο Μαιντάν, το ένα ήταν «δημόσιο», το οποίο βρισκόταν στην Πλατεία Ανεξαρτησίας και το άλλο ήταν «πολιτικό» (υπό την επίβλεψη πολιτικών κομμάτων) στην Ευρωπαϊκή Πλατεία του Κιέβου. Τελικά αποφάσισαν μετά απο έκκληση της Γιούλια Τιμοσένκο, να ενωθούν με την προϋπόθεση ότι οι πολιτικοί δεν θα εκμεταλευτούν την κατάσταση για πολιτικούς σκοπούς¹⁷³.

Εν τω μεταξύ, στην πρωτεύουσα της Ουκρανίας, με την υποστήριξη του Προέδρου Γιανουκόβιτς ιδρύθηκε το κίνημα του Αντι - Μαιντάν, το οποίο το φρορούσαν τα στρατεύματα «Berkut». Εκείνη τη μέρα κάτω από το κτίριο της κυβέρνησης συγκρούστηκαν οι διαδηλωτές με την αστυνομία. Οι διαδηλωτές έριχναν φωτοβολίδες και πέτρες, όμως στην πραγματικότητα, στην αστυνομία επιτίθονταν μια ειδικά οργανωμένη δύναμη που ονομάζονταν, «Berkut». Έτσι, η αστυνομία χρησιμοποίησε γκλομπ από καουτσούκ, δακρυγόνα και χειροβομβίδες για να διαλύσουν το πλήθος¹⁷⁴. Κατά τη διάρκεια 25ης έως 27ης Νοεμβρίου στο Κίεβο, διεξήχθη η πρώτη απεργία των φοιτητών στο Κίεβο. Στην Πλατεία Ανεξαρτησίας ανά τακτά χρονικά διαστήματα άρχισαν να φτάνουν αρκετοί ξένοι πολιτικοί και μέλη της συνεδρίασης του ΟΑΣΕ. Ως αποτέλεσμα το γεγονός αυτό έφερε την δυσαρέσκεια όχι μόνο της Ουκρανικής Κυβέρνησης αλλά και της Ρωσίας, η οποία κατηγορούσε τη Δύση για τη παρέμβασή της στις εσωτερικές υποθέσεις της Ουκρανίας¹⁷⁵. Στις 28-29 Νοεμβρίου στην πρωτεύουσα της Λιθουανίας, στο Βασιλικό Παλάτι, πραγματοποιήθηκε διήμερη Σύνοδος Κορυφής της ΕΕ για την Ανατολική Εταιρική Σχέση, στην οποία συμμετείχαν, ο πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν, της Βιρμενίας, της Γεωργίας, της Ουκρανίας, ο Πρωθυπουργός της Μολδαβίας και ο Υπουργός Εξωτερικών της Λευκορωσίας. Όλες οι δομές της ΕΕ είχαν παρουσιαστεί σε πολύ υψηλό επίπεδο. Παρά την απόφαση της Ουκρανικής Κυβέρνησης η οποία πάρθηκε στις 21 Νοεμβρίου για τη μη υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης με την ΕΕ, ο Πρόεδρος

---

¹⁷² Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), "World War III: The Battle for Ukraine", p.190-1

¹⁷³ Shvedaa Yuriy, Park Joung Ho, "Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan", Available online 25 November 2015, Available at link (accessed 5 February 2017), <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366515000305>

& Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), "World War III: The Battle for Ukraine", p.191

¹⁷⁴ Ibid, p.191-192

¹⁷⁵ Ibid, p.192

Γιανουκόβιτς, πήγε στη Λιθουανία με την ελπίδα να μεταπείσει τους ευρωπαϊούς συνεργάτες και τη Ρωσία στο να βρεθεί μια κοινή λύση στο «*Ουκρανικό Ζήτημα*»¹⁷⁶. Παρ' όλα αυτά ο Πρόεδρος της Ουκρανίας δεν εξέφρασε κανένα τελικό συμπέρασμα και δεν υπέγραψε τη Συμφωνία Σύνδεσης με την ΕΕ, λόγω της δεχόμενης πίεσης εκ μέρους της Ρωσίας¹⁷⁷. Όταν διαδόθηκε στο Κίεβο το βράδυ της 29^{ης} Νοεμβρίου, ότι ο Γιανουκούβιτς δεν υπέγραψε τη Συμφωνία Σύνδεσης με την ΕΕ πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη συγκέντρωση στην οποία επίσης, συμμετείχαν οι ηγέτες των τριών κομμάτων της αντιπολίτευσης Αρσένι Γιατσενιούκ, Βιτάλι Κλιτσκό, Ολέγκ Τιαγκνιμπόκ, και ο πρώην υπουργός Εσωτερικών, Γιούρι Λουτσένκο, ζητώντας την παραίτηση του Προέδρου, Γιανουκόβιτς αλλά και του Πρωθυπουργού, Νικόλα Αζάροφ και πρόωρες βουλευτικές εκλογές¹⁷⁸. Το βράδυ, στις 30 Νοεμβρίου, στη βίαιη καταστολή που διεξήχθη, οι ειδικές αστυνομικές δυνάμεις «*Berkut*», χρησιμοποίησαν χειροβομβίδες, δακρυγόνα και γκλόμπ για να εκδιώξουν τους διαδηλωτές αλλά και τους πολίτες που ήταν συγκεντρωμένοι στη Πλατεία Ανεξαρτησίας. Αρχικά, περίπου 35 άνθρωποι εισήχθησαν στο νοσοκομείο, και 37 συνελήφθησαν. Αργότερα ο Υπουργός Εξωτερικών, Βιτάλι Ζαχάρτσενκο, δήλωσε πως «*Οι αστυνομικές δυνάμεις καταχράστηκαν τη δύναμή τους*» και υποσχέθηκε ενδελεχή έρευνα¹⁷⁹.

Η χρήση βίας εναντίον των αμάχων προκάλεσε οργή στο ουκρανικό δημόσιο. Αυτό το γεγονός ορίστηκε ως ένα σημείο καμπής στα επαναστατικά γεγονότα. Σταδιακά, οι διαμαρτυρίες μετατράπηκαν από φιλοευρωπαϊκές σε αντι-κυβερνητικές και πήραν την μορφή μιας ευρύτερης κλίμακας. Οι πόλεις Λβιβ και Ιβάνο-Φρανκίβσκ εξέφρασαν τη δυσπιστία προς τον Πρόεδρο Γιανουκόβιτς και τους υπαλλήλους του και ανακοίνωσαν τη συμμετοχή τους στην εθνική απεργία. Οι μαζικές διαδηλώσεις της 1ης Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκαν μετά τον αιματηρό διασκορπισμό του Μαιντάν σε όλη την Ουκρανία. Την 1η Δεκεμβρίου στο Κίεβο συγκεντρώθηκαν περίπου μισό εκατομμύριο άνθρωποι. Παράλληλα στις διαδηλώσεις συμμετείχαν και Ευρωπαίοι διπλωμάτες, όπως ο Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Jacek Protasiewicz, ο πρώην επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Jerzy Buzek και πρώην επικεφαλής της πολωνικής κυβέρνησης, και ο ηγέτης του κόμματος «*Νόμος και Δικαιοσύνη*», Γιαροσλάβ Καζίνσκι¹⁸⁰. Η αντιπολίτευση, συμπεριλαμβανομένου του Πετρό Ποροσένκο προέτρεψε τους ανθρώπους να μην υποκύψουν στις προκλήσεις και να μην οδηγηθούν σε επίθεση¹⁸¹. Κατά τη διάρκεια 2-7 Δεκεμβρίου σε ολόκληρη την Ουκρανία

---

¹⁷⁶ Ibid, p.193

¹⁷⁷ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), "World War III : The Battle for Ukraine", p.194

¹⁷⁸ Ibid, p.194,197

¹⁷⁹ "1 December 2013 Euromaidan riots", From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 2 February 2017), https://en.wikipedia.org/wiki/1_December_2013_Euromaidan_riots

¹⁸⁰ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), "World War III : The Battle for Ukraine", p.197

¹⁸¹ Ibid, p.197

συνεχίζονταν μεγάλες φιλοευρωπαϊκές και αντικυβερνητικές διαδηλώσεις. Διαδηλωτές στο Κίεβο κατέλαβαν τελικά τα δομικά συνδικάτα, συνεχίζοντας παράλληλα τη διαμαρτυρία κοντά στο Προεδρικό Μέγαρο και το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα. Μια μεγάλη κλίμακα διαδηλώσεων πραγματοποιήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου, και έμεινε στην ιστορία ως, «*Η Πορεία των εκατομμυρίων*», επειδή στη Πλατεία Ανεξαρτησίας βρίσκονταν περίπου ένα εκατομμύριο πολίτες της Ουκρανίας οι οποίοι δεν ήταν αδιάφοροι για την τύχη της χώρας τους¹⁸². Η αντιπολίτευση έδωσε στο Πρόεδρο Γιανουκόβιτς 48 ώρες για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του Μαϊντάν, συμπεριλαμβανομένων της παραίτησης της κυβέρνησης και των πρόωρων προεδρικών εκλογών. Την ίδια ημέρα στο Κίεβο ανατράπηκε και το άγαλμα του Λένιν και έτσι, σε όλη την Ουκρανία άρχισε η «*Λενινοπτώση*» - ένα τεράστιο κύμα δραστηριοτήτων διαμαρτυρίας ενάντια στη Σοβιετική «*σέσουλα*», η οποία περιελάμβανε την ανατροπή και την διάλυση των μνημείων με τον ηγέτη του κόμματος των Μπολσεβίκων, Βλαντιμίρ Λένιν¹⁸³.

Μετά την ολοκλήρωση του επίσημου μέρους των διαδηλώσεων, οι διαδηλωτές αποφάσισαν να δημιουργήσουν μπλόκα και οδοφράγματα σε πολλούς δρόμους του Κιέβου, αλλά στις 9 Δεκεμβρίου οι αστυνομικές δυνάμεις ξεκίνησαν επιθέσεις σε σημεία ελέγχου και σε οδοφράγματα του Euromaidan. Στις 2 Δεκεμβρίου η αντιπολίτευση κάλεσε τους ανθρώπους να έρθουν στην εθνική συνέλευση η οποία θα πραγματοποιούνταν στις 15 Δεκεμβρίου. «*Κάνουμε έκκληση να έρθει όλος ο λαός της Ουκρανίας, την Κυριακή στις 12:00 στην Εθνοσυνέλευσή μας*», είπε ο Αρσένι Γιατσενιούκ¹⁸⁴.

Υπενθύμισε επίσης και την προγραμματισμένη επίσκεψη του Προέδρου Γιανουκόβιτς στις 17 Δεκεμβρίου στη Μόσχα:

«*Το κύριο θέμα στην ατζέντα του Εθνικού Συμβουλίου, το οποίο ονομάζουμε «*Ημέρα της Αξιοπρέπειας*», είναι να εμποδίσουμε τη δυνατότητα του Βίκτορ Γιανουκόβιτς να υπογράψει τη συμφωνία για την προσχώρηση της Ουκρανίας στην Τελωνειακή Ένωση.*

Την «*Ημέρα της αξιοπρέπειας*» (15 Δεκεμβρίου), οι διαδηλωτές απαίτησαν από τον Πρόεδρο της Ουκρανίας, Βίκτορ Γιανουκόβιτς την απελευθέρωση όλων των πολιτικών κρατουμένων, συμπεριλαμβανομένου της πρώην πρωθυπουργού Γιούλια Τιμοσένκο. Επιπλέον, το Euromaidan ενέκρινε ψήφισμα που απαγόρευε στον Πρόεδρο να υπογράψει συμφωνία για την ένταξη της Ουκρανίας στην Τελωνειακή Ένωση κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στη Μόσχα. Στις 19 Δεκεμβρίου οι βουλευτές στο Κοινοβούλιο ενέκριναν το νόμο για την απαλλαγή της ποινικής ευθύνης από τους συμμετέχοντες του Euromaidan και την απελευθέρωση των προηγούμενων κρατουμένων. Την Κυριακή, στις 22 Δεκεμβρίου στην Πλατεία Ανεξαρτησίας στο Κίεβο, πραγματοποιήθηκε η τέταρτη Εθνοσυνέλευση. Το Συμβούλιο ενέκρινε ψήφισμα για

---

¹⁸² Ibid, p.198

¹⁸³ Ibid, p.201

¹⁸⁴ “*Яценюк закликав прийти на Майдан в День Соборності України*”, Available at link (accessed 2 February 2017), <http://www.unian.ua/politics/874728-yatsenyuk-zaklikav-priyti-na-maydan-v-den-sobornosti-ukrajini.html>

τη δημιουργία ενός εθνικού οργανισμού Ουκρανικής Ένωσης «Μαϊντάν» για την εμβάθυνση, την επέκταση και τον περαιτέρω συντονισμό του Euromaidan¹⁸⁵. Τη νύχτα της 25ης Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε ξυλοδαρμός της δημοσιογράφου και ακτιβίστριας Τατιάνας Τσορνοβόλ. Η εισαγγελία άνοιξε μια ποινική υπόθεση, αλλά την ίδια στιγμή καθυστέρησε την έρευνα. Την 31η Δεκεμβρίου παρουσιάστηκε το εθνικό σχέδιο δράσης αντίστασης για τον Ιανουάριο το 2014, σύμφωνα με το οποίο οι διαδηλώσεις του Euromaidan θα συνεχίζονταν μέχρι 24 Ιανουαρίου. Την Πέμπτη, στις 16 του Ιανουαρίου, 2014 το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας (Verkhovna Rada) έκδοσε 10 νόμους που στόχευαν στον περιορισμό των συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών¹⁸⁶.

Οι νόμοι εγκρίθηκαν με ανάταση του χεριού, χωρίς τη χρήση του συστήματος «Ράντα», χωρίς συζήτηση, και τα κείμενά τους έγιναν διαθέσιμα μόνο μετά την ψήφισή τους από τους βουλευτές. Αυτοί οι νόμοι, σύμφωνα με τους περισσότερους ειδικούς, περιόριζαν τα δικαιώματα των πολιτών, παρήχαν στις δημόσιες αρχές μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων στην διαδικασία της τιμωρίας των διαδηλωτών και είχαν ως στόχο την ποινικοποίηση της αντιπολίτευσης και της κοινωνίας των πολιτών. Η υιοθέτηση των νόμων ήταν μια απάντηση της κυβέρνησης στις μαζικές διαμαρτυρίες των πολιτών. Οι νόμοι σε κάποιο βαθμό δανείζονταν κανόνες της ρωσικής νομοθεσίας. Το Κόμμα των Περιφερειών τόνιζε τη νομιμότητα των αποφάσεων και τις ευνοϊκές επιπτώσεις τους στην Ουκρανία. Ωστόσο, τέτοιες ενέργειες της Κυβέρνησης είχαν εξοργίσει όχι μόνο την ουκρανική κοινωνία, αλλά είχαν προκαλέσει ανησυχία και στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ, καθώς περιορίζαν τα πολιτικά δικαιώματα του λαού, διότι είχαν ενσωματωθεί στο Σύνταγμα.

Στους υιοθετημένους «δικτατορικούς νόμους» περιλαμβάνονταν:

- Συμμετοχή σε συνεδριάσεις, συλλαλητήρια, πορείες, διαδηλώσεις και άλλες δημόσιες εκδηλώσεις με μάσκα, κράνος ή άλλα μέσα ή μεθόδους καμουφλάζ για την αποφυγή της αναγνώρισης ή η παρουσία ενός ατόμου που συμμετέχει σε αυτή την εκδήλωση, χρησιμοποιώντας φωτιά, πυροτεχνήματα (φωτισμό, σηματοδότηση, προσομοίωση), όπλα, ειδικά μέσα αυτοάμυνας, δακρυγόνα και ερεθιστικές, εκρηκτικές ή εύφλεκτες ουσίες, αντικείμενα ειδικά σχεδιασμένα ή κατασκευασμένα εκ των προτέρων για τη διάπραξη παράνομων πράξεων, καθώς και η συμμετοχή σε μια τέτοια περίπτωση, χωρίς την άδεια του εσωτερικών οργάνων - τιμωρείται με πρόστιμο από 150 έως 200 αφορολόγητο ελάχιστο εισόδημα, ή διοικητική σύλληψη μέχρι δεκαπέντε ημέρες.
- Εγκατάσταση χωρίς την άδεια των Εσωτερικών Αρχών για τη διεξαγωγή συναντήσεων, συλλαλητηρίων, πορειών ή διαδηλώσεων ή κατά τη διάρκεια των δομών εκμετάλλευσης, σκηνών ή άλλων μικρών αρχιτεκτονικών μορφών, αντικειμένων ή κατασκευών - τιμωρείται με

---

¹⁸⁵ Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), "World War III : The Battle for Ukraine", p.201

¹⁸⁶ Shvedaa Yuriy, Park Joung Ho, "Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan", Available online 25 November 2015, Available at link (accessed 5 February 2017), <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366515000305>

πρόστιμο 250-300 αφορολόγητο ελάχιστο εισόδημα, ή διοικητική σύλληψη μέχρι δεκαπέντε ημέρες.

Εκτός από αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές, οι νέοι νόμοι απαγορεύουν:

- τις διαδικτυακές δραστηριότητες των μέσων ενημέρωσης, χωρίς την εγγραφή τους ως ειδήσεις, να εφαρμόζουν και να διαδίδουν τη συκοφαντία, τη συλλογή, την αποθήκευση ή τη διανομή ευαίσθητων πληροφοριών σχετικά με το δικαστή, τους συγγενείς του ή μέλη της οικογένειάς του. Επίσης, η Εθνική Επιτροπή για τον κανονισμό των Επικοινωνιών και Πληροφοριών απέκτησε το δικαίωμα να υποχρεώνει τους παρόχους Ίντερνετ να περιορίζει την πρόσβαση σε δικτυακούς τόπους στους συνδρομητές της στο παγκόσμιο δίκτυο μέσω του οποίου η διάδοση των πληροφοριών είναι ενάντια στο νόμο.¹⁸⁷

Το περιεχόμενο των νόμων στις 16 Ιανουαρίου ήταν πραγματικά αρκετά δικτατορικό και περιόριζε τα πολιτικά δικαιώματα του ουκρανικού λαού. Αυτό με τη σειρά του σημαίνει έλλειψη σεβασμού για τα δημοκρατικά θεμέλια που καθορίζονται από το Σύνταγμα της Ουκρανίας.

Η πορεία τέτοιων γεγονότων, φυσικά, δεν ικανοποιούσε την ουκρανική κοινωνία. Οι ηγέτες της αντιπολίτευσης χαρακτήρισαν τα γεγονότα της 16ης Γενάρη, ως πραξικόπημα και έκαναν έκκληση για μια πανεθνική απεργία. Σε δήλωσή του, το Διεθνές Ταμείο «Αναγέννηση» ανέφερε ότι στο Κοινοβούλιο (Verkhovna Rada), «υπήρξε πρωτοφανής επίθεση σχετικά με τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών, θέτοντας υπό αμφισβήτηση τη δημοκρατική φύση του ουκρανικού κράτους και ανοίγοντας το δρόμο για τη μαζική καταστολή κατά των πολιτών του». Στις 19 Ιανουαρίου, 2014 στο Κίεβο, στην εθνική διαδήλωση, συγκεντρώθηκαν δεκάδες χιλιάδες διαδηλωτές, οι οποίοι εξέφρασαν την οργή τους σχετικά με την έγκριση των «δικτατορικών νόμων»¹⁸⁸. Η Ημέρα της Επανένωσης της 22^{ης} Ιανουαρίου ορίστηκε, ως η πιο αιματηρή στην Ουκρανία. Η κατάσταση στην Ουκρανία είχε επιδεινωθεί σε μεγάλο βαθμό και αποκτούσε όλο και πιο ριζοσπαστικό χαρακτήρα¹⁸⁹.

---

¹⁸⁷ “Верховна Рада перет “ворює Україну на поліцейську диктатуру: небезпечні норми, прийняті 16 січня”, Available at link (accessed 2 January 2017), <http://www.unian.ua/politics/873115-verhovna-rada-peretvoryue-ukrajinu-v-politseysku-derjavu-osnovni-polojennya.html>

& “ЯНУКОВИЧ “УЗАКОНИВ” ДИКТАТУРУ”, П'ятниця, 17 січня 2014, 20:04, Available at link (accessed 2 January 2017) <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/17/7009859/>

& Maidaner Efim, “Australians condemn new dictatorship laws in Ukraine”, Jan 17th, 2014, Available at link (accessed 2 January 2017) <http://world.maidan.org.ua/2014/australians-condemn-new-dictatorship-laws-in-ukraine>

¹⁸⁸ “Ukraine protests: Clashes as thousands defy protest law in Kiev”, 19 January 2014 Last updated at 17:41 GMT, Available at link (accessed 6 January 2017), <http://www.bbc.com/news/world-europe-25803233>

¹⁸⁹ “Хроніки Революції Гідності: Кривавий День Соборності і перші загиблі на Грушевського”, 22 січня 2016, 09:00, Available at link (accessed 6 January 2017), <http://www.depo.ua/ukr/life/hroniki-revoljutsiyi-gidnosti-krivaviy-den-sobornosti-i-22012016090000>

4.3.3 Τα πρώτα επιτεύγματα του Euromaidan

Με δεδομένη την επιδείνωση της κατάστασης, στις 28 Ιανουαρίου, το Κοινοβούλιο (Verkhovna Rada) της Ουκρανίας κατήργησε τους «δικτατορικούς νόμους» της 16^{ης} Ιανουαρίου. Επίσης, εκείνη την ημέρα παραιτήθηκε ο πρωθυπουργός Νικόλας Αζάροβ και η κυβέρνησή του ¹⁹⁰. Ήταν μια σημαντική νίκη του Euromaidan για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους, αλλά οι διαδηλωτές δεν είχαν την πρόθεση να αποχωρήσουν, και αποφάσισαν να παραμείνουν μέχρι το τέλος. Στις 29 Ιανουαρίου η Verkhovna Rada ψήφισε το νομοσχέδιο που υποβλήθηκε από τον αναπληρωτή του Κόμματος των Περιφερειών, Γιούρι Μιροσένκο σχετικά με την αμνηστία των διαδηλωτών. Η αμνηστία δεν ίσχυε για τα πρόσωπα που είχαν διαπράξει σοβαρά εγκλήματα, όπως ο ξυλοδαρμός και η απαγωγή των δημοσιογράφων. Ούτε η αντιπολίτευση, ούτε οι διαδηλωτές δεν επρόκειτο στην εφαρμογή του νομοσχεδίου για την αμνηστία¹⁹¹. Την επόμενη μέρα οι ηγέτες της παράταξης της αντιπολίτευσης, Αρσένι Γιατσεινιούκ, ο Βιτάλι Κλιτσκό και ο Ολέγκ Τιαγκνεμπόκ εξέδωσαν κοινή δήλωση, η οποία κατηγόρησε τον Γιανουκόβιτς και το Κόμμα των Περιφερειών για παραβίαση συνταγματικών κανόνων, όσον αφορά την έγκριση του νομοσχεδίου για την αμνηστία¹⁹². Αργότερα, η κατάσταση στη χώρα σταθεροποιήθηκε. Το κύριο θέμα ήταν η Συνταγματική Μεταρρύθμιση. Οι ακτιβιστές του Μαϊντάν και η αντιπολίτευση απαίτησαν την επιστροφή στο Σύνταγμα του 2004 και τον περιορισμό των προεδρικών εξουσιών. Στις 9 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε η 10^η επέτειος της εθνικής εθνοσυνέλευσης¹⁹³.

Σε αυτή την εθνοσυνέλευση ο ηγέτης του κόμματος «Μπατκιβοστσίνα», Αρσένι Γιατσεινιούκ, δήλωσε:

«Στην Ουκρανία θα πρέπει να σχηματιστεί μια κυβέρνηση του Μαϊντάν, η οποία θα είναι ενάντια στην κυβέρνηση του Γιανουκόβιτς, μια νέα ευρωπαϊκή Ουκρανία, όπου ο κάθε

& "Кривавий День Соборності на вулиці Грушевського", 22 01 2014 16:16, Available at link (accessed 6 January 2017), http://ipress.ua/photo/kryvavyy_den_sobornosti_na_vulytsi_grushevskogo_40409.html

¹⁹⁰ УНІАН, "Відставка Азарова та скасування диктаторських законів (28 січня)", 28 січня 2016 08:00, Available at link (accessed 10 January 2017) , _ <http://dt.ua/POLITICS/rada-skasuvava-zakoni-pro-diktaturu-136350.html>

¹⁹¹ "Закон про амністію для маїданівців та створення Нацгвардії (29 січня)", 29 січня 2016 08:00, Available at link (accessed 10 January 2017), <http://gazeta.ua/articles/life/zakon-pro-amnistiyu-dlya-majdanivciv-ta-stvorennya-nacgvardiyyi-29-sichnya/674285>

¹⁹² "Відмова активістів звільнити вулиці та поява викраденого Булатова (30 січня)", 30 січня 2016 08:00, Available at link (accessed 11 January 2017), <http://gazeta.ua/articles/life/vidmova-aktivistiv-zvilniti-vulicy-ta-poyava-vikradenogo-bulatova-30-sichnya/674557>

¹⁹³ "Ювілейне віче на Маїдані та акції для Заходу і "Дождя" (9 лютого)", 09 лютого 2016 08:00, Available at link (accessed 11 January 2017), <http://gazeta.ua/articles/life/uvilejne-vice-na-majdani-ta-akciyi-dlya-zahodu-i-dozhda-9-lyutogo/676945>

ουκρανός θα αισθάνεται – πως έχουμε κερδίσει και πως θα πρέπει να οδεύσουμε προς τα εμπρός σε αυτές τις εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες»¹⁹⁴.

Ήδη στις 16 Φεβρουαρίου στο Εθνικό Συμβούλιο αποφασίστηκε «ειρηνευτική επίθεση» και στις 18 Φεβρουαρίου στη Verkhonna Rada, προκειμένου να αναγκάσει τους πολιτικούς να υιοθετήσουν αλλαγές στο Σύνταγμα αλλά και την επίλυση της κρίσης. Αλλά σύμφωνα με τις οδηγίες του προέδρου Βολοντίμιρ Ριμπάκ της Verkhonna Rada, αρνήθηκε να καταχωρήσει το έγγραφο και αρνήθηκε να προχωρήσει σε συμβιβασμούς. Οι διαπραγματεύσεις με τους ηγέτες της αντιπολίτευσης και τον Βίκτορ Γιανουκόβιτς, οι οποίες διήρκεσαν μέχρι τις 02:00 τη νύχτα, ήταν ανεπιτυχείς – ο Γιανουκόβιτς απαίτησε από τους διαδηλωτές να αποχωρήσουν από το Μαϊντάν. Το πρωί της 20ης Φεβρουαρίου στο Κίεβο, οι διαδηλωτές προχώρησαν σε επίθεση. Κατάφεραν να κάνουν κατάληψη στο Υπουργείο Γεωργικής Πολιτικής και να εκδιώξουν τις ειδικές δυνάμεις από το μνημείο της Ανεξαρτησίας. Την ίδια στιγμή στην οροφή των ξενοδοχείων «Κοζάκος» και το ξενοδοχείο «Ουκρανία», τέθηκαν σε βάση ελεύθεροι σκοπευτές και άνοιξαν πυρ εναντίον των διαδηλωτών με στόχο την ήττα τους. Μέχρι τις 14:00 η ώρα ο αριθμός των νεκρών είχε φτάσει σε 35 άτομα και περίπου στις 17:00 η ώρα αναφέρθηκαν 60 νεκροί. Η κατάσταση στην πρωτεύουσα ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Εκείνη την ώρα οι βουλευτές άρχισαν να συγκεντρώνονται στο Κοινοβούλιο για να συζητήσουν την κατάσταση στο κέντρο του Κιέβου. Στις 22:17 το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα «καταδίκηση της χρήσης βίας», η οποία οδήγησε στο θάνατο αμάχων στην Ουκρανία. Αυτή η νομική πράξη αναγνώρισε ότι οι ενέργειες των δυνάμεων ασφαλείας ήταν παράνομες και διέταξε το Υπουργικό Συμβούλιο της Ουκρανίας, την Υπηρεσία Ασφαλείας της Ουκρανίας, το Υπουργείο Εσωτερικών της Ουκρανίας, το Υπουργείο Άμυνας της Ουκρανίας να υποτάξουν τις στρατιωτικές και τις παραστρατιωτικές δυνάμεις να σταματήσουν αμέσως και να αποτραπεί η περαιτέρω χρήση βίας και να απαγορεύσουν τη χρήση των όπλων και ειδικών μέσων κατά των διαδηλωτών. Για την θέσπιση της παρούσας απόφασης ψήφισαν 236 βουλευτές, μεταξύ των οποίων 35 βουλευτές από το Κόμμα των Περιφερειών. Καμία ψήφο δεν έδωσε το Κομμουνιστικό Κόμμα.

4.3.4 Η πτώση του καθεστώτος Γιανουκόβιτς

Στις 21 Φεβρουαρίου 2014, ο Βίκτορ Γιανουκόβιτς υπέγραψε συμφωνία με τους ηγέτες της αντιπολίτευσης για την επίλυση της κρίσης στην Ουκρανία. Στο πλαίσιο της συμφωνίας εντός των 48 ωρών από την υπογραφή της, θα έπρεπε να γίνει επαναφορά του Σύνταγματος 2004 της Ουκρανίας και να σχηματιστεί νέα κυβέρνηση συνασπισμού και μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2014 να περαστεί συνταγματική μεταρρύθμιση. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2014 θα έπρεπε να διεξαχθούν πρόωρες προεδρικές εκλογές, να υιοθετηθεί ένα νέος εκλογικός νόμος και να εκλεγεί νέα Κεντρική Εκλογική Επιτροπή για τη διερεύνηση περιπτώσεων βίας υπό την εποπτεία του Συμβουλίου της Ευρώπης καθώς η κυβέρνηση και η αντιπολίτευση αρνήθηκαν

¹⁹⁴ “Ювілейне віче на Маїдані та акції для Заходу і “Дождя” (9 лютого)”, 09 лютого 2016 08:00, Available at link (accessed 11 January 2017), <http://gazeta.ua/articles/life/uvilejne-viche-na-majdani-ta-akciyi-dlya-zahodu-i-dozhdya-9-lyutogo/676945>

να αναλάβουν δράση. Η συμφωνία βεβαιώθηκε από τον Υπουργό Εξωτερικών της Πολωνίας και της Γερμανίας, του εκπρόσωπου του Γαλλικού Υπουργείου Εξωτερικών ενώ ο εκπρόσωπος της Ρωσίας αρνήθηκε να υπογράψει. Την ίδια ημέρα το Κοινοβούλιο (386 μέλη) ψήφισαν ένα νέο νόμο για την αποκατάσταση της νόμιμης συνταγματικής τάξης (όπως τροποποιήθηκε το 2004) το οποίο σημαίνει ότι τώρα η νέα κυβέρνηση θα σχηματίζεται ανεξάρτητα από τον πρόεδρο. Το βράδυ της 21ης Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε διαδήλωση στην Πλατεία Ανεξαρτησίας όπου συμμετείχαν ηγέτες της αντιπολίτευσης, οι οποίοι ανακοίνωσαν πως οδηγήθηκαν σε συμφωνία με τον σημερινό πρόεδρο, όμως αυτές οι ενέργειες καταδικάστηκαν και αποδοκιμάστηκαν απο τους διαδηλωτές. Τη νύχτα της 21-22^{ης} Φεβρουαρίου ο Γιανουκόβιτς, φοβισμένος από τη δυνατότητα να παρουσιαστεί στο δικαστήριο, άφησε το Προεδρείο Διοίκησης και κατέφυγε στο Χάρκοβο. Στις 22 Φλεβάρη η Verkhovna Rada της Ουκρανίας με 328 ψήφους υποστήριξε τον Κανονισμό για την εξάλειψη του Βίκτορ Γιανουκόβιτς ως Προέδρου της Ουκρανίας, υποστηρίζοντας την απόφαση της ανάκλησης του Γιανουκόβιτς απο τα καθήκοντά του και αποφάσισε εκλογές του Προέδρου της Ουκρανίας στις 25 Μαΐου του 2014. Ως εκ τούτου, ο κύριος στόχος του Euromaidan, επιτεύχθηκε. Την ίδια ημέρα, ο Βίκτορ Γιανουκόβιτς κατέγραψε τηλεοπτικό διάγγελμά του με το οποίο ονόμασε τα γεγονότα της 18ης-20ης Φεβρουαρίου στην Ουκρανία ως πραξικόπημα, συγκρίνοντάς τα με την άφιξη των Ναζί στην εξουσία ,όπως συνέβει στη Γερμανία, χαρακτήρισε τους βουλευτές που εγκατέλειψαν το Κόμμα των Περιφερειών ως προδότες και αρνήθηκε τη νομιμότητα των αποφάσεων που ελήφθησαν από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στις 23 Φλεβάρη του 2014 το Κόμμα των Περιφερειών δημοσίευσε μια δήλωση με την οποία τέθηκε πλήρη ευθύνη για την κατάσταση στην Ουκρανία στον Πρόεδρο Βίκτορ Γιανουκόβιτς και το περιβάλλον του: *«Εμείς, το Κόμμα των Περιφερειών της Verkhovna Rada της Ουκρανίας και τα μέλη του κόμματός μας, καταδικάζουμε απερίφραστα τις εγκληματικές διαταγές που οδήγησαν σε απώλειες, σε ένα άδειο ταμείο, σε τεράστια χρέη τον λαό της Ουκρανίας και τον κόσμο, φέρνοντας τη χώρα μας στο χείλος, στην απειλή της διαίρεσης και στην απώλεια της εθνικής κυριαρχίας»*¹⁹⁵.

Όταν ξέσπασε το κίνημα εναντια στον Γιανουκόβιτς, οι ΗΠΑ και η Ε.Ε έσπευσαν να γεμίσουν το κενό. Για τον Πούτιν, αυτό ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Ο σκοπός ήταν να αποτραπεί η προσχώρη της Ουκρανίας στο δυτικό στρατόπεδο. Όταν φάνηκε οτι η *«Αντιτρομοκρατική Επιχείρηση»* του Κιέβου θα στεφόταν με επιτυχία, το Κρεμλίνο αποφάσισε μια πιο ενεργητική παρέμβαση απο τα μέσα Αυγούστου 2014. Έτσι ο ουκρανικός στρατός και τα «τάγματα των εθελοντών», υπέστησαν σοβαρές απώλειες, έχασαν εδάφη που είχαν κερδίσει και ο πρόεδρος Ποροσένκο κάθισε στο τράπεζι των διαπραγματεύσεων όχι μόνο με τους εκπροσώπους της Ρωσίας, αλλά και με τους *«τρομοκράτες»* της ηγεσίας των *«Λαϊκών Δημοκρατιών»*.

---

¹⁹⁵ Shvedaa Yuriy, Park Joung Ho, "Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan", Available online 25 November 2015, Available at link (accessed 5 February 2017), <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366515000305>

Η εκκευερεία που υπογράφηκε στο Μίνσκ της Λευκορωσίας στις 5 Σεπτεμβρη 2014 ήταν ένας προσωρινός συμβιβασμός. Η συμφωνία υπεγράφη μετά από εκτενείς συνομιλίεσ στο Μινσκ της Λευκορωσίας, υπό την αιγίδα του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ).

Οι εκπρόσωποι της ουκρανικής πλευράς και των φιλορωσών αυτονομιστών συμφώνησαν σε κατάπαυση του πυρός και στη δημιουργία μιας αποστρατιωτικοποιημένης ζώνης πλάτους 30 χιλιομέτρων στην ανατολική Ουκρανία. «Έχουμε υπογράψει ένα μνημόνιο», δήλωσε προς τους απεσταλμένους του Τύπου στο Κίεβο, ο πρώην πρόεδρος της Ουκρανίας, Λεονίντ Κούτσμα, «Η συμφωνία προβλέπει εννέα σημεία, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η παύση της χρήσης των όπλων και η απόσυρση του βαρέως πυροβολικού σε απόσταση 15 χιλιομέτρων εκατέρωθεν», είπε ο Κούτσμα. «Αυτή είναι μια ευκαιρία για να δημιουργήσουμε μια ζώνη κατάπαυσης του πυρός πλάτους τουλάχιστον 30 χιλιομέτρων», πρόσθεσε ο πρώην πρόεδρος της Ουκρανίας.

Σύμφωνα με το έγγραφο της συμφωνίας «όλες οι ένοπλες ομάδες, ο στρατιωτικός εξοπλισμός, οι στρατιώτες και οι μισθοφόροι, δεν θα εισέρχονται στην αποστρατιωτικοποιημένη ζώνη, και θα πρέπει να δημιουργηθεί μια ζώνη πλήρους ασφάλειας», δήλωσε ο Ιγκόρ Πλοτνίτσκι από την πλευρά των αυτονομιστών που εκπροσωπούν την αποκαλούμενη, «Λαϊκή Δημοκρατία του Λουγκάνσκ», προσθέτοντας ότι η κατάσταση στο Λουγκάνσκ και στο Ντόνετσκ περιοχές που ελέγχονται από τους αυτονομιστές δεν συζητήθηκε¹⁹⁶.

Το κείμενο του πρωτοκόλλου αποτελούνταν από δώδεκα σημεία, μερικά από τα οποία ήταν τα εξής¹⁹⁷:

- Εξασφάλιση άμεσης διμερής κατάπαυσης του πυρός.
- Εξασφάλιση παρακολούθησης και επαλήθευσης της κατάπαυσης του πυρός από τον ΟΑΣΕ.
- Αποκέντρωση της εξουσίας, μεταξύ άλλων, μέσω της έκδοσης του ουκρανικού νόμου, «Περί προσωρινής διαταγής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε συγκεκριμένα σημεία του Ντόνετσκ και Λουγκάνσκ».
- Εξασφάλιση μόνιμης παρακολούθησης των ουκρανικό-ρωσικών συνόρων και επαλήθευση από τον ΟΑΣΕ, με τη δημιουργία των ζωνών ασφαλείας στις παραμεθόριες περιοχές της Ουκρανίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας.
- Άμεση απελευθέρωση όλων των ομήρων και ατόμων που κρατούνταν παράνομα.
- Απόσυρση παράνομων ενόπλων ομάδων στρατιωτικού εξοπλισμού και καθώς μαχητών και μισθοφόρων από την Ουκρανία.

Στις δύο εβδομάδες μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Μινσκ, υπήρχαν συχνές παραβιάσεις της κατάπαυσης του πυρός. Οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν στο Μινσκ, και

¹⁹⁶ «Συμφωνία ειρήνης για την Ουκρανία στο Μινσκ, Κατάπαυση του πυρός και δημιουργία αποστρατιωτικοποιημένης ζώνης», ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 20/09/2014 08:57, Available at link (accessed 20 December 2016) , <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=633381>

¹⁹⁷ “Minsk Protocol”, From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 19 December 2016), https://en.wikipedia.org/wiki/Minsk_Protocol

αποτέλεσαν την συνέχεια του Πρωτοκόλλου του Μινσκ ,που συμφωνήθηκε και διευκρινίσθηκε επτι περαιτέρω με το Υπόμνημα, στις 19 Σεπτεμβρίου 2014, το οποίο διευκρίνιζε την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου. Μέχρι τον Ιανουάριο του 2015, η κατάπαυση του πυρός Μινσκ Πρωτόκολλο είχε πλήρως καταρρεύσει. Μετά την αυτονομιστική νίκη στο Διεθνές Αεροδρόμιο του Ντόνετσκ, αποφασίστηκε άλλος ένας γύρος συνομιλιών Μινσκ, ο οποίο προγραμματίστηκε για την 31η Ιανουαρίου. Τα μέλη και οι εκπρόσωποι ζήτησαν την αναθεώρηση του πρωτοκόλλου και του μνημονίου. Η συνεδρίαση διακόπηκε χωρίς αποτέλεσμα και ένα νέο πακέτο μέτρων λήφθηκε, με στόχο να σταματήσουν τον πόλεμο στο Ντονμπάς. Η νέα Συμφωνία ονομάστηκε «*Μινσκ II*» και υπογράφηκε στις 12 Φεβρουαρίου, 2015¹⁹⁸, ύστερα από μαραθώνιες συζητήσεις δεκαεπτά ωρών, όπου οι μάχες μεταξύ Ουκρανών και Ρώσων στοίχησαν τη ζωή σε περισσότερους από 5.600 ανθρώπους, ενώ προκάλεσαν τη μετατόπιση 1.600.000 πολιτών. Την ίδια ώρα, τερματίστηκε και η τελευταία μεγάλη μάχη στον σιδηροδρομικό κόμβο του Ντεμπάλτσεβε, με την υποχώρηση των Ουκρανικών Δυνάμεων. Η συνθήκη βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στη Συμφωνία της 19ης Σεπτεμβρίου 2014, η οποία δεν εφαρμόστηκε τότε με ευθύνη της ουκρανικής κυβέρνησης, παρακινούμενης από τις υποσχέσεις στήριξης της Δύσης, που ποτέ δεν έγιναν πραγματικότητα. Η ΕΕ καταδίκασε έντονα την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας και της Σεβαστούπολης από τη Ρωσική Ομοσπονδία και την αποσταθεροποιητική κρίση στις ανατολικές περιοχές της Ουκρανίας, η οποία είχε σημαντικές ανθρωπιστικές επιπτώσεις στον άμαχο πληθυσμό. Η ΕΕ κάλεσε τις ρωσικές αρχές να αποφύγουν οποιαδήποτε μετακίνηση στρατιωτικών δυνάμεων, όπλων και μαχητών από το έδαφός της στην Ουκρανία, και να ασκήσουν την επιρροή τους επί των αυτονομιστών και των παράνομων ένοπλων ομάδων προκειμένου να αποκλιμακωθεί η κατάσταση. Για τον σκοπό αυτό, η ΕΕ στήριξε το έργο πολυμερών φόρουμ, όπως του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). Παράλληλα με τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν το 2014 για να συμβάλουν στην επίλυση της κρίσης στην ανατολική Ουκρανία, η ΕΕ κάλεσε όλα τα μέρη να αξιοποιήσουν τη θετική ώθηση που δόθηκε από τις συμφωνίες του Μινσκ της 12ης Φεβρουαρίου 2015 και να προβούν στην πλήρη εφαρμογή τους¹⁹⁹.

Μερικοί απο τους όρους ήταν οι εξής:

- Άμεση και πλήρης κατάπαυση του πυρός στο Ντόνετσκ και το Λουγκάνσκ, περιοχές της Ουκρανίας.
- Παράλληλη απόσυρση όλου του βαρέως οπλισμού, διαμετρήματος άνω των 100mm, και από τις δύο πλευρές, προκειμένου να δημιουργηθεί μια ζώνη ασφαλείας 50 χιλιομέτρων.

---

¹⁹⁸ “*Minsk Protocol*”, From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 19 December 2016), https://en.wikipedia.org/wiki/Minsk_Protocol

¹⁹⁹ “*European Neighbourhood Policy (ENP)*”, Available at link (accessed 19 December 2016), http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/joint-communication_el.pdf τελευταία ενημέρωση στις 16.06.2015

- Η αποστολή παρατηρητών του ΟΑΣΕ θα πρέπει να παρακολουθεί και να ελέγχει την τήρηση των συνθηκών κατάπαυσης του πυρός, χρησιμοποιώντας όλα τα διαθέσιμα μέσα, συμπεριλαμβανομένων δορυφόρων και μη επανδρωμένων αεροσκαφών.
- Όλοι οι όμηροι και οι κρατούμενοι να απελευθερωθούν, και οι ανταλλαγές των αιχμαλώτων να υλοποιηθούν με βάση την αρχή «όλοι για όλους». Αυτή η διαδικασία έπρεπε να ολοκληρωθεί το αργότερο την πέμπτη ημέρα μετά την πλήρη απόσυρση του βαρέως οπλισμού.
- Απόσυρση όλων των διεθνών ενόπλων μονάδων, στρατιωτικού εξοπλισμού και μισθοφορικών στρατευμάτων από το έδαφος της Ουκρανίας υπό την επίβλεψη της αποστολής παρατηρητών του ΟΑΣΕ. Αφοπλισμός όλων των παράνομων μονάδων και των ενόπλων ομάδων²⁰⁰.

4.4 Ουκρανία - Ε.Ε : τωρινή σχέση και οι προοπτικές των σχέσεών τους

Απο τότε που η Ουκρανία κήρυξε την ανεξαρτησία της το 1991, κατέστη σαφές ότι η πέμπτη θέση της πληθυσμιακά και η πρώτη της στο μέγεθος της εδαφικής επικράτειας στην ευρωπαϊκή ήπειρο, αποτέλεσε το βασικό στοιχείο της πολιτικής, στρατιωτικής, οικονομικής, επιστημονικής και πολιτιστικής συνεργασίας της στην Ευρώπη. Οι σχέσεις μεταξύ της Ουκρανίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδρύθηκαν το Δεκέμβριο του 1991, όταν ο υπουργός Εξωτερικών της Ολλανδικής Προεδρίας της ΕΕ, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνώρισε επίσημα την ανεξαρτησία της Ουκρανίας. Μέχρι σήμερα, η ευρωπαϊκή

²⁰⁰ Χρυσικόπουλος Δημήτρης, «Συμφωνία του Μίνσκ, οι όροι της συνθήκης ειρήνης και οι βαθύτερες τους προεκτάσεις», Available at link (accessed 19 December 2016) <http://www.hellenicnexusmag.com/free-content/101-minsk>

“Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements”, Publié le 12 Février 2015, Available at link (accessed 11 December 2016) <http://www.elysee.fr/declarations/article/package-of-measures-for-the-implementation-of-the-minsk-agreements/>

“Poroshenko’s 2016 e-declaration: \$26 mln in bank accounts, flats, land, van, jewelry”, Economy 01:36, 01 April 2017, Available at link (accessed 11 December 2016) <http://uatoday.tv/news/minsk-memorandum-in-english-unofficial-translation-of-ukraine-peace-deal-408912.html>

“Ukraine ceasefire agreed at Belarus talks”, Available at link (accessed 5 December 2016) <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/12/ukraine-crisis-reports-emerge-of-agreement-in-minsk-talks>

“Ukraine and the EU”, 16/05/2016 - 19:06, Available at link (accessed 5 December 2016) http://eeas.europa.eu/ukraine/about/index_en.htm

ολοκλήρωση αποτελεί τη βασική προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας²⁰¹. Η περίοδος διαμόρφωσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης εμπίπτει κατά την περίοδο του 2002-2004. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η οποία σηματοδεύτηκε από αντιφατικές τάσεις, το ευρωπαϊκό διάνυσμα της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας σταδιακά μετατράπηκε σε προτεραιότητα, και η πορεία της ευρωπαϊκής και ευρωατλαντικής ολοκλήρωσης – σε μια βασική στρατηγική ιδέα της ουκρανικής κοινωνίας, αντί των ουτοπικών ιδεών για την ταχεία είσοδο της Ουκρανίας στην Ευρώπη.

Κατά την εφαρμογή των εθνικών συμφερόντων της Ουκρανίας έλαβε χώρα όχι μόνο η ανάπτυξη της συνεργασίας με τις ευρωπαϊκές χώρες σε διεθνές επίπεδο αλλά επιδεινώθηκαν και οι σχέσεις με τις ευρωπαϊκές δομές ολοκλήρωσης. Ωστόσο, η Ουκρανία υπέφερε από επαρκή αριθμό προβλημάτων στην πορεία της προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Κατά την εκτίμηση της σύγχρονης κατάστασης στην Ουκρανία και γύρω από αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπήρξε επιβράδυνση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, περιπλοκή της σχέσης με την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Ηνωμένων Εθνών, του NATO, των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Μειώθηκαν ή και σχεδόν σταμάτησαν οι επαφές σε υψηλότερο επίπεδο με τους ηγέτες των μεγάλων δυτικών χωρών, μετριάστηκε η στρατηγική εταιρική σχέση της με την Πολωνία και τέλος, αυξήθηκε σημαντικά η πίεση προς την εξωτερική της πολιτική.

Ως αποτέλεσμα αυτού, και επιπλέον εκτός των άλλων– η ανακολουθία στις δηλώσεις και στις ενέργειες της εξωτερικής πολιτικής της ηγεσίας της Ουκρανίας, σε συνδυασμό με γνωστά σκάνδαλα, τη διαφθορά, τη παρενόχληση της αντιπολίτευσης και της ελευθερίας έκφρασης ,επιδεινώθηκε η διεθνής εικόνα της χώρας, και οδήγησε στην αντιμετώπισή της με λιγότερη εμπιστοσύνη και σεβασμό. Η εξωτερική πολιτική της Ουκρανίας είχε γίνει ουσιαστικά, όμηρος της εσωτερικής της πολιτικής κρίσης. Παρά το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή στρατηγική ολοκλήρωσης ήταν η βασική προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής για την Ουκρανία, θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι από την τρέχουσα στρατηγική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εξέλειπε η περιφερειακή εδραίωση και δεν λαμβάνονταν υπόψη τα περιφερειακά χαρακτηριστικά και οι δυνατότητες των περιφερειών, όσον αφορά τη συνεργασία μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ.

Δυστυχώς, οι πολιτικοί της χώρας, ακόμη και σήμερα, δεν έχουν καταλήξει στον τελικό μονόδρομο προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Παρά το γεγονός αυτό, η πρόθεση της Ουκρανίας να αποκτήσει μελλοντική πλήρη ένταξη στην οργάνωση, έχει ένα αρκετά ισχυρό υπόβαθρο. Αυτή είναι μια διαδικασία που συνεπάγεται όχι μόνο τη συμμετοχή της χώρας και το ενδιαφέρον της, αλλά και το αντίστροφο ενδιαφέρον και συμμετοχή από μεριάς της ΕΕ. Η ΕΕ ενδιαφέρεται εξίσου για μια πολιτισμένη δημοκρατική Ουκρανία και στο μέλλον, το αμοιβαίο ενδιαφέρον θα αυξάνεται συνεχώς.

---

²⁰¹ Ministry of Foreign Affairs of Ukraine,(2012) “*Ukraine-EU Relations*”, Available at link (accessed 27 December 2016), <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

Η προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας, η οποία είχε διατυπωθεί και αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια των ετών 1994-2009, είναι η υλοποίηση της στρατηγικής της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η στρατηγική αυτή βασίζεται στη συνειδητοποίηση της Ουκρανίας της πραγματικής θέσης του κράτους στις διεθνείς σχέσεις, και είναι ένα βασικό εργαλείο για την εφαρμογή των θεμελιωδών εθνικών συμφερόντων και των στόχων της μεταρρύθμισης του οικονομικού και πολιτικού συστήματος. Για ένα θετικό αποτέλεσμα θα πρέπει να διεξαχθεί ανάλυση των τρέχοντων προβλημάτων της στρατηγικής ένταξης της Ουκρανίας στο πλαίσιο των βασικών πτυχών της σύγχρονης ανάπτυξης της ΕΕ και των κρατών μελών της, συμπεριλαμβανομένης της κατάστασης μετά την προσχώρηση στην ΕΕ των νέων χωρών, και να προσδιοριστεί μια σειρά προβλημάτων, η υλοποίηση των οποίων θα είναι και το αποτέλεσμα της επιτυχούς ένταξης της Ουκρανίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Οι βασικές αρχές και το περιεχόμενο της πολιτικής της ΕΕ έναντι της Ουκρανίας καθορίστηκαν από τις διατάξεις της Συμφωνίας Σύνδεσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί την Ουκρανία ως χώρα πρωταρχικής σημασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (ΕΠΓ), που ξεκίνησε το 2004. Οι βασικές αρχές της ΕΠΓ προβλέπουν την εμβάθυνση της πολιτικής συνεργασίας και της σταδιακής οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ της ΕΕ και των χωρών εταίρων της. Η πολιτική αυτή επεκτείνεται και σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, Νοτίου Καυκάσου, της Ανατολικής και Νότιας Μεσογείου, ενοποιώντας έτσι, ότι η ΕΕ πλησιάζει προς την ανάπτυξη των σχέσεων με τις χώρες των καθορισμένων περιοχών. Λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη προοπτικών ένταξης στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, η Ουκρανία κήρυξε σε πολιτικό επίπεδο ότι μια τέτοια πολιτική είναι ανεπαρκής και δεν αντικατοπτρίζει τις ευρωπαϊκές φιλοδοξίες της.

Το 2008, υπό την επιμονή της Ουκρανίας και των άλλων χωρών – Ανατολικής Γειτονίας, αλλά και ως απάντηση στην έναρξη της «Ένωση για τη Μεσόγειο», η ΕΕ υπέβαλε την πρόταση για την εμβάθυνση των σχέσεων της με τους ανατολικούς γείτονές της, με βάση τις νέες αρχές. Η ΕΕ ανέλαβε τις σχέσεις της με την Ουκρανία, ως οδηγός για την περαιτέρω ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης με τους ανατολικούς γείτονές της, στις αρχές της πολιτικής σύνδεσης και της οικονομικής ολοκλήρωσης. Η νέα πρωτοβουλία ονομάστηκε «Ανατολική Εταιρική Σχέση» και ξεκίνησε το Μάιο του 2009 κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης στην Πράγα. Η Ανατολική Εταιρική Σχέση δεν παρέχει στις χώρες εταίρους της την προοπτική του καθεστώτος της υποψήφιας χώρας. Πρώτα απ' όλα, είναι ένα πολυμερές φόρουμ για διάλογο μεταξύ της ΕΕ και των γειτόνων της, που λαμβάνει χώρα σε τακτές συνόδους υψηλού επιπέδου και είναι, επίσης, η πλατφόρμα για την ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ της ΕΕ, των κρατών μελών της και των χωρών εταίρων σε διάφορους τομείς. Ταυτόχρονα, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει διμερείς μορφές των σχέσεών της με τα συμμετέχοντα κράτη ξεχωριστά και με βάση την αρχή της διαφοροποίησης. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, αλλά κυρίως από την έναρξη της ρωσικής επιθετικότητας ενάντια στην Ουκρανία το 2014, η κατάσταση στην Ουκρανία και τις εξελίξεις

γύρω από αυτό έχουν λάβει μία από τις πιο σημαντικές θέσεις στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας.

Το «Ουκρανικό ζήτημα», θίγεται τακτικά στις δηλώσεις, στα ψηφίσματα, στα συμπεράσματα και σε άλλα έγγραφα των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και της ηγεσίας. Μέχρι και σήμερα, υπό τις συνθήκες της ξένης επιθετικότητας της Ρωσίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση παίρνει μια ενεργή στάση στην υπεράσπιση της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Ουκρανίας και παρέχει ενεργές προσπάθειες που στοχεύουν στην επίλυση της σύγκρουσης στην ανατολική Ουκρανία. Επιπλέον, η ΕΕ διατηρεί σαφή και σταθερή θέση της μη αναγνώρισης της παράνομης προσάρτησης της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας και της πόλης της Σεβαστούπολης από τη Ρωσία²⁰².

Η σύναψη της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας (ΣΕΣΣ) από τις 14 Ιουνίου 1994 (τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαρτίου 1998) και ξεκίνησε τη συνεργασία σε ένα ευρύ φάσμα πολιτικών, οικονομικών, εμπορικών και ανθρωπιστικών ζητημάτων. Το συμπέρασμα της PCA επέτρεψε την καθιέρωση τακτικού διμερή διαλόγου μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ, όσον αφορά το πολιτικό και τομεακό επίπεδο, την εισαγωγή εμπορικών κανονισμών με βάση τις αρχές της GATT /ΠΟΕ, και τον καθορισμό των προτεραιοτήτων της νομοθεσίας της Ουκρανίας με προσαρμογή στα ευρωπαϊκά πρότυπα (κοινοτικό κερτημένο) σε βασικούς τομείς της ουκρανικής οικονομίας. Οι επτά προτεραιότητες που απαριθμούνται στο PCA, είναι: ενέργεια, το εμπόριο και οι επενδύσεις, η δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις, η προσαρμογή της νομοθεσίας της Ουκρανίας προς την νομοθεσία της ΕΕ, η προστασία του περιβάλλοντος, των μεταφορών, της διασυνοριακής συνεργασίας και τέλος, η συνεργασία στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας και του χώρου. Με βάση την PCA, ο πολιτικός διάλογος μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ έχει εξελιχθεί σε ετήσιες συναντήσεις, με τη συμμετοχή του Προέδρου της Ουκρανίας, τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι συνεδριάσεις του Συμβουλίου Συνεργασίας, με τη συμμετοχή του πρωθυπουργού της Ουκρανίας, της Ύπατης Εκπροσώπου της ΕΕ για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και τον Υπουργό Εξωτερικών της χώρας που ασκεί την εκ περιτροπής προεδρία της ΕΕ.

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η Συμφωνία 10 ετών PCA, έληγε το Μάρτιο του 2008, η Ουκρανία και η ΕΕ ξεκίνησαν στις 5 Μαρτίου 2007, τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων για μια νέα συμφωνία μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ. Πριν από την υπογραφή της νέας συμφωνίας, η PCA παρέτεινε αυτόματα την αμοιβαία συμφωνία των δύο πλευρών. Η Ουκρανία και η ΕΕ ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, το άνοιγμα των δρόμων προς την απελευθέρωση της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών, των κεφαλαίων και των μη δασμολογικών μέσων οικονομικής ρυθμιστικής πολιτικής. Στις 9 Σεπτεμβρίου του 2008, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής

---

²⁰² Ministry of Foreign Affairs of Ukraine,(2012) “Ukraine-EU Relations”, Available at link (accessed 27 December 2016), <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

του Παρισιού, η Ουκρανία και η ΕΕ κατέληξαν σε μια πολιτική συμφωνία, ότι η μελλοντική συμφωνία μεταξύ των πλευρών θα ήταν μια συμφωνία τύπου σύνδεσης, με βάση τις αρχές της πολιτικής σύνδεσης και της οικονομικής ολοκλήρωσης. Κατά τη διάρκεια της 15ης Συνόδου Κορυφής της Ουκρανίας - ΕΕ, οι διαπραγματεύσεις για τη Συμφωνία Σύνδεσης ανακοινώθηκαν και ολοκληρώθηκαν και στις 30 Μαρτίου 2012 και μονογραφήθηκε το κείμενο της μελλοντικής συμφωνίας. Σε δύο στάδια, στις 21 Μαρτίου 2014 και στις 27 Ιουνίου 2014, η Συμφωνία Σύνδεσης υπεγράφη στις Βρυξέλλες από την Ουκρανία, την ΕΕ και τα κράτη μέλη της. Εκ μέρους της Ουκρανίας το πολιτικό μέρος της Συμφωνίας Σύνδεσης υπεγράφη από τον Πρωθυπουργό της Ουκρανίας, Αρσένι Γιατσενιούκ και το οικονομικό μέρος - από τον Πρόεδρο της Ουκρανίας, Πετρό Ποροσένκο. Εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η συμφωνία υπεγράφη από τους επικεφαλές των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και τους ηγέτες όλων των κρατών μελών της ΕΕ. Με αυτόν τον τρόπο, η Συμφωνία Σύνδεσης αποτέλεσε τη νομική βάση της συνεργασίας μεταξύ της Ουκρανίας και της ΕΕ. Με στόχο την εξασφάλιση των αναγκών προϋποθέσεων για την εφαρμογή των διατάξεων της μελλοντικής Συμφωνίας Σύνδεσης, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής της ΕΕ στο Παρίσι τον Σεπτέμβριο του 2008, αποφασίστηκε η προετοιμασία της ατζέντας σύνδεσης. Εγκρίθηκε στις 16 Ιουλίου 2009 και τέθηκε σε ισχύ το Νοέμβριο του 2009. Η ατζέντα σύνδεσης αποτέλεσε το έγγραφο της συγκυριότητας και της κοινής ευθύνης της Ουκρανίας και της ΕΕ. Ορίστηκε ένα ευρύ φάσμα καθηκόντων που στοχεύουν σε μεταρρυθμίσεις στον πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό τομέα της λειτουργίας της Ουκρανίας, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές αρχές και τα πρότυπα. Η ατζέντα σύνδεσης βελτιώνεται και συμπληρώνεται λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη του συνεχιζόμενου διαλόγου μεταξύ Ουκρανίας - ΕΕ καθώς και τα επιτευχθέντα αποτελέσματα και τους στόχους της Ουκρανίας, όσον αφορά την εφαρμογή των εσωτερικών μεταρρυθμίσεων²⁰³. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συστήσει Ομάδα Υποστήριξης της Ουκρανίας (Support Group of Ukraine) προς εφαρμογή του οδικού χάρτη «*European Agenda for Reform*», σχετικά με τις προτεραιότητες της ουκρανικής κυβέρνησης και τη στήριξη της ΕΕ, ενώ έχει υπογράψει με την ουκρανική κυβέρνηση «*συμβόλαιο οικοδόμησης κράτους*» (State Building Contract). Προς στήριξη της ουκρανικής οικονομίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει δέσμη μέτρων ενισχύσεως της

---

²⁰³ Ministry of Foreign Affairs of Ukraine,(2012) "Ukraine-EU Relations", Available at link (accessed 27 December 2016), <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

"A look at the EU-Ukraine Association Agreement", (27/04/2015), Available at link (accessed 27 December 2016), http://eeas.europa.eu/top_stories/2012/140912_ukraine_en.htm

"Partnership and Cooperation Agreements (PCAs): Russia, Eastern Europe, the Southern Caucasus and Central Asia", Available at link (accessed 14 November 2016) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Ar17002>

"COUNCIL AND COMMISSION DECISION of 26 January 1998, on the conclusion of the "Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part", (98/149/EC, ECSC, Euratom), Available at link (accessed 14 November 2016), <http://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1998/149/oj>

Ουκρανίας, συνολικού ύψους 11 δισεκατομμυρίων ευρώ περίπου για την περίοδο 2014-2020, στα οποία περιλαμβάνεται μακρο - οικονομική και αναπτυξιακή βοήθεια²⁰⁴

Κεφάλαιο 5: Ουκρανία - Ρωσία: γεωπολιτική αντιπαράθεση στον 21ο αιώνα

5.1 Οι σχέσεις Ουκρανίας - Ρωσίας στο σύστημα των Διεθνών Σχέσεων μετά το 1991

Βρισκόμενη σε ένα σταυροδρόμι πολύπλοκων γεωπολιτικών συμφερόντων, η Ουκρανία είχε μόνο ένα διάνυσμα επιβίωσης, το οποίο συμπεριλάμβανε την αναβίωση της εθνικής ταυτότητας, την ενίσχυση της κρατικής υπόστασης και την οικονομική κυριαρχία της. Απο την αρχή της δημιουργίας της, η Ουκρανία προσπαθούσε να βρει τη θέση της στο νέο διεθνές πολιτικό σκηνικό, αντιμετωπίζοντας παράλληλα το πρόβλημα του πολιτικού προσανατολισμού και της δημιουργίας συμμαχιών με τρίτες χώρες, ώστε να εξασφαλίσει και να σταθεροποιήσει την οικονομική της επιβίωση. Στη συνέχεια, η στρατηγική γεωπολιτική της θέση, αποτέλεσαν ζητήματα διεθνούς ενδιαφέροντος, με ιδιαίτερη τη προσοχή στο πυρηνικό οπλοστάσιό της, όπου η αποπυρηνικοποίηση της Ουκρανίας αποτέλεσε τη βασική προϋπόθεση για την παροχή οικονομικής βοήθειας από τη Δύση και την προώθηση συνεργασίας με τους δυτικοευρωπαϊκούς οργανισμούς και το NATO.²⁰⁵ Η Ουκρανία, παρά το γεγονός ότι παρέμεινε ευάλωτη στις πιέσεις της Ρωσίας, κατάφερε να διατηρήσει αποστάσεις από αυτήν και να σημειώσει σημαντικές επιτυχίες στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Η αναγνώριση της εδαφικής της κυριαρχίας και οι συμφωνίες Φιλίας και Συνεργασίας, που υπέγραψε με τη Ρωσία και τις γειτονικές χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης, αποτέλεσαν σημαντικά βήματα για τη σταθεροποίησή της, ως κράτος. Η προσχώρησή της στο Συμβούλιο της Ευρώπης το 1995, η Συμφωνία Συνεργασίας που υπέγραψε με την Ε.Ε. και η στενή συνεργασία με το NATO, που καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα κατά την διάρκεια των τελευταίων χρόνων, της έδωσε ελπίδες για μια μελλοντική ένταξη στις δυτικές δομές.²⁰⁶ Τα προβλήματα όμως που αντιμετώπιζε η Ουκρανία, ως ένα μετασοβιετικό κράτος, ήταν φανερά και σε πρώτο πλάνο ήταν οικονομικής φύσεως. Απο το τέλος ήδη της δεκαετίας του 1980 και ιδιαίτερα το 1992, η οικονομική ισχύς της χώρας μειωνόταν σταδιακά, κάτι το οποίο αντικατοπτριζόταν στο ΑΕΠ της χώρας το οποίο έφτανε μόλις το 40%. Η Ουκρανία κληρονόμησε μια οικονομία η οποία βασιζόταν στις αρχές του καταμερισμού της εργασίας, και εκτός αυτού, μεγάλο

²⁰⁴ *Support Group for Ukraine*, Available at link (accessed 15 November 2016), http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/countries/ukraine/sgua/index_en.htm

“Support Group for Ukraine”, (11.08.2015 | 10:37), Available at link (accessed 15 November 2016), http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/en/publish/article?art_id=248400038&cat_id=248274610

²⁰⁵ «Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας», Available at link (accessed 15 March 2017), http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/5/362.pdf σελ. 3-4

²⁰⁶ «Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας», Available at link (accessed 15 March 2017), http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/5/362.pdf σελ.4

επηρεασμό άσκησε και η σταδιακή εξασθένηση των οικονομικών δεσμών με τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες της ΕΣΣΔ, η οποία συνδεόταν οικονομικά με το διαπεριφερειακό καταμερισμό της εργασίας. Ιδιαίτερη σημασία για την Ουκρανία είχαν οι σχέσεις με τη Ρωσία, η οποία προμηθευόταν το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο απο αυτήν, ενώ παράλληλα η Ουκρανία πληρωνόταν από τη Ρωσία για τη διαμετακόμιση της ενέργειας μέσω των αγωγών που βρίσκονταν στο έδαφός της, προς τη Δύση. Η Ρωσία ήταν και συνεχίζει να παραμένει ο σημαντικότερος εμπορικός έταίρος της Ουκρανίας, συνεχίζοντας να προηγείται ακόμη και των Ηνωμένων Πολιτειών. Η ρωσική κυβέρνηση είχε επανειλημμένα χρησιμοποιήσει την οικονομική εξάρτηση της Ουκρανίας, ως μέσο πολιτικής πίεσης, ενώ η οικονομική κρίση στη Ρωσία το 1998 είχε αρνητικό αντίκτυπο στην Ουκρανία και την οδήγησε σε αφερεγγυότητα. Η απολύτως αναγκαία αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός της οικονομίας στη δεκαετία του '90 προχωρούσε πολύ αργά. Στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις η Ουκρανία έμεινε πίσω, σε σχέση με τη Ρωσία, και ανταποκρινόταν μερικώς στα μεταρρυθμιστικά μέτρα της. Αυτό φάνηκε περισσότερο, όταν απελευθερώθηκαν οι τιμές το 1992 και εφαρμόστηκαν τα κουπόνια το Νοέμβριο του 1992, ως το μόνο αποτελεσματικό μέσο πληρωμής. Χάρη της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής και της θέσπισης, το φθινόπωρο του 1996, του νέου νομίσματος – γρίβνια, η κυβέρνηση μπόρεσε να επιβραδύνει σημαντικά τον πληθωρισμό, ο οποίος κάλπαζε μεταξύ του 1990 και του 1996, σε ετήσια βάση περίπου στο 800%.²⁰⁷ Κατά τη διάρκεια των χρόνων πορείας της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας σχηματίστηκαν θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ της οικονομίας της Ρωσίας και της Ουκρανίας που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν, ως η ουσιαστική φύση των διαφορών τους.

Ο εξαγωγικός προσανατολισμός της Ρωσίας βασιζόταν στους φυσικούς πόρους. Η διεθνής εμπειρία δείχνει οτι υπάρχει αντιστρόφως ανάλογη σχέση μεταξύ του δυναμικού των πόρων των εξαγωγών και των δυνατοτήτων ανάπτυξης της υψηλής τεχνολογίας. Ο Αμερικανός οικονομολόγος, Jeffrey Sachs, αναλύοντας την υπάρχουσα σχέση μεταξύ των φυσικών πόρων και της οικονομικής ανάπτυξης 97 χωρών, κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970-90, οι χώρες με υψηλούς πόρους προς εξαγωγή, έτειναν να μειώνουν τους ρυθμούς ανάπτυξης τους.²⁰⁸

Η ουκρανική οικονομία ήταν πιο ανοικτή σε σχέση με τη ρωσική. Έτσι, όσον αφορά τις ουκρανικές εξαγωγές, υπήρχαν, περίπου 150 τελωνειακοί περιορισμοί, και ο αριθμός τους αυξανόταν συνεχώς. Οι τελωνειακοί περιορισμοί, επιβεβαίωναν, ότι η ουκρανική οικονομία ήταν πιο ανταγωνιστική απο τη ρωσική, αλλά η ρωσική οικονομία ήταν πολύ πιο ακριβή. Η Ρωσία και η Ουκρανία κινούνταν σε αντίθετες κατευθύνσεις στους κύκλους των επιχειρήσεων τους, όπως και αντίθετες ήταν και οι διάφορες πηγές τους, για τη Ρωσία κύρια πηγή

---

²⁰⁷ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, page 219-220

²⁰⁸ Sachs D. Jeffrey, Warner M. Andrew, (1995), "*Natural Resource Abundance and Economic Growth*", working paper, National Bureau of Economic Research, Available at link (accessed 17 March 2017), <http://www.nber.org/papers/w5398.pdf>, page 1-3

συσσώρευσης, οριζόταν, το πετρέλαιο σε δολάρια, ενώ για την Ουκρανία, η αύξηση της δραστηριότητας. Ο κορυφαίος κλάδος στη Ρωσία, ήταν η ανάπτυξη του τομέα πετρελαίου και του φυσικού αερίου, ενώ στην Ουκρανία η μηχανολογία. Κατά τη διάρκεια του 2000-2003, το ΑΕΠ στην Ουκρανία αυξήθηκε κατά 132,9%, και της μηχανολογίας, κατά 207,1%. Η παραγωγικότητα της ρωσικής οικονομίας το 2001 αυξήθηκε κατά 4,7%, το 2002 έως 1,3%, και στην Ουκρανία, αντίστοιχα, 18,6% και 11,8%.²⁰⁹. Σύμφωνα με τα παγκόσμια στατιστικά στοιχεία, μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οικονομική ανάπτυξη γνώρισαν οι χώρες, των οποίων προτεραιότητα του εξωτερικού εμπορίου, ήταν οι συναλλαγές τους με τις ΗΠΑ.²¹⁰

Η κατάσταση άλλαξε δραματικά στα τέλη του 20ου αιώνα, όπου πιο σημαντική ήταν η υπανάπτυξη της επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου που ακολούθησε. Από την άποψη των μεταβιομηχανικών τεχνολογιών, η Ρωσία υστερούσε κατά 25-30 χρόνια στην ανάπτυξη παγκοσμίως, σε σχέση με τις άλλες χώρες. Πολλοί λόγοι υπήρχαν για αυτή την καθυστέρηση και οι περισσότεροι είχαν να κάνουν με το πολιτικό επίπεδο, διότι το οικονομικό επίπεδο ήταν πηγή προέλευσης του πολιτικού επιπέδου. Εκτός των άλλων η απομόνωση της Ουκρανίας από τον δυτικό πολιτισμό, δημιούργησε αντιθέσεις ως προς τη Δύση, με αποτέλεσμα την, αναποτελεσματικότητα της οικονομίας με ανεπαρκείς τροποποιήσεις του συστήματος, και ένας δείκτης ήταν και η καθυστερημένη έναρξη της Βιομηχανικής Επανάστασης, όπου στη Ρωσία, έλαβε χώρα στα μέσα του 19ου αιώνα, ενώ στη Δυτική Ευρώπη τον 18ο αιώνα. Ως εκ τούτου, το πρόβλημα των αιώνων της οικονομικής καθυστέρησης της Ρωσίας δεν ήταν μόνο ένα πρόβλημα του κομμουνιστικού «πειράματος». Σε όλες τις ιστορικές φάσεις της ανάπτυξης, ο κομμουνισμός ήταν πολύ συντηρητικός, και ως εκ τούτου δεν μπορούσε να ανταποκριθεί γρήγορα στις παγκόσμιες παρορμήσεις του οικονομικού εκσυγχρονισμού. Έτσι, η Ρωσία στις τότε ιστορικές συνθήκες ήταν πάντα μια χώρα «καθυστερημένης έναρξης».²¹¹ Ο ουκρανός επιστήμονας, Ανατόλι Γκαλτσίνσκι, επισημαίνει την ρωσική κρίση της πολιτισμικής διαδικασίας, και ως εκ τούτου, η πορεία της Ρωσίας προς την Ευρώπη, ήταν σε μεγάλο βαθμό μια αλλαγή του κώδικα πολιτισμού της ρωσικής κοινότητας, ενώ για την Ουκρανία, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ήταν μια αναπαραγωγή της εθνικής ταυτότητας του ουκρανικού

---

²⁰⁹ «Держава та регіони», Серія: Економіка та підприємництво 2009 р., № 2, page 226-229 &

«Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ», (23/04/2001), Available at link (accessed 19 March 2017), <http://www.seve.gr/%CE%B7-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%B1%CF%83-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81/>

²¹⁰ «Σχέδιο Μάρσαλ», Αρθρογραφία, Ηνωμένες Πολιτείες, Available at link (accessed 19 March 2017), <http://www.w2.gr/index.php?option=articles&search=%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%9C%CE%AC%CF%81%CF%83%CE%B1%CE%BB>

²¹¹ Brzezinski, Zbigniew (1997), «Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές», σελ. 182

λαού.²¹² Ο ρωσικός πολιτισμός, διαμορφώθηκε και αναπτύχθηκε στις αντίθετες αρχές του δυτικού πολιτισμού, ενώ η βάση της οικονομικής δομής του κλήθηκε σύμφωνα με τον ασιατικό τρόπο παραγωγής και της καλής γνώσης της ρωσικής κοινότητας. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, ότι ο ασιατικός τρόπος παραγωγής και η καλή γνώση της κοινότητας, δεν ήταν προϊόν της Κίεβσκαγια Ρους, αλλά των Μογγόλων.²¹³ Στα ουκρανικά εδάφη για μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρι και τον 18ο αιώνα, κυριαρχούσε η διαχείριση των εκτάσεων, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η υιοθέτηση του ασιατικού τρόπου παραγωγής, ο οποίος είχε γίνει καθοριστικό στοιχείο της κοινοτικής γης, είχε καθοριστική σημασία για την απομόνωση των ρωσικών παραδειγμάτων της πολιτισμικής ανάπτυξης.²¹⁴

Η Μόσχα είχε σοκαριστεί από τον ταχύ διαχωρισμό της Ουκρανίας και στις 30 Αυγούστου, ο Γκορμπατσόβ δήλωσε:

«Χωρίς την Ουκρανία δεν μπορεί να υπάρξει καμία ένωση και, επίσης, δεν μπορεί να υπάρξει η Ουκρανία, χωρίς τη Ρωσία. Αυτά τα δύο σλαβικά κράτη ήταν για αιώνες ο άξονας επί του οποίου αναπτυσσόταν ένα γιγαντιαίο πολυεθνικό κράτος. Γι' αυτό και έτσι, θα παραμείνει».

Το 1992 ξέσπασε άγρια διαμάχη μεταξύ Ουκρανίας-Ρωσίας, όσον αφορά το στόλο της Μαύρης Θάλασσας, ο οποίος είχε σε μεγάλο βαθμό συμβολική σημασία, παρά στρατιωτική, και αμέσως μετά το 1993 το ρωσικό κοινοβούλιο κήρυξε την Σεβαστούπολη, τη μεγαλύτερη ναυτική στρατιωτική βάση, ως ρωσική πόλη. Αμέσως μετά, τον Σεπτέμβριο του 1993, και από τις δύο πλευρές επιτεύχθηκε ένας πρώτος συμβιβασμός, ο οποίος αναφερόταν στο μίσθωμα από κοινού του στόλου της Μαύρης Θάλασσας και των στρατιωτικών υποδομών, και στη παράδοση ενός μεγάλου μέρους της Σεβαστούπολης στη Ρωσία προς «ενοικίαση» για 20 χρόνια. Το 1995 και οι δύο χώρες υπέγραψαν μια εμπορική και οικονομική συμφωνία και μια συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ τους.²¹⁵

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης προκάλεσε και μια σειρά από προβλήματα στον τομέα της πολιτικής ασφάλειας. Η Ουκρανία μετά την προκήρυξη της ανεξαρτησίας της ξεκίνησε τη δημιουργία στρατού και των ενόπλων δυνάμεων. Η ενέργεια αυτή προκάλεσε αρνητική αντίδραση στη Ρωσία, και στη Δύση, λόγω του μεγάλου δυναμικού των πυρηνικών όπλων στην Ουκρανία. Αργότερα τον Ιανουάριο του 1994, η Ουκρανία συνήψε μια τριμερή συμφωνία μεταξύ της Ρωσίας και των ΗΠΑ, σύμφωνα με την οποία, ήταν υποχρεωμένη να καταστρέψει

²¹² Сколотяний, Юрій, (29/01/2016), *Анатолій Гальчинський: "Реформи ЄС — справді питання сьогоднішнього порядку денного"*, Available at link (accessed 17 March 2017) <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/anatoliy-galchinskiy-reformi-yes-spravdi-pitannya-sogodnishnogo-poryadku-dennogo-.html>

²¹³ Mandel, Ernest, (1996) «Ο ασιατικός τρόπος παραγωγής και οι ιστορικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του κεφαλαίου», τεύχος 57, Available at link (accessed 17 March 2017), http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=554

²¹⁴ Mandel, Ernest, (1996) «Ο ασιατικός τρόπος παραγωγής και οι ιστορικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του κεφαλαίου», τεύχος 57, Available at link (accessed 17 March 2017), http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=554

²¹⁵ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), *"Kleine Geschichte der Ukraine"*, Munich, p. 228-229

176 διηπειρωτικούς πυραύλους, και όλα τα σοβιετικά πυρηνικά όπλα που βρίσκονταν στο έδαφός της. Στο τέλος του 1994, η Ουκρανία προσχώρησε στη Συνθήκη μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων (Non Proliferation Treaty) και στη Συνθήκη για τη μείωση των πυρηνικών όπλων (Strategic Arms Reduction Talks), με αποτέλεσμα την 1 Ιουνίου του 1996, την κήρυξη της χώρας, ως απαλλαγμένη από πυρηνικά όπλα.²¹⁶

Στο τέλος των δεκαετιών του 1990, η Ουκρανία επιτάχυνε την πορεία ανάπτυξης της προς την κατεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Για την Ουκρανία η εμβάθυνση της δημοκρατίας, ήταν σύγχρονη αναγκαιότητα που γινόταν όλο και περισσότερο ζωτικής σημασίας, ενώ για τη Ρωσία το εργαλείο επιβίωσης ήταν παρόμοιο, με το περιεχόμενο των αρχών της Σοβιετικής Ένωσης, δηλαδή τη δημιουργία ενός ψευδοσυστήματος, το οποίο διαχειριζόταν τον πλουραλισμό, μια διαδικασία η οποία άμεσα αντιστοιχούσε στη ρωσική νοοτροπία. Η ουκρανική νοοτροπία ήταν διαφορετική σε μεγάλο βαθμό από τη ρωσική, και το κύριο χαρακτηριστικό της, ήταν η προσωπική προτίμηση της κοινωνίας, ενώ στη Ρωσία κυριαρχούσε το αντίθετο, η κοινωνική προτίμηση πάνω από την προσωπική.²¹⁷ Η σύγκλιση μεταξύ της Ρωσίας και της Δύσης, για τη διατήρηση των καθκόντων προτεραιότητας που συνδέονταν με την αναβίωση της ρωσικής ταυτότητας, ήταν μια γεωπολιτική διαδικασία κατά την οποία ο στόχος, ήταν το ενδιαφέρον της διεθνής κοινότητας. Είναι γνωστό ότι η Ιαπωνία, η Κίνα, η Ινδία, έκαναν τα πάντα για να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα και ταυτόχρονα, δανείζονταν πολλά χαρακτηριστικά από τη Δύση. Αυτά τα κράτη, συμμετείχαν ενεργά στην παγκόσμια διαδικασία του πολιτισμού σε όλες τις εκφάνσεις του, και ιδιαίτερα στον οικονομικό τομέα.

Η Ουκρανία και η Ρωσία, είναι χώρες, οι οποίες ανταγωνίζονταν μεταξύ τους. Η Ουκρανία αναπτυσσόταν σε διαφορετική κατεύθυνση από τη Ρωσία, διότι στο επίκεντρο της Ουκρανίας λειτουργούσε η έννοια του συμβιβασμού, και αυτό έδειχνε το χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκότητας.²¹⁸ Σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσε να ειπωθεί, και η λειτουργία της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, η οποία εκπλήρωσε τη λειτουργία του πολιτικού «διαχωρισμού» των πρώην μετασοβιετικών κρατών. Το χαρακτηριστικότερο για το μέλλον θα ήταν η μετατροπή της ΚΑΚ σε ζώνη ελευθέρων συναλλαγών, η οποία θα λειτουργούσε υπό συνεχείς διεθνείς αρχές, όπως οι αρχές του ΠΟΕ. Για τον λόγο αυτό, οι οικονομικές σχέσεις της Ουκρανίας με τις χώρες της ΚΑΚ, συμπεριλαμβανομένης και της Ρωσίας, θα έπρεπε πρωτίστως να εξετάζονται σε αυτό το πλαίσιο.²¹⁹

Η Ρωσία, όπως και η Ουκρανία, βρίσκεται στη πιο κρίσιμη ιστορική περίοδο, στη μετάβαση από τον ολοκληρωτισμό, σε μια κοινωνία που θα βασίζεται στις αρχές της δημοκρατίας και της

---

²¹⁶ Ibid, p. 222-223

²¹⁷ Ibid, p. 234-236

²¹⁸ Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), "*Kleine Geschichte der Ukraine*", Munich, page 234-235

²¹⁹ Brzezinski, Zbigniew (1997), «*Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές*», σελ. 185-186

οικονομίας της αγοράς. Επιπλέον, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, και ως περίοδος αντιμετώπισης του απομονωτισμού, ένταξης στις δομές της σύγχρονης διαδικασίας πολιτισμού, και στη διεθνή κοινότητα των δημοκρατικών κρατών. Η Ουκρανία και η Ρωσία, ως δύο γειτονικά κυρίαρχα κράτη, τα οποία έχουν πολλά κοινά ιστορικά στοιχεία, θα εξακολουθούν να εξαρτώνται η μια από την άλλη. Αυτή η αμοιβαία εξάρτηση θα συνεχίζει να καθορίζει σημαντικά την κοινωνική πρόοδο της Ουκρανίας στο μέλλον. Ένα όμως στοιχείο που θα πρέπει να κατανοήσει βαθιά η Ουκρανία, ως χώρα, είναι οι στρατηγικοί στόχοι της και τα εθνικά συμφέροντα της, ώστε να πραγματοποιήσει ενεργά το στρατηγικό «παιχνίδι» της. Η πολιτική του να «είσαι ο εαυτός σου», δεν είναι μια πολιτική της αυτοαπομόνωσης, αντιθέτως, είναι η ισχυρότερη πολιτική, μια πολιτική που έχει, ως στόχο, να αποκτήσει πραγματικό αυτοσεβασμό στην παγκόσμια κοινότητα. Η προσέγγιση μιας τέτοιας πολιτικής θα πρέπει να γίνει η κυρίαρχη στις σχέσεις της με τη Ρωσία.

5.2 Γεωπολιτικός αποπροσανατολισμός της Ρωσίας μετά το 1991

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, αποτέλεσε το τελικό στάδιο στον κατακερματισμό του σινοσοβιετικού κομμουνιστικού συνασπισμού, και ακόμη πιο σημαντική από γεωπολιτική άποψη ήταν η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης υπό την κυριαρχία της Ρωσίας. Η αποσύνθεση της ένωσης ήταν αποτέλεσμα της γενικής κοινωνικο - οικονομικής και πολιτικής αποτυχίας του σοβιετικού συστήματος, παρότι η εξάντλησή του συγκαλυπτόταν, εξαιτίας της συστηματικής μυστικότητας και της αυτοαπομόνωσής του.²²⁰ Το 1991, οι ηγέτες των Δημοκρατιών της Ρωσίας, Ουκρανίας και Λευκορωσίας, ανακοίνωσαν τη διάλυση της ΕΣΣΔ και την αντικατάστασή της από μια ασαφέστερη οντότητα, την Κοινοπολιτεία των Ανεξάρτητων Κρατών. Η κατάρρευση δημιούργησε μνημειώδη γεωπολιτική σύγχυση. Ο ρωσικός λαός, ανακάλυψε ξαφνικά ότι δεν ήταν πια ο αφέντης μιας διηπειρωτικής αυτοκρατορίας και ότι τα σύνορα είχαν υποχωρήσει, εκεί που ήταν στον Καύκασο στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, στην Κεντρική Ασία στα μέσα του 19^{ου} αιώνα και στη Δύση, εκεί που ήταν το 1600. Ο χώρος τον οποίο κατείχε για αιώνες η τσαρική αυτοκρατορία, γέμισε από μια δωδεκάδα κράτη, από τα οποία τα περισσότερα ήταν ελάχιστα προετοιμασμένα για γνήσια κυριαρχία, ενώ η βιωσιμότητά τους ήταν αβέβαιη. Η κατάρρευση της σοβιετικής ένωσης δημιούργησε κενό εξουσίας στην καρδιά της Ευρασίας, διότι η αναστάτωση παρήγαγε πολύ ισχυρή συστημική κρίση, ιδιαίτερα επειδή η πολιτική αναστάτωση συνοδεύτηκε από την ταυτόχρονη προσπάθεια αναίρεσης του παλιού σοβιετικού προτύπου.²²¹ Η εσωτερική κρίση της Ρωσίας και η απώλεια της διεθνούς θέσης, εκτός από συγκλονιστική, επηρέασε και τη γεωπολιτική κατάσταση της Ρωσίας. Στα δυτικά, ως συνέπεια της διάλυσης της ΕΣΣΔ, τα σύνορα της Ρωσίας υπέστησαν μεταβολή και η σφαίρα γεωπολιτικής επιρροής της συρρικνώθηκε δραματικά. Πέραν αυτού, η

---

²²⁰ Brzezinski, Zbigniew (1997), «Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές», σελ. 156

²²¹ Στο ίδιο, σελ. 157-158

κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, σήμαινε ότι τα πρώην δορυφορικά κράτη της Κεντρικής Ευρώπης, έλκονταν απο το NATO και την ΕΕ.²²² Το πιο ενοχλητικό ήταν η απώλεια της Ουκρανίας, διότι η εμφάνιση ενός ανεξάρτητου ουκρανικού κράτους δεν αποτέλεσε μόνο μια πρόκληση για τη Ρωσία, αλλά αντιπροσώπευσε μια ζωτική γεωπολιτική υποχώρηση για το ρωσικό κράτος. Για τη Μόσχα, η Ουκρανία αποτελούσε και αποτελεί μια «*buffer zone*»²²³, δηλαδή μια ζώνη ασφαλείας, ενώ για τη Δύση, χαρακτηρίζεται, ως μια ζώνη οικονομικού ενδιαφέροντος, και για τον λόγο αυτό η απώλεια της Ουκρανίας, δημιούργησε ένα κενό στις στρατηγικές επιλογές της Μόσχας. Η ανεξαρτησία της Ουκρανίας στέρησε επίσης, τη Ρωσία απο την κυρίαρχη θέση της στη Μαύρη θάλασσα, όπου η Οδησσός χρησίμευε ως η ζωτική πύλη της Ρωσίας για το εμπόριο με τη Μεσόγειο και τον πέραν αυτής κόσμο. Εκτός των άλλων, μείωσε δραστικά τις γεωστρατηγικές επιλογές της Ρωσίας, διότι αν η Ρωσία διατηρούσε τον έλεγχο της Ουκρανίας, θα μπορούσε να επιδιώξει να είναι ο ηγέτης μιας ισχυρής ευρασιατικής αυτοκρατορίας, στην οποία η Μόσχα θα κυριαρχούσε στα ΝΑ της πρώην ΕΣΣΔ.²²⁴ Η εμφάνιση των ανεξάρτητων κρατών της Κεντρικής Ασίας, σήμαινε ότι τα νοτιοανατολικά σύνορα της Ρωσίας μετατοπίστηκαν και ότι τα νέα κράτη έλεγχαν τώρα μεγάλα αποθέματα ορυκτών και ενέργειας, όπου επόμενο ήταν η προσέλκυση ξένων συμφερόντων. Η σχεδιασμένη στάση, που υιοθετήθηκε απο τη Δύση, και ιδιαίτερα απο τις ΗΠΑ, απέναντι στη ρωσική ηγεσία, ήταν μια πηγή ενθάρρυνσης για τους μετασοβιετικούς «*εκδυτικιστές*» στο ρωσικό κατεστημένο της εξωτερικής τους πολιτικής.

Όταν οι Αμερικανοί προώθησαν το σύνθημα της «*ώριμης στρατηγικής σχέσης εταίρων*» μεταξύ της Ουάσινγκτον και της Μόσχας, οι Ρώσοι πίστεψαν ότι είχε επικυρωθεί μια νέα δημοκρατική αμερικανο - ρωσική συγκυριαρχία, η οποία αντικαθιστούσε την προηγούμενη αντιπαράθεση. Η δυτική βοήθεια θα επέτρεπε στη ρωσική κυβέρνηση να προωθήσει εσωτερικές μεταρρυθμίσεις, να αποσύρει το κράτος απο την οικονομική ζωή και να σταθεροποιήσει τους δημοκρατικούς θεσμούς, και έτσι η θέση της Ρωσίας, ως ισότιμου εταίρου της Αμερικής και η ελκτικότητα της, θα ενθάρρυναν τα ανεξαρτοποιημένα κράτη της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών να δεσμευτούν σε στενότερη οικονομική και πολιτική ενσωμάτωση με τη Ρωσία, ενισχύοντας το πεδίο δράσης και τη δύναμή της.²²⁵ Η Αμερική ούτε διάθεση είχε να μοιραστεί την παγκόσμια ισχύ της με τη Ρωσία ούτε μπορούσε να το κάνει, ακόμη και αν το ήθελε. Η νέα Ρωσία ήταν πολύ κατεστραμμένη απο τρία τέταρτα αιώνα κομμουνιστικής εξουσίας και πολύ καθυστερημένη κοινωνικά για να μπορεί να είναι στα μάτια

---

²²² Στο ίδιο, σελ. 162

²²³ Lennon, Olena and Milakovsky Brian, (4/12/2015), "Is Europe's Buffer Zone in Ukraine Keeping it Safe?", Available at link (accessed 5 April 2017), <https://www.fairobserver.com/region/europe/is-europes-buffer-zone-in-ukraine-keeping-it-safe-09099/>

²²⁴ Στο ίδιο, σελ. 163

²²⁵ Brzezinski, Zbigniew (1997), «*Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές*», σελ. 174-176

της Ουάσιγκτον πραγματικός παγκόσμιος έταιρος. Όταν άρχισαν να βγαίνουν οι διαφορές στην επιφάνεια, η δυσαναλογία της πολιτικής δύναμης, της οικονομικής ισχύος, των τεχνολογικών νεωτερισμών και της πολιτισμικής ελκυστικότητας έκαναν την «*ώριμη στρατηγική σχέση εταίρων*» να φαίνεται κούφια και οτι είχε σχεδιαστεί συνειδητά για να εξαπατήσει τη Ρωσία.

Το 1996, η Ουάσιγκτον αποφάσισε να κάνει τη διεύρυνση του NATO κεντρικό στόχο της αμερικανικής πολιτικής για να διαμορφώσει μια ευρύτερη και ασφαλέστερη ευρωατλαντική κοινότητα, ενώ οι Ρώσοι περιχαρακώθηκαν σε μια θέση άκαμπτης αντίθεσης εναντίον αυτού του σχεδίου.²²⁶ Μερικοί απο τη ρωσική ελίτ, οι οποίοι καθόριζαν την εξωτερική πολιτική, επέμεναν στην επί μακρόν ισχύουσα άποψη οτι η Αμερική δεν είχε καμιά θέση στην Ευρασία και οτι η επέκταση του NATO προωθούσε την επιθυμία αύξησης της σφαίρας επιρροής της. Η αυταπάτη οτι η Ρωσία μοιραζόταν με την Αμερική μια παγκόσμια θέση δυσκόλευε την πολιτική ελίτ της Μόσχας να εγκαταλείψει την ιδέα της προνομιούχας γεωπολιτικής θέσης για τη Ρωσία, όχι μόνο στην περιοχή της ίδιας της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και σε σχέση με τα πρώην κράτη της Κεντρικής Ευρώπης. Η μετασοβιετική ρωσική ελίτ ανέμενε οτι η Δύση θα βοηθούσε να αποκατασταθεί ο κεντρικός ρόλος της Ρωσίας στον μετασοβιετικό χώρο και δυσανασχέτησε με την προθυμία της Δύσης να βοηθήσει τα ανεξαρτητοποιημένα μετασοβιετικά κράτη να σταθεροποιήσουν την ξεχωριστή πολιτική ύπαρξή τους.²²⁷

Η Ουκρανία είχε κρίσιμη και ιδιαίτερη σημασία. Η κλίση της Αμερικής το 1994, να προσδώσει υψηλή προτεραιότητα στις αμερικανο - ουκρανικές σχέσεις και να βοηθήσει την Ουκρανία να στηρίξει τη νέα εθνική ελευθερία της, χαρακτηρίστηκε απο τη Μόσχα, πως ήταν μια πολιτική που στρεφόταν εναντίον του ζωτικού συμφέροντος της. Η γεωπολιτική αμφισβήτηση της Ρωσίας για την ύπαρξη της Ουκρανίας συγκρούστηκε με την αμερικανική άποψη, οτι η Ρωσία δεν θα μπορούσε πλέον να είναι μια δημοκρατική Ρωσία, διότι υπήρχαν αρκετοί εσωτερικοί λόγοι, όπως, οτι η Ρωσία ήταν πολύ καθυστερημένη και κατεστραμμένη απο την κομμουνιστική εξουσία για να είναι ένας βιώσιμος δημοκρατικός έταιρος των ΗΠΑ, επιπλέον είχε πραγματοποιήσει μόνο μερική ρήξη με το παρελθόν και όλοι οι «*δημοκράτες*» ηγέτες της, δεν ήταν απλά προιόντα του σοβιετικού συστήματος, αλλά και πρώην ανώτερα μέλη της κυρίαρχης ελίτ του, και τέλος, διατηρούνταν ακόμη οι θεσμοί της σοβιετικής εξουσίας, όπου εδώ ο Brzezinski, Zbigniew, παρουσιάζει τη Ρωσία ως, η μεταναζιστική Γερμανία η οποία κυβερνιόταν απο πρώην μεσαίας βαθμίδας ναζί «*γκαουλάιτερ*» που εκστόμιζαν δημοκρατικά συνθήματα, με το μαυσωλείο του Χίτλερ να στέκεται ακόμη στο κέντρο του Βερολίνου.²²⁸

Κατά τα χρόνια που ακολούθησαν αμέσως μετά τη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, δεν υπήρχαν, ούτε οι αντικειμενικές, ούτε οι υποκειμενικές προϋποθέσεις για αποτελεσματική

---

²²⁶ Στο ίδιο, σελ.176-177

²²⁷ Στο ίδιο, σελ.180

²²⁸ Brzezinski, Zbigniew (1997), «*Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές*», σελ.181-182

παγκόσμια σχέση εταίρων, και έτσι υπο αυτές τις περιστάσεις, η πολιτική η οποία θεωρούσε ως προτεραιότητα, το «εγγύς εξωτερικό», έγινε η εναλλακτική λύση στο τομέα της εξωτερικής πολιτικής, για την υποστήριξη μιας πολιτικής που έδινε προτεραιότητα στην ανάγκη να ανοικοδομηθεί, στον γεωπολιτικό χώρο που κατείχε η Σοβιετική Ένωση, ένα είδος βιώσιμου πλαισίου, στο οποίο η Μόσχα θα ήταν το κέντρο λήψης αποφάσεων. Η σχολή σκέψης, δεν αγκάλιαζε μόνο τους υποστηρικτές του οικονομικού λειτουργισμού και της αιτιοκρατίας, που πίστευαν ότι η Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών μπορούσε να εξελιχθεί σε μια εκδοχή της ΕΕ, αλλά και άλλους, που έβλεπαν στην οικονομική ενσωμάτωση, απλώς ένα από τα εργαλεία για την αποκατάσταση της αυτοκρατορίας, η οποία μπορούσε να πραγματοποιηθεί, είτε κάτω από την ομπρέλα της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, είτε μέσω ειδικών ρυθμίσεων. Η προτεραιότητα όμως, συνεπαγόταν την απολύτως λογική πρόταση επικέντρωσης προσχής από τη Ρωσία στις σχέσεις με τα ανεξαρτητοποιηθέντα κράτη, ειδικά αυτά που εξακολουθούσαν να συνδέονται με τη Ρωσία. Η συνεργασία ήταν μια οικονομική αναγκαιότητα και ήταν επιθυμητό να προωθηθούν κοινός θεσμοί της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, ώστε να αναστραφούν οι οικονομικές αναταραχές και ο κατακερματισμός που είχε προκαλέσει η πολιτική διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης.²²⁹

Οι ανοιχτές και ανεπτυγμένες δυτικοευρωπαϊκές οικονομίες ήταν έτοιμες για δημοκρατική ολοκλήρωση και οι Δυτικοευρωπαίοι αντιλαμβάνονταν ότι μια τέτοια ολοκλήρωση θα είχε οικονομικά και πολιτικά οφέλη, αντίθετα τα ανεξαρτητοποιηθέντα κράτη θεωρούσαν ότι η Ρωσία ήταν ασταθής πολιτικά και από οικονομική σκοπιά αποτελούσε εμπόδιο για τη συμμετοχή τους στην παγκόσμια οικονομία και την πρόσβαση στις ξένες επενδύσεις. Η αντίθεση στις αντιλήψεις της Μόσχας ήταν περισσότερη ισχυρή στην Ουκρανία. Οι ηγέτες της συνειδητοποίησαν ότι μια τέτοια ολοκλήρωση, ιδιαίτερα όσον αφορά τις ρωσικές επιφυλάξεις για τη νομιμότητα της ουκρανικής ανεξαρτησίας, θα οδηγούσε στην απώλεια της εθνικής κυριαρχίας. Εκτός των άλλων, η πιεστική αντιμετώπιση του νέου ουκρανικού κράτους από τη Ρωσία, όσον αφορά την απροθυμία αναγνώρισης των νέων ουκρανικών συνόρων, την αμφισβήτηση των δικαιωμάτων της Ουκρανίας στην Κριμαία, την επιμονή του αποκλειστικού ελέγχου του λιμανιού της Σεβαστούπολης, προσέδωσε στον αφυπνισμένο ουκρανικό εθνικισμό ιδιαίτερα αντιρωσική αιχμή. Έτσι, ο αυτοπροσδιορισμός του ουκρανικού έθνους, εστιάστηκε στην αντίθεση σε οποιεσδήποτε ρωσικές προτάσεις για την πρόωξη της ολοκλήρωσης της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών.²³⁰ Η εξωτερική υποστήριξη ενθάρρυνε την αποφασιστικότητα της Ουκρανίας για τη διατήρηση της ανεξαρτησίας της, και τόσο οι ΗΠΑ και η Γερμανία, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, έγιναν ισχυροί υποστηρικτές της ξεχωριστής ταυτότητας του Κιέβου.

---

²²⁹ Στο ίδιο, σελ. 184-186

²³⁰ Brzezinski, Zbigniew (1997), «Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές», σελ. 195-196

Ο Brzezinski, Zbigniew, αναφέρει, ότι το 1996, ο Γερμανός καγκελάριος δήλωσε:

«κανείς δεν μπορεί πια να αμφισβητήσει τη σταθερή σχέση της Ουκρανίας στην Ευρώπη... Κανείς δεν θα είναι πια ικανός να αμφισβητήσει την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας». Επίσης, οι Αμερικανοί πολιτικοί κατέληξαν να περιγράψουν την αμερικανο-ουκρανική σχέση ως *«στρατηγική σχέση εταίρων»*, χρησιμοποιώντας εσκεμμένα την ίδια διατύπωση που χρησιμοποίησαν για να περιγράψουν την αμερικανο-ρωσική σχέση.²³¹

Χωρίς την Ουκρανία, η αυτοκρατορική αποκατάσταση, είτε στη βάση της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, είτε στη βάση του ευρασιατισμού, δεν ήταν βιώσιμη επιλογή και χωρίς αυτήν, θα σήμαινε ότι η Ρωσία θα *«ασιατοποιούνταν»* και θα απομακρυνόταν από την Ευρώπη. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, εμφανίστηκε ένας άτυπος συνασπισμός, υπό καθοδήγηση της Ουκρανίας και περιλάμβανε το Ουζμπεκιστάν, Τουρκμενιστάν, τη Γεωργία, τη Μολδαβία, συνασπισμός που εμπόδιζε τις προσπάθειες της Ρωσίας να χρησιμοποιήσει την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, ως εργαλείο πολιτικής ολοκλήρωσης. Η επιμονή της Ουκρανίας να είναι η ολοκλήρωση περιορισμένη και οικονομική, είχε ως αποτέλεσμα να αφαιρέσει οποιοδήποτε πρακτικό νόημα από την έννοια της *«Σλαβικής Ένωσης»*. Για τη Λευκορωσία, μια Σλαβική Ένωση χωρίς την Ουκρανία, δεν σήμαινε παρά την ενσωμάτωση της στη Ρωσία, πυροδοτώντας ζωηρότερα αισθήματα εθνικιστικής μνησικακίας.²³² Ένας εσωτερικός σημαντικός περιορισμός, η διάθεση του εσωτερικού λαού, ενίσχυσε τα εξωτερικά εμπόδια που αντιμετώπιζε η πολιτική του *«εγγύς εξωτερικού»*, και έδειξε ελάχιστο ενθουσιασμό για οποιοδήποτε φιλόδοξο πρόγραμμα αυτοκρατορικής παλινόρθωσης.

Η προτεραιότητα στο *«εγγύς εξωτερικό»* ήταν τελικά ακατάλληλη από γεωπολιτική άποψη, επειδή η Ρωσία δεν ήταν αρκετά ισχυρή πολιτικά για να επιβάλει τη θέληση της και δεν ήταν αρκετά ελλυστική οικονομικά για να δελεάσει τα νέα κράτη. Οι αντιλήψεις για την ευρασιατική αποστολή της Ρωσίας και ο σλαβικός μυσικισμός στο μόνο που χρησίμευαν ήταν να απομονώσουν περισσότερο τη Ρωσία από την Ευρώπη και τη Δύση γενικότερα, παρατείνοντας έτσι τη μετασοβιετική κρίση και καθυστερώντας τον αναγκαίο εκσυγχρονισμό και εκδυτικισμό της ρωσικής κοινωνίας, και ως αποτέλεσμα αυτού, η επιλογή του *«εγγύς εξωτερικού»* δεν πρόσφερε στη Ρωσία γεωπολιτική λύση, αλλά γεωπολιτική αυταπάτη.²³³

5.3 Ουκρανία - Ρωσία: προβλήματα αλληλεπίδρασης στις σύγχρονες συνθήκες

Η βάση των σύγχρονων διακρατικών σχέσεων μεταξύ Ουκρανίας - Ρωσίας είναι η Συνθήκη της Φιλίας, Συνεργασίας και Εταιρικής Σχέσης, η οποία υπογράφηκε και τέθηκε σε ισχύ από το 1997. Το κείμενο της συμφωνίας, παρά το γεγονός ότι διέφερε σημαντικά από εκείνο που είχε προτείνει η ουκρανική πλευρά, περιείχε βασικές αρχές που αφορούσαν στον αμοιβαίο

---

²³¹ Στο ίδιο, σελ.197

²³² Στο ίδιο, σελ.198-199

²³³ Brzezinski, Zbigniew (1997), *«Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές»*, σελ.200-201

σεβασμό της εθνικής κυριαρχίας των δύο κρατών και στην αναγνώριση των συνόρων, όπως αυτά είχαν διαμορφωθεί «στα πλαίσια της ΕΣΣΔ».²³⁴ Η Ουκρανία είναι απολύτως κρίσιμη για να συνεχίσει να έχει το ρωσικό κράτος αξιώσεις στη διεθνή αρένα, και συνεχίζει να παραμένει και να αποτελεί το «μπαλκόνι» του ρώσικου κράτους στην Ευρώπη και το «παράθυρο» του στις «ζεστές θάλασσες». Η Σεβαστούπολη στην Κριμαία είναι η βάση του στόλου της Μαύρης Θάλασσας εδώ και δυόμισι αιώνες και δεν είναι τυχαίο ότι ο Πούτιν έσπευσε να την «εξασφαλίσει» πρώτη. Οι αντιπαραθέσεις Ρωσίας - Ουκρανίας σχετικά με το στόλο της Μαύρης Θάλασσας, εστιάζονται γύρω από δύο επίμαχα ζητήματα. Το πρώτο αφορά στη μοιρασιά των πλοίων και το δεύτερο, ζήτημα πρωτίστως πολιτικό, στην παραμονή του ρωσικού στόλου στην περιοχή. Για την Ουκρανία ο βασικός στόχος δεν ήταν η διατήρηση του στόλου, άλλωστε δεν ήταν σε θέση να διαθέσει τα απαραίτητα κονδύλια για την συντήρησή του, αλλά η εξασφάλιση της «εδαφικής της κυριαρχίας στην περιοχή». Για την Ρωσία όμως το δικαίωμα παραμονής του στόλου της στην Κριμαία ήταν ζήτημα υψηλής προτεραιότητας, γιατί έτσι μπορούσε να επιβάλλει την πολιτική και στρατηγική της παρουσία στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας.

Παρά το γεγονός ότι στο σύνολό του ο ρωσικός στόλος αποτελούνταν από παλιά πλοία και ήταν αμφίβολο αν θα μπορούσε να σταθεί στο ύψος του ρόλου του σε περίπτωση πολεμικής σύρραξης, δεν έπαυε να αποτελεί σημαντικό μέσο για την προστασία από τον «*Τουρκικό κίνδυνο*» και «*την προάσπιση των συμφερόντων της Ρωσίας στα νοτιοανατολικά της σύνορα*».²³⁵ Οι αρχικές απαιτήσεις της Ρωσίας για την κατοχή του 100% του στόλου, οι συνεχείς διαμαρτυρίες και των δύο πλευρών για δυσμενή μεταχείριση του πληρώματος των πλοίων και το διάταγμα του προέδρου Κραβτσούκ τον Απρίλιο του 1992, για τη δημιουργία ανεξάρτητου ουκρανικού στόλου, οδήγησαν τις δύο χώρες στα πρόθυρα της πολεμικής σύρραξης και σηματοδότησαν την αρχή των επίσημων διαπραγματεύσεων. Στο μεταξύ ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας και οι διαρκείς προσπάθειές της να συσφίξει τις σχέσεις της με το ΝΑΤΟ, ανάγκασαν την Ρωσία να αλλάξει τακτική και να συμφωνήσει ότι το ζήτημα του στόλου της Μαύρης Θάλασσας πρέπει να διευθετηθεί σε ξεχωριστή συνθήκη.

Πράγματι το Μάιο του 1997 υπογράφηκε η τελική Συμφωνία για το Στόλο της Μαύρης Θάλασσας. Με βάση τη Συμφωνία αυτή η Ρωσία, «*έναντι ετήσιας εκμίσθωσης \$97,75 εκ. διατηρεί το δικαίωμα παραμονής στα λιμάνια της Σεβαστούπολης μέχρι το 2017*», ενώ η περιοχή της Κριμαίας και η Σεβαστούπολη ιδιαίτερα, αναγνωρίζεται ρητά ως «*τμήμα της εδαφικής κυριαρχίας της Ουκρανίας*». Η Ρωσία ακόμη δεσμεύτηκε να καταβάλλει ποσό \$200 εκ «*σαν αποζημίωση στην Ουκρανία για την μεταφορά του πυρηνικού της οπλοστασίου το*

---

²³⁴«*Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας*», Available at link (accessed 15 March 2017), http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/5/362.pdf σελ. 21

²³⁵«*Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας*», Available at link (accessed 15 March 2017), http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/5/362.pdf σελ.28

1992». Ο στόλος τέλος, μοιράστηκε «50%-50% με την συμφωνία η Ρωσία να αγοράσει τα πιο νέα πλοία»²³⁶

Επίσης, η αεροναυπηγική βιομηχανία της Ουκρανίας εξακολουθεί να είναι απαραίτητη για την ρωσική πολεμική βιομηχανία και τις ένοπλες δυνάμεις της. Οι διηπειρωτικοί πύραυλοι SS-18 σχεδιάζονται και παράγονται στο Ντινπροπετρόβσκ της Ουκρανίας και τα συστήματα πλοήγησης άλλων διηπειρωτικών πυραύλων παράγονται στο Χάρκιβ. Το 20% του φυσικού ουρανού που χρησιμοποιεί η ρώσικη πυρηνική βιομηχανία προέρχεται από το Ζόλτι Βόντι της Ουκρανίας, ενώ τα κουτιά ταχυτήτων για τις τουρμπίνες του 60% των πλοίων επιφάνειας του ρώσικου στόλου παράγονται στο Μικολάιβ, και τέλος οι πύραυλοι αέρος και οι κινητήρες για τα σύγχρονα πολεμικά αεροπλάνα και ελικόπτερα της Ρωσίας προέρχονται από την Ουκρανία, όπου η εταιρεία Motor-Sich στην πόλη Ζαπορίζια, είναι αναντικατάστατος προμηθευτής.²³⁷ Επιπλέον, η Ουκρανία διασχίζεται από τους αγωγούς του ρώσικου φυσικού αερίου προς τις χώρες της Ε.Ε, όπου το μισό των ενεργειακών αναγκών καλύπτεται από εισαγωγές. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται την ρωσική ενέργεια και πάνω σε αυτή την ανάγκη έχει χτίσει μια επικερδής σχέση ανάμεσα σε ευρωπαϊκές και ρωσικές εταιρείες, ιδιαίτερα την Gazprom, την κρατική εταιρεία φυσικού αερίου.²³⁸

Ένα φιλοδυτικό καθεστώς στο Κίεβο θα ήταν ένα διαπραγματευτικό ατού στα χέρια της ΕΕ απέναντι στη Ρωσία. Όσον αφορά τις ΗΠΑ, δεν ενδιαφέρονται για το ρωσικό φυσικό αέριο, ούτε για το εμπόριο με τη Ρωσία. Οι ΗΠΑ αγωνίζονται να διατηρήσουν τη θέση του παγκόσμιου ηγεμόνα, και αυτό τις αναγκάζει να αντιμετωπίζουν κάθε πιθανή και άμεση πρόκληση.

Όπως έγραψε ο Brzezinski Zbigniew, πρώην σύμβουλος εθνικής ασφάλειας των προέδρων Νίξον και Κάρτερ, στα τέλη της δεκαετίας του '90: Η Ουκρανία είναι ένας βασικός «γεωπολιτικός άξονας» από αυτή την άποψη:

«Η Ουκρανία, ένας νέος και σημαντικός χώρος στην ευρωασιατική σκακιέρα, είναι ένας γεωπολιτικός άξονας γιατί η ίδια η ύπαρξή της ως ανεξάρτητης χώρας βοηθάει στο μετασχηματισμό της Ρωσίας. Χωρίς την Ουκρανία η Ρωσία παύει να είναι μια ευρωασιατική αυτοκρατορία... Ωστόσο, αν η Μόσχα επανακτήσει τον έλεγχο της Ουκρανίας, με τα 52 εκατομμύρια κατοίκους, τις μεγάλες πλουτοπαραγωγικές πηγές και την πρόσβαση στη Μαύρη Θάλασσα, τότε η Ρωσία αποκτάει αυτομάτως τα μέσα για να γίνει ένα πανίσχυρο αυτοκρατορικό κράτος που θα εκτείνεται στην Ευρώπη και την Ασία. Η απώλεια της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας θα έχει άμεσες συνέπειες για την κεντρική Ευρώπη,

---

²³⁶ «Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας», Available at link (accessed 15 March 2017), http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/5/362.pdf σελ.30-31

²³⁷ Μπόλαρης, Λεάνδρος (2014), «Ουκρανία: Σταυροδρόμι Ιμπεριαλιστικών Ανταγωνισμών», Αθήνα, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, σελ. 104-105

²³⁸ Στο ίδιο, σελ.105

μετατρέποντας την Πολωνία στον γεωπολιτικό άξονα στα ανατολικά σύνορα μιας ενωμένης Ευρώπης».²³⁹

Μετά τη κρίση του 2014, προυπήρξαν τουλάχιστον και άλλες δυο κρίσεις, με την Ουκρανία και τη Ρωσία να είναι οι κυρίαρχοι παίκτες, τα τελευταία 15 χρόνια, οι οποίες κρίσεις ήταν αποτέλεσμα της διχαστικής προδιάθεσης της Ουκρανίας αλλά και της επιπόλαιας και ανεύθυνης υποστήριξης ορισμένων δυτικών χωρών, προς την ουκρανική αντιπολίτευση για την ανατροπή της νόμιμα εκλεγμένης αλλά μη επαρκώς νομιμοποιημένης και συνάμα διεφθαρμένης κυβέρνησης. Οι ανεύθυνοι χειρισμοί δυτικών και Ουκρανών, αφού απέτυχαν να εκτιμήσουν τη στρατηγική σημασία της περιοχής και την αποφασιστικότητα της τελευταίας, οδήγησαν την Ουκρανία σε πολιτική αναταραχή και τελικά στην αναπόφευκτη και από καιρό επιδιωκόμενη προσάρτηση της Κριμαίας. Η αρχικά θεωρούμενη, ως «*opportunity window*» για την απομάκρυνση της Ουκρανίας από τη ρωσική επιρροή κατέληξε σε εμφύλια αιματηρή σύγκρουση. Η συνεπακόλουθη οργισμένη αντίδραση των Ουκρανών κατά της ρωσικής προσάρτησης, οδήγησαν σε μια αναζωπύρωση των εθνοτικών διαφορών με αποτέλεσμα την ανακήρυξη της αυτοδιάθεσης των ρωσόφωνων ανατολικών περιοχών εν μέσω αιματηρών συγκρούσεων. Αναπόφευκτα για άλλη μια φορά οι Ευρωπαίοι εστράφησαν στην υπερατλαντική σύμμαχο και προστάτρια δύναμη (ΗΠΑ).²⁴⁰

Επικριτικός κατά των δυτικών ενεργειών εμφανίζεται και ο διακεκριμένος αναλυτής και συγγραφέας John J. Mearsheimer και σε κείμενο του στις 17 Νοεμβρίου 2014 (3) σχετικά με την ουκρανική κρίση όπου αναφέρει:

«Η κύρια ρίζα του προβλήματος είναι η διεύρυνση του ΝΑΤΟ, το κεντρικό στοιχείο μιας ευρύτερης στρατηγικής για να μετακινήσει την Ουκρανία έξω από την τροχιά της Ρωσίας και να την ενσωματώσει στην Δύση. Την ίδια στιγμή, η επέκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς ανατολάς και η δυτική υποστήριξη στο κίνημα υπέρ της δημοκρατίας στην Ουκρανία – αρχίζοντας με την Πορτοκαλί Επανάσταση το 2004 – ήταν κρίσιμα στοιχεία, επίσης..... Η αντίδραση του Πούτιν δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη. Στο κάτω-κάτω, η Δύση έχει προχωρήσει στο κατώφλι της Ρωσίας και απειλεί βασικά στρατηγικά συμφέροντά της, ένα σημείο που ο Πούτιν υπογράμμισε κατηγορηματικά και επανειλημμένα. Οι ελίτ στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη έχουν τυφλωθεί από τα γεγονότα απλώς επειδή υποτάσσονται σε μια λανθασμένη άποψη της διεθνούς πολιτικής. Έχουν την τάση να πιστεύουν ότι η λογική του ρεαλισμού έχει μικρή σημασία στον 21ο αιώνα και ότι η Ευρώπη μπορεί να παραμείνει ακέραιη και ελεύθερη στην βάση φιλελεύθερων αρχών όπως το κράτος δικαίου, η οικονομική αλληλεξάρτηση και η δημοκρατία.»

²³⁹ Μπόλαρης, Λεάνδρος (2014), «Ουκρανία: Σταυροδρόμι Ιμπεριαλιστικών Ανταγωνισμών», Αθήνα, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, σελ.106 & Brzezinski, Zbigniew (1997), «Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές», σελ.162-164

²⁴⁰ Δασκαλάκης, Ιπποκράτης, (ΣΕΘΑ-25 Ιανουαρίου 2016), «ΚΡΙΣΗ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ», Available at link (accessed 14 March 2017), <http://www.idis.gr/?p=3605>

Η κρίση της Ουκρανίας «*ταρακούνησε*» τις σχέσεις Δύσης - Ρωσίας και δημιούργησε μια τεταμένη κατάσταση στην περιοχή. Η Ρωσία βρίσκεται διπλωματικά εκτεθειμένη και έχει πληγεί σημαντικά από τις κυρώσεις, οι οποίες και αυτές με την σειρά τους έχουν δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα στη μεταφορά υψηλής τεχνολογίας για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων και τη χρηματοδότηση των ρωσικών εταιρειών. Το διακύβευμα του προσανατολισμού της Ουκρανίας θεωρείται ως ζωτικό συμφέρον για τη Ρωσία αλλά σχετικά περιορισμένης σημασίας για τη Δύση. Τα παραπάνω προβλήματα έχουν οδηγήσει το Κρεμλίνο να ματαιώσει στις αρχές Ιανουαρίου 2016, δύο σημαντικά ενεργειακά προγράμματα, αλλά οι συνέπειες στο ρυθμό παραγωγής αναμένονται να εμφανιστούν το 2020.²⁴¹

Όπως υποστήριξε και ο Samuel Huntington, η ταυτότητα είναι ένα δεδομένο που δεν μπορεί να αλλάξει και έτσι, οι εθνοτικές διαφορές σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το ζήτημα του καθορισμού των συνόρων παρέμεινε σε εκκρεμότητα μέχρι το 1997 και συνεχίζει να παραμένει μέχρι και σήμερα, αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν πηγή εντάσεων και αντιπαραθέσεων με τη Ρωσία, που απειλούν τόσο την ασφάλεια της Ουκρανίας, όσο και την εσωτερική της σταθερότητα.²⁴²

---

²⁴¹ Δασκαλάκης, Ιπποκράτης, (ΣΕΘΑ-25 Ιανουαρίου 2016), «*ΚΡΙΣΗ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ*», Available at link (accessed 14 March 2017), <http://www.idis.gr/?p=3605>

²⁴² «*Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας*», Available at link (accessed 15 March 2017), http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/5/362.pdf σελ.9

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Η ανάλυση συγκεκριμένων εννοιών και η μελέτη της ιστορίας της Ουκρανίας σε διεθνολογικά πλαίσια, με παράλληλα τις διεθνείς εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα, μας επιτρέπει να προβούμε σε ορισμένα συμπεράσματα, που αφορούν τη γεωπολιτική θέση της Ουκρανίας στο σύστημα ισορροπίας δυνάμεων.

Καταρχήν, όσον αφορά τη σημασία της έννοιας της γεωπολιτικής, η πιο γνωστή και στοχευμένη ρήση για την κατανόησή της, είναι αυτή που παρουσιάζει ο Mackinder, ο οποίος αναφέρει ότι, η «*καρδιά της Γης*» είναι μια μεγάλη περιοχή, η οποία είναι γεωπολιτικά ενιαία, και δεν έχει επαφή με ανοικτές θάλασσες και περιλαμβάνει εδαφικές μάζες, οι οποίες έχουν γεωγραφικό βάθος και φυσική προστασία απο τον αρκτικό βορρά. Επομένως, υποστηρίζει ότι, εάν ένα κράτος ή μια συμμαχία κρατών κατορθώσει να ελέγξει το χώρο αυτό θα επηρεάσει σημαντικά τη παγκόσμια πολιτική. Η γνωστή ρήση του Mackinder είναι η εξής: *«Αυτός ο οποίος κυβερνά την Ανατολική Ευρώπη κυριαρχεί στην καρδιά της Γης. Αυτός ο οποίος κυβερνά στην καρδιά της Γης κυριαρχεί την παγκόσμια νήσο. Αυτός ο οποίος κυβερνά την παγκόσμια νήσο κυριαρχεί στον κόσμο».*

Ως εκ τούτου, το μεγαλύτερο πρόβλημα για τη Ρωσία ήταν, και συνεχίζει να είναι η απώλεια της Ουκρανίας μιας «*buffer zone*», αλλά και μιας δυνητικά πλούσιας βιομηχανικής και αγροτικής οικονομίας και η εμφάνιση ενός ανεξάρτητου ουκρανικού κράτους, το οποίο στέρησε, απο τη Ρωσία την κυρίαρχη θέση της στη Μαύρη θάλασσα, όπου η Οδησός χρησίμευε ως, η ζωτική πύλη της Ρωσίας για το εμπόριο με τη Μεσόγειο και τον πέραν αυτής κόσμο. Επιπλέον, μείωσε δραστικά τις γεωστρατηγικές επιλογές της Ρωσίας, διότι αν διατηρούσε τον έλεγχο της Ουκρανίας θα μπορούσε να επιδιώξει να είναι ο ηγέτης μια ισχυρής ευρασιατικής αυτοκρατορίας, όμως χωρίς την Ουκρανία, οποιαδήποτε προσπάθεια της Μόσχας να ανοικοδομήσει την ευρασιατική αυτοκρατορία είναι πιθανό να αφήσει τη Ρωσία μόνη της σε παρατεταμένες συγκρούσεις. Εκτός απο γεωπολιτική άποψη, η απώλεια της Ουκρανίας ήταν και είναι καταλυτικής σημασίας, διότι η χωροθέτηση της Ουκρανίας της δίνει το δικαίωμα να καθορίζει και να έχει έναν συγκεκριμένο γεωπολιτικό ρόλο - να είναι μια γέφυρα που ενώνει την Ευρώπη και την Ασία. Το μέγεθος της χώρας, ο αριθμός του πληθυσμού, οι φυσικοί πόροι, σε συνδυασμό με την ευνοϊκή γεωγραφική της θέση, της δίνει το δικαίωμα να έχει την ιδιότητα μιας μεγάλης ευρωπαϊκής χώρας με την κατάλληλη συμπεριφορά ενός γεωπολιτικού και γεωστρατηγικού προσανατολισμού.

Απο την ιστορική αναδρομή, προκύπτει ότι στα τέλη του 8^{ου} με 11^{ου} αιώνα, είχε αναδειχθεί ένα ισχυρό κράτος, το οποίο ονομάστηκε Κίεβσκαγια Ρους, πολιτιστικό και οικονομικό κέντρο του οποίου ήταν το Κίεβο. Η Κίεβσκαγια Ρους έωννε σχεδόν όλους τους Σλάβους της Ανατολής και αποτελούσε τη μεγαλύτερη δημιουργία κράτους στην Ευρώπη, την εποχή εκείνη. Τα μεγάλα κράτη στη Δύση, όπως η Πολωνία και στην Ανατολή, η Ρωσία επανειλημμένα κατακτούσαν τμήματα της Ουκρανίας και την εξέταζαν ως προάστιο, δηλαδή, ως ένα τμήμα της χώρας τους. Απο τη μία πλευρά, η γεωγραφική θέση της Ουκρανίας, έπαιζε μεγάλο ρόλο,

διότι λειτουργούσε, ως μεσολαβητής μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Και απο την άλλη πλευρά, η γεωγραφική τοποθέτηση της χώρας βρισκόταν σε ένα σταυροδρόμι εμπορικών οδών μεταξύ της Βαλτικής και της Μαύρης θάλασσας, αλλά και μεταξύ της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Η επέκταση της Ρωσίας ήταν ένας κυρίαρχος παράγοντας στην ιστορία της Ουκρανίας. Στα τέλη του 18ου αιώνα, η Αικατερίνη Β΄, συγκέντρωσε ένα μεγάλο μέρος στρατού νότια προς τη Μαύρη Θάλασσα, προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση στη Μεσόγειο και το παγκόσμιο εμπόριο, με αποκορύφωμα την κατάκτηση του Χανάτου της Κριμαίας το 1774 και, μετά την προσάρτηση του το 1783, αποκτώντας τον έλεγχο ολόκληρης της βόρειας ακτής της Μαύρης Θάλασσας.

Ο αντίκτυπος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου αλλά και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν άμεσος και καταστροφικός για τους Ουκρανούς, οι οποίοι πιάστηκαν μεταξύ των μεγάλων αντιπάλων της σύγκρουσης. Το 1914 τα ρωσικά στρατεύματα κατέλαβαν ένα μεγάλο μέρος της Δυτικής Ουκρανίας, ενώ το 1915 η Δυτική Ουκρανία καταλήφθηκε από την Αυστρία μέχρι και το ξέσπασμα της Επανάστασης του 1917. Η Ουκρανία διαχωρίστηκε σε δυο σφαίρες επιρροής, η Ανατολική Ουκρανία άνηκε στη ρωσική σφαίρα, ενώ η Δυτική Ουκρανία στην γερμανική σφαίρα επιρροής. Η περίοδος κολεκτιβοποίησης που πέρασε η Ουκρανία, προκάλεσε μεγάλη ταλαιπωρία, ωστόσο όμως η πείνα-γενοκτονία του 1932-33, γνωστή ως, «*Holodomor*», ήταν το προοίμιο μιας ολοκληρωτικής καταστροφής. Ο Στάλιν, ο οποίος πίστευε ότι η Ουκρανία κατείχε σημαντικά αποθέματα σιτηρών, τα οποία όμως δεν είχε παραδώσει και ήταν απρόθυμη να μειώσει τις ποσοτώσεις, αποφάσισε, την πλήρη κατάσχεση όλων των σιτηρών και των τροφίμων των αγροτών, με αποτέλεσμα, το 1930-32 να οδηγηθεί η Ουκρανία σε τεράστιο λιμό, ο οποίος κόστισε 46 εκατομμύρια ζωές Ουκρανών.

Μετά την ανάληψη της εξουσίας το 1985, ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ προσπάθησε να αναβιώσει την πάσχουσα οικονομία με ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης (περεστρόικα) και να μειώσει τους εξοπλισμούς και τις εντάσεις στο εξωτερικό, αλλά οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις απείλησαν την υπάρχουσα δομή της εξουσίας, η οποία θα μπορούσε να πετύχει μόνο αν γινόταν εισαγωγή εκτεταμένων πολιτικών μεταρρυθμίσεων. Το 1990 οι πρόεδροι της Ουκρανίας και του ρωσικού κοινοβουλίου, Λεονίντ Κραβτσούκ και Μπόρις Γιέλτσιν, υπέγραψαν 10ετής συμφωνία συνεργασίας μεταξύ των δύο κυρίαρχων δημοκρατιών. Στον απόηχο αυτής της εκδήλωσης το Ανώτατο Σοβιέτ της Ουκρανικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, διακήρυξε την ανεξαρτησία της Ουκρανίας στις 24 Αυγούστου του 1991.

Είκοσι πέντε χρόνια μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, η ένταση μεταξύ της Ουκρανίας, της Ρωσίας, ΗΠΑ και Ευρώπης, κλιμακώνεται όλο και περισσότερο, και ειδικότερα η ένταση αυτή αυξήθηκε στο πλαίσιο της κρίσης που ξέσπασε στην Ουκρανία το 2013. Ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού στην Ουκρανία αναζητάει στενότερες σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ και την πλήρη ένταξη της χώρας στους θεσμούς αυτούς, ενώ παράλληλα ένα άλλο κομμάτι της επιθυμεί να ενταχθεί και να παραμείνει στη σφαίρα επιρροής της Ρωσίας.

Ιδιαίτερα σημαντική συνεχίζει να είναι, η αξία των ουκρανο-αμερικανικών σχέσεων, η οποία οφείλεται κυρίως στο γεγονός, ότι η Ουκρανία αποτελεί μια χώρα με οικονομικό και πολιτικό δυναμικό, η επιρροή της οποίας έχει σημαντικό αντίκτυπο για την ανάπτυξη των παγκόσμιων διαδικασιών. Σήμερα, η Ουκρανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούν μια στρατηγική εταιρική σχέση, η οποία είναι επωφελής και για τις δύο χώρες, οι οποίες εργάζονται για την περαιτέρω βελτίωση του μηχανισμού της αμοιβαίας συνεργασίας, και ένας από τους κύριους τομείς, είναι η οικονομική σφαίρα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες καταλαμβάνουν ηγετική θέση μεταξύ των σημαντικότερων εμπορικών εταίρων της Ουκρανίας, και από την μεριά τους, διαδραμάτισαν έναν σημαντικό ρόλο, στην επίλυση διαφορών της κρίσης στην Ουκρανία, προσπαθώντας να μειώσουν την επιρροή της Ρωσίας, με την αύξηση της δικής τους, εγκαθιδρύοντας νατοικά στρατεύματα στις περιοχές της Μαύρης θάλασσας. Αποτέλεσμα όμως, της κίνησης αυτής, ήταν η κυριαρχία ψυχροπολεμικών αντιλήψεων μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας και η αποτυχημένη προσπάθεια διεύρυνσης του NATO προς τις χώρες της Ανατολικής Ασίας.

Αξίζει να τονιστεί επίσης, και η γεωστρατηγική σημασία της ένταξης της Ουκρανίας στο NATO, η οποία καθορίστηκε από τον ρωσικό παράγοντα. Η Ρωσία χρειάζεται τη συνεργασία με την ΕΕ, επειδή προσπαθεί να παίξει το ρόλο μιας ανεξάρτητης γεωπολιτικής δύναμης στην Ευρώπη. Η συνεργασία αυτή πρέπει να συμμορφώνεται με τη παλιά γεωπολιτική αντίληψη - την κυριαρχία στις γειτονικές χώρες. Αυτή η πολιτική της Ρωσίας είναι μια πρόκληση για την ασφάλεια και τη σταθερότητα της νέας πολιτικής Ευρώπης. Η Δύση ενδιαφέρεται να συνεργαστεί με τη Ρωσία, όχι μόνο λόγω του οικονομικού κέρδους, αλλά επειδή αποσκοπεί στην εξουδετέρωση των γεωπολιτικών φιλοδοξιών της. Και έτσι, χωρίς την Ουκρανία, η Ρωσία χάνει τους γεωστρατηγικούς ελιγμούς που απαιτούνται, και ως εκ τούτου, καθίσταται αδύνατον να «λειτουργήσει», ως μια γεωπολιτική δύναμη στην Ευρώπη. Ασχέτως τη σημασία που τονίζεται, όσον αφορά τους οικονομικούς δεσμούς της Ουκρανίας με τη Ρωσία, η δεύτερη, πάντα θα βλέπει την Ουκρανία, στο πλαίσιο των σχέσεων της με το NATO, με βάση τα δικά της γεωπολιτικά συμφέροντα και ως, αποτέλεσμα, η Ουκρανία καθίσταται ζωτικής σημασίας για το NATO, ως μέσο άμυνας και διατήρησης της Ευρω - Ατλαντικής Συνεργασίας.

Παράλληλα, οι σχέσεις της Ουκρανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, έλαβαν χώρα, ίσως περισσότερο μετά το ξέσπασμα της κρίσης το 2013, όπου τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής και ιδιαίτερα οι διαπραγματεύσεις για την Συμφωνία Σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Ακόμη μέχρι και σήμερα όμως, η ΕΕ αδυνατεί να εφαρμόσει μια εξωτερική πολιτική προς τη μεριά της Ρωσίας, λόγω διαφορετικών ιστορικών εμπειριών αλλά και οικονομικών συμφερόντων των κρατών μελών της Ένωσης, και σε περίπτωση μιας περαιτέρω κλιμάκωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είναι σε θέση να εφαρμόσουν μια αποτελεσματική εξωτερική πολιτική και δεν έχουν έναν αποτελεσματικό τρόπο αντίδρασης, διότι τα οικονομικά συμφέροντα αυτών και ιδιαίτερα, των κρατών μελών, είναι άριστα συνδεδεμένα με τη Ρωσία. Εκτός αυτού, η Ευρωπαϊκή Ένωση

χρειάζεται την ρωσική ενέργεια, και πάνω σε αυτή την ανάγκη έχει χτίσει μια επικερδής σχέση ανάμεσα σε ευρωπαϊκές και ρωσικές εταιρείες, ιδιαίτερα με την Gazprom, την κρατική εταιρεία φυσικού αερίου. Η ενέργεια αποτελεί μια πολύ σημαντική μεταβλητή, στις σχέσεις μεταξύ Ευρώπης – Ουκρανίας - Ρωσίας, διότι η Ουκρανία είναι η κεντρική διαμετακομιστική οδός μεταφοράς φυσικού αερίου από την Ρωσία προς την Ευρώπη. Εκτός αυτού όμως, η Ρωσία χρησιμοποιεί το φυσικό αέριο, ως εργαλείο άσκησης πιέσεων αλλά και επιρροής προς την Ουκρανία, με αποτέλεσμα το 2009, λόγω ενεργειακών διαφορών μεταξύ Ουκρανίας - Ρωσίας, να δημιουργηθούν προβλήματα στη ροή του φυσικού αερίου προς τις χώρες της Ευρώπης.

Ανακεφαλαιώνοντας, μπορούμε καταλήξουμε ότι η Ουκρανία αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί ένα πολύ σημαντικό προγεφύρωμα και παράλληλα μια «ζώνη ασφάλειας», για τη Μόσχα και ο κίνδυνος διαμελισμού της χώρας, με παράλληλα την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, το 2014 από τον πρόεδρο Πούτιν, η οποία λειτουργεί, ως στρατιωτική βάση για τα ρωσικά στρατεύματα, προκάλεσε μια γεωπολιτική σύγκυση στην περιοχή αυτή και μια σημαντική βλάβη, όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ Δύσης – Ουκρανίας - Ρωσίας. Η Ουκρανία είναι απολύτως απαραίτητη για να συνεχίσει να έχει το ρωσικό κράτος αξιώσεις στη διεθνή αρένα, και συνεχίζει να παραμένει και να αποτελεί το «μπαλκόνι» του ρώσικου κράτους στην Ευρώπη και το «παράθυρο» του στις «ζεστές θάλασσες». Οι ανεύθυνοι χειρισμοί δυτικών και Ουκρανών, αφού απέτυχαν να εκτιμήσουν τη στρατηγική σημασία της περιοχής και την αποφασιστικότητα της τελευταίας, οδήγησαν την Ουκρανία σε πολιτική αναταραχή και σε αιματηρές συγκρούσεις, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι και σήμερα.

Η Ουκρανία και η Ρωσία, ως δύο γειτονικά κυρίαρχα κράτη, τα οποία έχουν πολλά κοινά ιστορικά στοιχεία, θα εξακολουθούν να εξαρτώνται η μια από την άλλη. Αυτή η αμοιβαία εξάρτηση θα συνεχίζει να καθορίζει σημαντικά την κοινωνική πρόοδο της Ουκρανίας στο μέλλον. Συγκεκριμένα, οι δύο χώρες βρίσκονται σε μια ανοιχτή στρατηγική, πολιτική και διπλωματική σύγκρουση μεταξύ τους. Οι διεξαγωγές στρατιωτικών επιχειρήσεων λαμβάνουν χώρα σε καθημερινή βάση με χιλιάδες στρατιώτες να χάνουν τη ζωή τους. Οι κινήσεις αυτές εκ μέρους της Ρωσίας, η οποία τις ονομάζει, «ειρηνικές», ως στόχο έχουν, όπως ισχυρίζεται ο πρόεδρος Πούτιν, την προστασία των ρωσόφωνων πληθυσμών στις περιοχές εκείνες, έχουν επιφέρει και συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να επιφέρουν καταστροφικά αποτελέσματα στην οικονομία της Ουκρανίας, π.χ το ΑΕΠ της χώρας το οποίο έχει πέσει ραγδαία, οι μεγάλες διακυμάνσεις στην ισοτιμία του εθνικού νομίσματος με το δολάριο, και τέλος η αύξηση των τιμών κατά τα τελευταία δύο χρόνια, και η αποδυνάμωση της ήδη, κατακερματισμένης πολιτικής ηγεσίας. Οι κυρώσεις, τις οποίες έχει επιβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και οι ΗΠΑ προς τη Ρωσία, ειδικότερα μετά τη καταστροφή του αεροσκάφους, το οποίο εκτελούσε τη πτήση MH17 της Malaysia Airlines, από την Ολλανδία προς το Κοάλα Λουμπούρ, έχουν με τη σειρά τους αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία της Ρωσίας, και οι οποίες με τη σειρά τους, συνεχίζουν να εφαρμόζονται και να ισχύουν, πλήττοντας τον τομέα του πετρελαίου και της τραπεζικής της Ρωσίας, με τη τιμή του πετρελαίου να έχει πέσει κατακόρυφα στα 40,50

δολλάρια το βαρέλι και οι διατιμήσεις του πετρελαίου, με τις οποίες συνδέεται η τιμή του ρωσικού, να έχουν φτάσει το ελάχιστο της εξαετίας. Εκτός των άλλων, το 2014 η Ρωσία παραιτήθηκε απο τον υποθαλάσσιο αγωγό μεταφοράς φυσικού αερίου South Stream στη Μαύρη θάλασσα, ώστε να παρακάμπτει την Ουκρανία και το 2015, ανακοίνωσε μια νέα διαδρομή, ένα νέο σχέδιο επέκτασης αγωγού φυσικού αερίου, το North Stream 2, μέσω Τουρκίας, όμως εξαιτίας του πολέμου στη Συρία και της κατάρριψης του ρωσικού αεροσκάφους SU-24 απο τους Τούρκους, το σχέδιο πάγωσε και ακυρώθηκε.

Όπως έγραψε ο Brzezinski Zbigniew, πρώην σύμβουλος εθνικής ασφάλειας των προέδρων Νίξον και Κάρτερ, στα τέλη της δεκαετίας του '90: Η Ουκρανία είναι ένας βασικός «γεωπολιτικός άξονας» απο αυτή την άποψη:

«Η Ουκρανία, ένας νέος και σημαντικός χώρος στην ευρωασιατική σκακιέρα, είναι ένας γεωπολιτικός άξονας γιατί η ίδια η ύπαρξή της ως ανεξάρτητης χώρας βοηθάει στο μετασχηματισμό της Ρωσίας. Χωρίς την Ουκρανία η Ρωσία παύει να είναι μια ευρωασιατική αυτοκρατορία... Ωστόσο, αν η Μόσχα επανακτήσει τον έλεγχο της Ουκρανίας, με τα 52 εκατομμύρια κατοίκους, τις μεγάλες πλουτοπαραγωγικές πηγές και την πρόσβαση στη Μαύρη Θάλασσα, τότε η Ρωσία αποκτάει αυτομάτως τα μέσα για να γίνει ένα πανίσχυρο αυτοκρατορικό κράτος που θα εκτείνεται στην Ευρώπη και την Ασία».

Ένα όμως στοιχείο που θα πρέπει να κατανοήσει βαθιά η Ουκρανία, ως χώρα, είναι οι στρατηγικοί στόχοι της και τα εθνικά συμφέροντα της, ώστε να πραγματοποιήσει ενεργά το στρατηγικό «παιχνίδι» της. Η πολιτική του να «είσαι ο εαυτός σου», δεν είναι μια πολιτική της αυτοαπομόνωσης, αντιθέτως, είναι η ισχυρότερη πολιτική, μια πολιτική που έχει, ως στόχο, να αποκτήσει πραγματικό αυτοσεβασμό στην παγκόσμια κοινότητα. Η προσέγγιση μιας τέτοιας πολιτικής απο την μεριά της Ουκρανίας, θα πρέπει να γίνει η κυρίαρχη στις σχέσεις της με τη Ρωσία.

6.1 Μελλοντικές προβλέψεις – Πιθανά σενάρια

- Ένταξη της Ουκρανίας στην ΕΕ και στο NATO και διατήρηση Γειτονικών Διμερών Σχέσεων με τη Ρωσία

Το σενάριο της ένταξης της Ουκρανίας στο θεσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαντάζει λίγο απίθανο, διότι η πολιτική ηγεσία της Ουκρανίας δεν δείχνει ενδιαφέρον για την θεσμική ανάπτυξη και την μετάβαση λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η διαφθορά που επικρατεί στην ουκρανική πολιτική συνεχίζει ανέκαθεν να υπάρχει χωρίς καμία αλλαγή, παρά τις επαναστάσεις του λαού και τα αιτήματά τους για αλλαγή της ηγετικής εξουσίας και την εφαρμογή μιας αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Εκτός των άλλων, προτεραιότητα δίνει η ΕΕ σε άλλους αντικειμενικούς παράγοντες όπως: η παράνομη μετανάστευση, η έξοδος της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ, η μείωση της οικονομικής ανάπτυξης και τέλος η αύξηση και η άνοδος του εθνικισμού. Οπότε είναι απίθανο να τεθεί το θέμα της διεύρυνσης της ΕΕ στην ημερήσια διάταξη κατά τις επόμενες δεκαετίες. Επιπλέον, στη τελευταία Σύνοδο Κορυφής του NATO στη Βαρσοβία, φάνηκε ότι την Ουκρανία την βλέπουν πιο πολύ, ως μια δυνητική περιοχή στρατιωτικών επιχειρήσεων μεταξύ του NATO και της Ρωσίας, παρά ενός μελλοντικού ισότιμου συνέταρου. Όσον αφορά τις σχέσεις με τη Ρωσία, βλέπουμε μια αλληλεξάρτηση σε πολλούς τομείς, εάν υπάρχει ριζική αλλαγή αλλά και τήρηση των αλλαγών αυτών, ίσως και υπάρξει μια απλή διμερή σχέση μεταξύ Ουκρανίας – Ρωσίας, χωρίς την επέμβαση της δεύτερης στην πολιτικοστρατιωτικοοικονομική πορεία της πρώτης.

- Εξομάλυνση των σχέσεων της Δύσης με τη Ρωσία και διατήρηση ανεξάρτητης κρατικής κυριαρχίας της Ουκρανίας χωρίς την ένταξη στην ΕΕ- με πιθανή ένταξη στο NATO ή δημιουργίας μιας Ένωσης χωρίς την Ρωσία.

Το δεύτερο πιθανό σενάριο, είναι η επίτευξη γεωπολιτικής συναίνεσης μεταξύ Ρωσίας και Δύσης, με την οποία η Ουάσινγκτον και οι Βρυξέλλες θα παίζουν με τους νέους κανόνες. Πάλι όμως φαντάζει απίθανο, διότι στο σημερινό πλαίσιο, η Ρωσία και η Δύση απέχουν πολύ από την επίτευξη της συναίνεσης αυτής και λαμβάνοντας υπόψη, και την αλλαγή της εξουσίας στην Ουάσινγκτον, δεν είναι σαφές ποιες είναι οι προσεγγίσεις για την επίλυση της ουκρανικής κρίσης της νέας κυβέρνησης των ΗΠΑ. Η διατήρηση ανεξάρτητου κράτους μπορεί να επιτευχθεί με την αλλαγή της κυβέρνησης στην Ουκρανία και την καταπολέμηση της διαφθοράς στο πολιτικό σύστημα και παράλληλα την «εκκαθάριση» των πρώην κομμουνιστικών πολιτικών από την εξουσία, και την ανάληψη της εξουσίας από πολιτικούς νέας γενιάς, οι οποίοι ενδιαφέρονται για το μέλλον της χώρας και του συνόλου. Παράλληλα η μη ένταξη της Ουκρανίας στην ΕΕ, πιθανόν να επιφέρει καλύτερα αποτελέσματα, διότι η εισχώρηση κρατών υπό την αιγίδα εξουσίας του ενός, επιφέρει μόνο προβλήματα, χωρίς δημοκρατικές λύσεις. Μια πιθανή ένταξη της Ουκρανίας στο NATO, ίσως επιφέρει λύσεις στον στρατιωτικό τομέα και δημιουργήσει σύνορα φόβου σε τυχόν επιδιώξεις επίθεσης από χώρες - εχθρούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Ήφαιστος Παναγιώτης (2009), «Ευρωατλαντικές Σχέσεις», Εκδόσεις Ποιότητα, Ε' έκδοση, Αθήνα

Βοσκόπουλος, Γεώργιος (2009), «Ευρωπαϊκή Ένωση: θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί», Εκδόσεις Επίκεντρο Α.Ε, Θεσσαλονίκη

Ήφαιστος, Παναγιώτης, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων - Στρατηγικών Σπουδών, Περιοδικό Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, «Διακλαδική Επιθεώρηση», Τεύχος 31^ο, ΝΟΕ/ΦΕΒ 2015, ΑΔΙΣΠΟ, «Ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων για τον έλεγχο της κατανομής ισχύος πλανητικά και περιφερειακά: Οι περιφερειακές διενέξεις στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή»,

Ήφαιστος, Παναγιώτης (2009), «Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 8^η έκδοση

Μπόλαρης, Λεάνδρος (2014), «Ουκρανία: Σταυροδρόμι Ιμπεριαλιστικών Ανταγωνισμών», Αθήνα, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Ξένα

Anon, (2016). 1st ed. [ebook] Available at: http://vlp.com.ua/files/05_7.pdf [Accessed 11 Oct. 2016]

Brzezinski, Zbigniew (1997), «Η μεγάλη σκακιέρα, Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές τις επιταγές», Εκδοτικός οργανισμός LIBANH Α.Ε «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

Drohobycky, Maria (1995) “Crimea: Dynamics, Challenges and Prospects”, published in the United States of America by Rowman and Littlefield publishers

Felshtinsky Yuri, Stanchev Mykhailo (2015), “World War III : The Battle for Ukraine”

Huntington, Samuel P. (1996) , “The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order”

Ifestos, Panayiotis (1998), “Nuclear Strategy and European Security Dilemmas”, Towards an Autonomous European Defence System?”, Published by Avebury

Kagarlitsky, Boris (2002), “Russia Under Yeltsin and Putin, Neo-liberal Autocracy”, 345 Archway Road, London N6 5AA and 22883 Quicksilver Drive, Sterling, VA 20166–2012, USA

Kappeler Andreas, C.H.Beck (1994), “Kleine Geschichte der Ukraine”, Munich

Kolsto Pal, Blakkisrud Helge (2016), “The New Russian Nationalism Book Subtitle: Imperialism, Ethnicity and Authoritarianism 2000–2015”, Published by: Edinburgh University Press.

URL: <http://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctt1bh2kk5.16>

Mearsheimer, John (2011), «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», Εκδόσεις Ποιότητα, 6^η έκδοση, Αθήνα

Molloy, Ryan S. (2013), RUSSIA: HUMAN RIGHTS AND RELIGIOUS FREEDOM REPORTS, Published by Nova Science Publishers, Inc. New York

Parker, Geoffrey (2002), «Γεωπολιτική: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον», 1^η έκδοση: Οκτώβριος

Rosamond, Ben (2000), *“Theories of European Integration”*, St. Martin’s Press, New York

Solchanyk, Roman (2001), *“Ukraine and Russia: The Post-Soviet transition”*, published in the United States of America by Rowman and Littlefield publishers, inc

Van Herpen, Marcel H. (2014), *“Putin’s Wars: The Rise of Russia’s New Imperialism”*

Διαδικτυακοί Τόποι

“A Guide to the United States’ History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Ukraine”, Available at link (accessed 17 March 2017) <https://history.state.gov/countries/ukraine>

“A look at the EU-Ukraine Association Agreement”, (27/04/2015), Available at link (accessed 27 December 2016), http://eeas.europa.eu/top_stories/2012/140912_ukraine_en.htm

“Budapest Memorandums on Security Assurances”, 1994, Published December 5, 1994, Available at link (accessed 1 March 2017) <http://www.cfr.org/nonproliferation-arms-control-and-disarmament/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>

BUREAU OF EUROPEAN AND EURASIAN AFFAIRS, Fact Sheet, September 6, 2016 *“U.S. Relations With Ukraine”*, Available at link (accessed 17 March 2017) <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3211.htm>

“COUNCIL AND COMMISSION DECISION of 26 January 1998, on the conclusion of the “Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part”, (98/149/EC, ECSC, Euratom), Available at link (accessed 14 November 2016), <http://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1998/149/oj>

David Kramer, *“Ukraine and NATO”*, Deputy Assistant Secretary of State for European and Eurasian Affairs Remarks at the U.S.-Ukraine Security Dialogue Series Cannon House Office Building, Washington, DC, June 22, 2006, , Available at link (accessed 18 March 2017) <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/rm/68408.htm>

“Euromaidan”, From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 1 February 2017) <https://en.wikipedia.org/wiki/Euromaidan>

“European Neighbourhood Policy (ENP)”, Available at link (accessed 19 December 2016) http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/joint-communication_el.pdf τελευταία ενημέρωση στις 16.06.2015

“Impact of Western Sanctions on Russia in the Ukraine Crisis”, Journal of Politics and Law, Online Published: March 26, 2015, Available at link (accessed 20 November 2016), <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/jpl/article/view/45567/25287>

KATIE SIMMONS, BRUCE STOKES AND JACOB POUSSHTER, *“NATO Publics Blame Russia for Ukrainian Crisis, but Reluctant to Provide Military Aid”*, In *Russia, Anti-Western Views and*

- Support for Putin Surge*, (JUNE 10, 2015), Available at link (accessed 20 November 2016), <http://www.pewglobal.org/2015/06/10/nato-publics-blame-russia-for-ukrainian-crisis-but-reluctant-to-provide-military-aid/>
- Lapychak, Chrystyna, “*Ukraine, Russia sign interim bilateral pact*”, Kiev Press Bureau, Available at link (accessed 1 March 2017) <http://www.ukrweekly.com/old/archive/1991/359102.shtml>
- Larson, Sean, May 12, 2014, “*Contradictions of the Ruling Class in Ukraine*”, Available at link (accessed 5 February 2017) <http://newpol.org/content/contradictions-ruling-class-%E2%80%A8in-ukraine>
- Lennon, Olena and Milakovsky Brian, (4/12/2015), “*Is Europe’s Buffer Zone in Ukraine Keeping it Safe?*”, Available at link (accessed 5 April 2017), <https://www.fairobserver.com/region/europe/is-europes-buffer-zone-in-ukraine-keeping-it-safe-09099/>
- Leonid Bershidsky, “*Why Putin stopped at Crimea*”, Available at link (accessed 14 March 2017) <http://news.nationalpost.com/full-comment/leonid-bershidsky-why-putin-stopped-at-the-crimea>
- Maidaner Efim, “*Australians condemn new dictatorship laws in Ukraine*”, Jan 17th, 2014, Available at link (accessed 2 January 2017) <http://world.maidan.org.ua/2014/australians-condemn-new-dictatorship-laws-in-ukraine>
- Mandel, Ernest, (1996) «*Ο ασιατικός τρόπος παραγωγής και οι ιστορικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του κεφαλαίου*», τεύχος 57, Available at link (accessed 17 March 2017), http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=554
- Markus Vasyly, Stebelsky Ihor, “*History of Ukraine*”, [This text originally appeared in the Encyclopedia of Ukraine as part of the article “Ukrainian Soviet Socialist Republic,” vol. 5 (1993).] Available at link (accessed March 15 2017) <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHistoryofUkraine.htm>
- Ministry of Foreign Affairs of Ukraine,(2012) “*Ukraine-EU Relations*”, Available at link (accessed 27 December 2016) <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>
- “*Minsk Protocol*”, From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 19 December 2016) https://en.wikipedia.org/wiki/Minsk_Protocol
- Moussis, Nicholas, “*Welcome to Europedia.moussis.eu, Introduction to Europedia*”, Available at link (accessed 1 March 2017) http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/1/01/?all=1
- “*NATO and Ukraine*”, posted on September 26, 2016 by fm, Available at link (accessed 18 March 2017) <http://internationalrelations.org/nato-and-ukraine/>
- “*New World Encyclopedia*”, Available at link (accessed March 15 2017), http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Kievan_Rus'

“*Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements*”, Publié le 12 Février 2015, Available at link (accessed 11 December 2016) <http://www.elysee.fr/declarations/article/package-of-measures-for-the-implementation-of-the-minsk-agreements/>

“*Partnership and Cooperation Agreements (PCAs): Russia, Eastern Europe, the Southern Caucasus and Central Asia*”, Available at link (accessed 14 November 2016) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Ar17002>

“*Poroshenko's 2016 e-declaration: \$26 mln in bank accounts, flats, land, van, jewelry*”, Economy 01:36, 01 April 2017, Available at link (accessed 11 December 2016) <http://uatoday.tv/news/minsk-memorandum-in-english-unofficial-translation-of-ukraine-peace-deal-408912.html>

“*Relations with Ukraine*”, Last updated: 22 Nov. 2016 16:17, Available at link (accessed 18 March 2017) http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm

Rutland Peter, APR 9 2015, “*An Unnecessary War: The Geopolitical Roots of the Ukraine Crisis*”, Available at link (accessed 18 March 2017) <http://www.e-ir.info/2015/04/09/an-unnecessary-war-the-geopolitical-roots-of-the-ukraine-crisis/>

Sachs D. Jeffrey, Warner M. Andrew, (1995), “*Natural Resource Abundance and Economic Growth*”, working paper, National Bureau of Economic Research, Available at link (accessed 17 March 2017), <http://www.nber.org/papers/w5398.pdf>

Shvedaa Yuriy, Park Joung Ho, “*Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan*”, Available online 25 November 2015, Available at link (accessed 5 February 2017) <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366515000305>

“*Support Group for Ukraine*”, Available at link (accessed 15 November 2016), http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/countries/ukraine/squa/index_en.htm

“*Support Group for Ukraine*”, (11.08.2015 | 10:37), Available at link (accessed 15 November 2016), http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/en/publish/article?art_id=248400038&cat_id=248274610

“*Statetement Of Annexation of Crimea*”, Available at link (accessed 14 March 2017) <https://genius.com/Vladimir-putin-statement-on-annexation-of-crimea-annotated>

Tadeusz A. Olszański, “*Aftermath of the Maidan. Ukrainian society two years after the revolution*”
OSW COMMENTARY, 2016-03-04, Available at link (accessed 1 February 2017) <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2016-03-04/aftermath-maidan-ukrainian-society-two-years-after-revolution>

The Editors of Encyclopædia Britannica, “*German-Soviet Nonaggression Pact GERMANY-UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS [1939]*”, Available at link (accessed March 15 2017) <https://www.britannica.com/event/German-Soviet-Nonaggression-Pact>
LAST UPDATED: 2-18-2009

"Ukraine profile – Overview", 13 January 2016, From the section Europe, Available at link (accessed 1 March 2017) <http://www.bbc.com/news/world-europe-18006246>

"Ukraine-EU Relations", Available at link (accessed 1 February 2017) <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/relations>

"Ukraine–European Union relations", From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 1 February 2017)

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%D1%96%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7>

"Ukraine protests: Clashes as thousands defy protest law in Kiev", 19 January 2014 Last updated at 17:41 GMT, Available at link (accessed 6 January 2017) <http://www.bbc.com/news/world-europe-25803233>

"Ukraine ceasefire agreed at Belarus talks", Available at link (accessed 5 December 2016) <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/12/ukraine-crisis-reports-emerge-of-agreement-in-minsk-talks>

"Ukraine and the EU", 16/05/2016 - 19:06, Available at link (accessed 5 December 2016) http://eeas.europa.eu/ukraine/about/index_en.htm

United States-Ukraine Charter on Strategic Partnership, Bureau of European and Eurasian Affairs, "U.S. Ukraine Charter on Strategic Partnership", Washington, DC, December 19, 2008, Available at link (accessed 17 March 2017) <https://ua.usembassy.gov/uk/our-relationship-uk/u-s-ukraine-charter-strategic-partnership-uk/>

Walter Russell Mead, (2014), "The Return of Geopolitics, The Revenge of the Revisionist Powers", Available at link (accessed March 17 2017) <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2014-04-17/return-geopolitics>

"Швидкість згорання демократії в Україні просто вражає", Майдан-ІНФОРМ: 30-04-2010 23:03, Available at link (accessed 5 February 2017) <http://maidan.org.ua/static/news/2010/1272657812.html>

"1 December 2013 Euromaidan riots", From Wikipedia, the free encyclopedia, Available at link (accessed 2 February 2017) https://en.wikipedia.org/wiki/1_December_2013_Euromaidan_riots

"Яценюк закликає прийти на Майдан в День Соборності України", Available at link (accessed 2 February 2017) <http://www.unian.ua/politics/874728-yatsenyuk-zaklikav-priyti-na-maydan-v-den-sobornosti-ukrajini.html>

Верховна Рада перетворює Україну на поліцейську диктатуру: небезпечні норми, прийняті 16 січня", Available at link (accessed 2 January 2017) <http://www.unian.ua/politics/873115-verhovna-rada-peretvoryue-ukrajinu-v-politseysku-derjavu-osnovni-polojennya.html>

Сколотяний, Юрій, (29/01/2016), Анатолій Гальчинський: "Реформи ЄС — справді питання сьогоденного порядку денного", Available at link (accessed 17 March 2017) <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/anatolij-galchinskiy-reformi-yes-spravdi-pitannya-sogodnishnogo-poryadku-dennogo-.html>

“ЯНУКОВИЧ “УЗАКОНИВ” ДИКТАТУРУ”, П'ятниця, 17 січня 2014, 20:04, Available at link (accessed 2 January 2017) <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/17/7009859/>

“Хроніки Революції Гідності: Кривавий День Соборності і перші загиблі на Грушевського”, 22 січня 2016, 09:00, Available at link (accessed 6 January 2017), <http://www.depo.ua/ukr/life/hroniki-revoljutsiyi-gidnosti-krivaviy-den-sobornosti-i-22012016090000>

«Київська Русь — ранньоукраїнська держава», Available at link (accessed 1 April 2017), <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt06.htm>

“Кривавий День Соборності на вулиці Грушевського”, 22 01 2014 16:16, Available at link (accessed 6 January 2017), <http://ipress.ua/photo/kryvavyy-den-sobornosti-na-vulytsi-grushevskogo-40409.html>

УНІАН, “Відставка Азарова та скасування диктаторських законів (28 січня)”, 28 січня 2016 08:00, Available at link (accessed 10 January 2017) <http://gazeta.ua/articles/life/vidstavka-azarova-ta-skasuvannya-diktatorskih-zakoniv-28-sichnya/674083>

“Рада скасувала”закони про диктатуру”, 28 січня 2014 в 12:47, Available at link (accessed 10 January 2017) <http://dt.ua/POLITICS/rada-skasuvala-zakoni-pro-diktaturu-136350.html>

“Закон про амністію для майданівців та створення Нацгвардії (29 січня)”, 29 січня 2016 08:00, Available at link (accessed 10 January 2017) <http://gazeta.ua/articles/life/zakon-pro-amnistiyu-dlya-majdanivciv-ta-stvorennya-nacgvardiyi-29-sichnya/674285>

“Відмова активістів звільнити вулиці та поява викраденого Булатова (30 січня)”, 30 січня 2016 08:00, Available at link (accessed 11 January 2017) <http://gazeta.ua/articles/life/vidmova-aktivistiv-zvilniti-vulici-ta-poyava-vikradenogo-bulatova-30-sichnya/674557>

“Ювілейне віче на Майдані та акції для Заходу і “Дождя” (9 лютого)”, 09 лютого 2016 08:00, Available at link (accessed 11 January 2017) <http://gazeta.ua/articles/life/uvilejne-viche-na-majdani-ta-akcii-dlya-zahodu-i-dozhdya-9-lyutogo/676945>

“Αδιέξοδο στη Σύνοδο Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης στο Βίλνιους”, 29/11/201306:01, Available at link (accessed 5 February 2017) <http://www.protothema.gr/world/article/332495/adiexodosti-sunodo-anatolikis-etairikis-shesis-sto-vilnious/>

Δασκαλάκης, Ιπποκράτης, (ΣΕΘΑ-25 Ιανουαρίου 2016), «ΚΡΙΣΗ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ», Available at link (accessed 14 March 2017), <http://www.idis.gr/?p=3605>

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ», (23/04/2001), Available at link (accessed 19 March 2017), <http://www.seve.gr/%CE%B7-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%B1%CF%83-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81/>

Καλός, Ανδρέας, «Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση υπό το πρίσμα της εθνικής στρατηγικής των κύριων Ευρωπαϊκών Κρατών», (Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2009), Available at link (accessed 28 November 2016), http://www.army.gr/files/File/epitheorisi/200901_%CE%97%20%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%91%CE%AA%CE%9A%CE%97%20%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%A1%CE%A9%CE%A3%CE%97.pdf

«Σχέδιο Μάρσαλ», Αρθρογραφία, Ηνωμένες Πολιτείες, Available at link (accessed 19 March 2017),

<http://www.ww2.gr/index.php?option=articles&search=%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%CE%9C%CE%AC%CF%81%CF%83%CE%B1%CE%BB>

«Συμφωνία ειρήνης για την Ουκρανία στο Μινσκ, Κατάπαυση του πυρός και δημιουργία αποστρατιωτικοποιημένης ζώνης», ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 20/09/2014 08:57, Available at link (accessed 20 December 2016) <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=633381>

«Σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας», Available at link (accessed 15 March 2017), http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/5/362.pdf

Χρυσικόπουλος Δημήτρης, «Συμφωνία του Μίνσκ, οι όροι της συνθήκης ειρήνης και οι βαθύτερες τους προεκτάσεις», Available at link (accessed 19 December 2016) <http://www.hellenicnexusmag.com/free-content/101-minsk>